

Beke Sándor Málnási Ferenc

AZ ÁLMODÓ BÉRCEKEN

Versek

•
Beke Sándor verseinek
stilisztikai elemzései

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

ÍRÓK ÉS MŰVEK

Beke Sándor   Málnási Ferenc

Az álmodó bérceken

ERDÉLYI TOLL KÖNYVEK

SZEKELY
UTKERESŐ
KIADVÁNYOK

A könyv borítóját
Beke Sándor-Olivér
tervezte

Beke Sándor   Málnási Ferenc

Az álmodó bérceken

Beke Sándor

Versek

Málnási Ferenc

Beke Sándor verseinek

stilisztikai elemzései

Az előszót írta, a verseket válogatta

MÁLNÁSI FERENC

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó —
Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll
Székelyudvarhely 2016

AZ ERDÉLYI GONDOLAT SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

Beke Sándor (igazgató) • Brauch Magda • Cseke Gábor
Cseke Péter • Csire Gabriella • Gábor Dénes
Jancsik Pál • P. Buzogány Árpád • Péntek János

SZÉKELY ÚTKERESŐ KIADVÁNYOK

*Néprajzi, történelmi, művelődéstörténeti, egyházi
és irodalmi kiadványsorozat*

A *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat jogutódja

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Csire Gabriella, P. Buzogány Árpád, Ráduly János

ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Brauch Magda, Csire Gabriella

© Beke Sándor, 2016

© Málnási Ferenc, 2016

© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2016

© Székely Útkereső Kiadványok, 2016

© Erdélyi Toll, 2016

ISBN 978-606-534-076-3

www.erdelyigondolat.ro

Megjelent az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
a Székely Útkereső Kiadványok
és az Erdélyi Toll közös könyvkiadási egyezménye alapján

„CSAK A SZAVAK ÖLTENEK ANYANYELV-KÖNTÖST...”

„A szavakat pedig / a lélek mondja tollba / a költőnek” — folytatódik a lírai szöveg Beke Sándor *Tollbamondás* című költeményében. Mióta a 2009-től a Székelyudvarhelyen megjelenő *Erdélyi Toll* című irodalmi és művelődési folyóirat munkatársa vagyok, magyartanárként a folyóiratban közölt rangosabb lírai és prózai szövegeket rendszeresen ismertetem, s bemutatom diákjaimnak is. Többek között Beke Sándor verseit is, s arra bátorítom tehetséges kolozsvári tanítványaimat, hogy ragadjanak tollat, illetve kopogják be számítógépükbe mindazokat a szavakat, sorokat, gondolatokat, amelyeket lelkük mond nekik is tollba.

Az *Erdélyi Toll* megjelenése óta Beke Sándor költő számtalanszor megtisztelt versköteteivel, s miután néhány versét elemeztem, elhatároztam, hogy kortárs költőnk verseit elemzés alá vetem. Munkámat ebben a közös kötetben most tematikus rendbe szerkesztve — előbb a verseket, majd utána az elemzéseket — az olvasó és az irodalomtudomány asztalára teszem.

Ember a havason

Az otthoni, a hargitai tájról szóló verseiben emlékek ébrednek a költőben, például egykori ivói szomszédja, Ilyés Márton bácsi is, aki most már nem is olyan messzire költözve „a Szent Hegy fölött, az égen, / hargitai nótát dúdol a csillagoknak”. „*Márton bácsi forrása*”-t „a havas könnyé”-nek nevezi a költő versében, s e szerény „hagyatékból” megtudjuk: a mindenkori arra járó vándor „a havas lelkét issza belőle”. „Hallgatlak Ábel...” — szól „maroknyi néped” nevében is Tamási Áronra emlékezve.

Az *Erdélyi harangok*ban pedig Farkas Árpádnak üzeni: „én is veled maradok / kovalens kötéssel”, s azt is, hogy a hűségében „mézeskalácsá lett / a mi kis világunk, / idekötöttségünk —”.

Beke Sándor a csodálat és a szeretet hangján szól a Hargitáról, de verseiben a szülőváros — Brassó — mellett a gyönyörű székely településeink — Székelyudvarhely, Zetelaka, Ivó és Gyepes — is felbukkannak.

Király és királynő az ősi házban

E ciklusban felelevenedik a székely falu a maga szokásaival, tájaival, embereivel.

Nagyszülei alakját így idézi meg a költő: a nagymama „olyan szép volt az ősi házban, / mint egy királynő / a kastély udvarában”, a nagytata „király volt a szőlőlugasban is”, és tornácos parasztházukban parasztbútorok sorakoztak, s közöttük „a magasra vetett ágyon / hímzett rózsák nyíltak / kendervászon takaróján.” *A tiszta szoba illata* című vers is az emlékezést segíti: a szekrényben az időnek hátrahagyott ruhák mindig a költő elé idézzék az öregeket, „ha a tornácról / a »tiszta szobába« belépek”. A gyepesi sírban pedig „ilyen szép pihenése / nem lehet másnak, / csak annak, / aki szeretettel szerette a népet, / a földet, a fát, és a házat”.

Tavaszdik a Budvár felé

Brassóban született a *Nálatok, nálunk...* valamint *Erdély* című verse: „Nem értette, / mikor azt mondtam, / „Szép ez a táj”, / s megszólaltam anyanyelvén”, Székelyudvarhelyen, a *Madártemető*, benne az akkor még álmodni sem mert kívánsággal: „... legyünk mi is egy csipetnyi Európával”, s a *Tavaszdik a Budvár felé* című 1987-ben született vers is, melyben ötször is

métli a költő: „tavasz lesz itt is egyszer kedvesem”. Az 1985-ben írt vers, a *Koromfekete és ezüstfehér* címébe emelt ellentétbe lopja költői kérdését: „szabad-e itt ezüstfehéren / koromfekete énekben / koromfeketén hallgatni / koromfeketén ezüstfehéren”.

Mint költők tenyerében a sorsvonalak

Emléktábla helyett egykori magyartanárának, Fóris Gyulának állít emléket a *Rózsakereszt*: „Igen, tanár úr, itt vagyunk / még ebben az osztályban. Itt vagyunk még, / mint költők bal tenyerében az egymást ke- / resztező sorsvonalak...” S mint-ha az osztály a „salétromos falak közül”, „a gázolajjal fölmosott padlókon” sorakozó „agyonviselt” padokból közösen skandálná: „mi születni fogunk / mi jönni fogunk / mi beszélni fogunk / mi tenni fogunk / mi hinni fogunk” (*Jövő időben — nyelvtan órán*) — Mikor? „ezerkilencszáznyolcvanhat / október huszonharmadikán”.

A költőket és a költészet szerepét idéző ciklusban Ady Endrének (*Ady Endre sétái*), Radnóti Miklósnak (*Megíratlan vers a noteszből*), de az 1990-ben írt, *A szavak vérpadán* című költeményében Sütő Andrásnak állít emléket, az *Erdélyi homályban* pedig megtudjuk azt is, hogy Illyés Kinga „szavai fölött / egyre gyűl, sűrűsödik / az erdélyi homály”.

Fölemel az Isten

Beke Sándor verseinek nagy része a szülőföldre való kötődést sugalló vallomás, de talán ugyanilyen számban írt „istenes” verset is. Igazat adhatunk Brauch Magdának, a Beke-versek egyik elemzőjének, aki szerint az idézőjel azért kívánczik ide, mivel Beke Sándor istenhite nem valamelyik vallás dogmáihoz kötődik, inkább a maga képzelte Istenben hisz (akár-

csak korábban Balassi vagy Ady), de úgy érzi, erre az istenhitre feltétlenül szüksége van a mai elidegenedett, magányossá vált embernek. Sokoldalúan, többféle szempontból viszonyul ehhez a kérdéshez, járja körül ezt a témát. Szilárdnak hitt meggyőződését olykor felváltja a kételkedés, a vívódás is, arra is int, hogy ne csak Istentől várjuk gondjaink megoldását. *Isten* című versében megérzi, „hogy a sok kicsinyesség, / fölösleges dac és méreg, / a hétköznapi gyarlóságok / ingoványában / nem hagy elveszni. // Magához ölel, / s fölemel az Isten.” *Az én Miatyánkomban* talán minden olvasójának kívánja: „...s tiszta legyen / minden tettem, / szándékom / és gondolatom”. *Bűn* című versében azért keresi meg az Urat, mert „roppantul nehéz a hátizsák, / a képmutatás, / az átkozódás, / s a sok hazugság; / ezt a gyarló hátizsákot / segíts levenni vállamról, / Uram”.

Szeretnék vers lenni benned

Beke Sándor szerelmi lírájának darabjai gyöngéd, bensőséges hangúak, a téma megközelítése is egyéni, az elválástól való félelem mellett a boldog, megvalósult szerelem szavait is „anyanyelv-köntösbe öltözteti” (*A felidézett város, A tárgyak között, Ha..., Vallomás*). Kedvesének a *Betűk* című szép versében vallja: „Te csempészted titkon lelkembe / egyenként a szót, / a magánhangzót és mássalhangzót: / az *s* betűt, / a szívem csücskéről lopottat, / az *e* betűt, / régi emléked nyíló kapuját, / az *r* betűt, / az énekes pacsirta nevéből, / a második *e* betűt, / a végtelen közepéből, / a *t* betűt, / a kicsi keresztet, / a titokzatosság első betűjéből, / az *l* betűt, / a levendula illatából, / az utolsó *e* betűt, / a régóta kereslek ígéből, / és a talpas *k* betűt, / a lélek utolsó betűjéből.”

Visszautaznék gyermekkoromba

A gyermekkora visszaemlékező ciklusban „a világ legnagyobb rejtélyének felfedezéséről” ír a költő (*Kék lagúna*), a szülővárosában megélt gyermekkorának sokszínű emlékeit eleveníti fel a *Születésnapj fényképeződés*, *A három hatalmas*, *A kóstoló*, *A háromnegyedes hegedű*, *Székely harisnyában*, *A Cenk alatt, éjjel* című verseiben, de a *Bodzafa virága*, *Mint égi madarak*, *Villásfarkú barátaim* címűekben már a székely falu világába kalauzolja az olvasót. *Visszautaznék...* című versében pedig végképp eldönti: „Visszautaznék gyermekkoromba, / nem repülővel, / hanem zakatoló, / zöld személyvonattal, / s a nyitott ablakból / hallgatnám a visszafelé / pörgetett / gyermekkori mesét. // Mindent elkövetnék, / hogy visszautazzak gyermekkoromba, / de nem tehetem. / Csak emlékeim / súlyos atomjait viszem magammal, / mint hegymászó / a nehéz hátizsákot / a világ legmagasabb csúcsa felé...”

Aranymag

E ciklus *Aranymag* című költeményében a természet mikrovilágát figyelteti meg az olvasóval a szerző, a *Mesterségeken* szinte betartandó intelemként írja: „Mindenkinek meghatározott / szerepe van a társadalomban”, a *Meghatározás* című versében pedig megállapítja: „A költő szertelen világában / isteni pontossággal / működik az összhang / láthatatlan képlete”, de ebben a békés összhangban az énekes madárra vadászok leselkedtek *A csend bódjáján*, „Az énekesmadarat / keresték, / de a fülemüle / csőrében a virágszirommal / átrepült a vízesés fölött / a szivárványos / égi fényesőben.”

Az Aranymag többi versei, *A Könnycsepp*, a *Fejünk fölött az óceán*, a *Gyertyaláng*, a *Karácsony*, a *Szaladgálás*, az *Ötlet*, a *Mint-ha...*, *A kirakatrendező néni*, az *Allomás*, a *Melegítés* címűek

mintha az ókorból integető képversek lennének. Mint a *Melegítés*:

*   *   *   *   *
   *   *   *
*   *   *   *   *
*   *   *   *   *   *
   *
...
...
....
...
....
....

A kandalló-
ban ég a tűz.
A kéményen
füst száll a
csillagok fe-
lé. Mintha
az erdőből
kivágott cse-
refa melegí-
tené az álmos
csillagokat...

Beke Sándor költeményeinek gondolatvilágáról hogy milyen szavakat „mond tollba a lélek”, a verstani, stilisztikai eszközöiről szóljanak az elemzések. De mindenekelőtt hadd valljuk a költővel együtt a *Lelkemben muzsikál a Hargita* (2006) című kötetéből ezt az értékes versidézetet „... szellemünk ragyogjon, / mint a csillagok, / és álljunk egyenesen, / mint a fenyvesek” (*A mulandóság kátéja*).

Nemes Nagy Ágnes szerint „a vers/szöveg napvilágra hoz bennünk, olvasókban olyan ismeretlen jelentéseket, érzelm-csomókat, amelyeket a szöveg nélkül nem közelíthetnénk meg, amelyek csupán a szöveg által jönnek létre. Úgy hozza létre a vers, a szöveg az emóciót a befogadójában, ahogy a levegő létrehozza a légzést vagy az utak kereszteződése a várost. Egyszerre van valami, ami azelőtt nem volt.”

E gondolatok jegyében születtek meg ezek a módszertani, stilisztikai elemzések is Beke Sándor verseiről, amelyeket minden verskedvelőnek szíves figyelmébe ajánlok.

Málnási Ferenc

Beke Sándor

Versek

Ember a havason

Ember a havason

Ilyés Márton emlékére

A havason élt.
A hegyet őrizte,
a fenyvest, s az üres házakat.
Amikor pihenni mentem
hétvégi nyaralónkba,
félénken közeledett a kerítéshez.
Koccintani hívtam,
de ő inkább kísérőműl szegődött
s a csapásokban megmutatta
a vadnyulak, az őzek
s a medvék nyomát.
A halk zörrenésekre figyelmeztetett,
s a madárdalokra,
a havas lélegzetvételére.
Amikor hallgatott,
szíve azt dobogta,
hogy a Hargita szent,
magasztos épület:
falai a hű székelyek,
ablakai a meggyötört lelkek,
cserepei a szakállas fenyvesek.
Halk szóval vallotta,
hogy ez a hegy lelkiismeret:
havasi virágcsokor a lélek asztalán.

Este, amikor kiültem a teraszra,
észrevettem, hogy a kerten túl,
az öreg házában petróleumlámpa ég —
de most sötét az ablak.
Mióta elment,
éji neszek táncolják körül kis tanyáját,
s kertjében teli tüdővel lélegzik a havas.
Kezében petróleumlámpát lóbál,
s azzal világítja nekünk
holdtalan éjeken az ösvényt,
a másik kezében havasi virágcsokrot tart,
s ő az, aki a Szent Hegy fölött, az égen,
hargitai nótát dúdol a csillagoknak.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

Ima a Hargitán

Az ősz ablakából nézem
a lelkemben
égve muzsikáló Hargitát,
a diadalmas hegytetőt,
a délceg óriást.
Fáradt hit-szárnyak vergődnek
a hegy s a völgy között,
mint ősi szent álom
a kék fenyők fölött.
Itt az aljban elhagyja a fákat
a napsárga lomb,
s miközben érted imádkozom,
hegyem,
hullnak, egyre hullnak a levelek,
egymásra avarulnak,
s pördülnek-vonaglanak a szélben:
árva kiáltások a kétségbeesésben.
Vad neszek járnak zugaidat
a sötét éjszakában,
falánk farkasok barangolják testedet,
érdes kezével cibálja üstöködöt
az ősz-kapitány,
a letaroló elmúlás katonája.
De ne félj, hegyem,
nem vagy egyedül
a pusztulás és újjáéledés
örök mítoszában.

Az álmodó bérceken
megsimogatom arany koronádat,

Hargita,
Te, az erdélyi havasok királya —
ünneplő vén őzbak a Kárpátok felett.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

Elégia a Hargitához

Hömpölyög, tart lefelé
a völgyben a Küküllő,
mint lassú, áttetsző láva,
szembejön velem
Zete vára alatt,
de a „súgóban” már repül,
s hívogató hangjával köszönt,
mint a havas hírnöke,
mint a szent hegy
örökké daloló tündérleánya.

Mintha itt születtem volna
a fenyves jászlában,
mintha nem is ismernék
más tájat s más világot,
mintha szikár ormodnak
testvére lennék,
gyermeki ámulattal
látogatóban
úgy megyek föl
hozzád vasárnap.

Piros a rét az orbáncfűtől,
„Jézus vére”
mintha folyna,
a szélben libeg, hullámszik
keresztül a dombon.
Olyan a rét, mint egy
hímzett takaró,
amit a természet

sok színes virággal
telerajzolt.

Lám, kiszáradtak
az út menti kerítések.
Porosak,
már lélekbe markolóak
— új színárnyalat ez
a hegyalji palettán.
Testvér, nincs olyan művész
az öreg féltekén,
aki ezt a színt
valaha is kikavarja.

A havasi kaszáló közepén,
a frissen levágott rendek közt,
a mezőn árva szomorúfűzfa
árnyéka andalog.
Mintha megállt
volna az élet:
a fa zöld bőrrű ágán
két kasza pihen,
s amint megcsillan,
a Nap fényével incselkedik,
huncutkodik, s pisolyog.

Rozsdabarna boglya tövében
pálinkát szürcsölgetnek
a székely legények,
s közben halkan,
halkan dudorásznak,
mintha kerülnék a munkát,
pedig nem,

a nagy melegben
pihennek szegények,
s szundikálnak.

Fennebb
a tavacska fején
oxigén-gyöngyökből
font koszorú;
ezt lásd meg, vendég,
ki erre jársz,
s elcsodálkozol:
piros pettyes
pisztrángok hasán
ezüstfehéren locsogó.
A vegyeserdők lombjai
egy régi, sötét
kunyhót rejtenek,
zsindelyes a fedele,
mint kis,
mézeskalács-háznak.
De hallom, szívszaggatva
hegedülnek ott —
pitvarában
szomorú tücsök
muzsikál bánatában.

Ahogy haladok
fölfelé az úton,
megszorul a szívem,
s az erdő alá nézek:
úgy tűnik,
mintha még
regélnének ott,

mintha a fenyők alatt
egy konyhaszéken ülve
ezelőtt száz évvel
elaludt volna a század —

Az Ivó-patakhoz közel
játékba merült
gyermek futkorásznak.
Az új filegória mellett,
a kirakott tűzhelyen
füst táncol felfelé,
mozgást látok:
szalonnát sütnék
a serény édesanyák
meg a sürgő-forgó leányok.

Menta- s vadcsombor-legelőn
fürgé, hosszú lábú szöcskék
pattannak játékosan
a fénysugárban.
Az éktelen melegben
egy őzike fel-felemeli a fejét,
mikor meglát,
de mintha itt se lenné,
a tücskök dalán
álmélkodik tovább —
ez az ő országa.

A híd alatti
alacsony vízesésben,
a korhadó fagyökér körül
virgonc habléányok
születnek a vízsugárban,
s ahogy világra jönnek,

fátyolt öltenek magukra
s a hullámzó felszínen,
gyorsabban, mint az ár,
fehér ruhában
útra kelnek.

Hátranézek:
fehér lovacska üget felém,
patkója kopog a köves úton,
rajta kieresztett ingben
rövid gyepőlőszárat fog
kezében egy apró legényke,
látom, büszkén fogja,
s úgy kaptat felfelé,
mintha ezen a vasárnapi napon
a havas alján
a világ kormányát
tartaná a kezében.

A szőrű között
zavartalan nyugalommal
piros tehenek legelésznek,
közeledtemre mélán
bámulnak az út felé;
míg a tarka borjú
hirtelen megugorja magát,
talán azért, mert szabad,
vagy talán azért,
mert a színes dongóval
kergetőzik élénken.

Fent az égi ringben
a két hegycsúcs között
összeszólalkoztak,

vitába szállnak,
majd egymásnak esnek
a szürke fellegek.
Isten tudja, mi lesz most
a nagy duhajkodásból —
rövid zápor zúdul
a havas fejére.

Mindenki tudja,
a felhők haragja
nem tart sokáig,
a felduzzadt csermely
és patak délutánra lefut
a sűrű bokron s a mély árkokon,
s a remény színeiből
nagy hirtelen
szivárvány-hidat épít az ég
a Hargita fölé —
olyan lesz, mint egy álom.

Az út mellett
fejkendős öregasszony
áll görnyedten, hangtalan,
az ember azt hinné,
bánat sújtotta s görbíti hátát,
holott a buzogó
víz szavát hallgatva
fehér zománcos vedrébe
ivóvizet csorgat
a forráscső alatt.

Három kocsi halad
az úton felfelé,
messziről jöttek,

mert a kocsi ablakából
kíváncsian nézdelődnek.
Vajon mit csodálnak?
A havas tündéri arcát?

Vagy megérintette
őket is a hegy szelleme,
az elbűvölő idegen
vagy a szülőföld varázsa?

Dél van. A faluban
megszólal a harang,
s hangja a tölcsér-völgyből
a hegy felé száll,
de messze jutva
a sűrű fenyvesnek ütközik,
míg a fából épült
kicsi templomban
a miatyánkot mondják
kórusban az egymáshoz
tartozó emberek.

Közel a házhoz a vörös,
göndör szőrű kutya
somfordál felém.
Megismert,
hogyne ismerne meg!
Amikor ide jövök,
mindig hozzám szegődik,
hűséges barátom ő,
akinek esténként
a Nagy Göncöl alatt
a kis tornácon ülve
oly sokszor mesélek.

Végre itthon vagyok.
Előttem áll moccanatlan
szent hegyünk,
mint egy égis éri óriás,
a Hargita.
Borzos fenyves-
fejével köszönt,
ahányszor hazajövök.
A szívem elszorul:
mintha mindent
tudna rólam,
s mint tékozló fiút
mindig visszafogad.

Márton bácsi forrása

A havas könnye szivárog le a dombon,
fenyő-gyökerek között
kanyarog az útja,
s az avar fedte földi alagútban
a kövek sokasága tisztára mossa.
Az út mellett, ahol felszínre tör,
erdei madarak énekelnek,
s az ezüst vizű hűs forráshoz
leszáll a játékos mókus a fáról,
s ha idetévedt,
a havas lelkét issza belőle a vándor.
Az éji sötétben sudár fák
strázsálják nyugalmát,
fenyők őrzik békés csobogását.
S ha csöndes éjeken
az öreg gazda hazalátogat az égből,
leül a forrás mellé —
a havast ünnepli szívében.
Szeméből zenélő vízcseppek születnek
a havasi emlékekben.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2006)

Adventi koszorú
avagy
Isten megáld a Hargitán

Fejedre hull
a penészes lom,
át- meg átjár
a nyilalló fájdalom,
szülőföldem...

Ámítások altatnak
kényre-kénytelen,
szemedben
tündérálmokat ébresztenek,
szülőföldem...

A hit, néped
szívében gyönyörű,
a hit is marcangol,
s lesújt a keselyű,
szülőföldem...

Isten csak az,
ki téged áld,
égeti homályos
múltad fátyolát,
szülőföldem...

Lelkedben ég,
ég az adventi koszorú,
ne könnyezz,

s ne légy te szomorú,
szülőföldem!...

(2001)

A téli Hargita

Gyolcsszínű lett az óriás,
a hegy,
mély hangú évszak
költözött ide,
a tél, az ismerős,
az izmos évszakovándor,
a nagy hidegben
nem tétozott sokat:
havasi gyopár-
jégvirágokat karcolt
kis kunyhóm ablakára.

A fenyők
fehér cserepei alatt
csillogó tűlevelű
tincsek között
kézen fogva
muzsikálnak,
s körtáncot járnak
a sűrűn hulldogáló
hópehely-virágok.

A fenyveseket
— a Hargita lantját —
nem ember,
s nem földöntúli lény,
hanem a mítosz pengeti.
Ha legény vagy,
légy legény te is,
vándor,
s gyere, pengesd,

csalogasd ki a Szent Hegy
lelkének indítékait.

Fent,
a magasba szökkenő
gránitsziklán
a csikorgó hidegtől
megrepedt a jég-vakolat,
de néha
a ritkán előbukkanó
Nap simogatja a Hargitát,
s mint láthatatlan szobrász,
süvítő, konok szél
faragja tovább.

Elek apó lett,
mesekönyvet ír
a tél a Hargitán,
s miközben
dermedt kezében
hegyes jégcsappal
rója a mesét,
a hegy vállára
tovább hull a hó,
s én,
gyermeki lélekkel,
megszólítom a hegyóriást:

„Csodálkozva nézlek,
hegyem:
mintha ez a havazás
az idők végezetéig
egyre csak faggatna,
meséltetne téged —

látom,
minél vastagabban
takarja be testedet
a hólepel,
annál jobban
melegíti a szívedet.”

Alkonyattájt
fehér fenyők
tincsei között
tétovázik egy ideig
a sötét virágpor színét
öltő Nap,
de hiába tolakodik
fejed fölé, hegyem,
a boszorkány-sötét,
az egyre szaporodó
éji fényben
az idekötődés mágiája
annál jobban marasztal.

Kis kunyhóm ablaka alatt
a kiszivárgó fényben
a hópihék
tündértáncot lejtenek,
én meg
az álom küszöbén
lelkem hajójából
szigonyt vetek
képzeletben,
s leengedem
az óriáshegy gyökereihez.

(Ivó, 2010. január 21.)

Decemberi fenyő

Ki az,
ki mindig hűen
ottmarad,
ahol „lábra állt”
s nem megy tovább?

Ki az,
ki soha nem lépi át
a kerítést,
a szülőföldet,
s a távoli határt?

Ki az,
ki sose borul le,
nem alázkodik meg,
s nem hajtja
meg magát?

Ki az,
kinek a fejére tett
ékes koronáját
nem díszíti
aranyba foglalt
drágakő
s ragyogó gyémánt?

Ki az,
kit messziről is felismernek,
mert örökzöld dísze
messziről elárulja
a királyt?

...Előtted állok,
veled beszélgetek,
fenyőm...
Te csak bólogatsz,
s mintha gyermek volnék,
meghallgatsz,
mint egy szülő,
vagy mint egy tanár,
értőn, tisztán látón.

December van,
belepett a hó.
Tekintetemmel megfésüllek,
s hogy ne fázzál
— új évszakot sürgetve —,
képzeletben lerázom
rólad a fehér ruhát,

hátha így
hamarabb tavasz lesz...
Pedig tudom,
hogyan ez
csak egy álom,
téli ábrándozás...

(Ivó, 2010. január 23.)

A negyedik gyertya

Fehér ágyat vetett december,
a fáradt öregember,
itt fenn a Hargitán,
s a hegygerincen
— az élő adventi koszorún —,
egy székely legényke
meggyújtotta az utolsó gyertyát.

A havasi fák között
fényes csizmával
lépked a remény a Szent Hegyen,
mintha valami készülődne itt
a magányos szívekben:
a jászol körül, meleg subában
betlehemes pásztorjátékot
próbálnak a gyermekek,
a feldíszített szán előtt
csengő csendül
az indulni készülő lovacska nyakán,
ajándékot visznek a tanyára:
Máriát-Jézuskát,
s a betlehemi csillagot
karácsony éjszakáján.

...A bércen gyermekek gyülekeznek,
hidegtől könnyes a szemük.
A csilingelő várakozásban
kis fenyőt ölelnek jókedvükben,
s míg az élő adventi koszorút vigyázzák,
a szél elhossa számukra
a puha ködből kibomló

fehér havas himnuszát,
s a háromkirályok üzenetét:
— Isten jön,
és itt hagyja fiát a Hargitán.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

Karácsony a Hargitán

Fáj a szívem!
Kivágtak egy kis fenyőt a Hargitán,
s Jézus fája beköltözött szobánkba.
De örülök is, mert Isten
megint közelebb került hozzám,
s most velem beszélget
a feldísztett karácsonyfa,
a friss, még élő fehér fenyő,
a hargitai nagykövet
megkoronázza az ünnepet
és székely pásztorként
beszélni kezd:
— A havas üzenetét hoztam el nektek,
s az ősökét,
a hit, a szeretet diadalát,
s az örök kitartás győzelmét.

Este, amikor leoltom a villanyt,
a pislákoló gyertyafényben
a rejtelmesen csillogó karácsonyfa
álmodni kezd:
a hótakarta bérctetőn,
remegő ágaikkal integetnek,
s a csendes éj dallamát susogják
testvérei, a kis fenyők.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

Megkésett feltámadás

Tamási Áronra emlékezve

Fenyőösörényű rengeteg,
görnyedt hátadon
keresztet hordozó
ország,
maroknyi néped
szerteszét —
Hallgatlak Ábel,
hallgatom a havasokban
székely legénykéek
szomorú pásztorénekét...

Fejed fölött
hamis szólamok,
szégyenteljes
krizantémkoszorú-
glóriák —
A világmindenség
hazug szigetén,
egyedül állsz
az ünneplő Európa
utcaszögletén —

Vershazában
édes-keserű vagy,
bölcsőd felett
— titokban —
bagoly őrködik,
de valahol,
nagyon messze,

a kigyulladt égből
feléd néz
és kezét
homlokodra teszi Valaki...

Idegeidet őrlik
az ünneprontók,
dolgozik az idő-köszörű,
szívedben
székely temetők,
dűledező kopjafák,
és város,
mint a legszebb árva,
mint a legárvább szenvedő,
mint a legkoldusabb koldus
csudanagy türelemben
a megkésett jövőt...

(Farkaslaka, 2000)

Erdélyi harangok

Farkas Árpádnak

Úgy hát akkor
én is veled maradok,
kovalens kötéssel
vadság köntösében,
vadak vecsernyéjén,
táncos holdudvarban
gyémánt gyökerekkel.

Leégett a parázs —
gyantaillatában,
vándortarisznyánkban,
éji falatunkból
mézeskalácsá lett
a mi kis világunk,
idekötöttségünk —

(Brassó, 1979)

Ima Erdélyországért

Zöld helikopterek
borzongtak
fehér templomaink felett,
ó,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
imafülkében
esdeklem letérdepelve,
európai homo
szívem
égő csillagszóróként
sziporkázik,
de kihez,
de kinek,
énekiem könnyező magnólia
susogása
minden fölkatartott féltekén
San Franciscótól
Új-Zélandig,
könyörögj miértünk,
Uram,
hogy gyógyuljon be a
magyar seb
ahol kinyílt,
hogy a szó
szurok-földeken meggyulladjon,
mint a reggeli parázs,
mit hajnali szellő rebesget
lángra,
énekre,
égő feltámadásra,

ó,
magyar betűkre csucsorodott
gyermekszájak,
ó,
tüntető magnóliák,
susogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja.
Ó,
tüntető magnóliák,
halljátok?
Kint a faluvégeken
zsongnak
a székely s a magyar temetők,
sírkövek álmában
magyarul énekelnek
a gyermek-leventék,
ezt hallgassátok meg,
európai barátaim,
más nyelvű testvéreim,
mi lenne,
ha a szó,
a megszokott,
az a velőkbe szivárgott
édesanyátok szava
úgy muzsikálna,
mint egy föl nem hangolt
hegedű
vagy hárfa,
vagy a ti sírjaitok árnyékában

nem fülemülék
himnuszai altatnák a ti őseitek
csontjait,
hanem fülemülék dáridója dúlna
fölöttük
egy féktelen félhomályban?
Isten fia,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
miért
e megbontott rend,
miért e köd,
a köd szava,
megint,
hallszik a rémes fölkiáltás,
zúg a békétlen nyelv éjszakája,
degenyeg álmok lidércei
nehezednek ránk,
mint az anyanyelvnek fölállított
nyaktilók
egy középkori éjszakában.
Uram,
oldozd fel bűneiket!
De ti,
tüntető magnóliák,
magyarul lobogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,
mint begyulladt garatok
fölsebzett kiáltása,
mint a legeslegelső szó
a tulipános bölcsőben,

Munkácson vagy Besztercebányán,
Ungváron vagy Kolozsváron,
lobogjatok
tisztán,
ti szűz,
ti hazátlan,
ti békésen tüntető magnóliák!

(1995)

Kopjafa

A N
N Y I
VIRÁG
NYÍ-
LIK
KOP-
JAFÁK
HEGYÉN!
TE
SZIVÁR
VÁNY-
ARCÚ
NÉPEM!
NEKED
A
HALÁL
IS
VIRÁG,
VIRÁG-HALÁL,
MONDD,
IDEGEN
LÁBNYOMOK
TÖRETLEN
VÍZTÜKRÉBEN,
HOLT
LÁTOMÁ-
SOKBAN
MIÉRT
OSTOROZZA
DALLÁS HÁTADAT
AZ ISTEN
?????????
????????????
(2001)

Orbán Balázs kopjafája

Az
emlék-
mű
előtt
pi   ros
pozs   gás
szék   ely
gyer   me-
kek   állnak
vigyázva.

Reménytől csillog a szemük,
hittől ragyog az arcuk, kezük-
ben szél zizzenti a koszorú le-
veleit. Most himnuszt énekel-
nek... A sír fölött, a Szejke
csendjében, Isten lapozza a „leg-
nagyobb székely” könyvét,
A Székelyföld leírását.

(2008)

Király és királynő az ősi házban

A csikókályha

Fekete csikó, meleg a háta,
testében lobog tüzelő lángja,
kürtő csöve prüszköl,
s helyben galoppol négy kicsi lába.
A nyári konyhából
indulni szeretne,
ki, a gyerekek közé,
a fehér, havas utcára.

Este, telente öregek gubbasztanak
a szobában, s míg fáradtan
duruzsolnak az ágyon,
hallgatják a csikókályhát:
ő lábával egyre csak kapál,
s öntvénytetején,
a gőzölgő lábos fedele
— akár a réztányér —
szaggatottan muzsikál.

El-elszunyókál,
prüszköl egyet-kettőt,
jelzi, hogy megjött az étvágy,
jól tudja: nagytata,
ha alszik is, éber,

leszáll a recsegő pamlagról,
s a faládából bükkfát vesz elő,
kínálgatja az éhes paripát.

Kezét a kürtő felé tartja,
s míg eltűnődik,
gyöngéden meglapogatja
a kicsiny paripát,
de mindhiába kíván
szép álmokat,
a csikókályha nem akar elaludni
a zimankós téli éjszakán.

Ilyen éjjeleken még jobban
lángra lobban a lelke:
az öntvénytető repedésein
kiszökken a fénye,
s hullámszani kezd
a tapasztos falon, de reggelre
az öregek álmával együtt
eltűnik örökre.

(Gyepes—Székelyudvarhely, 2007)

Király és királynő az ősi házban

Nagymamának és nagytatának
tornácos parasztháza volt,
a bejáratnál
virágos kapuzábéval,
az udvar végén
ereszes csűr köszöntötte azt,
aki a portára jött,
a sarjútartó alól a fehér istállón
cifra járom nézett le a falról
a virágzó portára.

Nagymamának
parasztbútorai voltak,
s a magasra vetett ágyon
hímzett rózsák nyíltak
kendervászon takaróján.
Télen, a szoba közepén,
fonókerék kattogott este,
a nyári konyhában nagymama
zománcozott pléhtányérba
tálalta a vacsorát.

Esténként,
ha fáradtan leültek,
a ládás fapadon
egymás vállára hajtották a fejüket,
s míg dorombolt a tűz
a mosakodni való víznek
az érckályhán,
sohasem álmodtak beszéd közben

se szebbet, se többet
a természetes megvalósításnál.

Nagymamának
nem volt velencei tükre,
ő maga ritkán nézett tükörbe,
de olyan szép volt az ősi házban,
mint egy királynő
a kastély udvarában.

Nagy tata
soha nem ült rokokó karosszékekben,
és nem füstölt
török cseréppipából sem,
de király volt a szőlőlugasban is,
vagy ha a mezőt szemlélte
a ház tornácán.

(Gyepes—Székegyudvarhely, 2008)

Az utolsó fénykép

Éreztem,
ez lesz az utolsó találkozásunk,
ezért nagyanyámmal együtt
a csűr elé állítottam,
hogy lefényképezzem, nagyapámat.
Kezébe nyomtam egy üveget,
hogy vérbeli székeként
szalutáljon az utókornak borosüveggel.
Későn vettem észre:
a borosüveg helyett
borvizet adtam a kezébe.
„Perla Harghitei” — hirdette a címke —,
magyarán „Hargita gyöngye”.

(2005)

A tornácról

A fatornácon ülök
egy régi asztalnál.
Hátam mögött nyitva van
a hűvös tisztaszoba ajtaja,
ahová nagytata
néha-néha feljárt
kancsó borért,
nagymama meg kivágott
egy nagy szalonnacsíkot
a gerendára felakasztott
tábla szalonnából.
A falon függ
fekete díszláncon az a járom,
mellyel az ökrök
szénával megrakott szekérrel
indultak a mezőről
az ég felé
a júliusi láthatárról.
Mintha élő múzeum
lenne itt minden:
a favillák a petróleumlámpa
mellett pihennek,
a krémszínű falhoz
szegzetten állnak.
A szellő arcomba fújja
a szőlőfa recés leveleit.
A ház sarkánál megrepedezett,
füstös kemence.

A fehérre meszelt pajtáról
hull a vakolat:

mészrétegek alól
üzennek az évek,
mintha történelemkönyvet
lapozna itt a szél,
álmukat alusszák
az idő fejpárnáján
a tovatűnt századok.

Az egymásra csúszott
mohás kövek fölött
a kerek kút is megdőlt,
s a szín
lyukas deszkái között
nagy tata utolsó felvágott
tüzelőfái lélegeznek.
Tücskök cirpелnek
a magas fűszálak között
az udvaron.
A kertben nem bégetnek
a korai bárányok,
de ismét
virágoznak a szilvafák,
s édes illatot árasztanak
a csűr mögött
a cseresznyevirágok.

Nagymamát keresem.
Mintha most jönne
az udvar felé,
képzeletben megnyitom
előtte a kertkaput.
Surcában frissen tépett
zöld fűvet hoz a kiscsibéknek,

és ráncos kezében
szorongat egy kis csokor
múlt századi kerti virágot.

(Gyepes, 2007)

A tiszta szoba illata

A „tiszta szobában” takarítottam,
felmostam
sárga tojásfestékekkel a padlót,
gondosan megpucoltam
az apró szemű ablakokat,
az ablakok közé rekedt
legyeket szemétlapátra sebertem,
letörültem a port a képkeretekről,
kimostam a színesre szőtt
keskeny parasztszőnyegeket,
egyedül a nagytata
és nagymama szekrényét
nem bolygattam.

Mindent úgy hagytam,
ahogy ők hagyták,
s szerették.

Az ünnepi bőrcsizmákat legalul,
a vállfákon
a fekete posztókabátokat,
a kabátok fölött a polcon
nagytata fehér ingét és a kalapját,
báránybőr sapkáját és kesztyűjét,
nagymama virágmintás fejkendőjét,
csipkés kombinéjét,
minden alsóneműjét,
úgy, ahogy ő hagyta,
szépen kivasalva.

Nagyon vigyáztam,
hogy fölöslegesen
ne nyitogassam a szekrényajtót,

végül csukva hagytam,
hogy a régi illat
maradjon a szekrényben,
s a ruhák
mindig elém idézzék őket,
ha a tornácról
a „tiszta szobába” belépek.

(Gyepes—Székegyudvarhely, 2007)

Nagyapám sírjánál

Az ökrös szekér
olajfestményekre költözött...
Ki beszél itt
júliusi szénaittról '44 előtt,
a fecskemadárról,
abból a nótából,
amit az öreg
annyira szeretett,
az öregedő szilvásról,
fogságról
a befagyott Dnyeper vize mellett,
csontos karjairól,
amivel férfiasan átölelt,
mint egy hazatért katonát,
s arról a képről,
a 118. szám alatt,
ahol állt
és integetett,
ha repülni készültünk,
mint a villásfarkú fecskemadár.
Ki beszél itt?
Az emlékek suttognak csak,
sisteregnek fájón,
mint a kozmoszsal beszélgető
gyertyalángok.

(Gyepes, 1995)

Szép pihenés

November elsején
kint jártam a temetőben,
a sír mögött
a vetkőző bokron
csipkebogyó ragyogott még
az őszi napfényben.

...Szeretném,
ha most is élnének...
Mit nem adnék azért,
ha akkor,
amikor megérkezem,
nagytata és nagymama
a kapuban vagy az ősi házban
köszöntene!

...A temető szélén
— mintha aranyból lett volna —
egy-két gyümölcs
ragyogott még az almafán.
Messze a fenyők
— mint óriáskatonák —
egyenesen és némán őrködtek
a hideg havason.

A temető mindig megnyugtat,
mert arra gondolok,
ilyen szép pihenése
nem lehet másnak,
csak annak,

aki szeretettel szerette a népét,
a földet, a fát és a házat.

(Gyepes, 2007)

Udvar

A házat ezernyolcszázban építették,
de azután még sokan laktak itt...
S míg jelenné kásásodtak az évek
a világnyi metamorfózisban,
régóta csendet intenek
a csűrkapura fölakasztott száztíz kaszák,
a szüette füstös tölgyfagerendák
s a sötét ablakok —

Salétrom-kiütéseken,
hullámozó kék falon,
meglazult faszegeken,
idő nyakában koloncként a járom,
s a tornácoszlopon olyan rég,
hogy ott dölyfösködik a köcsög:
hasáról lepattogzott a század —

Kemence hamujában szundikálnak
a cipó-évek,
kakastéj-patakokkal,
mézespogácsa-erdőkkel —
Összerogyott csűrkapun,
mint egy térkép,
báránybőr feszül szétrepedve,
csak a kóc-szörzet tartja össze
azt a húsvéti bégetés-szimfóniát —
A fásszín mellé
félredobott dagasztóteknőben
poshad az esővíz;
békaporontyok

s döglött legyek
tengere —
Szomjúzóknak
betojpadt lyukas vödör áll a pajta előtt,
s a kerti paszulykaróra
már csak gyomindák kúsznak,
otthonosan,
mint napjainkra a nyomorúság...

S még mi van itt?!...

Kövér fű magaslik,
kömény is nő az udvaron,
s az útra kihajlott viráglapikat,
mikor hazavánszorgott a csorda,
nagyőgyű kecskék legelik csendben,
s ha szunnyadni készül a falu,
s fejére hull az éj sötétje,
a kecskék akkor is legelnek:
nem csattan a kert mögül virágos ostor,
mert v a l a k i
nincsen itthon...

(1981)

Tavaszdik a Budvár felé

Madártemető

Mellénk lopództak álnok suttogók —
Kuporogtunk csendkalitkában, hamupipőkék,
Minden ablakunk rácstól rácsig volt,
S agyunkig zúgtak a fonák vecsernyék.
Dőljetek szurok-pillérek s árkádiák,
Pusztuljon minden anti-eszme, s kortalan
Tartsál velünk, te anno ezerkilencszázvalahány,
Hogy legyünk mi is csipetnyi Európa!
S ti szellemvitorlák, új Santa Marián dagadjatok,
És ne legyen a helytállásnak szenvedés-önvallomása,
Oldódjatok fel ti agytekervényekhez tapadt álmok,
S ti kovácsok, öntsetek kulcsot a lélek szabadságának,
Mert robog felénk fényév-léptekkel a menyasszony-
jövő,
S fekete vőlegényeit maholnap útnak engedi ez a föld,
a madártemető.

(1987)

Védtelen évek

átélni
az
ezredvég
nyugtalanságát

a
szavak
éjszakáját

s
terzinák
téli
töprengéseit
átélni

a
joghurtos
s
tejesüvegek
csörömpölését
amikor

a
bágyadt
hajnal
kábult
utcák
sötétjébe
megidéz
átélni
a
kiszámíthatatlan
játékok
fejtörőit

átélni
azt
hogy
reggelre
már
nem
gyöngyvirág
a
neved
hanem
egy
idegen
bogáncs
átélni
egy
európai
maszkarált
s
azt
a
tavaszt
amikor
a
füstifecskék
egyszerűen
csak
megtagadnak
átélni
makedón
nagy
sándor
örömét
az
isszoszi

csata
után
átélni
azt
a
hálát
amivel
a
tizenkettedik
tanítvány
zsebébe
csúsztatta
a
harminc
ezüstöt
és
átélni
józsef
attila
összezsugorodott
gyomrában
a
rángó
idegeket
és
történetüket
egy
papírhajó
fedélzetén
szélcsend
idején
átélni
a
gyermekkor

fonákságait
amikor
a
hetvenes
években
külföldi
sprayek
dobozait
gyűjtögettük
narancsszínű
konténerek
mellől
és
úgy
örvendtünk
nekik
és
átélni
azt
amikor
egy
középkori
várban
karácsonyfa
kardocskával
én
voltam
dobó
istván
főkapitány
átélni
a
piroska

és
a
farkas
meséjét
a
madarasi
hargita
kellős
közepén
és
átélni
az
ötvennégyes
világ bajnokság
döntőjét
átélni
a
jelszavak
temetését
átélni
a
serdülőkor
ezüst
szerelmeit
az
„édesanyám”
szót
úgy
ahogyan
a
zsidó
gyermek
szájából
kibuggyant

a
birkenau
haláltáborban
átélni
a
peloponnészoszi
háborút
a
negyvennyolcas
forradalmat
a
sztálingrádi
csatát
s
a
hirosimai
Béke
Park
emlékét
átélni
egy
megmásíthatatlan
történet
viszontagságait
mikor
mivoltunk
éjszakáján
fejünk
fölé
terebélyesedik
a
csönd
átélni

a
lélek
koporsójának
meglékelését
átélni
azt
az
álmot
melyben
fehér
liliom
voltam
és
átélni
a
föleszmélést
ismeretlen
magunkra
ó
emberiség
mi
mindent
át
lehetne
élni
átélni
azt
a
nagy
ünnepet
is
amikor
lobogói
lengenek

a
felszabadult
eszmének
a
gondolatnak
s
az
éj
orgonabillentyű
bordáin
ujjaival
játsszani
kezd
a
világ-
mindenség
azon
a
rendkívüli
éjszakán
mikor
a
papírkosár
álmában
fölébrednek
az
eszme-
karavánok
átélni
azt
a
fenséges
erőt

mely
izmainkba
lelkünkbe
s
szívünkbe
fölszívódik
hogy
erőnk
legyen
átélni
mindent
magunkat
másokat
mindörökké
átélni
de
túl
is
élni
téged
te
nyugtalan
ezredvég
átélni
téged
—
téged
te
hatalmas
boldog
boldogtalan
emberiség

(1989)

Koromfekete és ezüstfehér

koromfekete harmat
koromfekete virág
koromfekete szemeimben
ezüstfehér világ
koromfekete harangszó
koromfekete szívdobogás
koromfekete álmaimban
ezüstfehér világ
koromfekete ködben
koromfekete lélek
szabad-e itt ezüstfehéren
koromfekete énekben
koromfeketén hallgatni
koromfeketén ezüstfehéren

(1985)

Nálatok, nálunk...

Amikor a Cenk alatt laktam,
a Kolostor utcai
kávézó sarokasztalánál
így fogalmaztam meg
egy töredékben maradt
vers első sorát:
„mert nálatok korábban kel a Nap”,
majd így folytattam
kamasz nosztalgiával:
„hogy fenyők alkonypíri könnyét”,
de nem sírtam,
miért is sírtam volna,
csak a lelki jelenséget
próbáltam szavakba örökíteni,
nevezetesen azt,
hogy
„ne lássa a pattogó nagyvilág”,
de reggelre már biztosan tudtam,
hogy nem lesz
semmilyen nyoma
a verssel született sírásnak;
az alvó avar
magába szívja éjjel
a könnymennyeiség egyharmadát,
a másik egyharmadát
felisszák az egerésző baglyok,
s félénk őzikék
szürcsölgetik le
narancssárga nyelvükkel
a fenyők között szétfolyó
áfonyabokrok leveleiről,

az utolsó könnycseppeket pedig
„felszárítja a pirkadat”,
s akkor biztos lesz:
a féken tartott
remény és félelem
lelki jelenségének
bizonyítható nyomát
a pénzéhes világ-
és bulvársajtó
nem fogja szétkürtölni
a nagyvilágnak.
Sőt,
reggel a fenyvesek
harmatáradataiban elégtétel
és öröm csillog majd,
és az,
hogy itt minden rendben van,
úgy áll minden,
mint a szekrény fogasán
a benaftalinozott,
s télire elraktározott kabát,
és olyan tetszetős minden,
mint az a ritka szép
limuzin az óvárosban,
amit körülvelt és csodált
a sok kisgyermek
a régi macskaköves utcán...

Igen, nálatok...

Nálunk...

(Brassó—Székelyudvarhely, 1981–2010)

Erdély

Nem értette,
mikor azt mondtam,
„Szép ez a táj”,
s megszólaltam anyanyelvén.
„Hát tényleg szép”.
A völgy fölött,
mintha csak keleti varázsló
szőnyege lenne,
úgy lebegett a felhő;
a hegyek kidugták fejüket
a fehér ködből;
„Mintha kucsmájuk lenne
a fellegeknek”,
mondtam,
s összenéztünk,
a menedékház teraszán
pohara után nyúlt,
koccintottunk,
barátságosan mosolygott.
Mert, ugye, mi együtt nőttünk fel...
Hideg szél fújt,
mintha tűhegye volna a szélnek —
„Szép ez a táj”.
„Tényleg”,
mondta,
s lábával ritmust dobolt:
ő a magáét fújta —
Én a magyart.

(1985)

A bátor költemény

A fehér
ívpapír előtt ültem,
és megírtam
a kommunizmusról
azt az igazi,
bátor költeményt
férfihangon,
cinkosokról
és fenegyerekekről,
dinasztiákról
és elbujdosott
istenekről.

A fehér
ívpapír előtt ültem,
és megírtam
a kommunizmusról
azt az igazi,
bátor költeményt
az Emberről,
és fölállítottam
a legszebb szavak
pilléreit,
és egymásra helyeztem
márványköveit
a borúlátó,
megbénult
szürkeségnek,
úgy, ahogy
tollba mondták

azok a kommunista,
új embert formáló
napok és évek.

A fehér
ívpapír előtt ültem,
és megírtam
a kommunizmusról
azt az igazi,
bátor költeményt,
azt a költeményt,
melyből
nem hiányzott
a remény,
az ima-költeményt
a huszadik században
eltévedt emberért —

A fehér
ívpapír előtt ültem,
és megírtam
a kommunizmusról
azt az igazi,
bátor költeményt,
melyben a porondokon
bűnbakok forogtak
és szélütöttek,
delíriumok
és cudarnagy tévedések.

A fehér
ívpapír előtt ültem,
s a famentes
írópapírt

teleírtam
egy szigorú,
bátor költeménnyel,
a kommunizmus
lázkóros
látványaival,
lesújtó
förtelmeivel,
s gyönyörködni kezdtem
a szapora,
kacskaringós,
beszúrásokkal teletűzdelt
verssorokban,
és biztatóan
bólogattam:
Fiú,
ez igen!,
comme il faut!
Ám ekkor
a famentes írópapíron
hirtelen átfordult
az idő kereke,
s nyomába
nagy demokratikus
tél ereszkedett
a vörös csillagokra,
gyöngéden,
mint ártatlan hólepel,
soványan,
mint egy csontbőr
gyermek,
míg a famentes
írópapír előtt

tovább gyönyörködtem
a vöröscsillag-
maradványokban
s a történelem
gyermekcipőiben...

(2001)

Tavaszdik a Budvár felé

tavasz lesz itt is egyszer kedvesem
mint egy áprily-versben
hazafelé
fehér és ekrü virágok
elektromossággal teli rügyek a tél margóján
párhuzamos sínek mellett
még egy párhuzamos országút-sín
leaszfaltozatlan
poros mint jobbágyak útjai
arany jános versében
mélabús ökrök szekerén fényes vaseke
s a másik parton udvarhely felé
apró kereken száguldó josef meyer autótérn
tavasz lesz itt is egyszer kedvesem
s a keresztúri gyermekotthon udvarán foltos
tréningben futballozó gyermekek
szüleikre találnak egyszer
tavasz lesz itt is egyszer kedvesem
s a dr. petru groza líceum diáklányai
könnyű ruhákban hozzák magukkal a tavaszt
s kilépnek a temetőbe
ahol kopjafák hegyén kibomlott virágok porzóin
madarak énekelnek s ezek a mézgyűjtő méhek
belezsongnak a világba
s a kerek erdő alatt legelső álmukból
fölébredt medvebocsok
félénken kilépnek a barlang küszöbén
ahol ibolya-koszorúkat helyezett a tavasz
fehér hófoltok fejére
és félénken nagyon félénken átlépik a
barlang küszöbét

és tavasz lesz itt is egyszer kedvesem
olyan amilyent én is megjósoltam neked
egy gyengén
melegítő fűtőtest mellett nagy tél idején
és eljön az idő hogy magunkhoz térünk
és magunktól hazatérünk mint ábel
nem mint időszámításunk szerint krisztus
olajágakkal és köpenyekkel leterített úton
jeruzsálembe
hanem pálmák nélküli országúton
virágvasárnapján
mikor a küküllő mentén lobogó füzek ünnepelnek
mikor apáink ismét elindulnak az országúton
mélabús ökrökkel
és nem fecskék hanem rozoga szekereken
fényes ekék hirdetik a tavaszt
patyolat évszakban
mint éjszakát fehér hálóingben
köszöntő kedves
igen a budvár alatt is
tavasz lesz egyszer
tavasz lesz egyszer kedvesem

(1987)

Mint költők tenyerében a sorsvonalak

Rózsakereszt

Magyartanárom, Fóris Gyula emlékére

Tanár úr, akkora huzat van ebben a református temetőben! A virágok szirma is lepergett sírhantokról, a koszorúk művirágain gyöngyözik a harmat, s aranymálinkók himnuszai becézgetik a törékeny és félénk indulatszókat. A katedra mögött csupán légüres tér maradt, melyben a szellem óriásai vívódnak vétkes önmagukért, vétkes önmagunkért. A *batalmas mű* szívébe ködfoszlányok rekedtek mindörökre. És innen mégis olyan egyszerű minden: az az eldobott és megrozsdázott mellvédő a végvárak fölött, a rózsakereszt-eszmék lampionfényében a megvillanó hóhérpallos suhogása, a faggatás egy franciskánus kolostorban, a világirodalmi ősz Koltón, az örök virrasztás egy néma börtön fölött, a legelső séta emléke a Rue de Lévis-n, az eklogák töprengése egy munkatáborban, a kőbe kalapált gyűlöletek, igen, odalenn, most már a kozmosz koponyáiban, csontvázak xilofonzenéjében, istentelen tömegsírokban, a Házsongárd-

ban vagy a Kerepesi temetőben...
Tanár úr, eszembe jut, hogy az egyik órán
valaki benyitott, és megkérdezte: vagyunk-e
még? Mire a tanár úr intett, hogy várja-
nak, még nem szabadult fel az osztály,
különben is jelesre állnak és maradhatnak
még diákjai. A szünetben pedig egy-egy
rózsakeresztet csináltunk magunknak, és
asztalunkra tettük. És nézegettük és gyö-
nyörködtünk bennük. A tanár úr pedig mind-
untalan Kazinczyt idézte: Domine frater
sit forti animo. És így, idézés közben
egyszer csak eltűnt... A katedra mögött egy
légtüres tér maradt, egy idézőjel, egy lát-
hatatlan szellemfolt, ahová időnként mégis-
csak vissza-visszatérünk: a salétromos fa-
lak közé, a gázolajjal fölmosott padlóra,
hogy beüljünk az agyonviselt és telefir-
kált padokba, és várjuk, hogy a tanár úr
lapozza már azt az elkopott sötétkék nap-
lót, hogy fölállhassunk, kezünkben rózs-
keresztrel, és felelhessük: Domine frater,
sit forti animo! Igen, tanár úr, itt vagyunk
még ebben az osztályban. Itt vagyunk még,
mint költők bal tenyerében az egymást ke-
resztező sorsvonalak...

(1989)

Jövő időben — nyelvtan órán

mi születni fogunk
mi jönni fogunk
mi beszélni fogunk
mi hinni fogunk
mi örülni fogunk
mi nevetni fogunk
mi szeretni fogunk
mi emlékezni fogunk
mi lenni fogunk

„na jól van
gyerekek,
most leülhettek”
mondta
a tanár elvtárs
mikor igeragozásból
ismét jelesre
állt az osztály
ezerkilencszáznyolcvanhat
október huszonharmadikán

(1986)

Erdélyi homály

Illyés Kingának

Kint állsz a Szürke Falnál,
hangodat édesíti
az erdélyi homály,
a vers
szívátültetése
lobog
az égő pódiumon,
lángra lobbannak a kortinák,
lá zadó lelkiállapotok
hangját
fújja a szél,
sodorja huzat parasztszívekbe,
kozmosz-katlanként forr a szó,
a lobogó,
a szabadság denevérjei véreznek
a magyar nyelv
éjszakáján,
ajkaid lilák
az elégedett szótól
és nincs más,
mi marasztaljon,
csak a sárkánykoncertekben
fö lizzó
vérvörös erdélyi táj,
köd-jelenségek,
lebilincselte éjszakák,
félbeszakadt
álmok tejútja
a Házsongárd fölött,

Szilágyi Domokos
bebalzsamozott szívében
a fagyöngy fehér virágai,
sosemvolt édenkertek,
sosemlesz jövőnk
a sohanincs hazában
az a Szürke Fal,
ahol állsz
mereven,
és fáj már benned a vers,
az ómagyar ének,
hol szavaid fölött
egyre gyűl,
sűrűsödik
az erdélyi homály.

(1995)

Ady Endre sétái

Én láttam Ady Endrét.

A tegnap kinézett az
Orient Express ablakán,
s a Gare de l'Est-en leszállt,
akár egy tősgyökeres
párizsi gavallér.

Én láttam Ady Endrét.

Ott sétált
hátratett kézzel
a Champs-Élysées-n
s a Parc Monceau-ban.

Én láttam Ady Endrét.

Megállt a virágárusok
bódéi előtt,
s egy csokor virággal
tovább haladt a
Rue de Lévis-n.

Én láttam Ady Endrét.

A Penseur előtt
valamit sugott
az Élet Szobrának.
És láttam leülni a
Café de la Paix teraszán.

Én láttam Ady Endrét.

Mellette
ott somfordált Valaki
a Szent Mihály napi
falevelek között.
A szállodai szobában
vizes zsebkendővel borogatta
testén a kiújuló sebeket.

Én láttam Ady Endrét.

Kinézett egy konflis
ablakán a Bois-de-Boulogne,
s a rue Louis-le-Grand utcáin.
És láttam őt Danton
szobra előtt a
Boulevard St. Germain-en.

Én láttam Ady Endrét.

A Platánfa alatt ült
a Luxembourg-kertben.

Én láttam Ady Endrét.

Marsaille-ban,
Cataniában,
Génuában,
Monte-Carlóban.

Én láttam Ady Endrét.

A tegnap kinézett a
hazatérő gyorsvonat ablakán.
A magyar ugar fölött
leemelte kalapját.

Én láttam Ady Endrét.

Érmelléken,
hepe-hupákon,
Kraszna-árokban,
szérűskertben,
ősi „skóla” előtt.

Én láttam Ady Endrét.

Itt sétált ő
hátratett kézzel.
Fején az a régi kalap,
melyen ott tündököl egy virág.

Én láttam Ady Endrét.

Töpregek,
ha ismét látnám,
hogyan is szólítanám.

Góg és Magóg fiát.

Dózsa György unokáját.

A Messiást.

A tűz-csiholó Isten-óriást.

Töpregek,
hogyan is szólítanám...

(1990)

Nagyvárad

Sompolyog a Körös. Halál-falevelek zöngicsélnék.
A levegő párájában szunnyadozik a tizenkilencedik
század. És zakatolni kezd a sárga villamos. Döcög
a konflis. Léda párizsi parfümje lebeg a levegőben.
Ady fáradt keze meg-megsimogatja a vénhedt
épületek újrameszelt homlokzatát...
Homályos, idegen arcok sütkéreznek a citrom-
sárga fényben. Balkán ősz uralja a Holnap városát.
Szokatlan ének töri meg a századvég hangulatát.
A Holnap városában másképp énekelnek. Más színű
villamosok törik meg a csendet. És sokszínű, sokszínű
emberek tömkelege. Ősz van. De mégis annyira
emlékeztető. Annyira képtelen. Annyira mellbevágó.
Annyira fájdalmas. Annyira istentelen. Annyira,
amennyire képtelen minden a gyógyulásra. Ősz van.
És vért köp a lélek a Nagy Vendéglő teraszán.
Olcsó bitter folyik végig a fehér abroszon.
Remegő kezek dédelgetik a pirosuló asztalterítőt.
Magyar poéta ujjai simogatják a sebzett önérzetet.
Az ideiglenes békét. Kitapogatják a világmindenség
porcikáit. A költészet csigolyáit. A Holnap városában.
Ünnep van mégis itt! Az ősz nem is olyan silány.
A Körös mintha belefolyna a holnap szívébe.
A költészet szívkamráiba. A poéták önkényuralma
kezdődik. Borzong a szellem arisztokráciája.
Szent Mihály napján láthatatlan konflisok töltik be a
város főterét és kiszállnak belőlük a költők és kezét
csókolnak a Körös partján várakozó múzsáknak — —

(1990)

Megíratlan vers a noteszből

Radnóti Miklós 100. születésnapján

Sárosan fekszem,
testeken,
hátamra zuhog az ólmos eső,
csodálkozom,
a víz még csak nem is találkozik
a bőrómmal,
lefolyik gyorsan
fenekem árkán,
s kalciumszegény végtagjaimon
siet tovább,
le,
ismeretlen barátom
bomló testére —

Szeretnék imádkozni,
de nem tudok,
szívemben pásztortüzet gyújtott
a fájdalom,
lelkemben kialudtak
a sárga csillagok;
megírtam én ezt egyik versemben
Szentkirályszabadján,
s most nem félek,
ugye, te sem félsz,
porhüvely-sorstársam?
A tömegsír,
mint őszi gaz, füstölög;
talán attól,

hogy lelkek szállnak fel belőle
Isten csillagos kertjébe.
Talán attól,
mert olyan nagy itt
az összefogó szeretet,
amilyent leírni nem lehet:
holt testek olvadnak egybe;
mondjátok meg,
létezik-e a földön
ennél végzetesebb szeretet?

Már nem fáj a vállam,
a karom, a bokám, a lábam,
ízületeimet melegíti
hűségesen kitartó
hosszú viharkabátom.

Az ég kupoláján
— ahol békét becézgetnek
az öröknyugdíjas csillagok —
hegedűszonáta szárnyal;
ott vár rám
síró hangszerével
egy másik Miklós,
agyonlőtt barátom.

Hideg van.
November...
Sötéten susognak
a Rába parti fűzek,
csupán egy-egy csókaraj
rebben itt szerteszét,
s néhány nyikorgó szekér
hallat magáról sírunk fölött.

Szél fúj most,
csípős szél.
A folyóparti fákról
holt leveleket szór melegítőnek
az abdai hantra,
az örök álmodók fölé.

(2009)

A szavak vérpadán

Sütő Andrásnak

A szavak vérpadán
balták csillanó fényében
maroknyi
néped.
Ó, most is
miért csatangolt el
mellőlünk az Isten?
SÜTŐ ANDRÁS,
te megalázott,
te kisebbség-glória,
te szavaink fejedelme,
magyar arcodon
opál-gyalázat vert tanyát,
a szavak
megbénultak,
magyarázat nincs.
A szavak vérpadán,
látod,
értük imára kulcsoltad kezed,
és köszönetképp
egy balkáni éjszakán
melleden táncoltak,
s füttyöltek.
SÜTŐ ANDRÁS,
te pusztakamarási csillag,
a szavak vérpadán
átok-cafatok hulltak fejedre,
és nem igaz,

hogy a szenvedés
fájdalmas lehet annak,
kit milliók ápolnak szívükben!
SÜTŐ ANDRÁS,
a szavak vérpadán
most érted imádkozunk:
bugyogjanak felénk a fenséges
szavak,
ne balták jöjjenek!

(1990. március)

Luxuscikk

Aki verset olvas,
annak a lelke ünnepel,
ezért luxuscikk
manapság a vers —

De úgy látom,
manapság egyre kevesebb
embernek van lelke,
mind kevesebben
örvendenek a versnek —

Mi tagadás,
kevés az,
akinek a lelke
e luxuscikket
magának megengedi.

(2008)

Tudósítás

A verseket én írom,
de a versekben,
a gyengébbek kedvéért megjegyzem,
nem mindig magamat írom:
a megnyilatkozás kedvéért
szóhoz juttatom
azokat az embereket is,
akiket nem ismerek,
akiket sohasem láttam,
akikkel sohasem találkoztam.
Nos, a verseimben
— a szókimondás kedvéért —
időnként ezek az emberek is
szóhoz jutnak,
hadd mondják el ők is
megörökítésre érdemes
életérzéseiket, gondolataikat.

Lehetséges,
hogy ez egy telepatikus tolmácsolás?

Elmosolyogtam magam

Pályakezdő középiskolás koromban
egy verseskötetben
ismert költő verseit olvastam,
s nem értettem meg azt,
hogyméig
hogyan jelenhetett meg
ez a kötet?

A sorok között
alig sziporkázik
egy kicsi értelem,
csak egy vízszintesen szakadozó
gondolatmenet botladozik,
s egy erőszakos szellemi törtetés,
valami nagyon nagyot
mondani akarás —
egy lyukas ladik a tapon.
— Hát én is tudnék ilyen írní!
— mondtam magamban,
és félretettem a könyvet
könyvtáram azon kategóriájú
kiadványai közé,
melyeket ritkábban veszek elé.

Most,
hogyan annyi év után
átrendeztem a könyvtáramat
és ismét kezembe került a könyv,
eszembe jutott a versek
ürességet keltő,
semmitmondó üzenete.

De ekkor már tudtam,
mit tegyek:
hamar megnéztem,
ki szerkesztette
azt az ominózus könyvet,
s amikor megláttam,
elmosolyogtam magam
és végérvényesen megnyugodtam —

A könyv szerencséje

Akkora háború
nem lesz a világon,
akkora tűz se, **akkora**
víz se lehet, **hogy minden**
könyv megsemmisüljön. Meg-
látjátok, mindig **lesz egy hely, egy**
polc, egy könyvtár **a világ valamelyik**
részén valahol, ahol **minden könyvcímből**
legalább az utolsó, egyetlen egy példány megmarad.

(2009)

Íróeszköz

A
ma
dár
m íg
átre pült
a kert fölött
rep deső
szárn yából
a sé táló
költő elé egy
tollat hul latott
a földre. — Vedd
fel mu nka-
eszkö zödet,
bará tom,
sut-
tog-
ta
fü-
lé-
be
az
Is-
t
e
n.

Fölemel az Isten

Bűn

Hátizsákot hordozok,
Uram...
Hátamon hordom
nap mint nap
és viszem magammal,
bárhová megyek.
A súlyt.
A terhet.
A koloncot.
Ólomkatona vagyok már.
Szinte mozdulatlan ember.
Segíts,
Uram,
mert roppantul nehéz a súly:
miatta
omlik össze
emberségemben valami,
meglazultak bennem
a lélek kötései.
Ezt a terhet hoztam,
segíts levenni vállamról,
Uram,
és bocsásd meg bűneimet,
roppantul nehéz a hátizsák,
a képmutatás,
az átkozódás,
s a sok hazugság;

ezt a gyarló hátizsákot
segíts levenni vállamról,

Uram,
segíts rajtam,
ki hidegvérrel
néztem szembe
annyiszor Veled,
ígértem fűt-fát,
és tévedéseimben
tévedve hittelek —

Uram,
ezért kerestelek...

(2001)

Isten

Szitkozódтам, káromkodтам,
hibás volt minden,
az asztal, a szék, a kályha,
a számítógép, a faliszőnyeg,
az ablak, a kép,
a lyuk a falon,
az ajtófélfában a repedés,
s kint a megfagyott járda;
rajtam kívül minden
és mindenki hibás volt.

Éreztem,
egyszer valaki belépett
a szobámba, leült mellém,
s a láthatatlan arca
rámszegezte
nyugodt tekintetét.
Nem akart szólni,
megdorgálni sem akart engem.
Némán,
sokáig nézett türelmesen...

És egyszercsak megéreztem,
hogy a sok kicsinyesség,
fölösleges dac és méreg,
a hétköznapi gyarlóságok
ingoványában
nem hagy elveszni.

Magához ölel,
s fölemel az Isten.

Ismét felgyújtom a mécsest

Radar áll előttem,
fölém magasodik
gyermekkoromból,
gyermekszívemből
templomtorony
kapaszkodik az égre —

Valakit
buzgón keresnek
a kozmoszra nyíló
templomablakok,
a csendes elmélkedések,
az összekulcsolt kezek
emlékei,
a padokban felejtett
imakönyvek,
a szószéken
a hímzett könyvjelzők
a régi Bibliából,
a falakra tapadt
bűnbánó szavak,
esdeklő imák,
könyörgő énekek —

Gyermekkoromból
templomtorony
harangja szól,
érchangja felszáll
a táj felett
az égre —

Megállok egy pillanatra
és hallgatom:
Uram,
Hozzád beszél...

Gyermekkoromból
radar áll előttem,
fölém magasodik
diadalmasan,
délcegen:
rámtalált
a világegyetemben —

Uram,
visszatérek
a gyermeki szívbe
és felmegyek abba a régi
templomtoronyba,
s a kilátó ablakában
ismét
felgyújtom a mécsest —

(2001)

Szférák zenéje

Fekete szerkezet az éj —
Püthagorasz húrjai feszülve,
a világegyetem örök zenegép,
titkokat ébreszt szívemben.

Fekete pingvin karmester az Isten,
csillagok csöngettyűi havaznak be,
lila testük testember borult kehely,
titkokat ébreszt szívemben.

Én nem hallom ezt a zenét,
de benne lüktet virág, lélek, hit és halál
Én nem hallom ezt a zenét.

Egymagában ő a titokzatosság,
Hattyú-kérdőjel szférák karénekében,
ereimbe költözött világkorál.

(1985)

Gondviselőm

Köszönöm Néked,
azt az egyszerű
esti imát,
amit eszembe juttattál,
köszönöm Néked,
Uram,
ezt a fennkölt ébrenlétet,
a meghitt
beszélgetést
köztem és Közted,
köszönöm
az utat,
melyen találkozhattam
Veled,
a fényt is köszönöm,
Istenem,
fohászom fölött
a csillag-aurát,
melyet Te adtál nekem
mindörökre...

(1995)

Az én Miatyáinkom

Az ágy szélén ülök
s mondom:
„Mi Atyánk,
aki a mennyekben vagy”,
hol fent
a Mount Everesten,
az égi Csomolungmán,
a mennyország kupoláján,
csillag-cserepek résein át
fürkészel szerteszét,
s akkor,
amikor nem is gondoljuk,
csillagképek között sétálsz
foszforeszkáló
sétapálcáddal esténként,
hol lent,
az égő Nap alatt,
a harmadik bolygó
göröngyös,
színpompás padlóján,
a homályos
elmék birtokán,
ember-birodalmakon
szemlélődsz
tétlenkedve látszón,
s mégis,
gondterhelten,
teljes odaadással
keresgélsz valamit
a sok millió lélek
kosarában.

Olyan vagy,
mint egy halhatatlan
tudós
a világegyetem
dolgozószobájában,
aki mindig kutat
és tanulmányoz valamit,
de én tudom,
Te az arcodat
keresed az emberben,
s keresteted
Magadat velünk,
emberekkel.

Ha elfáradsz,
a lelkek szürke
romjai között leülsz,
pihenőt tartani.
„Mi Atyánk,
aki a mennyekben vagy”,
Mi Atyánk
itt a Földön,
s a lila világtereken,
hol vagy most,
mindenütt vagy?
Kereslek,
de nem talállak.
Bújócskázol velem?

Te vagy
az emberben
a mindig hiányzó,
s a mindig jelen levő
örök elem,

mindig ott,
ahol nem várnak,
mindig ott,
ahol hívnak,
mindig ott,
ahol nem ismernek
és megtagadnak,
mindig ott,
ahol eltitkolnak
vagy takargatnak.

Miért vagy itt,
Istenem?
Miért nem tűnsz el,
ha azt mondják:
„nincs isten”,
„nem vagy fontos”
és „nincs szükség reád”,
miért vagy egyszerre
itt is és ott is,
a földön, az égen,
a mindenségben?

Bajban elgondolkodik
az ember,
mintha
forró kövön ülne,
kucorodik-töpörödik,
fáj a karja,
feje, lába
és összekulcsolja két kezét,
a kezét,
amivel pofozott
és lekenyerezett,

a kezét,
amivel a Bibliára
hamisan esküdött,
amivel
szent ígéreteket tett,
s közben szájával
az igaz ellen szólt,
s nevetett.
Fázva és égve
a forró kövön,
szégyene paraszán
tétovázik,
kimondja bátran:
„Szenteltessek meg a Te neved”,
Te mennyország-matuzsálem,
kozmosz-karmester,
égi pásztor,
bölcs és lélekbe látó
barát,
ó, végső menedék,
neved szenteltessek,
s jöjjön,
„Jöjjön el a Te országod!”

Az ország a tiéd
odafent,
az átlátszó légies,
a tiszta, a szép,
a lilakék,
a sejtelmes égi.
Olyan legyen
az ember lelke is,
áttetsző kristály,

csillag-gyöngysorokkal
ékes!
Legyen meleg
és finom,
mint idelent
a sivatagi üveghomok,
és legyen mély,
mint a tó,
melynek krátere
ismeretlen
és olyan tág,
hogy a föld
másik végéig érjen.

„Jöjjön el a Te országod”
a zölden,
a barnán,
és sötétkéken
forgó Földön,
és szívéből
észlelje rajta az ember
a világtörténet
kezdő pillanatát,
a hat nap alatti
gyors teremtést,
érezze s lássa
a mindenfajta
szülemény-csodát,
fogja fel s élje át
az időt
s teret pörgető
alkotást,
a világtörténet
minden percét,

a rég eltűnt
ember-katonát,
a fejlődés varázsát,
minden átalakulás
szomorú és boldog
pillanatát,
az utat,
a fát,
az árkot,
a pocsolyát,
a kerti tó vizét
az új ház előtt,
a várat a dombon,
hegyoldalban
a keringő emlékeket
a temető fölött,
a rommá lett múltakra
épült hangyabolyt,
a világvárosok
aranyragyogását,
a kisváros fényeit,
a falu csendjét
s a nyugalmas tanyát.
A vizet,
tengert, folyót, patakot,
és ami körülvesz,
a ritka,
értékes levegőt
a legnagyobb csúcson
a tengerszint felett,
a játszóteret,
a hinta-palintát
a gyümölcsfák között,
a kertet,

az erdőt,
a pusztát,
s a jégország
izzó fehérségét.

„Legyen meg a Te akaratod,
amint a mennyben,
úgy a földön is,”
s az akarat
legyen mindörökké
a Tiéd,
mert érezzük
a megbomlott harmóniát:
amint az emberi lelket
rejtett,
gonosz idegenség
szállta meg,
s az észnek
egy földközeli
testbe öltözött
őrült szellem
mondja tollba
az emberveszejtő utat:
a Rossz fejedelme,
az irgalmatlan Sátán,
vagy talán
maga a
Démonkirály.

„Legyen meg a Te akaratod”
a világegyetemben,
ahol már
régóta rend van,

megszokott helyükön
állnak őrt
a csillag-katonák,
akik nem hajladoznak,
csak fényüket küldik
Feléd,
és kórusban zengik:
„Miatyánk”.

„Mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma”,
szórd a fényt,
örködj
a termés fölött,
vigyázd
az éltető aranymagot,
a hullámszó kalászt,
s akinek több terem
a földjén,
adj annak
adakozó lelket,
s vidd be
a szegények kapuján.

„És bocsásd meg vétkeinket”,
a bűnkamrákban
felgyűlt
titkos arzenál
ajtajára tégy
bűvös lakatot,
hogy ne tudja azt
kinyitni senki se.
A köveket
vedd le a szívről,

hogy szívünk
doboghasson nyíltan,
szépen, szabadon.
A kő súlyától
mentesítsd a vállat,
hogy ne érezze,
s ne ismétlje mindig
az ember:
„Ezt a terhet
vajon még mindig
és meddig
kell hordoznom?”
A szemellenzőt is
vedd le
szemeinkről,
hogy tisztán lássunk,
s elnyomhassuk
a lélek mélyén kussoló,
kegyetlen fenevadat.
Köszönjük,
Uram,
a bocsánatot,
a szabadságot,
a megtisztulást,
„miképpen mi is
megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek” —
tisztává tett
a beszélgetés Veled,
a gyógyító hitvarázs.
„És ne vígy minket
kísértésbe”,

hálójában vergődtünk
eleget, sokat,
nehéz volt ellenállni
a rabbá
alázó csábításnak,
de ez az ima
útját állta
a rossz szándéknak
és jó útra terelte
emberi akaratunk.

Azért még
felfohászkodom:
„de szabadíts meg a gonosztól!”
És hadd,
hogy a sötétből eltávolodva
reggel
gyermekszívvvel ébredjek,
s tiszta legyen
minden tettem,
szándékom
és gondolatom.
Ámen.

A hófehér galamb

A szószéken festett virágok,
piros tulipánok díszlegnek —
A tiszteletes a hajdani
tordai országgyűlésről prédikál,
mintha Dávid Ferenc
emelné mutatóujját
figyelő hívei fölé —
A templom nyitott ablakán
— míg zengő hangon
predikál a lelkész —
csőrében zöld levelű ággal
fehér galamb repül be,
s leszáll a szószék előtt
az úrasztalra.
A jóreménység hírnöke
üzenetét hozta híveinek
a reformáció ünnepén.

(2005)

A kisgyermek imája

Édes jó Istenem,
köszönöm, hogy megsegítettél
ezen a napon,
hogy velünk voltál ma is,
és szerencsésen hazajött a munkából
anyukám és apukám,
köszönöm, hogy megsegítetted őket,
s az én testvéremet,
köszönöm,
hogy a messzi távolban élő
nagyatámra és nagymamámra
is gondot viseltél.
Add Istenem,
hogy azok, akiket én szeretek,
sokáig éljenek...
de segítsd meg az árvákat is
meg a szegényeket,
a kórházi betegeket,
áldj meg minden embert a Földön.
Én megígérem, hogy jó leszek,
szót fogadok a szüleimnek és Neked.
Álmos vagyok már,
becsukódik a szemem,
kérlek, légy velem, éjszaka is
Istenem...

(2006)

Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok

Óvodáskoromban
amikor úgy tudtam
hogy mennybe lakó az isten
szeretett volna
az utcánkban
sokat járó vándorcigányokkal
ezüstszínű bádoglemezből
egyszemélyes rakétát építeni
hogy felmenjek vele a mennybe
a nagy trónusos ülő
szigorú
de jólelkű istenhez
s megkérjem
segítsen meg engem
legyek mint a mesehősök
s mint az angyalok
halhatatlan —

Az óvodában
színes ceruzával
megrajzoltam a rakéta tervét
nagyon tetszett az óvónéninek
megmutatta a kislányoknak és kisfiúknak
de nagyon szomorú lettem
amikor láttam
hogy felénk
már csak epret
és málnát árulnak a cigányok —

Sokáig hittem
ha a bádogos cigányok felénk járnak
felmentem volna Istenhez
nem félnék
mindennap
a csalogató haláltól
nem lennék
mint a tulipánok
mint a méhek
mint a fák
mint az őzek
s mint a bádogos cigányok
halandó —

(1984)

Csillagok leszünk az égen

Gyermekkoromban
esténként
felmentem a padlásra,
háztetőnkről
eltoltam néhány cserepet,
hogy jobban lássam
a ragyogó eget.
Itt szőttem álmaimat,
s fényes rakétával
felküldtem őket,
hadd barangolják be
a titokzatos Tejútat.
És szinte láttam,
hogyan tágul s foglal el
mind nagyobb tereket
a világegyetem,
s azt is tudni véltem,
hogy azért tágul a kozmosz,
mert az életüktől
megváló emberek
felszálló lelkéből
csillag születik.

Most is azt hiszem,
ha esténként
fölnézek az égre,
a felszálló lelkek özöne
egyre szaporítja
a csillagok birodalmát.

De most álmaimmal
szeretnék találkozni,
melyeket gyermekkoromban
padlásunkról
fényes rakétámmal
küldtem fel az égre.

A lélek virágai

Lehet-e látni
a lélek virágait?

Benne vannak ők
a te szemeidben.

Ott vannak
a másik városban,
vagy egy hajózásnyi
távolságra
minden óceáncseppben.

Ha kinyitod
a szavak kapuját,
a lélek virágai
ott vannak
képeslapokon
vagy elsietett levelekben.

A lélek virágai,
néha,
mégis,
ha megtestesülnek,
kinyílnak
cserépedényekben,
születésnapokon
vagy temetőekben...

(1983)

Szeretnék vers lenni benned

A felidézett város

Feleségemnek, Klárinak

1

ESTEFELÉ

kerestelek a szülőföldön,
a mediterránon,
az ekvatoriális övezetben,
hogy végre még egyszer
megtaláljalak
Livingstone földjén,
afrikai magányodban...
emlékszel-e,
mikor Kleopátra tűje
meggyújtotta a szavannát,
s az őserdők felé,
a szavannatűzben
bajtársakként
rohantunk a leopárdokkal?
emlékszel-e?
megszelídített
vízilovak mellett ültünk,
a tó vizén,
tündérrózsák levelein
aprópénzek lapultak,
„szerencsét hoz” —

azt mondták,
hát én is dobtam
egy jó marékkal a levelekre,
a tóba,
hogy biztos legyen a
szerencsém...
a távoli parázs
lassan kialudt,
néhol
kínjában még pattogott
egy kicsit,
de a vízen túl
már pálmák legyeztek,
mikor megfújta őket
a trópusi szél,
csimpánzok
banánt dobtak elénk,
mi csak mosolyogtuk,
hogy nem értették,
miért vagyunk itt
Livingstone földjén,
miért nem fekete a bőrünk,
miért nem bántanak
minket a vadak,
miért nyílnak virágok
vinilin kis szatyrodon,
miért bordópiros a
láбайдra feszülő nadrág,
miért van neked
hímzett kis blúzod
s cernára fűzött apró
műanyaggyöngyöd;
esteledett...

csak mi voltunk
még a trópusokon,
egy ébenfa padon,
sötétzöld pálmafa alatt,
mikor belépett a
trópusok termébe
Afrika üvegkapuján
nagy kontinens-kulcsával a
a trópusok őre,
a kék sapkás,
szemüveges,
bajszos öregember,
hogy kitelepítsen
mint idegen megszállókat,
nem fegyverrel, hanem
szép szóval:
„nézzétek,
gyerekek, a
galéria-erdők fölött
már nyugszik a nap,
Afrika aludni készült...”
Kint,
Afrika partjainál,
úgy nyolc óra körül,
egy barna szoknyás
falusi öreg néni
a mediterrán Európától északra,
a botanikus kert bejáratánál
virággal kínált,
nem trópusival
hanem kerti virággal...
tudod,
úgy szégyelltem
magam előtted,

annyira szerettem volna
Afrikában virágot
adni neked,
annyira szerettem volna
Afrikában
elefántcsontnyakláncot
adni neked,
annyi mindent szerettem volna
Afrikából neked,
hogy szégyeltemben
ettől a falusi öreg nénitől
egy csokor kerti rózsát vettem,
te úgy örvendtél,
mintha Afrikából hoztam volna...
este volt már...
a botanikus kert
bejáratánál álltunk,
dobolva,
suhancok zenéltek valahol...
mi azt gondoltuk:
egy afrikai falucskában
meleg tábortűz mellett
bantu négerek énekelnek...

2

ISMÉT

kedvesem,
csak az egymástól távolodó
vonatok fülkéiben
érezzük igazán,

hogy csupán a
gyermeki gondok,
a pontos időre
megszabott találkozások,
az óriási titkok
s a pici, keserves
sírások kísérik minket
Európa bulvárain,
két végtelen közé zárt
lehetőségeinkben,
hogy legyen, amit
fölbolygasson
annyi év után a
mi közös útitársunk,
a láthatatlan időszobrász...
így hát, kedvesem,
megmaradnak a
megszokott helyükön a
tárgyak:
a fekete márványkövek,
a rothadó kis fakeresztek
a temetőben,
hogy újabb vallomások
díszletei legyenek
narancs-akvarell
szürkületekben
minden rügyként
kibontakozó szerelemnek,
megmaradnak
levelezőlapok
annyi igazsággal,
és megmaradnak az
asztalkán a poharak,
melyek mélyében

belefeketedett már a bor,
s a hamutálca, mely fölött
legelőször érintettem meg a
kezed, marad a falon a
festmény
s a cérnásdobozban a
mellényedről leszakadt
fekete gomb,
és meglátod,
marad az a nagy állomás,
melyet csak nemzetközi
vonatok ablakaiból
láthatunk átutazóban
ismét...

(1983)

A tárgyak között

Ebéd utáni asztal
sáros bakancsok a kályha mellett
az ágyon sárga műanyag fésű
zöld csillár a villanykörte glóriája
piros oldaltáska a szekrény fogantyúján
giccs-falon felül '44-ből egy katonafénykép
s egy ottfelejtett múlt évi falinaptár
az Oberon rádió forgószínpadán
villogó hegyű rakéták
kétkedőknek Európában
a béke fölszentelt kenyér az asztalon
mosópor a szék lábánál
fehér kezek árnyéka
a beáztatott ruhák fölött
az almárium előtt
a tárgyak között
kedvesem

(1984)

Szeretnék vers lenni benned

Kedvesem,
szeretnék megpihenni
a te lelkedben,
mint egy célját el nem ért,
de saját magát
megnyugtató gondolat,
mint egy sétatálcás
öreg bácsi vagy néni
azon a fehérre festett
fővárosi padon,
a Lánchíd oroszlánjaihoz
közel,
a Duna-parton,
Budapesten.
Szeretnék vers lenni benned,
szerelmem,
elérzékenyült
és
rímtelen,
szétzilált,
mint a gondterhelt értelem,
és
csupa félelem,
gyermekes kétkedés,
zsibongó láz,
gyöngéd,
törékeny és kedves,
szeretnék
vers lenni benned...

(1996)

Ha...

Arcod elfújná a szél,
ha porból lenne.

Szép szavad felszállna,
ha ködből lenne.

Hangod elhervadna,
ha virágból lenne.

Szerelmed mindig megmaradna,
ha csillagból lenne.

Szeretlek

Sokszor kimondtam
és leírtam ezt a szót,
mindig azzal az őszinte hévvel,
ahogyan éreztem.
Pedig biztos voltam abban,
és biztos,
hogyan van
egy szebb
és sokatmondóbb
szinonimája
ennek a szónak.
Ezért
most hosszú útra megyek,
előkészítem poggyászat
és elindulok
e szó keresésére.

Az éjjeli lámpa

Ha
felkapcsolom
s ragyogni kezd a fény
é e,
tudom,
a régi
hamvas arcodat
villantja
elém
a lázban égő
féktelen
emlékezet.

Kitalálталak

M
EGSZÜ
LETTÉL... MI
LYEN KÜLÖNÖS
LEHET NE
KED:
É
DES
ANYÁD ÉPP
A KÉPZELET...

Betűk

Látod, kedvesem?
Te csempészted titkon lelkembe
egyenként a szót,
a magánhangzót és mássalhangzót:
az **sz** betűt,
    a szívem csücskéről lopottat,
az **e** betűt,
    rég emléked nyíló kapuját,
az **r** betűt,
    az énekes pacsirta nevéből,
a második **e** betűt,
    a végtelen közepéből,
a **t** betűt,
    a kicsi keresztet,
    a titokzatosság első betűjéből,
az **l** betűt,
    a levendula illatából,
az utolsó **e** betűt,
    a régóta kereslek ígéből,
és a talpas **k** betűt,
    a lélek utolsó betűjéből.

(2007)

Vallomás...

Vannak dolgok,
amiket nem mondhatok el.
Vannak dolgok,
amiket csak érzek.
Vannak dolgok,
amik szívembe szorultak,
mert félek
kimondani őket.
Mégis
erőt veszek magamon
és elmondom neked:
Te jelented számomra
a mindenséget.

(2007)

Visszautaznék gyermekkoromba

Kék lagúna

Körútra indultam óvodás koromban,
világfelfedező nagy útra,
mint az óvónéni meséjében a fehér szakállas,
kék micisapkás öreg hajóskapitány,
aki a háborgó tenger közepén
a vitorlarúdhoz támaszkodott
s látcsövével szemügre vette a messzi partokat,
szóval felfedező útra indultam
alig hatévesen az én szerény,
de boldog környezetemben,
mert nap nem telt el úgy,
hogy minden pillanatban
valamit fel ne fedezzek
a körülöttem zajló világból
és boldog voltam, ha magamtól megfejtettem
bármilyen kis jelenséget,
a tárgyakat, melyekkel a szomszéd
macskája játszott a szemetesláda mellett,
az óvónénim különös szokásait,
az égőpiros játékbusz
hátsó kerékmeghajtású motorját,
a különbséget a felnőttek között,
a sovány és a kövér emberek
viselkedését az utcán,

de felfedező körutamon
mindig megálltam töprengve
a legnagyobb titoknál,
a legizgalmasabb pillanatnál,
megtudni végre, mitől különbözik
a fiúgyermek a leánygyermektől,
s miért hordanak a fiúk nadrágot,
s a kislányok szoknyát?
Szóval felfedeztem magamban
a fiúgyermeket
és roppant kíváncsi voltam,
mint a háborgó tengeren,
a vihar közepén,
a hajó fülkéjébe behúzódó hajóskapitány,
aki arra vár: mikor áll már el
az az átkozott szellőkés
a trópusi partokhoz közel,
kíváncsi voltam
az óvodás kislányok dundi,
réteges combocskája közé zárt titkára,
mert felfedező körutamon azt hittem,
csupán ez maradt még tisztázatlan
és felfedeznivaló földi valóság az én életemben...
Sokszor elbújtam
az óvoda otrombán lecsempézett végéjébe,
s az ajtó mögé húzódtam
a nedves törülközők közé,
míg föl nem álltak az óvodás kislányok,
az én csoporttársaim az ülőkéről,
míg föl nem húzták a szép, csipkés,
fehér tüneményt,
mit annyiszor láttunk óvodások
világoskék egyenruhája alatt,
ha lehajoltak az elgurult labda után

játék közben, vagy ha ártatlanul
széttárták lábukat az alacsony gyermekszéken
vagy a hosszú padocskán...

Kíváncsi voltam a kislányokra,
mert akkor már tényleg felfedeztem,
hogy van valamilyen megkülönböztető jel
a kisfiúk és a kislányok között.

Mondtam is
az udvarunkon összeverődött fiúcskáknak,
hogy érdemes lenne
tüzetesebben megvizsgálni a szomszéd kislányt,
Mónikát, és remegtem a boldogságtól,
amikor áthívták „Csapd le csacsit”
játszani az udvarunk mögötti,
zsinagógával szomszédos kertbe,
ahol kőműves szerszámaait raktározta el apám,
a ringlőszilvát termő fa alá,
a zöld talicska mellé,
leguggoltunk és vártuk a pillanatot,
mert meggyőztük Mónikát,
hogy mutassa meg nekünk a csodát,
és azt mondtuk neki,
hogy csak a nagycsoportos
óvodás kislányoknak van olyanja,
mire ő büszkén bizonyította az ellenkezőjét,
hogy neki igenis van,
és magabiztosan húzta le pufók térdecskéjére
a harisnyanadrágot, s a fehér bugyit,
amit kicsi, dundi ujjával oly gondosan tolt le,
hogy mi megláthassuk, mije van,
amire olyan kíváncsiak voltunk.
Én azt hittem akkor,
hogy a világ legvégső és legnagyobb rejtélyét
fedeztem fel a ringlőszilvafa alatt,

az apám talicskájához támasztott
homokszita mellett,
a zöld fűben és boldog voltam,
mint az a hajóskapitány,
az én óvónénim meséjében,
aki a fergeteges vihar után
előjött a hajó fülkéjéből,
s az egyenlítőhöz közel
szeméhez emelte hosszú látcsövét
és meglátta a kék lagúnában,
a korallzátonyhoz közel,
sziklával szegélyezett parton,
a meztelenül táncoló fekete bőrű bennszülötteket,
a datolyaerdő közelében...

(2001)

Születésnapi fényképeződés

Féltem a születésnapi ünnepléstől:
anyám mindig kefefrizurát
rendelt nekem a borbélytól,
s minden évben új kosztümöt vásárolt,
hogy elegáns legyek a fényképeken.
Vakító reflektorfényben
kartonoszlopokat támogattam,
vagy forgó széken ültem
egyes derékkel.
A fotográfus egyre dicsért,
hogy milyen szép fiúcska vagyok,
míg anyám folyton arra intett:
ne álljak olyan mereven
s a mesterséges póz ellenére
természetesen mosolyogjak,
nézzek az ablak felé az üres levegőbe.
Így maradt meg emlékeimben
október harmadika, születésnapom.
Azóta is, annyi év után,
fel-felidézem
a megkopott függönytartót,
a fényképezőgép mögötti
fehér fogast
meg a barna játékmackót
és anyám lelkes arcát.

De hiába keresem most
szülővárosomban a régi fotóműhelyt,
a macskaköves Kapu utcában.
Helyén fényes üzlet áll,

s a jól menő bolt jelzi,
hogy errefelé is megváltozott a világ.
Csak anyám hangját hallom a múltból,
amint illedelmesen
elköszön a fotográfustól,
és megköszöni néki
a megörökített emlékeket.

(2004)

A három hatalmas

Még kézen fogva vitt anyám,
úgy sétáltunk a Kapu utcában,
a korzón.
Soha nem szerettem
a nagy tömeget, a zsúfoltságot,
s úgy segítettem magamon,
hogy rangsorolni kezdtem
a szembejövő embereket —
ruhájuk, arcuk, járásuk szerint.
Csak arra a kérdésre
nem kaptam választ,
hogy ki lehet a világon
a leghatalmasabb
és ki az utána következő
és ki foglalja el a harmadik helyet?
Vakbuzgó katolikus anyám
megválaszolta kérdéseimet:
így tudtam meg
a korzón, séta közben,
hogy a jó Isten áll az első helyen,
utána államelnökünk következik,
őt valamelyik amerikai követheti,
mert csak Amerikában lehet
nagyon gazdag az ember.
Igaza lehet anyámnak, gondoltam,
s meg voltam győződve,
hogy az első helyet a rangsorban
Isten foglalja el a mennyben,
nemhiába imádkoznak hozzá
az emberek minden este,
az Istent államelnökünk követi,

ez csak természetes
— sok képről nézett ránk mindenünnen —,
a harmadik helyen pedig egy amerikai áll,
a távoli, dúsgazdag tengerentúli elnök,
akit anyám nem tudott megnevezni.

(2005)

A Margit-szigeten

Mindig büszkén hivalkodtam
kisiskolás osztálytársaim előtt,
hogy én előttük
kirándulhattam Magyarországra,
és azzal dicsekedtem,
hogy én hamarabb láttam,
mint ők, a Lánchidat,
s a barátságos kőoroszlánokat,
a Halászbástyát,
a Budavári Mátyás-templomot,
a Duna-parti szállodákat,
a Gellért-hegyről véges-végig
egész Pestet és Budát,
s a Parlament előtt
keringőt táncoló Dunát.
Meg is mutattam
a Margit-szigeten
készült fényképemet
osztálytársaimnak:
— Látjátok, ez itt
a tulipánágyások előtt én vagyok!
Apám és anyám a kezemet fogta,
mert én
csak kilenc hónapos voltam akkor,
s csak ülni-állni tudtam...
De büszkén emlegettem
osztálytársaim előtt,
hogy közülük elsőnek utazhattam
Magyarország mesebeli fővárosába,
a csodás Budapestre.

(2004)

A kóstoló

Hajdanán, kisiskolás koromban,
amikor a tankönyvkiadó
keménykötésű könyvekbe
nyomtatta az ábécéskönyvet
és nehéz volt az a szocialista,
durva varrású, műbőrből készült iskolatáska,
téli, ha disznót vágtunk,
anyám kóstolót adott ennek-annak,
és egyik alkalommal
az én tanító nénimet is fölvezette
a szomszédok mellé, a kóstolós listára,
mert azt mondta, hát fiam,
a tanító néni is megérdemli a kóstolót:
neki nincs rokona falun és nincs akitől kapjon
és azon kívül is
tiszteletre méltó pedagógus a tanító néni.
Anyám nagy igyekezettel előkészítette
hideg éléskamránkban a hosszúságra is
figyelemre méltó vérest és májast,
kolbászt is vágott hozzá bőven,
akkorát, hogy a mi jelenlegi demokráciánkban is
sok szegény ember megirigyelné;
és elment anyám nagy buzgalommal
a legközelebbi szocialista közértbe,
szemben a kultúrházzal és zsírpapírt vásárolt,
gondolta, nem újságpapírba csomagolja,
nehogy a magasnyomású nyomda
ólmos terméke megártson
az én tanító nénim családjának,
szóval zsírpapírt vásárolt, és hazahozta,
a konyhaasztalra terítette,

s a kamrából kihozott, a ritkán használt drága,
aranycsíkokkal díszített
fehér ebédlőkészlet nagy sültestáljáról
gondosan becsomagolta,
majd nyílonszatyorba tette
és igazán tiszta szeretettől vezérelve
elindult az iskolába,
s ott felment a tanári szoba elé,
és abban az emlékezetes decemberi szünetben
kihívatta Salamon Imrénét,
az én tanító nénimet,
mire a tanító nénim nagyon meglepődött,
s mondta,
hogy hát nagyon szépen köszöni,
hogy ő igazán nem érdemes erre,
milyen jólesne tényleg ez a kóstoló,
de ne haragudjon, Bekéné naccsága,
nem fogadhatom el a kolbászt, s a véres-májast,
mert Sanyika olyan rossz fiúcska,
hogy sokszor nem tudom, mit csináljak vele;
anyám hát hazahozta a kóstolót,
s mondta apámnak,
nem tudom, ez a gyermek kire ütött,
a tanító néni még a kóstolót sem akarta elfogadni,
pedig hát szegényeknek
milyen jólesett volna a kolbász
és a véres-májás;
emlékszem, aznap este
anyám eresztett puliszkát főzött,
s szomorúan vágott ki a tanító nénim kóstolójából
négy egyforma darabot,
mert mi négyen voltunk a családban,
s melléje hideg tejet töltött
a fehér porcelánkannákba,

de én mégis úgy örvendtem,
hogy legalább megmaradt
a mi családunknak az a drága kóstoló,
épp az asztalnál jutott eszembe:
az én tanító nénim
valamelyik órán a fületem tépte meg
és olyan körmöst adott azzal az átkozott,
vastag cserefa vonalzóval helytelenkedésért,
hogy belekékültek ujjbegyeim
és mert Csilla nevű osztálytársamnak súgtam,
négyest írt be
kék színű ellenőrző könyvecskémbe...

(2001)

Bodzafa virága

Élelmes család volt a miénk,
megélhetésre mindig volt eszünk,
szüleim küszködve teremtték meg
a mindennapi betevő falatot,
ám az ingóért s az ingatlanokért is
harcolni tudtak.

A szomszéd kertbe áthajolt ágakról
buzgón szedték le az almát és a szilvát,
vigyáztak, nehogy közös udvarunkról
ellopják apám kőművesszerszámai,
a meszet, a talicskát, de gondjuk volt
az ajtó előtt hagyott cipőkre
s a szárító kötélén lógó
kikeményített ruhákra is.

S ha mégis megkurtította valaki
kis vagyonunkat,
apám arca kékre vált,
mint a két példányban készülő
adásvételi szerződés között
lapuló indigó.

Különös család volt a miénk,
s a rokonságunk se volt különb,
ezt akkor értettem meg,
amikor összeverődtünk néha
egy-egy ritka családi ünnepre.
Mindig nagy élmény volt nekem
a rokonsággal való találkozás:
a szomszéd község buszmegállójában
vártuk meg egymást,
mert mindegyikünk
más-más irányból érkezett,

hogy a közeli szülőfaluba együtt,
mindig együtt indulhassunk.
Tiszta szívből örültem városi,
elegáns nagynénémnek,
akárcsak a tréfás kedvű sógor bácsinak,
és apám nővérének,
aki könyvelő volt —
terebélyes keresztanyámnak
és alacsony keresztapámnak,
a szíjgyártó mesternek.
De alig örvendeztük ki magunkat,
apám máris szóba hozta a pénzt,
a világmindenség mozgatóját,
az üzleti vállalkozások,
a meggazdagodás
s a vagyonszerzés lehetőségeit.
Ilyenkor apám többi leánytestvére,
a szegényebb nagynénik
szótlanul feszengtek, de a sógor bácsik
rá se hederítettek az anyagi
hajszáról szóló eszmefuttatásra,
inkább nagyokat húztak a pálinkás üvegből.
Így haladtunk az úton
azon a tavaszi délutánon is,
amikor a szántóföldeken túl,
a patak partján,
valamelyik nagynéném
észrevette a kivirágzott bodzacserjéket,
s azt mondta apámnak,
nemcsak az anyagiakkal,
hanem az egészséggel is törődni kell,
a bodza kitűnő gyógynövény,
szomjúságot olt

és izzasztó hatása miatt
igen ajánlott hűlés esetén.

Apám,
mivel nemcsak a ruházatára adott,
hanem a hosszú és egészséges
élet titkát is szeretne volna tudni,
letette az út szélére a csomagot
és elindult nagy lendülettel
a szántóföldeken keresztül
az illatos bodzás felé.

Mi is követtük:
anyám, két nagynéném,
városi sógor bácsim, keresztapám
és jómagam.
És szedtük rendületlenül a bodzát,
minden üres és fölösleges tasakunk
megtelt jó illatú virággal,
a szárítani való bodzával,
már nem is volt hely,
ahova rakhattuk volna,
apám mégis leszakította az összes virágot,
nehogy valaki észrevegye
ezt a jó bodzatermő helyet.

Egy gazda hajtott el mellettünk
ökrös szekeren a poros úton,
de még véletlenül se
pillantott a bodzafák felé,
az eget kémlelte fáradtan, szomorúan.
Apám lendületesen beszélt
az egészséges életmódról
és nem győzte dicsérni
a friss falusi levegőt.

Most is hallok a hangját,
s látom kapzsi kezét a bodzafák hajában.
Nemcsak ünneplőjére,
hanem szürkülő fejére is
tépett bodzavirágok hullanak.

(2005)

Mint égi madarak

A szénaboglyák között
nagyanyám nem hitte,
hogy kerek a Föld,
mondtam neki,
hogy a Föld forog,
nagy mama,
a rekkenő melegben
megállt
kezében a fagereblyével,
hogy az egy Isten szerelmére
ki tanított engem ilyenre,
mikor minden
egyeses itt a Földön,
képzelm el,
ha mégis forogna,
fejjel lefelé állnának
a szénaboglyák,
az ég üregébe szóródna szét
a drága szarvasmarha-eledele,
amit egész nap
szárítottunk a tűző napon,
a templomtetőről
lehullnának
az összes cserepek,
kalimpálnának
a zuhanó harangok,
a kicsi patak vize is kiürülne,
s aláfolyna
az indigókék űrtengerbe,
nagyapám szekere
az ökrökkel együtt

gurulna a csillagok közé,
társa lenne odafent
a Göncölszekérnek,
a libák s a tyúkok úgy szállnának,
mint égi madarak,
a bárányok
bárányfelhők között bégetnének —
A Föld forog,
de van vonzereje,
az iskolában tanultuk,
a göndör hajú tanító néni
tanított erre
földrajzórán,
mondtam nagyanyámnak,
nagyanyám a fejét csóválta,
s napnyugtakor,
mikor a csordajáró úton
a tehenek is elindultak hazafelé,
elmosolyodott ennyi balgaságon.
Mintha látta volna,
a dombok mögé bújó
narancsvörös Nap után
már mi
következünk:
a göndör hajú tanító nénivel
s a libákkal együtt
repülünk
madarakként
a világegyetembe...

(2002)

Villásfarkú barátaim

Rövid nadrágban üldögéltem
a pajta eresze alatt.
Nagyapám féloldalra dőlve
kalapálta a kasza élet,
s én némán búslakodtam
szüleim után,
vagyakoztam az óvárosi hangulatért,
focizó pajtásaim után.
Hiányzott a hegy,
a város fölé emelkedő Cenk,
s a hegy alján meghúzódo
kis kápolna,
ahová gyakran eljártam imádkozni...
Nappal
— a falu völgyében visszhangzó —
hangokat hallgattam:
kotkodácsoltak, gágogtak,
bégettek és bőgtek keservesen
a háziállatok gazdáik után,
akik a mezőn robotoltak napestig;
esténként pedig a szunnyadó falu fölött
a Göncölszekeret szemléltem.
Mégsem voltam sokáig egyedül.
A ház és a csűr között
kifeszített villanydróton
hangosan csiviteltek
a villásfarkú fecskék,
az én örök barátaim.
Nekik vallottam meg
búmat-bánatomat,

ők vitték-hozták a hírt,
és kórusban adták a jó tanácsot,
s együtt búsultak velem,
amikor torkomon akadt a keserűség.

Ősszel

nem tudtam elbúcsúzni tőlük.
Amikor indulni készültek
vándorútjukra,
én már otthon voltam a nagyvárosban:
a salakpályán szaladtam
a kerek bőrlabda után,
futballsztárnak képzelve magam.

De álmaimban
sokszor megjelentek barátaim,
a villásfarkú fecskék:
az eresz alól, együtt indultunk
a nagy égi mezőkre,
én hajtottam a Göncölszekeret,
ők meg fejemet röpködték körül,
én álmodoztam,
míg ők hangosan csiviteltek.

(2004)

A háromnegyedes hegedű

Szüleim korán belátták,
hogy tehetséges gyermekkel van dolguk:
ha kellett, verset írtam,
ha kellett, olajfestményt festettem,
s gondolták, ki tudja,
még milyen művészi tehetség rejtőzik bennem,
egyszer anyám apámhoz fordult,
és azt mondta: ennek a gyermeknek
hangszert kellene vásárolni,
hátha zenész is lesz majd belőle!
Pedig nem volt jó hangom,
a kötelező gyermekkórusban örökké
félre áriáztam,
s mégis anyám egyszer megfogta a kezem
és elmentünk hangszert vásárolni
abba a híres supermarketbe,
a mi városunkban, az univerzál áruházba,
fel a harmadik emeletre, a hangszeres részlegre,
s álltunk kíváncsian a pultnál,
a kiszolgálónő kedvesen,
üzleti érzékkel mosolygott reánk,
s anyám mondta neki,
hogy ennek a gyermeknek van tehetsége,
s kellene neki egy zeneszerszám.
Nézegettük a szóló- és a basszusgitárt,
mondta anyám,
nem neked való ez, fiam,
nem bolondozunk aztán a házban össze-vissza;
csodáltam a bendzsót
és eszembe jutottak a mexikói filmekben
a texasi bárók zenészei,

a pergő, piros rokolyás,
nagy mellű táncos lányok,
nézegettem a cimbalmot,
de arra gondoltam,
csak a cigánymuzsikusok játszanak ezen,
a cintányérra rá se mertem nézni,
mert tudtam, hogy éppen csak ez hiányzik
otthonról s a trombita,
ámuldoztam a xilofonon s a tárogatón,
hosszasan szemléltem a vadászkürtöt s a harsonát,
bámultam az első igazi hárfát,
amit életemben legelőször tankönyvben,
az ókor történelmében láttam,
s megérintettem a fuvolát;
és a szaxofon felcsillantotta Louis Armstrong
izzadt arcát Las Vegas
egyik szabadtéri színpadán;
kibontattam az olcsó szájharmonikát,
és elképzeltem, hogy katonaként a kaszárnyában,
szomorúságomban belefújok,
de anyám biztatni kezdett,
hogy apám egyik rokona
milyen szépen tud játszani a tangóharmonikán;
csodáltam a gordonkát,
bámultam a fényes diófafurníros csellót
s a vékony furulyát,
átöleltem a szép, hatalmas, fényes nagybőgőt,
de azt mondta anyám,
hogy amilyen sovány, vézna gyermek vagyok,
még feldőlne vele, s amúgy is, hol tartanánk.
A kiszolgálónő ekkor elővette
a háromnegyedes hegedűt
és melegen ajánlotta nekem,

s én máris csokornyakkendőben láttam magam
a szimfonikus zenekarban muzsikálni.
Öröm toporzékolt lelkemben hazafelé,
miközben vittem a hegedűt
zöld színű tokjában az utcán
és büszke voltam
ígéretes zenei pályámra, tehetségemre;
otthon a hegedű köré gyűltünk,
öcsémmel együtt próbálgattam,
állam alá helyeztem
és végighúztam húrjain a vonót,
de a hegedű nem akart megszólalni,
mert a kiszolgálónő a szupermarketből
nem adott hozzá fenyőgyantát.
A szekrény tetejére került a hegedű,
s amikor megint elővettem
s begyantáztam a vonóját,
meg is szólalt, de tudtam,
nagyon messze állnak ezek a hangok
a teadélutánokon fellépő
gyermekművészek muzsikájától.
Türelmetlenségemben eltettem a hegedűt,
becsúsztottam tokostól az ágy alá,
s csak néha-néha vettem elő,
ha nem volt senki sem otthon,
s utoljára azon a napon,
amikor öcsémmel összeverekedtünk,
s ő véletlenül ráesett az ágyon felejtett hegedűre.
Hamar túl is adtam rajta, megvette a szomszéd fiú,
egy akváriummi vibrátor volt a cseretárgy.
Többé nem szólalt meg nálunk a hegedű,
igaz, anyám el is felejtette,
hogy még az is létezik,

én a hegedű helyett
az akváriummal foglalkoztam,
s amikor esténként a neonfényben nézegettem
a zöldes, üvegbe zárt parányi tengert,
mintha egy tehetséges gyermek
muzsikált volna:
a trópusi vízinövények között
színes halak énekeltek...

(2001)

Székely harisnyában

Nézem a sárguló fényképet,
és eszembe jut, hogy anyám
fehér alsónadrágból készítette
székely harisnyámat,
mely térdem tájékánál
buggyos is lett a sok guggolástól,
s mintha látnám magamat
tánc közben is,
amint a két darabból
összetoldott csizmám
külön-külön ropja a táncot
az iskola gázolaj szagú pódiumán.
Mert anyám a csizmámat
két darabból állította össze:
fekete félcipőből,
a szárát meg kartonból,
melyet fekete kályhafestéssel
vont be fényesre.
És miért ne vallanám be,
én szerelmes voltam akkoriban
a képen látható kislányba,
Emíliába,
akivel együtt játszottunk
a színdarabban,
ezért is restelltem előtte
annyira magamat,
mert anyám két darabból
állította össze a csizmámat,
s ráadásul — június közepén —,
az óváros utcáin,

fehér téli alsónadrágban
— székely harisnyában —
vitt végig kézen fogva az iskoláig.

(2004)

A Cenk alatt, éjjel

Holdcsendet megtörő
szemetesek zaja hallik —
A város korzóján
utcaseprők nyelik a port,
lámpagyújtók helyett énekelnek —
Harmatos füvek porondjain
szerelmesek suttogják:
„elmúlt már a nyár”,
itt megszab mindent a toronyóra,
itt semmi sem végtelen,
zárt ködrendszerben jön az ősz,
elmúlik a talány,
holnap már rézerdőkben füttyörészünk,
s ott recseg alattunk az avar,
hol most testünknek balzsam a harmat —
Huzatos éjszakák húzódnak vállainkba,
reggelre már nem bírunk felkelni,
reggelre az utcaseprők is elalusznak —
Hátukon hozzák a napot a lámpagyújtók.

(1981)

Visszautaznék...

Visszautaznék gyermekkoromba.
Kiszámítottam, hogy repülővel
háromszázhatvanöt napot utaznék,
személyvonattal tíz év alatt érnék vissza,
gyalog harminc évig bandukolnék.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy magamhoz öleljem
gyermekkoromat,
a grundon gyülekező garabonciásokat,
s a beszélő-érző tárgyakat.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy fülön csípjem
a csípős csalánok közé szaladó
kis fekete malacot,
amely a híd alatt eltűnt örökre.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy a szökőkút mellett,
a régi gyermekvárosban,
meghallgassam a „télifás” zenét,
ismét megpillanthassam
a régi, türelmes embereket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy betévedjek még egyszer
abba a középkori várba,
ahol, iskolából jövet,
mi voltunk a vár hegyén
a zászlót lobogtató hős kapitányok —

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy tiszta gyermeki szívvel
beléphessek a vallásórára,
ahol lélekben
a Jordán vizébe merültem,
s az Ígéret földje felé
mezítláb bolyongtam át a pusztán
zsidó barátaimmal...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy kezembe vehessem
azt a fekete-fehér fényképet,
melyet a barátomnak
küldött a bajai kislány,
akit én titokban megszerettem...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy megkeressem
azokat a színes kavicsokat,
melyeket kívánságaimmal együtt
a rohanó folyó medrébe dobáltam
táncoló halak közé...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy az esti ima után
szomorú apámmal együtt
meghallgassam
Amerika Hangján
a reménykeltő rádióhíreket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy az óvárosban,
a salakpályán találkozhasak
rövidnadrágos cimboráimmal,

kik talán még most is várnak rám
aranyásó-terveinkkel...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan felülhessek még egyszer
arra a vidéki buszra,
melyen első látásra
szerelmes lettem
az édesanyjával utazó
cigányleányba...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan megsimogassam
háromszínű kutyámat,
— a hegyek között
vesztettem el egyszer...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan felszállhassak
a fehér papírhajóra,
mely a hullámok között
talán még most is viszi
a színes emlékeket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan a csapat tábornokától
átvehessem
a kapitányi kitüntetést,
a szomszéd bácsi kertjéből
ellopott szőlőgerezdekért...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan a hegyi patak partján
leülhessek a mohás kőre,

hűs páfrányok közé,
— történeteimet hallgatnák ismét
a foltos szalamandrák.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy ott lehessenek
a szurkolók között
a világoskék
argentín lelátókon,
a hetvennyolcas
világbajnokság döntőjén...

Visszautaznék gyermekkoromba,
nem repülővel,
hanem zakatoló,
zöld személyvonattal,
s a nyitott ablakból
hallgatnám a visszafelé
pörgetett
gyermekkori mesét.

Mindent elkövetnék,
hogy visszautazzak gyermekkoromba,
de nem tehetem.
Csak emlékeim
súlyos atomjait viszem magammal,
mint hegymászó
a nehéz hátizsákot
a világ legmagasabb csúcsa felé...

(2002)

Aranymag

Aranymag

Aranyszínű harmatcsepp
— szerény hajnali dísz —
csügg az almafa őszi levelén.
A felkelő nap fényében remeg,
nappal is látható csillagként
ragyog.
Legurulna a földre,
de nem engedi,
tartóztatja
a sárguló falevél.
Szellő lengeti,
napfény csillogtatja
— végül
melléje száll
az almafa ágára,
és csipegetni kezdi
egy kíváncsiskodó cinegemadár.

(Ivó, 2008)

Mesterségek

Mindenkinek meghatározott
szerepe van a társadalomban.
A tanító néninek, aki a betűket tanítja
az első osztályos gyermeknek,
a favágónak, aki fent a hegy szívében
halálos csapást mér fejszéjével
az öreg fenyőre,
az ácsnak, aki a tetőn
gerendákat illeszt össze,
s a szomszédot idegesíti,
miközben teli erővel kalapál,
a vesszőseprűvel dolgozó utcaseprőnek,
aki narancssárga mellényben
énekel munka közben
és porfelhőt kavarr
a járó-kelő embernek orra alá,
a kukázó koldusnak,
aki az utcán reggeltől estig kéreget,
a kőművesnek,
aki a magas állványon vakol és időnként
a sétáló lányokat bámulja fentről,
a mozdonyvezetőnek,
aki a város peremén
a sínek mellett fogócskázó
gyermek miatt
élesen sípol és dudál,
a kaszásnak, akinek rendmániája van
s a kaszálon tökéletes rendeket kaszál,
a sofőrnek, aki hajnalban elmegy hazulról,
s még ő se tudja,
hogy aznap az országban hol jár,

a bankfelügyelőnek, aki előre látja
az alacsony árfolyam előnyeit és buktatóit,
a papnak, aki Istentől megáldott
szónoki tehetséggel
hirdeti az ígét, s osztja az áldást,
a színésznek, aki annyira átéli a szerepét,
hogy majdnem lángba borul
a lelke a színpad közepén
s olyan könnyen sír,
mint egy hisztérikus diáklány,
a világhírű énekesnek,
aki a nagy magányban saját villájában
már-már belepusztul saját népszerűségébe,
a festőművészeknek, aki a lélek molekuláiból
új színeket kavar műhelyében a palettán,
az írónak, aki új stílusával
meghökkeníti olvasóit,
a kedves bemondónőnek,
akinek bármilyen a lelkiállapota,
mosolyognia kell
a láthatatlan nézőtér előtt,
a zöld munkaruhás kertésznek,
aki kora tavasszal
az almafák ágait metszi a kertben
s a kipattant farüggyel beszélget,
a bohócnak, aki a cirkusz porondján
ócska trükkjeivel minden embert
egyformán felderít.

Csak azt az embert
nem tudom megérteni,
akit mindennap itt látok
a kapunk előtt le- s feljárni —

csak ezt az egy embertípust nem tudom
sehova se besorolni, se megérteni.

(2008)

Meghatározás

A költő szertelen világában
isteni pontossággal
működik az összhang
láthatatlan képlete;
a nyelv s a ritmus játéka,
a rend dinamikája,
ami az építő eszme
vízszintes tengelyén tűnik föl;
a felszabaduló lelki jelenség,
amely a vers tengelyén
az eszmeállványon
ünnepel.

(2009)

Könnycsepp

Olyan,
mint fűszálon a harmatcsepp —
Arcomon ragyog a lélek meleg vére,
óvatosan tenyerembe gurítom,
majd erőt veszek magamon
és szembenézek vele.
Amikor tekintetemmel megsimogatom,
feltámad a szunnyadó emlék bennem:
karosszékéből lelkem föltápászkodik,
mint nyugodt, higgadt óriás,
mert azt hiszi,
hogyan én Őt
már
rég
e
l
f
e
l
e
d
t
e
m
...

(2007)

A csend hídján

A csend hídjára
leszállt a fülemüle,
s ott megült,
majd lenge
szél kerekedett,
jött utána,
egy virágszirmot
hozott magával.
A madár
megtörte a csendet,
madárnyelven
beszélni kezdett
a sziromhoz,
de a szirom,
ahogy leszállt,
hallgatott moccanatlanul.

Gömbölyű volt
a teste,
mint egy holdtányér,
olyan volt,
de inkább
egy felfordult, kerek,
mozdulatlan
piros bogárhoz
hasonlított.

A csend hídjá felé
emberek közeledtek.
A fülemüle elszállt,

a szirom lehullt
a mélybe.
Perc múltán
a csend hídja eltűnt,
mert megérkeztek
a férfiak,
akik idejöttek.

Vadászok voltak,
s megálltak a régi
híd helyén.
Az énekesmadarat
keresték,
de a fülemüle
csőrében a virágszirommal
átrepült a vízesés fölött
a szivárványos
égi fényesőben.

A színész halála

Zsong a nézőtér.

Kezdődik az előadás.

Tapsolnak.

A színész elkésett az előadásról.

(2007)

Állomás

R
o z s
d á s s z
ö g e s d r ó
t o n
h a r m a t c s e p p.

Fejünk fölött az óceán

Ha egyszerre lehullna mind,
ellepné az egész földet.

De látod,
nem hullámszik ott fent,
csak fehér szürkén lebeg,
rétegesen és gomolyosan
a fejünk fölötti égi óceán.

Ötlet

Nem biztos,
hogy ugyanabban az időben
én vagyok az első a világon,
aki kigondoltalak, de a lényeg az,
hogy te vagy a fejlődés fogaskerekén
a következő fog. Eszméletlen szigorral
és pontossággal forgatja az időóriás
ezt a kereket, ezért én beléd
kapaszkodom. Utánam mások
is jönnek

l

i

b

a

s

o

r

b

a

n

—

Így haladunk.

Gyertyaláng

Zs

í

ros

kanó

con

sistereg,

s égető piros

lánggal lobog,

mint betelje-

sületlen álom.

Míg ég,

viaszába önti

a lelkek

óhaját,

hogy forró

csonkján

minden

lélek

megnyug-

vást

talál-

jon.

Karácsony

N
e m
decem-
beri dívat-
bemutó ez, s
nem is egy próba,
amint a szabónő felpró-
bálja szimmetrikus testére
a ragyogó díszekből készült
ünnepi ruhát. Ez a szeretet fája
karácsony éjszakán, amit nem a
szabónő, hanem a te angyalaid öltöz-
tetnek fel a szeretet ünnepén otthoni
jászlád közepébe, hogy melegítse a szí-
vedet, és segítsen, hogy ismét
visszaköltözzön
be-
lé
a szeretet.

Szaladgálás

S
OKSZ
OR,
mint
e g y c s i n t a l a n
kis-
gyerek,
az
em ber
in gy
en sza
lad gál
a sze
rete tért.

Mintha...

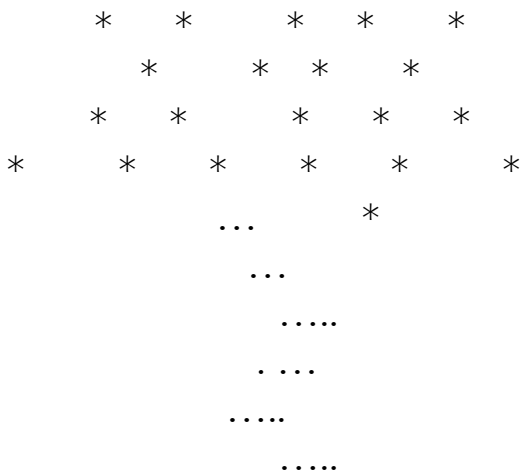
A szer   elem
és a sze   retet
  olya   nok,
  mint   ha
édestest   vérek
  lenné   nek.
  Ők   nem
  ismer   nek
  társa   dalmi
kategó   riákat.

(2007)

A kirakatrendező néni

— Ni,
az a néni,
akit most épp ka-
ron fOgott az a kÓcos
fejű bácsi a parkban, a teg-
nap délelőT Töklámpással
díszített a központban
az edéNYes kira-
katban!

Melegítés

A kandalló-
ban ég a tűz.
A kéményen
füst száll a
csillagok fe-
lé. Mintha
az erdőből
kivágott cse-
refa melegí-
tené az álmos
csillagokat...

Málnási Ferenc

*Beke Sándor verseinek
stilisztikai elemzései*

Ember a havason

EMBER A HAVASON

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, két szakasz, 37 hosszabb-rövidebb sorral.

A szövegösszefüggést az teremti meg, hogy az Ilyés Mártonra való emlékezés során a költőt kísérő, a Hargita szépségét, szentségét őrző embertárs jelenik meg, aki ösvényt világít és havasi virágsokrot tart a költő és az olvasó elé.

Grammatikai kohéziót teremt a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya, meg néhány birtokos személyjeles (ragos) szó: „nyaralónkba, kísérőmül, nyomát, falai, cserepei, asztalán, házában, tanyáját”. Határozott névelős szavak segítenek az olvasónak, hogy beleélje magát a szöveg világába: „*a havason, a hegyet, a fenyvest, a vadnyulak*”.

Jelentéstani kohézió a felsorolás, a költő emlékeiben felbukkanó képtöredékek, az együtt töltött időre utaló emlékek, mellettük pedig a képzelet világában megjelenő kedves, öreg kísérő, aki petróleumlámpával világítja meg az ösvényt és virágsokrot tart a kezében.

A szöveg címe még általános megállapítás, szószerkezet, az alcímével együtt, a szöveg elolvasásakor kap teljes értelmet az olvasó előtt.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Lelkemben muzsikál a Hargita*. Régi és új versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a költő monológja, bár végig egy személyről van szó, aki a költő kísérője, aki figyelmeztet, hallgat, vall, de a lírai én csak függő beszédben idézi szavait. Szövegköziség, intertextualitás az olvasó számára.

Valóságos világképet mutat be a költő, aki elképzelt világba is belépteti olvasóját az utolsó sorokban, aki ennek alapján alakít(hat) ki magának véleményt.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, magyarázó, emlékező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak teremtik meg az emlékezésre jellemző hangulatot. Ezeknek a szavaknak a szótári jelentése a szövegösszefüggésből adódóan többletjelentéssel bővül. Néhány összetett szó jelentése is stílus teremtmény: „vadnyulak, madárdalokra, lélegzetvételére, virágcsokor, petróleumlámpa”. A szöveg igéi közül az első létezést jelentő: „élt”, a többi mind cselekvést jelent: „örizte, mentem, közeledett, hívtam, figyelmeztetett, hallgatott, vallotta”. A szöveg főnevei között a „Hargita” és a „Szent Hegy” tulajdonnevek mellett közneveket is találunk: „havas, hegy, nyaraló, kísértő, vadnyulak, őzek, medve, virágcsokor”. A havasi természet szépségét, gazdagságát és az állandóság képzetével azt is sugallja, amit a költő így fogalmaz meg: „ez a hegy lelkiismeret: / havasi virágcsokor a lélek asztalán”. A melléknévvel párosított főnevek megerősítik ezt a véleményt a tulajdonságok kifejezésével: „üres házakat, halk zörrenésekre, szent, magasztos épület, meggyötört lelkek, szakállas fenyvesek, halk szóval, havasi virágcsokor, lélek asztalán, éji neszek, teli tüdővel”. A határozószók és a határozóragos szavak elvezetnek a történet színhelyére: „havason, kerítéshez, csapásokban, teraszra”.

A Hargita és a Szent Hegy főnevekhez kapcsolódnak a szöveg metaforái: „a Hargita szent, / magasztos épület: / falai a hű székelyek, / ablakai a meggyötört lelkek, / cserepei a szakállas fenyvesek”, „ez a hegy a lelkiismeret: / havasi virágcsokor a lélek asztalán”.

A költemény kijelentő mondatai közelítenek a felkiáltó mondatokhoz, szerkezetileg egyszerű és összetett mondatok.

A szöveg a lírai én egyenes beszéde.

IMA A HARGITÁN

Beke Sándor *Ima a Hargitán* című költeménye eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, rövidebb-hosszabb mondatokkal, sorokkal, amelyek két szakaszba sorakoznak.

A szöveg összefüggő egész, a Hargitán elmondott ima, ez adja a szöveg koherenciáját.

A mondatok mellérendelő viszonyban kapcsolódnak egymáshoz s a grammatikai kapcsolatot az alany-állítmány egyeztetése mellett a birtokos személyjeles szavak teremtik meg: „lelkemben, hegyem, zugaidat, testedet, üstöködet, katonája, koronádat, királyá”. A „nézem, imádkozom, megsimogatom” egyes szám első személyű igék mellett többes szám harmadik személyű igealakok is erősítik a grammatikai kapcsolatot: „vergődnek, hullnak, avarulnak, pördülnek-vonaglanak.” Határozott névelős szavak: „az ősz, a hegy, a völgy, a fák, az álmodó bérceken” — a Hargita ismert tájaira vezetik el az olvasót.

A jelentéstani elemek közül a Hargita tulajdonnév háromszori ismétlése, egy nagyobb tájegység megnevezése — Kárpátok —, valamint az „erdélyi havasok királya” metafora segítségével tudatosul az olvasóban az érzelmi tartalom, az ima hangulata. Az ima-szöveg hangulatának megteremtésében a többjelentésű szavaknak — diadalmas hegytető, hit-szárnyak, álmodó bércek — van szerepük. A cím ezt jelzi, vetíti előre.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Lelkemben muzsikál a Hargita*. Régi és új versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a költő monológja.

A szerzőt a Hargitának, a székelyek Szent Hegyének a világa és lelke készítette versének megírására, s a 2006-ban megjelent *Lelkemben muzsikál a Hargita* című kötetének összeállítására. Ez a kötet kész antológia a Hargitáról, a Libán-

tetőtől a Csíki-medencéig, a Görgény-Hargita-fennsíktól a Torjai- és a Hatod-hágóig, a büszke fejét felemelő hegyről.

A költő félrevonult a Hargita lábánál elterülő Ivóba, a vadregényes tanyai településre, s ott találkozott a hegyvel, amelyet „az ősz ablakából muzsikálni” hallott, s ahol „... hit-szárnyak vergődnek / a hegy s a völgy között”. A természet örök szépségétől megittasult költő imába foglalta gondolatait, hiszen a hegytetőn, a szeretett fenyevesek között az ember is közelebb került Istenhez. Kötetében szép verskoszorúba sorakoznak az *Adventi koszorú avagy Isten megáld a Hargitán*, *Karácsony a Hargitán*, *A negyedik gyertya*, valamint az *Átalakítás* és az *Ember a havason* című versek.

Az *Ima a Hargitán* valóságos világképet rajzol meg, a költő gondolatai, érzelmei, az „erdélyi havasok királya” láttán érzelmileg telített, dicsőítő szavakba fogalmazódnak meg, ima-szövegbe. Az olvasó pedig a maga világképét — még ha nem is járt a Hargitán — kialakíthatja, módosíthatja a költő által bemutatott valóságos kép alapján.

Beke Sándor költeménye magyar nyelvű, mai, írott szöveg, érzelelkifejező, felhívó, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású — „muzsikáló, diadalmas, napsárga, imádkozom, arany koronádat” — szavak mellett rossz hangzású — „fáradt, vergődnek, pördülnek-vonaglanak, cibálja, pusztulás” — szavak érzékeltetik a természet, a hegy — itt a Hargita — sokszínű, változatos, „a pusztulás és újjáéledés örök mítoszában” élő valóságát.

A szöveg szavainak stílusértéke a szavak elsődleges, a szó-tári jelentésre ráépülő, a szövegösszefüggésből adódó másodlagos, az érzelmi-hangulati többletjelentés, konnotáció alapján jelentkezik: a költő az ősz ablakából nézi a Hargitát, látja a kék felhők fölött „a hegy s a völgy között” vergődő hit-szárnyakat, látja, hogyan „avarulnak egymásra a levelek”, s hogy „érdes kezével cibálja üstöködet / az ősz-kapitány, /

a letaroló elmúlás katonája”. Az ima-szöveg megkövetelte jelentéssűrítés, tömörítés jelentkezik a „hegytető, hit-szárnyak, napsárga, ősz-kapitány, elmúlás” összetett szavakban.

Szóképek, trópusok segítik a költőt imája szöveggé alakításában, a beszélő szándékának, a beszédhelyzetnek, a témának megfelelő nyelvi stílus kialakításában: „az ősz ablaka, délceg óriást, hit-szárnyak, árva kiáltások, ősz-kapitány, elmúlás katonája, arany koronádat, havasok királya, vén őzbak” — metaforák.

Érzelmi-hangulati hasonlat érzékelteti a költő imájának felfele törekvő, ívelő, Istenhez szálló útját: „Fáradt hit-szárnyak vergődnek / a hegy s a völgy között, / mint ősi szent álom / a kék fenyők fölött”.

A hangulatiságot, a szemléletességet, a mondanivaló, az ima hatásosságát növelik, hozzák közelebb az olvasóhoz a „hit-szárnyak vergődnek, elhagyja a fákat a napsárga lomb, a levelek ... pördülnek-vonaglanak, neszek járják zugaidat, cibálja üstöködet az ősz-kapitány” — megszemélyesítések.

Egyetlen szinesztézia — „vad neszek járják zugaidat” — ragadja meg egyidejűségben az olvasó hallását és látását, segít elképzelni a fenyőzúgást, a hegy vadállatok járta zugait, az esetleges veszélyeket.

A költemény szervezőelve az ellentét: az első 23 sor leírás, a táj bemutatása, a 24-32. sor pedig az első részhez fűződő költői vallomás, tisztelgés, a költő szeretetének, ragaszkodásának megfogalmazása. A simogatás az ember számára sokféle érzést takar, jelent: gyöngéd, anyai érzést, támogatást, segítő szándékot, jóságot, hűséget a társhoz, lángoló szerelmet stb.

A szöveg mondatai kijelentő mondatok, de mindegyik érzelemmel telítettek, közelebb állnak a felkiáltó mondathoz.

A költemény igei állítmányai verbális stílusúvá formálják a szöveget.

ELÉGIA A HARGITÁHOZ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, elégia, amelyben a szerző a hargitai tájat idézi fel, a valóságot eszményeivel veti össze.

A szöveg megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok 21 szakaszba tagolódnak, a szakaszok 10, 11, 12, 13 sorosak, egy-kétmondatosak, az utolsó szakaszban négy is van, mintha a költő hazafele menet meg-megállna, hol sietve, hol lassítva, nézelődve, számba véve a tájat érkezne meg.

A szövegösszetartó erő a hazavezető út leírása, a fenyves, a rét, a kaszáló, a kaszások, a kunyhó, az őzike, a déli harangszó, a tékozló fiút fogadó, göndör szőrű kutya és a Hargita.

A grammatikai kohéziót mellé- és alárendelő mondatokkal sikerül megteremteni, s birtokos személyjeles (-ragos) szavak — „velem, vára, hangjával, hírnöke, tündérleánya, hozzám, barátom, hegyünk, szívem” — segítik a szövegértést. Személyragos igék mesélik el a hazatérő költő útját: „hömpölyög, tart, szembejön, megyek föl, dudorásznak, pihennek, születnek, üget, köszönt, elszorul, visszafogad”. Határozott névelős főnevek — „a Küküllő, a »sugóban«, a rét, az Ivó-patak, a Hargita” — segítségével mintha számunkra is ismert tájra vezetne a költő.

A jelentéstani elemek között néhány rokon értelmű szót említsünk: „libeg, hullámszik, huncutkodik, pisolyog, serény, sürgő-forgó” és az egész költeményen végigvonuló felsorolást.

A cím ténamegnevező, utal a szöveg egészére, főleg a tulajdonnévvel.

A költemény az *Elégia a Hargitához*. Költemény (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010) című kötetben jelent meg.

A lírai én szövege monológ, bár a költő „Testvér, nincs olyan művész” megszólításával valakihez szól, de az nem felel,

és az őzike is felemeli a fejét, amikor meglátja, a tehenek is bámulnak az út felé, s egy kocsi ablakából is nézelődnek, csodálnak valamit, a harang is „fogadja” a költőt, göndör szőrű kutya somfordál, megismeri az érkezőt, de csak hozzászegődik.

Szövegköziség, intertextualitás a költeményben a: „Küküllő, Zete vára, Ivó-patak, Hargita, Erdély” és közelebbről Székelyföld földrajzi valósága, az „oxigén-gyöngy” a kémiát idézi, a „Göncöl, a Nap” a csillagvilágot idézi, a „Jézus vére, Isten, a Miatyánk” a Biblia világát, a „mézeskalács” és a „hableányok” pedig a mesék, mondák birodalmát.

Valóságos világgépet kapunk a költő szavai nyomán, s az olvasó is elkísérheti a lírai ént, hozzákapcsolva egyéni benyomásait, a Hargitán tett látogatásának emlékeit.

A szöveg nyelve magyar, mai, tájleíró, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakból áll az egész költemény, az olvasó is lelkes útitársként csatlakozik a lírai énhez. A költemény szavainak szótári jelentése a hazalátogató költő érzéseivel gazdagodik, többletjelentést kap. A szóösszetételek — „tündérleánya, orbáncfű, szomorúfűzfa, rozsdabarna, oxigén-gyöngyökből, vegyeserdő, tűzhelyen, menta- s vadcsombor-legelő, fagyökér, hableányok, szülőföld” — jelentéssűrítő szerepűek. Az igék a cselekvést, a mozgást jelentik: „hömpölyög, szembejön, repül, libeg, hull, andalog, haladok, futkorásznak”, a főnevek közül a tulajdonnevek — „Küküllő, Zete (vára), Jézus (vére), Isten, Ivó-patak, Hargita” — Székelyföldre repíti az olvasót is, de a Hargita menti táj köznevei is ide sorolhatók: „láva (tudjuk, hogy kialudt vulkánok földjén járunk), havas, fenyves, rét, boglya, tavacska”. A melléknév + főnév szókapcsolatok is a szövegértést, a szöveghangulat kialakulását segítik: „lassú, áttetsző láva, hívogató hangjával, havas hírnöke, örökké daloló leánya, alacsony vízesés, korhadó fagyökér, virgonc hable-

ányok, vörös, göndör szőrű kutya, borzos fenyves-fejével, tétkozló fiút’.

A képzettársítások, az asszociációk révén a hasonlat a költeményekben — itt is — szemléleti, érzelmi jellegű: „a Küküllő, mint lassú, áttetsző láva, (szembejön velem), köszönt, mint a havas hírnöke, mint a szent hegy tündérleánya, (kunyhót rejtenek), zsindelyes fedele, mint kis mézeskalács háznak, s mint tétkozló fiút mindig visszafogad”. Megszemélyesítéssel kerülnek közelebb hozzánk a Hargita menti táj elemei: (a Küküllő hívogató hangjával) „köszönt, szomorúfűzfa árnyéka andalog, két kasza pihen, lombjai kunyhót rejtenek, vitába szállnak, egymásnak esnek a szürke fellegek, a felhők haragja nem tart sokáig, a Hargita borzos fenyves-fejével köszönt”. A költő nyomán az olvasó számára is a Küküllő — a szent hegy örökké daloló tündérleánya — szóképpé, metaforává nemesül. A szóképek mellé a szerző úgy gondolta, hogy rímtelen sorokkal alkotja meg művét.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, de a lírai, érzelmi töltet miatt közelítenek a felkiáltó mondatokhoz, s közéjük a 18. szakaszban három kérdő mondat illeszkedik.

A szöveg mondatai egyszerű és összetett mondatok, verbális szöveget alakítanak a lírai én egyenes beszédéként.

MÁRTON BÁCSI FORRÁSA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok egy 20 soros szakaszban olvashatók.

A szöveg kohézióját a havasi forrás leírása, bemutatása adja.

A grammatikai szövegösszefüggés az alá- és mellérendelő mondatok viszonyából adódik, a mondatokon belül pedig az alany és állítmány egyezése. Segítenek a birtokos személyjeles (-ragos) szavak, amelyek szerint a forrás a havas „könnye, útja” során a havas „lelkét” issza belőle a vándor, „nyugalmát, csobogását” sudár fák, fenyők őrzik. Az egyes szám harmadik személyű igék a forrás cselekvését fogalmazzák: „szivárog, kanyarog, felszínre tör”, még a mókus is „leszáll” hozzá, s ha „idetévedt”, a havas lelkét „issza” a vándor. A fák „strázsálják”, „őrzik” (T/3) békés csobogását, s ha az öreg gazda „hazalátogat, leül” a forrás mellé és „ünnepli”. Határozott névelős szavak hozzák közelebb az olvasóhoz a költő által bemutatott természeti képet, a havasi forrást és környezetét, mintha mi is ismernők a tájat.

Jelentéstani elem a szövegben a történések, események felsorolása: a forrás vizét kövek sokasága mossá tisztára, erdei madarak mellett, a játékos mókus és a vándor is „a havas lelkét issza belőle”, sudár fák őrzik nyugalmát, s az öreg gazda is leül melléje.

A szöveg címe szószerkezet, utal a szövegre.

A költemény 2006-ban keletkezett, kötetben: *Lelkemben muzsikál a Hargita*. Régi és új versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg valóságos világképet rajzol, amelyet az utolsó hat sor elképzelt világképe vált fel, s az olvasó ennek alapján alakít(hat) magának véleményt.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, elbeszélő, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakkal ismerhetjük meg Márton bácsi forrását (amelyet én sem láttam), hiszen egy forrás csak szép, hasznos, üde feltétele lehet bármely vidéknek. A szöveg szavainak szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés. A szöveg igéinek egy része cselekvő ige: a madarak „énekelnek”, a mókusz „leszáll”, a vándor „issza”, az öreg gazda „hazalátogat, leül”, másik része történést jelentő: a havas könnye „szivárog, felszínre tör, kanyarog”, a fák „strázsálják, őrzik”, vízcseppek „születnek”. A szöveg közös főnevei — „havas könnye, domb, avar, kövek, madarak, mókusz, fák, fenyők” — a forrást és környékét mutatják be, melyet tulajdonnévi szintre emeltek a környéken lakók. Melléknévvel párosított főnevek a forrás és környéke milyenségét festik: „földi alagútban, ezüst vizű hűs forrás, éji sötétben, sudár fák, békés csobogás”, és ha „csöndes éjeken az öreg gazda” hazalátogat, őt is megbabonázza a forrás, leül és ünnepli a szívében a havast, a „havas könnyét”. Határozószavak, határozóragos és névutós szavak a forrás környékét mutatják be: „dombon”, „fenyő-gyökök között”, „alagútban”, „az út mellett”, „felszínre tör”, „leszáll a mókusz a fáról”, s a gazda is „leül a forrás mellé”, és „szívében” ünnepli a havast.

Két metaforát említünk a költeményben: a költő a forrást, Márton bácsi forrását átvitt értelemmel a „havas könnye” és a „havas lelke” szemléletes, képszerű jelzős szerkezettel nevezi meg, magyarázatát a hallgatónak, az olvasónak kell megtalálnia. Két megszemélyesítést is kiemelünk: „sudár fák / strázsálják nyugalma, / fenyők őrzik békés csobogását”.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, az utolsó hat sorban közelítenek a felkiáltó mondatokhoz. Szerkezetileg négy összetett mondat után egy bővített mondat zárja a költeményt.

A szöveg a névszók túlsúlya miatt nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ADVENTI KOSZORÚ avagy ISTEN MEGÁLD A HARGITÁN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, vers. Megszokott nyomdai formájú, 5-5 soros, öt szakasz.

A szövegkohézió: a költő személyes vallomása szülőföldjéről, kívánsága, áldása szülőföldjéhez az adventi várakozás idején.

A grammatikai összefüggés az öt szakaszba tagolt mondatok mellérendelő, a negyedik szakaszban az alárendelő viszonya. Mindegyik mondatban az alany és állítmány egyezése mellett a birtokos személyjeles (-ragos) szavak is ezt szolgálják: „fejedre, szülőföldem, szemedben, néped szívében, múltad fátyolát, lelkedben”. Határozott névelős főnevek segítenek megértetni, közelebb hozni az olvasóhoz a költő véleményét, vallomását.

Jelentéstani kohézió a szakaszokat lezáró „szülőföldem” szóismétlés, refrén, amely a szöveg hangulatát egységesíti.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, melllette egy megállapítás, amely egy ima címe/alcíme is lehetne, témamegnevező.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Adventi koszorú*. Versek. Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, szövegköziség, intertextualitás a Biblia szövege, az ünnepre készülő hívő ember, aki adventi koszorút készít és azokat sorba meggyújtva várja Krisztus születését.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a szövegben, amelyet az olvasó a saját véleménye, belső hitvilága alapján elfogad(hat) vagy elutasíthat.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallomás, szépirodalmi alkotás.

Szépirodalmi a stílusa is.

Az adventi várakozás hangulatának megfelelően a költemény szavai jó hangzásúak, ezeket a várakozó költő szülőföldjéhez szóló vallomással kapcsolja össze. A szakaszok végén szereplő három pont mintha ezt a várakozást is sugallná.

A költemény szavai szótári jelentésük mellé ebben a szövegösszefüggésben többletjelentéssel gazdagodnak. Két összetett szó, a mindegyik szakasz végén megismételt „szülőföldem” és a második szakaszban található „tündérálmokat” szavak jelentéssűrítő szerepükkel segítik a szövegértést. A költemény igéi a történést jelentő „hull” igeen kívül mind cselekvést jelentenek: „át- meg átjár, altatnak, ébresztenek, marcangol, áld, égeti, ég”, bár ezeket a cselekvéseket a szülőföld csak elviseli, elszenvedí, ezért zárja a költeményt a „ne könnyezz, / s ne légy te szomorú” kívánság.

Az öt szakasz öt kijelentő, de érzelmet is kifejező, megszólaltató összetett mondat.

A szöveg nominális stílusú, a költő egyenes beszéde.

A TÉLI HARGITA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott, megszokott nyomdai formájú, lírai alkotás, 8 szakasz, 11-12-13 sorokkal.

A kunyhóból kitekintő lírai ének a Hargitát leíró, a szent hegyet bemutató vallomása teremti meg a szövegösszetartó erőt, a kohéziót.

A grammatikai kapcsolatot a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya adja meg, mellette birtokos személyjellel (-raggal) ellátott szavak: „kunyhóm, cserepei, lelkének, kezében, hegyem, testedet, szívedet”. Személyragos igékkel mutatja be a költő a Hargitát, előbb egyes szám harmadik személyű — „költözött, karcolt, pengeti, sír, hull, tétovázik, tolikodik” —, majd egyes szám első személyű — „nézlek, látom, (horgonyt) vetek, leengedem”. Határozott névelős szavakkal, mintha az olvasó számára is ismert lenne a táj, az olvasó is a költő társa lesz: „az óriás, a hegy, a tél, a fenyők, a Hargita, a hópihé, az álom”.

Jelentéstani elem a költeményben a felsorolás: „hegy, tél, kunyhó, fenyők, hópolyhek, jégcsap”.

A cím is jelentéstani elem, jelzős szerkezet, témamegnevező, utal a szövegre, annak tartalmára, főleg a tulajdonnévi alakjával.

A költemény 2010-ben született, kötetben: *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

A költemény a lírai én monológja, a 6. szakaszban a hallgató Hargitával folytatott párbeszéd-részlet.

Valóságos táj leírása váltakozik a költő elképzelt világképével, pl. a hópolyhek tánca, a Nap simogatja a Hargitát.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, a 6. szakaszban idézőjel emeli ki a szövegből a költőnek a Hargitát megszólító szavait.

Jó hangzású szavak teremtik meg a szöveg hangulatát — „muzsikálnak, hulldogáló hópehely, fehér fenyők, tündértáncot”, ezt töri meg néhány kellemetlen hangzású szó: „jégvirágokat karcolt, csikorgó hideg, megrepedt a jég-vakolat, süvítő, konok szél, dermedt kezében, jégcsappal, boszorkány-sötét”. A szöveg szavainak szótári jelentésére ráépül a lírai én érzelmeit tükröző, a Hargitához szóló szavai nyomán kialakuló többletjelentés. Többek között az összetett szavak jelentéssűrítő elemeivel: „gyolcsszínű, évszakvándor, gyopár-jégvirágok, tűlevelű, körtáncot, hópehely-virágok, gránátszikla, jégvakolat, hegyóriást, boszorkány-sötét, óriáshegy”. A szöveg igéi a leírás során a cselekvést, az állapotváltozást jelenítik meg: „költözött, nem tétovázott, karcolt, muzsikálnak, penge-ti, megrepedt, faragja, ír, megszólítom, tétovázik, lejtének”. A tulajdonnevek — „Hargita, Szent Hegy, Nap, Elek (apó), Ivó” — mellett a köznevek sokasága a megnevezés eszközei a költeményben, és melléknévvel társítva a leírás során a tulajdonságot, milyenséget képzelgetik el az olvasóval: „mély hangú évszak, izmos évszakvándor, havasi gyopár, csillogó tűlevelű tincsek, csikorgó hideg, süvítő, konok szél”.

A költemény szóképei közül néhány megszemélyesítést emeljünk ki: „évszak költözött ide, nem tétovázott, karcolt, muzsikálnak, körtáncot járnak a hópelyhek, mítosz pengeti, Nap simogatja, tétovázik, szél faragja, mesekönyvet ír a tél”. Ne feledjük az „évszakvándor” metaforát sem. A költő itt sem tartotta fontosnak, hogy rímekkel is feldíszítse, gazdagítsa versét, zeneileg is támogassa mondanivalóját.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, melyek a lírai én lelkesedését átvéve jelentéstöbbletet kapnak, közelebb állnak a felkiáltó mondatokhoz.

A mondatok nyelvtanilag összetett mondatok, verbális szöveggé állnak össze, amely a költő egyenes beszéde.

DECEMBERI FENYŐ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú. A szövegmondatokat a költő két részre tagolta: az első 5 (öt-öt sornyi) szakasz, a másodikban pedig három ponttal bevezetett 1 (kilenc soros) szakaszt, valamint 1 (13 soros) szakaszt találunk.

A lírai én az első öt szakaszban kérdő mondatokkal felkelti az olvasó érdeklődését, majd kétszakasznyi vallomása összefüggő egészzé kapcsolja a két részt, megteremti a szövegkohéziót.

A szövegmondatok az első öt szakaszban mellérendelő, a többiben mellé- és alárendelő viszonyukkal teremtik meg a grammatikai kohéziót. Ide sorolhatjuk a birtokos személyjellel (-raggal) ellátott szavakat: „fejére, koronáját, előtted, veled, tekintetemmel, rólad”. A személyragos igék jelentésükkel beleilleszkednek a két részbe: az első öt szakaszban egyes szám harmadik személyű — „ottmarad, állt, nem megy, nem lépi át, sose borul le, nem alázkodik meg, nem hajtja meg magát, nem díszíti” — igék sorakoznak, a második részben egyes szám első személyű — „állok, beszélgetek, volnék, megfésüllek, lerázom, tudom” —, és egyes szám második személyű — „bólogatsz, meghallgatsz, ne fázzál” — igék a cselekvést, történést, létezését fejezik ki.

Jelentéstani elem az első öt szakasz kérdéseinek ismételése, a költő felsorolással jellemzi a címben megnevezett fenyőt, a fenyővel beszélget. Ezek a kérdések, kérdő mondatok lehetnének körülírások is, egyes olvasat szerint találós kérdések?

A szöveg címe jelzős szószerkezet, tánamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2010-ben született, kötetben: *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

A költemény a lírai én monológja, bár a költő kérdéseket fogalmaz meg, s a második részben a fenyővel beszélget, de az csak bólogat.

A költemény első része, öt szakasz elképzelt világkép rajza, utána a második részben valóságos világképpé vált át: „Előtted állok”.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, társalgást említő, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, csak jó hangzású szavak alkotják a verset. A szavak szótári jelentéséhez társul a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés, ezt a lírai ének a decemberi, behavazott fenyővel folytatott „beszélgetése” teremti meg. Jelentéssűrítő hatásúak az összetett szavak: „szülőföldet, drágakő, felismernek, örökzöld, meghallgatsz, megfésüllek, évszakot, lerázom”. Az igék közül az „ottmarad, állt, nem megy, nem lépi át, sose borul le, nem alázkodik meg, nem hajtja meg magát” a fenyő mozgását, cselekvését, állapotát közvetítik, a lírai én szavaira bólogat, meghallgatja őt, a költő pedig (tekintetével) megfésüli, s új évszakot sürgetve lerázza róla a fehér ruhát, pedig tudja „hogy ez / csak egy álom, / téli ábrándozás...” Az első öt szakasz megszemélyesítései — a már említett igék — a fenyő cselekvései, mozgását, állapotát közvetítik az olvasó felé.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, de közel állnak a felkiáltó mondatokhoz, így alkotják meg a szöveget, ennek stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

A NEGYEDIK GYERTYA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, három — 7-15-11 soros — szakaszból áll.

A kohéziót az a leírás adja, amely az adventi várakozás idején, a negyedik gyertya meggyújtása és a hozzá kapcsolódó állapot örömét fogalmazza meg.

Grammatikailag ezt az összetartó erő a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya teremti meg, a mondatokon belül az alany és állítmány egyezése. A szöveg igéi egyes számú harmadik személyű alakúak: „vetett, meggyújtotta, lépked, készülődni, csendül”, majd többes szám harmadik személyűek sorakoznak: „próbálnak, visznek, gyülekeznek, ölelnek, vigyázzák”, s a verszáró sorokban újra egyes szám harmadik személyű ige: „a szél elhozza” ... „a három királyok üzenetét”, s az „Isten jön, / és itt hagyja fiát a Hargitán”. Határozott névelős főnevek sora hozza közelebb az olvasóhoz a szöveget, hiszen az adventi várakozásban mindenki részt vesz, csupán az „egy székely legényke” jelzős szószerkezet előtt találunk határozatlan névelőt.

A jelentéstani kohézió a leírás és a cselekvések felsorolása. Az igék mellett tárgyragos szavak is sorakoznak: „ágyat, gyertyát, ajándékot, csillagot, kisleányt, koszorút, himnuszát, üzenetét, fiát”, az adventhez kapcsolódnak.

A cím jelzős szószerkezet, általános jelentésével sejteti a szöveget.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Lelkemben muzsikál a Hargita*. Régi és új versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a költő monológja, szövegköziség benne a bibliai történet, az adventi várakozás, a karácsonyi ünnepekre készülő székelyek számára is elhozza a háromkirályok üzenetét.

A valóságos világképpel induló költemény átvált elképzelt világképbe, amelybe az olvasó is beleképzelheti a maga véleményét, saját adventi készülődését.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, elbeszélő, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Az adventi várakozás hangulatának megfelelően csak jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben. A szavak szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés. Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak is ide sorolhatók: „öregember, hegygerincen, meggyújtotta, pásztorjátékot, feldíszített, kisleány, jókedvükben”. A szöveg igéi cselekvést jelentő szavak: „vetett, meggyújtotta, lépked, készülődne, próbálnak, visznek, gyülekeznek, ölelnek, vigyázzák”, egyetlen történetet jelentő ige a (csengő) „csendül”. A főnevek közül a „Hargita, a Szent Hegy, Máriát-Jézuskát” tulajdonnevek mellett a köznevek is az adventi várakozás idejéhez kapcsolódó tárgyakat, fogalmakat nevezik meg. Határozószavak és határozóragos, névutós szavak a történetek, események színhelyét — „fenn (a Hargitán), hegygerincen, fák között, szívekben, ruhában, szán előtt, tanyára, bérceken, Itt (hagyja)” —, idejét — „éjszakán” — és módját — „jókedvükben” — mutatják az olvasó számára.

A költeményben a „Szent Hegyen” és a „december, a fáradt öregember” metaforát említhetjük, a „fehér ágyat vetett” (havat) metonímiát, a „csilingelő várakozás” szinestéziát, és két megszemélyesítést: „lépked a remény, a szél elhozza”.

A kijelentő mondatok közel állnak a felkiáltó mondatokhoz. Az első két szakasz egy-egy összetett mondat, a harmadik szakasz két összetett mondat.

A nominális stílusú szöveg a költő egyenes beszéde.

KARÁCSONY A HARGITÁN

A költemény eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, rövidebb-hosszabb mondatokkal, sorokkal, amelyek két szakaszba tagolódnak.

A szöveg összefüggő egész, karácsonyi vallomás, a költő a szívfájdalmát, szomorúságát, de örömét is kifejezi egy kisfenyő kivágása miatt.

A költemény mondatai mellérendelő viszonyban kapcsolódnak egymáshoz, s a grammatikai kapcsolatot az alany-állítmány egyeztetése mellett a birtokos személyjeles szavak teremtik meg: „szívem, (Jézus) fája, szobánkba, hozzám, velem, nektek, ősökét, győzelmét, testvérei”. A személyragos igék közül az „örülök, leoltom” a költő, a „hoztam” a fenyő cselekvését fogalmazza meg, a „fáj, beköltözött, került, beszelget, kezd” egyes szám harmadik személyűek, míg három ige — „kivágtak, integetnek, susogják” — többes szám harmadik személyű alakjukkal szerepelnek. A határozatlan névelővel — „egy kisfenyő” — bemutatott fa határozott névelős — *a* karácsonyfa, *a* hargitai nagykövet — már ismerősként szól az olvasóhoz is, amikor „székely pásztorként” beszélni kezd.

A jelentéstani elemek közül a „kisfenyő, karácsonyfa, fenyő” szavak ismétlésével a szöveg érzelmi és értelmi tartalma erősödik, az olvasó átérezheti a költő fájdalmát és örömét. Ezek a szavak egyben többjelentésű szavak is, hiszen a cím-ben előre jelzett, megjelölt „Karácsony” már utal a fenyő ünnepi szerepére.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Lelkemben muzsikál a Hargita*. Régi és új versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A vers szövege a szerző monológja — benne a fenyő beszéde, a kisfenyő vigasztalja a lírai ént. Szövegköziség, intertextualitás a *Csendes éj* kezdetű, több nyelven énekelhető

karácsonyi énekekre való utalás, a „Jézus fája” említése, utalva a Bibliára, a „Hargita” pedig földrajzi fogalom, egyben a költő szülőföldje, a Székelyföld szimbóluma is.

A költemény valóságos világkép, amelybe egy-két elképzelt elem is belejátszik, s a költő megfogalmazta gondolatok alapján az olvasónak is sikerül kialakítani elméjében egy képet a hargitai karácsonyról.

A vers nyelve magyar, mai, írott, érzelmkifejező, társalgás, szépirodalmi szöveg.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak — „örülök, feldíszített karácsonyfa, megkoronázza, hit, szeretet, csendes éj” — segítenek a vers ünnepi hangulatának megteremtésében. Az egyetlen rossz hangzású szó, mondat a verskezdő: „Fáj a szívem!”

A költemény szavainak stílusértékét itt is a szótári jelentésre ráépülő, szövegösszefüggésből adódó, érzelmi-hangulati többletjelentés (konnotáció) nyomán érzékeljük. A költőnek fáj a szíve, mert egy kisfenyőt kivágtak a Hargitán, de örül is, mert a feldíszített karácsonyfával közelebb került Istenhez, s a „hargitai nagykövet” elhozza a havas üzenetét, a hit, a szeretet diadalát — a békességet, a „csendes éj” karácsonyi varázsát. Ezt a varázslatot jelentéssűrítéssel, tömörítéssel teremtik meg a „kisfenyő, karácsonyfa, megkoronázza, gyertyafényben, hó takarta bérctetőn” — összetett szavak. A költemény igéi között az egyetlen „fáj” történetet jelent, a többi: „kivágtak, beköltözött, beszélget, megkoronázza, hoztam, leoltom” cselekvő igék. A főnevek között a „Hargita” és a „Jézus fája” tulajdonnevek mellett a karácsonyi ünnepi készülődéshez kapcsolható közös főneveket olvashatunk: „szívem, kisfenyő, karácsonyfa, (hargitai) nagykövet, ünnep, pásztor”. A melléknévvel párosított főnevek a tulajdonság megnevezésével alakítják a szöveg jelentését: „feldíszített karácsonyfa, élő, fehér fenyő, székely pásztor, örök kitartás, pislákoló gyertyafény, hó takarta bérctető”.

Az olvasó számára a költő mondanivalóját a „Jézus fája” és a „hargitai nagykövet” — két metafora magyarázza, szemlélteti, teszi elképzelhetővé.

A „beszélget a feldíszített karácsonyfa, megkoronázza az ünnepet, beszélni kezd, a havas üzenetét hoztam, a karácsonyfa álmodni kezd, integetnek, susognak a kisfenyők” — megszemélyesítések, a megelevenítés eszközével életszerűvé teszik a költemény stílusát, növelik a szemléletességet és a mondanivaló hatását.

Az egész költeményen átvonul a „karácsonyfa” szimbólum, jelkép, amely különböző érzéseket, főleg örömet, boldogságot, a megszületett Krisztus iránti szeretetet, tiszteletet, imádatot, bonyolult lelki tartalmat képes felidézni.

A költemény felkiáltó mondattal indul, következik egy kijelentő, magyarázó mondat, majd újabb kijelentő mondatok — közte a fenyőfa szavai — mesélik el, hogyan ünnepelte meg a lírai én a karácsonyt a Hargitán. Szerkezetileg a költemény első mondata egyszerű tómondat, utána összetett mondatok sorakoznak. Az első három sorban álló mondattal ellentétben áll a negyedik sorban „De örülök is” kezdetű mondattal induló rész, a költemény végéig. Benne a lírai ént vigasztaló kisfenyő szavai, és a záró szakaszban az örömben társakká váló testvérei.

A szöveg verbális stílusú az igei állítmányok túlsúlya miatt. A szerző a kisfenyő egyenes beszédét fűzi a saját szövegébe.

A költeményhez illő illusztráció a kötet címlapján Magyarai Hunor fotója, de a vers utáni lapon Péter Katalin illusztrációja, mindkettő az olvasó számára is rögzíti vizuálisan a szövegben megfogalmazottakat.

MEGKÉSETT FELTÁMADÁS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. A szövegmondatokat négy — 10-10-11 és 12 soros — szakaszba tagolta a költő.

A szöveg kohézióját a Tamási Áronra, a neves székely-magyar íróra való emlékezés, rövid jellemzés adja.

A grammatikai összetartozást a szövegmondatok mellérendelő viszonya teremti meg, a mondatokon belül pedig az alany és állítmány egyezése. A megidézett író birtokos személyjeles (-ragos) szavak jellemzik: „hátadon, néped, fejed, bölcsőd, feléd, homlokodra, idegeidet, szívedben”. Ezek jelzik utalásokként, hogy a megnevezés és a megnevezett dolog között kapcsolat él, Tamási Áront mint élő, elképzeltet nevezi meg a lírai én, így gondol rá a költemény megalkotásakor, s az olvasó a szöveg elolvasásakor. A szöveg igéi: „hallgatlak, hallgatom” egyes szám első személyű alakjukkal a lírai énhez kapcsolhatók, az (egyedül) „állsz, várod” a megidézett író, a többiek egyes szám harmadik személyű alakjukkal is Rá utalnak: (bagoly) „örködik”, (feléd) „néz”, (kezét homlokodra) „teszi” (Valaki).

Jelentéstani elemként a többértelmű szavakat említhetjük, valamint a szöveg előfeltevéseit, az író jellemző, felsorolt tényeket, amelyeket a költő és az olvasó is egyaránt ismertnek fogad el, nyelvi kifejtése nem szükséges. A szakaszokat lezáró három pont és a gondolatjel talán az olvasó fantáziájában megjelenő egyéni hozzáállást feltételezi.

A szöveg címe utalás Tamási Áron műveire, az alcím pedig kiegészíti, magyarázza a szöveget is.

A költemény 2000-ben született, kötetben: *Megkésett feltámadás*. Versek. Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a lírai én monológja, a megszólított Ábel nem felel, a szakaszokat záró három pont és a gondolatjel talán ezt a hiányzó választ is várja.

A szövegben valóságos és elképzelt világkép ötvöződik, melyhez az olvasó a Tamási Áronhoz fűződő saját élményeit, véleményét társíthatja.

A költemény nyelve magyar, mai, jellemzés, emlékezés, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Az emlékezés jó hangzású szavakból áll, a harmadik szakaszban sorakozik néhány rossz hangzású szó, a költő és az olvasó is sajnálja azt, hogy a neves író idegeit „őrlik az ünneprontók, / dolgozik az idő-köszörű”, de az emlékezés maga a ránk hagyott művei, a Róla szóló versek, emlékezések, a szülőházában berendezett emlékmúzeuma, a temetőben a gránit-emlékmű, mind-mind azt bizonyítja, hogy olvasói, hívei nem feledik el Tamási Áront. A költemény szavainak szótári jelentése mellé a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés társul. Jelentéssűrítő összetett szavak is az olvasónak segítenek: „fenyősörényű, pásztorénekét, krizantémkoszorú, világmindenség, utcaszögletén, édes-keserű, ünneprontók”. A szöveg igéi: „hallgatlak, állsz, őrködik, néz, teszi, őrlik, várod” cselekvő igék, egyetlen létezést kifejező ige az (édes-keserű) „vagy”. A főnevek között Ábel (Tamási Áron) és Valaki (a Mindenható) tulajdonnév mellett köznevek sokaságával emlékszik a költő Tamási Áronra.

A költemény metaforával indul: „fenyősörényű rengeteg” (ország), amely két jelentés érintkezésén alapuló metonímiával folytatódik: „görnyedt hátadon / keresztet hordozó / ország”. Ezt a két trópuszt a költő egy jelzős szószerkezettel magyarázza: „maroknyi néped szertesztét”. Ez a maroknyi nép valóban „szertesztét” él (gondoljunk csak a Trianon utáni időszakra, de arra is, hogy ma már a világ szinte minden tájára jut több-kevesebb honfitársunk), s ebben a környezetben való-

ban „dolgozik az idő-köszörű”-metafora. A szóképek közül a verszáró három hasonlatot is említünk: (Tamási Áron) „... várod, / mint a legszebb árva, / mint a legárvább szenvedő, / mint a legkoldusabb koldus / csudanagy türelemben / a megkéssett jövőt...”

A szövegmondatok közel állnak a felkiáltó mondatokhoz, bár minőségük szerint kijelentőek.

A szöveg a névszói állítmányai nyomán inkább nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ERDÉLYI HARANGOK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, két szakasz, 7-7 sorral.

A szövegkohéziót a Farkas Árpádnak is ajánlott vallomás, a szülőföldhöz való ragaszkodás megfogalmazása adja.

A grammatikai összefüggést két egyszerű bővített mondat között egy főmondat összekapcsolása teremti meg, mellettük a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „veled, köntösében, vecsernyéjén, gyantaillatában, vándortarisznyánkban, falatunkból, világunk”.

Jelentéstani elem a szövegben azoknak a dolgoknak a felsorolása, amelyek összekötik, idekötik a szülőföldhöz a két költőt „kovalens kötéssel”: „köntösében, vacsoráján, gyökerekkel, gyantaillatában, vándortarisznyánkban, falatunkból, mézeskalács”.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, amely hozzákapcsolt értelemmel az erdélyi világunkhoz való ragaszkodást, hűséget is szimbolizálja, hiszen az erdélyi harangok „szava” hívás, intés, figyelmeztetés, tanács, egyfajta idekötöttség jelképe is. Ezt a felemelő érzést — amely Mikes Kelemen óta irodalmunkban is honos — Farkas Árpáddal, a költőtárssal együtt vallja a lírai én.

A költemény 1979-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg valóságos és elképzelt világkép ötvözete, amelyet az olvasó is összevethet saját élményeivel, véleményével.

A költemény nyelve magyar, mai, magyarázat, meggyőző beszéd, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak szövegezik a mondatokat, ezek szótári jelentésére a vallomásból adódó emelkedett hangulat, érzelmi

többletjelentés épül. A „holdudvarban, gyantaillatában, vándortarisznyánkban, mézeskaláccsá, idekötöttségünk” összetett szavak jelentéssűrítő szerepét emelhetjük ki. A „maradok” egyes szám első személyű ige emelkedik ki a szövegből, a költő fogadalmát rögzítve. A barátságot, a szülőföldhöz való kötődést — a „köntösében, vecsernyéjén, holdudvarban, gyökerekkel, parázs, gyantaillatában” — közös főnevekkel tudatosítja a lírai én.

Az ékesszólás megkövetelte szerepnek megfelelően a szóképek is szerves részét képezik a szövegértésnek, itt metaforikus kifejezések világítják meg ezt a kötődést: „gyémánt gyökerekkel, vándortarisznyánkban, mézeskaláccsá lett a mi kis világunk, idekötöttségünk”.

A szöveg mondatai kijelentő, de felkiáltó mondatok is az érzelmi kötődésük miatt.

A szöveg stílusa nominális, a lírai én egyenes beszéde.

IMA ERDÉLYORSZÁGÉRT

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. A szövegmondatok egy szakaszba, 104 hosszabb-rövidebb sorokba tagolódnak, mint-ha az ima, a könyörgés közben új és új erőre kapna az olvasó is, aki prózaversként is elképzelheti, elfogadhatja.

A szöveg kohézióját a magnóliák árnyékában, az Erdélyért elhangzó ima teremti meg.

A grammatikai kapcsolatot a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya biztosítja, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „templomaink, szívem, énekem, miértünk, álmában, barátaim, sírjaitok, himnuszai, csontjait”. Az egyetlen egyes szám első személyű ige, az „es-deklem” mellé több, egyes szám, és többes szám harmadik személyű ige fűződik, kapcsolja össze a szavakat. Az olvasó (főleg a Kárpát-medencei) számára is általánosan ismert dolgokat sorolnak a határozott névelős főnevek, mint „*a magyar seb, a szó, a reggeli parázs, a Kárpátok, a Tátra, a bácskai véres füvek, a_z ungvári végeken, a faluvégeken, a magyar temetők, a gyermek-leventék, a legelső szó, a tulipános bölcsőben*”.

Jelentéstani elem a költeményben az ismétlés: „tüntető magnóliák, Kárpátok, Tátra, bácskai véres füvek, ungvári végeken, Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, magyarul”. De az imaszövegnek megfelelő, a könyörgésre jellemző felsorolások is: „kihez, kinek, könyörögj, gyógyuljon, magyar seb, a szó, tüntető magnóliák, hallgassátok meg más nyelvű barátaim, Uram, oldozd fel bűneinket, magyarul lobogjatok”. Előfeltevés-ként fogadhatjuk el a határozott névelővel jelzett dolgok létezését, de azokat is, amelyek névelő nélkül szerepelnek a versben: „zöld helikopterek, fehér templomaink felett, minden féltekén, magnóliák”, a néhány, határozatlan névelős sza-

vak mellett: „egy föl nem hangolt hegedű, egy féktelen félhomályban, egy középkori éjszakában”.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, ténamegnevező, virágtüntetés, magyarázat is, hogy miért...

A költemény 1995-ben született *Tüntető magnóliák* címmel, kötetben előbb: *Tüntető magnóliák*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997), majd bővített címmel: *Tüntető magnóliák avagy Ima Erdélyországért az Isten megáld a Hargitán*. Válogatott versek. 1981–2003 (Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005) című kötetben, és külön, reprezentatív kiadásban, külön költeményként *Ima Erdélyországért* címmel (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005).

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség (intertextualitás) benne: „San Franciscótól Új-Zélandig, Kárpátok, Tátra, Munkács, Besztercebánya, Ungvár, Kolozsvár” földrajzi nevek, „Uram, Isten fia, Iesus Nasarenius Rex Iudaeorum (INRI) tulajdonnevek, ez utóbbi a Krisztus keresztfájára tűzött latin szöveg, a Bibliában olvasható szent történet szerint.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a költeményben, s a költő imájához az olvasó is társulhat, elfogad(hat)ja, elutasíthatja. (Gondoljunk pártállására!)

A szöveg nyelve magyar (benne két latin szószerkezet), mai, meggyőző beszéd, Istenhez szóló ima, könyörgés, fohász, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Rossz hangzású szavak kavarognak a szövegben néhány jó hangzású szó mellett a lírai én Erdélyországért fohászokodó imájában, a szavak szótári jelentése mellé érzelmi többletjelentés társul. Az összetett szavak is ezt a könyörgő, reménykedő imaszöveget a jelentéssűrítő értelmükkel segítik: „imafülkében, letérdepelve, csillagszóróként, szurok-földeken, meggyuladjon, feltámadásra, gyermekszájak, faluvégeken, gyermekleventék, más nyelvű testvéreim, édesanyátok, anyanyelvnek”. A költemény igéi az áhított változást hozó cselekvéseket so-

rolják: „esdeklem, gyógyuljon, meggyulladjon, muzsikálna, borzongjatok, susogjatok, énekelnek, nehezednek, lobogjatok”. A melléknévvel párosult főnevek, jelzős szószerkezetek a tulajdonságot, a megváltoztatandó helyzetet, dolgokat, történéseket emelik be az imába: „zöld helikopter, fehér templomaink, égő csillagszóróként, könnyező magnólia, magyar seb, reggeli parázs, hajnali szellő, égő feltámadásra, magyar betűkre, véres füvek, székely s magyar temető, európai barátaim, más nyelvű testvéreim, békétlen nyelv éjszakája, degenyeg álmok, tisztán, ti szűz, ti hazátlan, ti békésen tüntető magnóliák”. Határozóragos és névutós főnevek a cselekvések, a történések, az óhajtott változások helyét, idejét, módját jelölik: „Erdélyországért, templomaink felett, imafülkékben, féltekén, szurok-földeken, éjszakában, magyarul (lobogjatok), végeken, bölcsőben, tisztán”.

Az ékesszólás szabályainak megfelelően a szóképek is szerves részei a szöveg megformálásának, segítenek a szövegértésben. A költemény szóképei közül az „énekiem könnyező magnólia”, „nem fülemülék himnuszai” (altatnák), délceg álmok lidércei” (nehezednek ránk) metaforákat említjük. Hasonlatok sora világítja meg, magyarázza a költő imájában felsorolt dolgokat, kéréseket, kívánságokat: „szívem / égő csillagszóróként / sziporkázik”, „... a szó / szurok-földeken meggyulladjon, / mint a reggeli parázs”, „tüntető magnóliák, / susogjatok, / mint a Kárpátok, s a Tátra fenyei, / mint a bácskai / véres füvek, / mint az ungvári végeken / a kikelet hangja”, „a szó ... / ... / úgy muzsikálna, / mint egy föl nem hangolt / hegedű / vagy hárfa”, (magnóliák) „magyarul lobogjatok, / ... / mint a legelső szó / a tulipános bölcsőben”. Megszemélyesítéssel teszi világosabbá, kifejezőbbé a költő az élettelen dolgokat: „zöld helikopterek borzongtak, a hajnali szellő rebesget, tüntető magnóliák susogtatok, halljátok, zsongnak a székely s a magyar temető,

sírkövek álmában, a velőkbe szivárgott édesanyátok szava, zúg a békétlen nyelv éjszakája”.

A szövegmondatok bár kijelentőek, érzelmileg telítettek, közelebb állnak a felkiáltó mondatokhoz. Szerkezetileg az első, sorokon át hömpölygő összetett mondatot egy kérdő mondat, majd egy újabb kérdő mondat követi, ezt egy, az imára jellemző felszólító mondat — „Uram, oldozd fel bűneinket!” — s a verset a tüntető magnóliákhoz intézett „Ó, tüntető magnóliák, halljátok?” — kérdő mondatra válaszolva felszólító mondat zárja.

A szövegben verbális és nominális szerkezetek váltják egymást, a lírai én egyenes beszédében, amelyben saját kérdését és felszólítását idézi.

KOPJAJFA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, szokatlan nyomdai formájú, a betűk, szótagok és szavak függőlegesen egy kopjafa alakját mintázzák — képvers, kaligramma.

A szövegkohéziót egy képversbe képzelt, megírt/megrajzolt vallomás, kérdés adja, amelyet a költő népéhez, erdélyi magyar nemzeti közösségünkhöz intéz.

Grammatikailag három mellérendelő összetett mondat található a szövegben. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak fűzik össze a szavakat: „(kopjafák) hegyén, népem, neked, víztükrében, hátadat”. Két egyes szám második és egy harmadik személyű ige társul hozzájuk: „mondd, ostorozz, nyílik”.

Jelentéstani elem a szövegben a „halál is virág-halál” szóismétlés, hiszen kopjafáról, a jól ismert faragványokkal díszített oszlopszerű fejfáról szól a szöveg.

A szöveg 2001-ben született, kötetben: *Megkésett feltámadás*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

Valóságos világkép megidézésével indul a költemény, amely elképzelt világképbe lép át, amikor a nép szenvedéseit idézi meg. A kérdést az olvasó is feltehetné, választ várva a költővel együtt.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, költői kérdés (?) is, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Az írásjelek — nagybetűs szavak, szótöredékek, felkiáltójel és kérdőjel — oszlopszerű fejfát formálnak. Jó hangzású szavakkal indul a költemény, de helyüket a „halál, virághalál, ostorozza” szavak foglalja el, s a szótári jelentésükkel szereplő szavakra ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés. Ez a többletjelentés a tulajdonságot jelentő melléknév + főnév szókapcsolatokban is előtérbe kerül: „szivárvány-arcú

népem, töretlen víztükrében, holt látomásokban, daliás hátadat”. S ide sorakozik az „ostorozza” ige, amely a szenvedést, a fájdalmat, az élet elleni merényletet nevezi meg, s ennek következménye csak a halál lehet, jele: a kopjafa.

Metaforikus kifejezések öntik szóformákba, képekbe a költő megállapítását és kérdését, a kopjafákon nyíló virágok egyben halál-virágok, mert népünket, azaz népünk daliás hátát ostorozza az Isten... Miért? — kérdezi a költő.

A szövegmondatok közül az első felkiáltó, egyszerű bővített mondat, egy megszólítás követi, s a hosszabb mondat pedig összetett mondat, két sornyi kérdőjellel a végén. A megszólítás és az utána következő kérdő mondat között ellentét feszül, érthetetlen a költő, de az olvasó számára is, hiszen mindketten a „szivárványarcú népem” tagjai...

A szövegben nominális és verbális stílus váltakozik.

A vers a lírai én egyenes beszéde.

ORBÁN BALÁZS KOPJAFÁJA

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, szokatlan nyomdai formájú, képvers, kaligramma. Aki látta Orbán Balázs sírját, rajta a kopjafát, könnyen el tudja képzelni, hogy a szövegmondatok szavaiból a síremlék és a rajta álló kopjafa képe áll össze.

A szövegkohéziót a képvers szerkezete, másrészt a szövegben megfogalmazott esemény adja, a székely gyermekek tisztelgése Orbán Balázs síremléke előtt.

A négy szövegmondat grammatikai szempontból mellérendelő viszonyban kapcsolódik egymáshoz, a mondatokon belül az alany és állítmány egyezése mellett három birtokos személyjeles szó: „szemük, arcuk, csendjében” segít a szövegértésben. Négy, egyes szám harmadik személyű ige: „csillog, ragyog, zizzenti, lapozza” és két többes szám harmadik személyű ige: „állnak, énekelnek” fűzik egybe a szöveget. Határozott névelős szavak: *a* *székelyföld* *leírása* szerzőjének sírja előtt tisztelghet.

Jelentéstani elem a szövegben a leírás, a történések felsorolása, az emlékmű előtt a gyermekek, szemük, arcuk, koszorú, énekelnek, fölöttük pedig az Isten. Előfeltevés a határozott névelős főnevekkel jelölt dolgok, személyek létezése.

A költemény címe birtokos jelzős szó szerkezet, ténamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2008-ban született, kötetben: *Átölelt a lelked*. Versek. Erdélyi Gondolat könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

Valóságos világkép megrajzolásával indul a költemény, amely elképzelt világképet is felvillant, s az olvasó ennek alapján emlékszik a síremlékre (ha már volt alkalma rá, hogy tisztelget tegye), vagy elképzeli a szöveg alapján Orbán Balázs nyughelyét.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, eseményt bemutató, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Az írásjeleket, a betűket, a szavakat úgy vetette papírra a költő, hogy az írásképp Orbán Balázs síremlékét és rajta a kopjafát ábrázolják. Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben: „emlékmű, pirospozsgás, reménytől, ragyog, himnusz, Szejke, Székelyföld”. Közöttük az összetett szavak jelentéssűrítő szerepükkel stílusértékűek. Az igék: „állnak, csillog, ragyog, énekelnek” a tisztelgő gyermekekhez kapcsolódnak, a szél „zizzenti” a koszorú leveleit, mintha ő is tisztelegne, s az Isten is csendben vesz részt a gyermekek ünnepélyén. „Orbán Balázs, Szejke, Isten, A székelyföld leírása” tulajdonnevek kulcsszavakként értékelhetők a költeményben. A hangulat megteremtését szolgálja két melléknévvel párosított főnév, hiszen a „pirospozsgás székely gyermekek a legnagyobb székely” előtt tisztelegnek.

A kijelentő mondatok közelítenek a felkiáltó mondatokhoz, ezek szerkezetileg egyszerű és összetett mondatok, párhuzamos szerkesztésben: a himnuszt éneklő gyermekek mellett az Isten is velük van, meghallgatja imádkozó dalukat.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

Király és királynő az ősi házban

A CSIKÓKÁLYHA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, vers. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok 5 szakaszba tagolódnak, a második szakasz 9 sor, a többi 8 sor.

A szöveg kohézióját a címben is megjelölt csikókályha is megteremti, a szövegmondatok róla szólnak, a megszemélyesített „fekete csikó” leírását adják.

Grammatikai elemként a szövegmondatok többsége mellérendelő viszonyban kapcsolódnak egymáshoz. Az alany és állítmány egyezése mellett a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítik a szavak összefűzését: (a csikókályha) „háta, lángja, lába, lelke, fénye, (a nagytata) keze”. A „lobog, prüsszöl, galoppol, kapál, el-elszunyókál, tudja” — egyes szám harmadik személyű igék — a kályha cselekvéseit sorolják. (Az öreg) „gubbasztanak, duruzsolnak, hallgatják” a csikókályhát, nagytata ha „alszik” is, „leszáll ...”, „... bükkfát vesz elő, / kínálgatja az éhes paripát”, „kezét a kürtő felé tartja, / s míg eltűnődik, / gyöngéden meglapogatja”. A határozott névelős szavak — „a csikókályha, a háta, a nyári konyhából, a szobában” — a költő számára ismert dolgokat az olvasóhoz is közelebb hozzák, mintha ott lenne a meleg szobában, a csikókályha mellett.

Jelentéstani elem a szöveg címe, amely témamegnevező, névelős közös főnév.

A költemény 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A szöveg valóságos világképet rajzol meg, s az olvasó összevetheti a saját, gyermekkori élményével, elfogad(hat)ja, elutasít(hat)ja.

A szöveg nyelve magyar, mai, egy tárgy, a csikókályha leírása, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak sorakoznak benne, talán csak a „recsegő” (pamlagról) szó nem illik ebbe a sorba. A szavak szótári jelentésére a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés épül, s az összetett szavak: „csikókályha, öntvénytetején, faládából, bükkfát” is jelentéssűrítő szerepükkel a szövegértést segítik. A szöveg igéi a csikókályhához kapcsolható történések: „lobog, prüszköl, galoppol, indulni szeretne, el-elszunyókál”; az öregekhez kapcsolható cselekvések: „gubbasztanak, duruzsolnak, hallgatják”, a nagytata „alszik, leszáll, vesz elő, kínálgatja, (kezét a kürtő felé) tartja, meglapogatja” az olvasót is tájékoztatják, hogy el tudja képzelni a szövegben megrajzolt világot. A vers főnevei a megnevezés eszközei: „csikókályha, csikó, kürtő csöve, nyári konyha, gyerekek, utcára”, mellettük a melléknév + főnév szókapcsolatok a tulajdonságokat világítják meg: „fekete csikó, négy kicsi lába, gőzölgő lábos fedele, éhes paripát, szép álmokat, zimankós téli éjszakán”. A határozószók/határozóragos szavak: „testében, helyben, konyhából, telente, fáradtan, szagagtottan, pamlagról” a cselekvések, történések helyét, idejét, módját határozzák meg, jelenítik meg az olvasó előtt is.

A versben a szóképek is jelentős szerepet vállalnak, maga a csikókályha metaforikus kifejezés, összetett szó, ezt igazolja a „fekete csikó” és az „éhes paripa” metaforák, a hozzá kapcsolódó megszemélyesítések: „a csikókályha testében lobog a tűz, galoppol a lába, indulni szeretne, el-elszunyókál, megjött az étvágya, a kürtő csöve prüszköl, a lábos fedele muzsikál”. Egy

hasonlatra is felfigyelhetünk: „a gőzölgő lábos fedele — akár a réztányér —, szaggatottan muzsikál”. A csikókályha leírása során, megszemélyesítésével az olvasó szimbólumként is elfogadhatja a „fekete csikót”, amely az otthon jelképe is, az öregek számára melegítő, a kályhán, a lábosban fővő étel az életet is sugallja, az otthon lakóit, az öregeket; a nagytata, ha alszik is, éber, megsimogatja a kicsiny paripát, szép álmokat kíván neki.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, de közel állnak a felkiáltó mondatokhoz, a versben egyszerű és összetett mondatok váltogatják egymást.

A szöveg stílusa nominális, a névszók száma meghaladja az állítmányok számát.

A szöveg a költő egyenes beszéde.

KIRÁLY ÉS KIRÁLYNŐ AZ ŐSI HÁZBAN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatokat a költő 5 szakaszba sorolta, az első három 10, a negyedik 6, az ötödik 7 sor.

A szövegösszetartó erőt a lírai én azzal teremti meg, hogy a címbe emelt szimbolikus jelentést lebontja egy egyszerű emberpár — nagymama és nagytata — leírására, bemutatására.

Grammatikailag a mellé- és az alárendelő mondatok viszonyával sikerül megteremteni a kohéziót, valamint néhány birtokos személyjeles (-ragos) szóval: „parasztháza, takaróján, fejüket, dühe”. A személyragos igék többsége egyes szám harmadik személyű: „volt, köszöntötte, jött, nézett le, kattogott, tálalta, dorombolt, nem ült, nem füstölt” jellemzik a nagymama és a nagytata cselekvéseit, mesélik el a velük történt eseményeket, mellettük néhány többes szám harmadik személyű ige: „voltak, nyúltak, leültek, hajtottak, álmodtak”. Határozott névelős szavak segítenek az olvasónak is elképzelni „*a*z ősi házat, *a* bejáratot, *a*z udvart, *a* sarjútartót, *a* szobát, *a* ládás fapadot”.

A jelentéstani kohéziót ismétléssel teremti meg a költő, a nagymama és a nagytata szavak s a hozzájuk kapcsolt király és királynő ismétlésével, ez utóbbi kettő egyben ellentétes jelentésű szavak is. Felsorolás is segíti a szövegértést: „tornácos parasztháza, kapuzábé, ereszes csűr, sarjútartó, istálló, parasztbútorok, fonókerék, ládás fapad”.

A szöveg címe megjelöli a témát, amiről a szöveg szól, de a jelentése ellentmond a szöveg tartalmának. Ám a költő meggyőzi az olvasót a címbe emelt metafora helyességéről, igazáról.

A költemény 2008-ban született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A szöveg valóságos világképet tár az olvasó elé, a lírai én a nagyszüleiéről szól, s úgy mutatja be őket, hogy az olvasó is úgy érzi, saját nagyszüleiéről is szólhat a költemény, elfogadhatja a versben bemutatott világot úgy, mintha a saját elődeiről szólna.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, egyben leíró beszéd, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak alkotják az egész verset. Minden szó szótári jelentésben szerepel benne, de érzelmi tartalmuk miatt többletjelentés tapad hozzájuk. Jelentéssűrítő szerepűek az összetett szavak is: „nagymama, nagytata, kapuzábé, sarjútartó, parasztbútorai, kendervászon, pléhtányérba, karosszékében, cseréppipából, szőlőlugasban”. A szöveg igéinek egy része cselekvést — „köszöntötte, nézett le, kattogott, tálalta, leültek, hajtották” —, más részük történést — „nyíltak, dorombolt” — és létezést — „volt, voltak, nem volt” — fejeznek ki. Személyeket — „nagymama, nagytata” —, tárgyakat — „járó, parasztbútor, ágy, takaró, fonókerék, pléhtányér” — neveznek meg a vers főnevei. Jellemeznek, tulajdonságot fejeznek ki a melléknév + főnév szókapcsolatok: „tornácos parasztháza, virágos kapuzábé, fehér istálló, cifra járom, virágos porta, hímzett rózsák, zománcozott pléhtányér, török cseréppipa”. A cselekvés, történést helyét, idejét, módját határozóragos szavak, névutós főnevek mutatják: „bejáratnál, udvar végén, istállóban, ágyon, takaróján, télen, este, fáradtan”.

A szöveg hangulatának megfelelően a „csűr köszöntötte, járom nézett le, dorombolt a tűz” megszemélyesítések hozzák közelebb az olvasóhoz a szöveg világát, s az olvasó is elhiheti, hogy a nagymama „olyan szép volt, az ősi házban, mint egy királynő” (hasonlat), s a „király és királynő” metaforát a saját nagytatájára, nagymamájára is elmondhatja. A család, a szeretet, az együvé tartozás tényét talán szimbólumként is elfogadhatjuk.

A szövegmondatok kijelentőek, de közel állnak a felkiáltó mondathoz. Szerkezetileg az összetett mondatok párhuzamos szerkesztésűek, az első szakasz mindkét nagyszülőről szól, a második a nagymamáról, a harmadik újra mindkettőről, a negyedik újra a nagymamáról, az ötödik a nagyatáról.

A névszók többsége nominális stílusú szöveget eredményez.

A költemény a lírai én egyenes beszéde.

AZ UTOLSÓ FÉNYKÉP

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, vers, egy szakasz, négy összetett mondat. Az olvasónak az az érzése, hogy a hosszabb-rövidebb sorok inkább közelítenek a prózához, történetet olvashatunk, szereplőkkel, ezért prózaversnek is felfoghatjuk.

A szövegösszefüggést a címben is megfogalmazott jelzős szószerkezet is mutatja, az utolsó fénykép elkészítésének történetét olvashatjuk a költeményben.

Grammatikai összekötő erő — a négy összetett mondat mellérendelő viszonya mellett — a versben szereplő birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „találkozásunk, nagyanyámmal, nagyapámat, kezébe”. A személyragos igék egyes szám első és harmadik személyűek.

Jelentéstani kapocs a versben az igék megfogalmazta cselekvések felsorolása: „éreztem, állítottam, lefényképeztem, nyomtam, vettem észre, hirdette”.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, utal a versre, ténamegnevező.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A költemény a lírai én monológja.

Valóságos világgépet kap az olvasó.

A szöveg nyelve magyar (a Perla Harghitei — román szó kivételével), mai, elbeszélő, emlékező, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak fogalmazzák az emlékezést, ezek szótári jelentéséhez a szövegből tréfás hangulatú többletjelentés társul. Az összetett szavak közül a „fénykép, a nagyanyámmal, a nagyapa” érzelmi töltetűek, a „borosüveggel, borvizet” szavakhoz kapcsolódik a tréfás árnyalat. Az igék a cselekvések

felsorolásával a fényképezés folyamatát írják le, akiket fényképeznek és aminek a társaságában történik a cselekvés, azt főnevek nevezik meg: „fénykép, találkozásunk, nagyanyám, csűr, nagyapámat, kezébe, üveget, székelyként, utókornak, borosüveggel, borvizet, címke, Hargita gyöngye”.

A költeményben kijelentő mondatok sorakoznak, tréfás felhanggal.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

A TORNÁCRÓL

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel (írógéppel, számítógéppel) írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok 4 szakaszba, 28-9-17-10 sorba tagolódnak.

A szövegösszetartó erőt a fatornácon ülő költő emlékezése adja, amelyben a nagyszüleit idézi meg.

A grammatikai kohéziót a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya mellett a birtokos személyjeles (-ragos) szavak teremtik meg: „hátam, ajtaja, arcomba, leveleit, sarkánál, tüzelőfái, kezében”. Az igék közül előbb egyes szám harmadik személyűek sorakoznak: „feljárt, kivágott, függ, fújja, hull, lapozna, megdőlt”, de sorakoznak a többes szám harmadik személyűek is: „pihennek, állnak, üzennek, alusszák, lélegeznek, cirpelenek, nem bégetnek, virágoznak, árasztanak”. Az utolsó szakaszban a „keresem, megnyitom” egyes szám első személyű igék mintha válaszolnának az első szakaszban található „ülök” igére, keretbe foglalva a verset.

Határozott névelős szavak a költő mellé ültetik az olvasót is: „*a fatornácon, a hűvös szoba ajtaja, a falon, a járom, a_z ökrök, a mezőről, a favillák, a petróleumlámpa*”.

Jelentéstani elem a felsorolás, a tornácon ülő költő háta mögött a „tisztaszoba, kancsó bor, szalonnacsík, járom, favillák, petróleumlámpa, pajta, kerekas kút, a kertben szilvafák, a csűr mögött a cseresznyefák”. A felsorolás végén a nagymama megjelenése újabb felsorolást indukál: a „*surcában frissen tépett / zöld füvet hoz a kiscsibéknek*” és „*ráncos kezében / szorongat egy kis csokor / kerti virágot*”.

A szöveg címe egy határozott névelős szó, témamegnevező, a helyszínt nevezi meg, ahol a költő rálát a nagyszülők házára, emlékszik rájuk.

A költemény 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A szöveg a lírai én monológja.

Valóságos világkép rajzolódik ki az olvasó előtt, csak a költemény végén, az utolsó szakaszban villan fel a nagymama elképzelt alakja.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, leíró, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak alkotják a szöveget, a szavak szótári jelentése mellé többjelentés társul, az emlékezés során a családi ház leírása melankolikus színezetet kap, amely a nagymama alakjának megjelenítésével felerősödik. Az összetett szavak jelentése is ezt segíti: „fatornác, tisztaszoba, nagytata, nagymama, szalonnacsíkot, díszláncon, petróleumlámpa, krémszínű, történelemkönyvet, tovatűnt, fűszálak, szilvafák, cseresznyevirágok”. Az igék többsége cselekvő ige: „ülök, feljárt, kivágott, indultak, állnak, fűjja”, mellettük történést jelentő igék is segítenek a szövegértésben: „nyitva van, lenne, pihennek, hull, alusszák, megdőlt, virágoznak”. A főnevek a családi ház tárgyait, részeit nevezik meg, sorolják: „fatornác, asztal, borért, szalonnacsíkot, járom, mezőről, múzeum, favillák, petróleumlámpa, szellő” és természetesen a nagytata és a nagymama említése. A határozószók és határozóragos szavak a cselekvés helyét jelölik: „fatornácon, asztalnál, falon, arcomba, sarkánál, pajtából, kövek közt, kertben, a csűr mögött”.

A szóképek közül megszemélyesítések emelkednek ki: „a favillák ... pihennek, a szellő fűjja, üzennek az évek, lapozna a szél, álmukat alusszák a századok”. A szövegben elhangzott felsorolás — a tisztaszoba, a nagyszülők után itt maradt tárgyak, dolgok, évek, századok, mohás kövek stb. — a második szakaszban megtörik. Az életet továbbvivő élet jeleit is meglátja a költő: igaz, hogy „... nem bégetnek / a korai bárányok,

/ de ismét / virágoznak a szilvafák, / s édes illatot árasztanak
/ a csűr mögött / a cseresznyevirágok”; a reménység, az élet
igenlése a költő fantáziáját is megmozgatja, megidézi a nagy-
mamát, aki „... ráncos kezében / szorongat egy kis csokor /
múlt századi kerti virágot” — féltve őrzött, gondozott virágot
— a költőnek és az olvasónak is.

A szövegmondatok kijelentő, de a felkiáltó mondathoz kö-
zelítő mondatok. Szerkezetileg egyszerűek és összetettek.

A szöveg stílusa nominális a névszók túlsúlya miatt, a szö-
veg a költő egyenes beszéde.

A TISZTA SZOBA ILLATA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. A szövegmondatokat a lírai én megszokott nyomdai formába, egy hosszabb — 27 sornyi — és egy rövidebb — 10 sornyi — szakaszba tagolta.

A szövegösszetartó erőt már a címbe emelt „tisza szoba” jelzős szerkezet is megteremti, a szöveg a leírást adja hozzá, valamint a nagyszülőkre való emlékezést.

A grammatikai kohéziót a szövegmondatok alá- és mellrendelő viszonya teremti meg, melljük a néhány birtokos személyjeles (-ragos), a nagyszülőkre utaló szó sorakozik: „szekrényét, ingét, kalapját, sapkáját, fejkendőjét”. Az emlékező költő cselekvését jelentő igék mind egyes szám első személyűek: „takarítottam, felmostam, megpucoltam, nem bolygattam, úgy hagytam, vigyáztam, belépek”. A határozott névelős szavak az olvasót is a tiszta szobában tevékenykedő költő társává avatják: „*a* „tisza szobában”, *a* padlót, *a* ablakok, *a* port, *a* nagytata, *a* vállfákon, *a* szekrényajtót, *a* régi illat”.

Jelentéstani elem a felsorolás, a tiszta szobában található tárgyak, a szekrényben a ruhák és nem utolsósorban a régi illat, ez „maradjon a szekrényben, / s a ruhák / mindig элем idézzék őket”.

A szöveg címe tömöríti a versben elhangzottakat, a cselekvés színhelyét nevezi meg, s a birtokos jelzős szószerkezet egyéni hangulatot is kölcsönöz.

A vers 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A költemény a lírai én monológja.

Valóságos világkép elemei sorakoznak az olvasó előtt, de a költő az illat felidézésével, a szekrénybe zárásával elképzelt világot is felvillant.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő és leíró jellegű, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, csak jó hangzású szavakkal emlékszik a lírai én a nagyszüleire, ezeket a „tisza szoba”, jelzős (a címbe is beemelt) szószerkezet foglalja keretbe. Az érzelmi vonatkozású tárgyak, dolgok szótári jelentésükben sorakoznak, de többletjelentés társul hozzájuk, s a lírai én emlékezése mellé az olvasó is gondol(hat) nagyszüleire. Az összetett szavak is érzelmi töltéssel sorakoznak a versben, a „nagymama” és „nagytata” szavak mellett a „parasztcsőnyegek, bőrcsizmák, báránybőr, virágmintás, fejkendő, szekrényajtó”. A csak cselekvést jelentő igék a lírai énhez kapcsolódnak, aki bár takarít a tiszta szobában, a szekrényajtót csukva hagyta, „hogya régi illat / maradjon a szekrényben, / s a ruhák / mindig elém idézzék őket, / ha a tornácról / a »tisza szobába« belépek”. A főnevek azokat a tárgyakat nevezik meg, amelyek a cselekvés során a költő számára is kedvesek, felidéznek a nagyszülőket. A melléknévvel párosított főnevek a költő számára is oly kedves tárgyak, ruhák milyenségét, tulajdonságát nevezik meg: „tisza szoba, apró szemű ablak, keskeny parasztcsőnyegek, fekete posztókabát, fehér ing, virágmintás fejkendő”.

A költemény szóképei, trópusai közül a „tisza szoba” jelzős szószerkezet szimbólummá emelkedik: a régi paraszti társadalomra jellemző szokás volt, hogy a családi ház egyik szobájába az ünnepi ruhákat, a féltettebb kincseket, az eladó lány kelengyjét stb. tárolták, ezt Benedek Elek „tessék szobának” is nevezte, de vendégszobának, tiszta szobának is hívták. Egyetlen megszemélyesítés — „regi illat / maradjon a szekrényben, / s a ruhák / mindig elém idézzék őket” —, a költő kívánsága, óhaja zárja a költeményt.

A szövegmondatok kijelentő, de felkiáltó árnyalatú, szerkezetileg összetett mondatok.

A szöveg nominális stílusú a névszók sokasága miatt, és a lírai én egyenes beszéde.

NAGYAPÁM SÍRJÁNÁL

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, 25 sorból álló egy szakasz, amelyet az olvasó prózaversként is olvashat.

A szövegösszetartó erő a költőnek a nagyapja sírjánál történt emlékezése, akkori gondolatainak megfogalmazása.

Grammatikailag egy egyszerű bővített mondat után mellé- és alárendelt viszonyban álló összetett mondatok sorakoznak, s a szövegben az emlékezés egy egyszerű kérdő mondatral szakad meg, majd egy összetett mondat zárja a verset. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „nagyapám, karjairól” és mellettük személyragos igék alakítják a szöveget. A határozott névelős szavak viszik az olvasót is a költemény világába: „*a*z ökrös szekér, *a* fecskemadárról, *a* nótából, *a*z öreg, *a* képről”.

Jelentéstani elem a szövegben a nagyapára emlékeztető felsorolás: „szekér, szénaillat, fecskemadár, nóta, szilvás, fogás”. Előfeltevés a határozott névelős szavakkal jelölt dolgok létezése.

A szöveg címe birtokos jelzős szószerkezet, utal a szövegre.

A vers 1995-ben született, kötetben: *Tüntető magnóliák*. Verssek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A költemény valóságos világkép elemeit sorolva elképzelt világképet rajzol meg, ennek alapján az olvasó is kialakíthat magának egy képet.

A szöveg nyelve magyar, mai, emlékező, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavakkal emlékszik a költő a nagyapjára. Ezek a szavak szótári jelentésükben szerepelnek, erre a szövegösszefüggésből adódóan, az emlékezésnek megfelelően többletjelentés épül. Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak is a megértést segítik: „nagyapám, olajfestményekre, szénaillatról, fecskemadárról, befagyott, haza-

tért, villásfarkú fecskemadár, gyertyalángok”. A szöveg igéi a nagyapához kapcsolódó cselekvéseket, történeteket fogalmazzák, s a felsorolt emlékek „... suttognak csak, / sisteregnek fájón”. A vers főnevei között egy tulajdonnév: „Dnyeper” és közös főnevek idézik a nagyapa emlékét: „nagyapám, szekér, olajfestményekre, szénaillatról, nótából, karjairól, katonát, fecskemadár, emlékek, kozmossszal, gyertyalángok”. Melléknevek társulnak melljük, kiemelve a tulajdonságot: „ökrös szekér, júniusi szénaillatról, vénülő szilvásról, befagyott Dnyeper, csontos karjairól, hazatért katonát”. Egy sorszám-név, a 118. szám a nagyapa házát jelöli, a határozószók és határozóragos szavak az emlékezésben felelevenített cselekvések, történetek helyére, idejére, módjára és egyéb körülményeire utalnak: „szénaillatról ’44 előtt, fecskemadárról, nótából, szilvásról, fogságról, (a Dnyeper) vize mellett, férfiasan”.

A szóképek közül előbb a vers hasonlatait említsük: „átölelt, mint egy hazatérő katonát”, „... repülni készültünk, / mint a villásfarkú fecskemadár”, „az emlékek suttognak csak, / sisteregnek fájón, / mint a kozmossszal beszélgető / gyertyalángok”. Ez utóbbi egyben megszemélyesítés is.

A szövegmondatok kijelentő értelműek, de érzelemmel telítettek, szerkezetileg egyszerű bővített s összetett mondatok.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

SZÉP PIHENÉS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, 4 szakasz, 6-8-8-7 sorosak.

A szövegösszetartó erő, a kohézió egy vallomás: a költő egy november elsején, a temetőben tett látogatás után megnyugszik, mert szép pihenése van a nagyszüleinek.

Ezt a kohéziót a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya, az alany és állítmány egyeztetése mellett az egyes szám első személyű személyragos igék is biztosítják: „jártam, adnék, megérkezem, gondolk””, egyes szám harmadik személyűek a: „ragyogott, köszöntene, megnyugtat, szerette” és két többes szám harmadik személyű a (nagytata és nagymama) „köszöntene”, (a fenyők) „örködtek”.

Határozott névelős szavakkal mi olvasók is elkísérhetjük a költőt „*a* temetőbe”, ahol „*a* sír mögött”, „csipkebokor ragyogott még / *a*z őszi napfényben”, „egy-két gyümölcs / ragyogott még *a*z almafán”, „Messze *a* fenyők / ... / ... örködtek / *a* hideg havason”. Elfogadjuk a költő megnyugtató szavait, vallomását: nagyszülei szeretettel szerették „*a* népet, *a* földet, *a* fát és *a* házat”.

Jelentéstani elem a költemény szövegében a felsorolás: „csipkebogyó, gyümölcs, almafa, fenyők, havasok”, valamint a verszáró felsorolás: „népet, földet, fát, házat”.

A költemény címe jelzős szószerkezet, jelentése a szöveg elolvasása után világosodik meg, nagyszülei szép pihenéséről van szó.

A költemény 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A szöveg a költő monológja.

A költeményben valóságos világkép bontakozik ki az olvasó előtt, csupán a két hasonlat villant fel egy elképzelt világképet.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, az első és harmadik szakaszban leíró jellegű, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, s bár a temetőben lejátszódó történekről van szó, november elseje és az őszi napfény is szomorúságot, komor hangulatot sugall, a jó hangulatú szavak megnyugtatóak a költő és az olvasó számára is: a csipkebogyó és egy-két gyümölcs ragyogott, a fenyők örködtek. A költő szomorkás: „Szeretném, / ha most is élnének...” kívánsága, óhaja, ha nem is teljesülhet, de a gondolat, hogy „ilyen szép pihenése / nem lehet másnak, / csak annak, / aki szeretettel szeretete a népét, / a földet, a fát és a házat” — a költő számára is elfogadható állapot. S talán ezt sugallják az összetett szavak is a jelentésükkel: „csipkebogyó, napfényben, nagymama, nagytata, almafán, óriáskatonák, megnyugtató”. A költemény igéi szinte kivétel nélkül cselekvő igék: „jártam, szeretném, nem adnék, megérkezem, köszöntene, örködtek, megnyugtató, gondolok”, történetet jelentő igék: „ragyogott (a csipkebogyó és egy-két gyümölcs), élnének, nem lehet”. A költemény főnevei a nagyszülőket nevezik meg, a temetői természeti környezetet, ahol nyugszanak: „bokor, csipkebogyó, napfény, gyümölcs, almafa, fenyők, havas”, s a záró sorokban azokat az értékeket, amelyeket a nagyszülők nyomán maga a költő is tisztel: „nép, föld, fa, ház”. A határozószók, a határozóragos vagy a névutós főnevek a cselekvések, történetek színhelyét jelölik: „temetőben, a sír mögött, napfényben, házban, almafán, messze, havason”, idejét: (november) „elsején”, a módját: „egyenesen, némán” nevezik meg. A melléknévvvel párosított főnevek a milyenséget, a tulajdonságot mutatják a szövegben: „vetköző bokron, őszi napfényben, ősi házban, hideg havason, szép pihenése”.

A költemény szóképei közül két hasonlatot emelhetünk ki: „mintha aranyból lett volna —, / egy-két gyümölcs / ragyogott még az almafán”. „Messze a fenyők / — mint óriáskatonák —, / egyenesen és némán őrködtek”. Ebben az utóbbi hasonlatban egy megszemélyesítés is megbújt: „a fenyők ... őrködtek.”

A szövegmondatok kijelentő, de a felkiáltó mondathoz közelebb álló mondatok, a második szakaszban a költő érzelme felkiáltó mondatban fogalmazódik meg.

A költemény szövegének stílusa nominális, a költő egyenes beszéde.

UDVAR

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, hat szakasz, hosszabb-rövidebb sorokkal, ezeket az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegösszetartó erő a költő visszaemlékezése, melyben egy hajdani ház udvarát írja le, ahol ma már „valaki nincsen otthon”.

Grammatikailag egyetlen sor kivételével összetett mondatok kapcsolódnak egymáshoz mellé- és alárendelő viszonyban. A leírást egyes szám és többes szám harmadik személyű igék „végzik”. Határozott névelős főnevek segítenek az olvasónak elképzelni az udvart: „a házat, az évek, a csűrkapura, a sötét ablakok, a járom, a köcsög, a cipó-évek, báránybőr, lyukas vödör, paszulykaróra gyom-indák”, valóban „mint egy térkép”, úgy tárul elénk az elhagyott, de valamikor mozgalmas, életteli teli udvar képe.

Jelentéstani elem is ez a felsorolás, egy létező udvar képe, amelyet a költő leír, és a „S még mi van itt?!” kérdés után emlékeibe menekül, és mindez egy kiemelt névmással magyarázza a képet, a helyzetet: „valaki nincsen itthon...”

A szöveg címe egy szó, semleges értelmű, a szöveg elolvasása után kap konkrét értelmet.

A költemény 1981-ben született, kötetben: *Madártemető. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja, bár az ötödik szakasz egy sora, mondata valakihez intézett kérdő mondat.

Valóságos világkép bemutatásával indul a költemény, amely elképzelt világba is bepillantást enged az olvasónak.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, szépirodalmi alkotás. Stílusa is szépirodalmi.

Az írásjelek közül az első három szakaszt gondolatjellel zárja a költő, az utána következő három szakaszt pedig három ponttal. Az első összetett mondat utáni három ponttal is mintha pihenőt sugallna a költő, mielőtt a felsorolást megkezdéné. Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, szótári jelentésük mellé az emlékezés szomorkás hangulata társul, s ezt a hangulatot erősítik az összetett szavak is: „ezernyolcszázban, csűrkapura, száztíz, tölgyfagerendák, salétrom-kiütéseken, tornácoszlopokon, mézespogácsa-erdőkkel”. Az egyes és többes szám harmadik személyű igék a cselekvést, történést, létezést jelentő szerepükkel a leírás valódiságát segítik, az egykori, étellel teli gazdasági, társadalmi élet megváltozását hitelesítik. A melléknévvel párosított főnevek is a megnevezéssel, a milyenség felidézésével megpróbálják étellel telíteni, szemléltetni a különben elhagyott udvart: „világnyi metamorfózisban, száztíz kaszák, szüette füstös tölgyfagerendák, sötét ablakok, összerogyott csűrkapun, nagytőgyű kecskék, virágos osztor”. Határozószók, határozóragos szavak nevezik meg, hol, mikor, hogyan változott meg az udvar: „ezernyolcszázban, azután, (laktak) itt, régóta, csűrkapura, falon, faszegeken, nyakában, koloncként, hamujában, szétrepedve”. Az utolsó előtti sorban a ritkán szedett valaki határozatlan névmással derül fény az udvar elhagyatottságának okára, magyarázza a leírást, a bemutatást, sejteti az olvasó számára azt, hogy a lírai én talán személyes élményei nyomán írta meg versét.

A személyes élményét a költő szóképpel is megvilágítja: metaforával: (dagasztóteknőben) poshad az esővíz, békaporontyok s döglött legyek tengere”. Három hasonlat is segít hangulatossá tenni a vers stílusát: „idő nyakában koloncként járom”, „összerogyott csűrkapun, / mint egy térkép, / báránybőr feszül szétrepedve”, „a kerti paszulykaróra / már csak gyom-indák kúsznak, / otthonosan, / mint napjainkra a nyomorúság...” Az élettelen dolgok tulajdonságát, cselekedetét élőlénynek a tulajdonságával, cselekedetével megnevező

megszemélyesítéssel is találkozunk a költeményben: „régóta csendet intenek / a csűrkapura fölakasztott száztíz kaszák, / a szúette füstös tölgyfagerendák / s a sötét ablakok —”, (a tornácoszlopon) „ott dölyfösködik a köcsög: / hasárol lepatogzott a század”, „kemence hamujában szundikálnak / a cipó-évek”, „betojpadt lyukas vödör áll a pajta előtt”.

A szövegmondatok kijelentőek, enyhe szomorkás hangulattal, szerkezetileg egy egyszerű bővített mondat mellett összetett mondatok sorakoznak.

A szöveg verbális stílusú, a költő egyenes beszéde, benne egy kérdő mondat, amelyre senki sem felel.

Tavaszdik a Budvár felé

MADÁRTEMETŐ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, egyetlen szakasz, 14 sor, amelyet az olvasó prózaversként is olvashat.

A szövegkohéziót a költő sokrétű, ezerkilencszázvalahányban megfogalmazott tiltakozása és a jövőbe vetett hite teremti meg.

A grammatikai kapcsolatot egy 8 sornyi összetett mondat és egy 6 sornyi összetett mondat mellérendelő viszonya mellett a mondatokon belül az alany és állítmány egyezése és a birtokos személyjeles (-ragos) szavak teremtik meg: „mellénk, ablakunk, agyunkig, velünk, szabadságának, vőlegényeit”. Többes számú igék fogalmazzák a költő tiltakozását.

Jelentéstani elem a szövegben a felsorolás. A szöveg első négy sorában a költő az életünket megkeserítő kényszerhelyzeteket, a diktatúrákra jellemző történéseket, eseményeket, majd az olvasók felszólításait sorolja: „lopódtak, kuporogtunk, zúgtak, dőljetek, tartsál velünk, legyünk (mi is)”. Az utolsó két sorban előfeltevések sorakoznak: „robog felénk ... a menyasszony-jövő, (s fekete vőlegényeit) útnak engedi ez a föld”.

A költemény címe összetett szó, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 1987-en született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség benne az Európa földrajzi név, a Santa Maria tulajdonnév, Kolumbusz hajójának a neve, mely Szűz Mária neve is.

A szöveg valóságos és elképzelt világkép ötvöződése, a valóságos elemek többször a költő egyéni világképén átszűrőd-

ve, elképzelt világképbe lépnek át, ezért az olvasónak elegendő háttérismerettel kell rendelkeznie, hogy követni tudja a szövegben a tiltakozást, a felszólításokat, a jövőbe pillantást.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző beszéd, vélemény, szépirodalmi alkotás.

A stílusa is szépirodalmi.

A költeményben néhány jó hangzású szó mellett többségben kellemetlen, rossz hangzású szavak sorakoznak, szótári jelentésük mellé szinte mindegyiknek a szövegösszefüggésből adódó, érzelmi-hangulati többletjelentés társul. Próbáljuk megfejtetni a költő szavait, stílusfordulatait. (Lehet, hogy olvasói belemagyarázás lesz, amely talán egyezik a költő véleményével vagy nem...) „Mellénk lopódtak álnok suttogók —” — itt gondolhatunk a diktatúra, a volt elnyomó rendszer jellemetlen embereire is. „Kuporogtunk csendkalickában, hamupipőkék” — kuporogtunk, mert központilag elvették a vilányt, a sötétben, esetleg a kályhatűz mellett, csendben próbáltuk „hamupipőkékként” (így köznévvell!) túlélni, átvészelni, míg visszaadják az áramot. „Minden ablakunk rácstól rácsig volt” — látogatni, szomszédolni azzal a gondolattal indulhatunk, hogy valaki jelentheti, kihez járunk. (Tanárként hozzáfűzhetem: diákjainkkal is csak előre leírt, úti célként megjelölt, elfogadott („aprobált”) névsor alapján kirándulhattunk, s a határon túlra pedig 5 évenként egyszeri útra szóló útlevéllel mehettünk, s ha megkaptuk (ha!), a hazatérés után 24 órán belül útlevelünket le kellett adnunk... „Agyunkig zúgtak a fonák vecsernyék” — Majakovszkij szavával élve „önagyongyűlészők” voltunk, agyunkat pártdokumentumokkal, nem vallásos, hanem ateista, marxista, leninista, sztálinista, gyorgyudezsizsita, ceausizsita ideológiával tömték...) A sort folytathatná a költő is, az olvasó is, de mindezzért kívánja a lírai én: „Dőljetek szurok-pillérek s árkádiák, / Pusztuljon minden anti-eszme ..., legyünk mi is csipetnyi Európa!” Jelentéssűrítő összetett szavak... Érdemes megállni minden szónál és bele-

gondolni jelentésvilágába: „csendkalickában, hamupipőké, anti-eszme, szellemvitorlák, szenvedés-önvallomása, agytekervényekhez, fényév-léptekkel, menyasszony-jövő, madártemető”. A költemény szinte minden igéje cselekvést, kívánt történet, tűrhetetlen állapotot, no, meg biztatást jelent a közösség számára a többes számú alakokkal: „lopództak, kuporogtunk, zúgtak”, és a felszólító alakok is: „dőljetek, pusztuljon, tartsál velünk, legyünk, oldódjatok fel”, a többség akaratát, kívánalmát, követelését fogalmazza. A melléknév + főnév szókapcsolatok a nemzeti közösségünket ért sérelmeket, bántásokat, embertelen állapotokat jelölik: „álnok suttogók, minden ablakunk, fonák vecsernyék, csipetnyi Európa”. A költeményben egyetlen számnév, „ezerkilencszázvalahány”, illetve a szöveg alatti zárójelben: Székelyudvarhely, 1987 sejteti, hogy mely korról, időről van szó. Határozóragos főnevek a cselekvés, történet helyét, idejét, módját jelzik: „csendkalickában, rácsból rácsig, agyunkig, Santa Marián, agytekervényekhez”.

A szóképek közül kiemelkedik a szimbólummá nemesedett és a címbe emelt szó: „madártemető”. Gondoljunk a madárra, a levegőben szabadon repülhet, egyedül a szél gátolhatja, de segítheti is, de a szövegben leírt, bemutatott világ csak temető lehet a számára, s az Európában, Erdélyben, Székelyudvarhelyen élő bármilyen nemzetiségű állampolgár számára is — 1987-ben! A költeményben képzettársítások, metaforikus képek, névátvitelek, metonímiák festik a lírai én és közössége, az olvasó számára is a korabeli világot. (Ezt elemeztük a stílusfordulatok esetében.)

A szövegmondatok szinte kivétel nélkül felkiáltó mondatok, érzelmmel telítettek. Szerkezetileg a költemény egy-egy egyszerű, bővített mondatból indul, majd összetett mondatok sorakoznak, s a vers a jövőt jósló kijelentő mondatból zárul, amely egyben felkiáltó. A ténymegállapító első négy sor után ellentétes, felszólító mondatok következnek, míg az utolsó két sor újra megnyugtató, jósló, felkiáltó mondatokkal levezeti a keltett feszültséget.

A szöveg verbális stílusú, a költő egyenes beszéde.

VÉDTELEN ÉVEK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, a szövegmondatok hosszabb-rövidebb sorokkal 297 sorba tagolódnak, közel állnak a prózához, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohéziót a költő felsorolása teremti meg, arról, hogyan sikerült „átélni az ezredvég nyugtalanságát” és „túl is élni” a „nyugtalan ezredvég”-et.

Grammatikailag egymást követő szavak halmaza teremti meg, alkot mondatokat, szöveget, amelyben a tagmondatok mellérendelő és alárendelő viszonyba rendeződnek. A mondatokon belül a felsorolt birtokos jelzős (-ragos) szavak segítenek ebben: „nyugalanságát, (a szavak) éjszakáját, töprengéseit, csörömpölését, gyomrában, történetünket, döntőjét, édesanyám, szájából”. A felsorolás mellett egyes számú és többes számú, harmadik személyű igék is segítenek a nyelvtani kapcsolatok megteremtésében. Határozott névelős főnevek is felsorolják az átélt történelmi eseményeket, történéseket: „*a* szavak éjszakáját, *a* joghurtos és tejesüvegek csörömpölését, *a* tizenkettedik tanítvány, *a* gyermekkor fonákságait, *a* jelszavak temetését, *a* negyvennyolcas forradalmat, *a* sztálingrádi csatát, *a* föleszmélést, *a* nagy ünnepet”.

Jelentéstani elem a költeményben a 21-szer ismétlődő, szereplő „átélni” szó, főnévi igenév. És hogy mit kellett élni, át kellett élnünk, azt felsorolással tudatja, fogalmazza meg a költő: „joghurtos és tejesüvegek csörömpölését” egyszerű története mellé világtörténelmi epizódokat csatol, „nagy sándor öröme”-től napjaink történéseig, egyéni történéseket (sprayek dobozai), a mesék megismerését, világ bajnokság döntőit, a serdülőkor szerelmeit, haláltáborokat, de a negyvennyolcas forradalmat és a föleszmélést, közöttük ellentétes dolgokat: „reggelre / már / nem / gyöngyvirág / a / neved / hanem / egy / idegen / bogács”, gyermekkori fonákságokat, zsidó

gyermekek „édesanyám” szavait a haláltáborban. Előfeltevés-ként fogadhatjuk el a határozott főnevekkel jelölt dolgok létezését.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, általános érvényű, amely a szöveg elolvasása után kap konkrét értelmet.

A költemény 1989-ben született, kötetben: *Védtelen évek*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1995.

A szöveg a költő monológja, szövegköziség benne a történelmi és földrajzi utalások, a mesevilág említése.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a költeményben, amelyet az olvasó is elfogadhat.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, elemzés, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Az írásjelek teljes hiánya, a mondatkezdő nagybetűk elhagyása, a tulajdonnevek kisbetűs írása a költeményben stílusértékű, nem egyesek, hanem mindenki által megélt, az emberiség közös történelmében átélt védtelen évekről szólva választotta a költő ezt a szövegformát. Jó és rossz hangzású szavak váltakoznak a szövegben, amelyek szótári jelentése a szövegösszefüggésből eredő többletjelentéssel gazdagodik. Ezt a többletjelentést erősítik az összetett szavak: „tejesüvegek, kiszámíthatatlan, gyöngyvirág, maszkabált, füstifecskék, összezsugorodott, papírhajó, szélcsend, főkapitány, világbajnokság, haláltáborban, föleszmélést, felszabadult.” A szöveg igéi a történelmi változásokat, az egyén és a közösség megélt eseményeket jelölik, pl. kiemelkedik az „átélni” — főnévi igenév, amely cselekvés, ige és név, főnév is egyben, így egyszerre idézi és jelöli is a védtelen évek megpróbáltatásait. Határozott névelős főnevek sorozata is ezt jelöli, hiszen az olvasó is emlékszik pl. a joghurtos üvegek csörömpölésére, a gyermekkor fonákságaira, tanult Nagy Sándor isszoszi győzelméről, neki is volt kardocskája, olvasta Piroska és a farkas meséjét, szülei is

átélték éjszakánként a terebélyesedő csöndet, majd a föleszmélést. A költő arra is gondol, hogy melléknevekkel és főnevekkel meg is nevezze mindazt, amit képesek voltunk, kénytelenek voltunk „átélni”: „ezredvég nyugtalanságát, bágyadt hajnal, utcák sötétjébe, kiszámíthatatlan játékok fejtörőit, európai maszkabált, rángó idegeket, ezüst szerelmeit, megmásíthatatlan történet viszontagságait, a lélek koporsójának meglékelését”.

A szöveg mondatai kijelentő mondatok, melyek közel állnak a felkiáltó mondathoz, szerkezetileg összetett mondatok.

A szövegben verbális és nominális szerkezetek váltakoznak.

A költemény a lírai én egyenes beszéde.

KOROMFEKETE ÉS EZÜSTFEHÉR

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás. A költemény egészét apró változtatásokkal ismétlődő szerkezetek, elemek alkotják, ez a variáció, 14 sorból álló egy szakasz.

Ez teremti meg a szövegösszefüggést is, szervezi egységes alkotássá a sorokat.

A grammatikai kapcsolatot, a lineáris kohéziót a jelzős és határozós szószerkezetek sora, váltakozása adja, közöttük az utolsó négy sor kissé túllép a szerkezeti szinten, közelít a mondat felé, ha kérdőjel zárná a verset.

Jelentéstani elem a költeményben a „koromfekete — ezüstfehér” ellentétes szavak jelenléte, mellettük a szószerkezetek variálása, amely az olvasóban feszültséget kelt, kissé nehezíti a szövegértést. Az ellentét és a variálás fokozottabb hozzáállást kíván az olvasótól, aki megpróbál a tulajdonsághoz valamilyen dolgot kötni, arra gondol, mi lehet koromfekete és ezüstfehér?

A szöveg címe két összetett szó, ellentétes jelentéssel, értelemmel, ténamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 1985-ben született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2005.

A költemény a „koromfekete — ezüstfehér” szavakkal valóságos világképet sugall, de egy elképzelt világképet is felvilant.

A szöveg nyelve magyar, mai, lazán összefüggő szószerkezetekből szépirodalmi mű született.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó és rossz hangzású szavak váltakoznak a szövegben, melyek szótári jelentésére ráépül a szövegből eredő többletjelentés, a lírai én mondanivalója, félig megfogalmazott kérdése. A „koromfekete — ezüstfehér” szavak ismétlése egyben hang-

halmozás (alliteráció) is, s mivel mindkettő összetett szó, jelentéssűrítő értelműek, stílusértékűek. Mindkét szó jelzős szó-szerkezetként is jelen van a költeményben, a „koromfekete” a költő szemében a valóságos világ milyenségét festi, az „ezüstfehér” szó pedig a lírai én szemében, álmában megjelenő elképzelt világot. Ezt támogatják talán határozóragos főnevek: „szemeimben, álmaimban, ködben, ezüstfehéren, énekben, koromfeketén”, melyek a megrajzolt világkép ecsetelésekor a helyet, az időt és módot jelölik.

A szóképek közül a metaforikus jelentésű szavakat említjük, s talán a címbe emelt ellentétes jelentésű összetett szavak szimbólummá nemesednek, a diktatúra éveire utal a koromfekete, az egyén azonban ezüstfehér világot képzel, álmodik, próbál koromfeketén, ezüstfehéren hallgatni, élni.

A szó szerkezetek ellentétes szerkezetként szövődnek a szövegbe, a világ koromfekete, de az egyén ezüstfehér s párhuzamos szerkesztésű a félig megfogalmazott kérdés, amely a két világot egyszerre próbálja (szabad-e?) megélni, túlélni.

A szöveg nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

NÁLATOK, NÁLUNK...

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, egyetlen szakasz, amely azonban három ponttal végződik, és utána még egy sornyi (Igen, nálatok...) szakasz (?), és még egy szakasz (?) (Nálatok...) zárja le a verset. A szövegmondatok ebbe az 58+1+1 sorba tagolódnak.

A szövegösszefüggést azzal teremti meg a költő, hogy a saját véleményét fogalmazza meg a „nálatok”, majd mindezzel szembeállítja a „nálunk...” szót, ezzel zárja a versét.

Két hosszú, mellérendelő viszonyban álló szövegmondat alkotja az 58+1 sornyi részt, amelyet ellentétként zár le az utolsó — Nálunk... — sor. Birtokos személyjeles (-ragos) szavak közül a címbe is beemelt „nálatok, nálunk” (és a szövegben is szereplő más birtokos személyjeles) szavak stílusértékűek, segítik a kohézió megszületését is. Egyes szám első személyű igékkel — „laktam, foglalmaztam meg, folytattam, nem sírtam, tudtam” — indul a vers, majd — „a szívja, feliszszák, szürcsölgetik le, felszárítják, nem fogja szétkürtölni, csillog, körülvelt, csodált” — igékkel sorolja azokat a cselekvéseket, történéseket, melyeket „nálatok” tapasztalt a lírai én. Csak határozott névelős szavakat találunk a költeményben, mintha az olvasó is ismerős lenne ott a „Cenk alatt”.

Jelentéstani elem a már említett ellentét, erre épül az egész szöveg. A „nálatok” felsorolással tárul fel az olvasó előtt: „kávészóasztal, töredékeiben maradt vers első sorát, sírás, baglyok, őzikék, fenyők, világ- és bulvársajtó, fenyvesek harmatáradata, limuzin”.

A szöveg címe megjelöli a témát, utal a szövegre, ellentét, amely igaz, félbetörve, a versben is jelen van.

A költemény 1981 és 2010 között keletkezett, kötetben: *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

A szöveg monológként indul, tart 58 soron át, s az „Igen, nálatok...” sorban csap át párbeszédbe, de válasz már nincs, a versnek vége.

A szövegben megrajzolt valóságos világképbe belejátszanak képzelt elemek is, ennek alapján alakíthat ki az olvasó magának is elfogadható vagy elutasító véleményt, illetve képzelheti el, mi következne a „Nálunk...” után.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző, társalgás (?), szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak túlsúlya szorítja háttérbe az ellentétre épülő versben jelentkező, kissé pesszimista, kétkedő hangulatot. Talán ez a kétkedő hangulat annak is tulajdonítható, hogy a szavak szótári jelentésére itt is ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés, és az utolsó sor — „Nálunk...” — az olvasóra bízva a döntést, igaza van-e a költőnek? Az összetett szavak jelentéssűrítő szerepükkel a fentieket támasztják alá: „sarokasztalnál, könnymennyeség, narancssárga, áfonyabokrok, könnycseppeket, pénzéhes, világ- és bulvársajtó, szétkürtölni”. A melléknév + főnév szókapcsolatok is társulnak az előző összetett szavakhoz: „lelki jelenségeket, pattogó nagyvilág, alvó avar, egerésző baglyok, félénk őzikék, narancssárga nyelvükkel, utolsó könnycseppek, pénzéhes világ” és „bulvársajtó”. Kiemelkedő szóképet nem találunk a versben, rímet sem.

A szövegmondatok — bár kijelentő mondatok — közelítenek a felkiáltó mondatokhoz, két összetett mondat található az 58 sorban, utána egy sor és még egy sor hiányos mondat. Így alakul ki a szöveg, ennek stílusa nominális, a lírai én egyenes beszéde.

ERDÉLY

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, egy szakasz, 28 sor, s az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegösszetartó erőt az az egyetértés, azonos vélemény kialakulása adja, amely egy magyarul beszélő költő és egy más nyelven megszólaló személy között megszületett, megszülethetett volna a közös szülőföldről.

Egyszerű bővített és összetett mondatok kapcsolata teremti meg a grammatikai, lineáris kohéziót, s az egyes mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak is segítik a megértést: „anyanyelvén, szőnyege, fejüket, teraszán, pohara, magáét”. Személyragos igék jelzik a helyzetet, a vélemény kialakulását: „mondtam, megszólaltam” (E/1.), „nem értette, lebegett, nyúlt, mosolygott, mondta, fújta” (E/3.), „összenéz-tünk, koccintottunk, nőttünk fel” (T/1.), s a közös nevező megtalálását mintha még a természet is segítené: (a hegyek) „kidugták” (fejüket a fehér ködből), (mintha kucsmat) „visel-nének” a fellegek. Határozott névelős szavak a közösen szépnek vélt természet: *a* táj, *a* völgy, *a* felhő, *a* hegyek, *a* fehér ködből, *a* fellegek megnevezésével mintha megteremtenék a megegyezés háttérét, *a* közös menedékház teraszán újra *a* táj képe, annak szépsége merül föl, a partner azonban *a* magáét fújta, a költő meg *a* magyart.

Jelentéstani elem a „Szép ez a táj” megállapítás ismétlése és a felsorolás: „táj, völgy, felhő, hegyek, köd, kucsma, menedékház, pohár.” Ám a felsorolás végén az újra előbukkanó ismétlés után a beszélő és a hallgató másképpen látja szépnek a tájat. Előfeltevésként a költeményben a határozott névelős szavakkal jelölt dolgok létezését idézik, de a beszédhelyzetből következtethető látványt, cselekvéseket is.

A szöveg címe egy tulajdonnév, magyar nemzeti közösségünk életének, létezésének földrajzi színtere, a maga történel-

mi, gazdasági, politikai háttérével, de „ez a táj” az itt élt, élő, különböző nyelveket beszélő emberek közös szülőföldje is...

A vers 1985-ben született, kötetben: *Megkésett feltámadás*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

Valóságos világképről szól a költemény, erdélyiek mondanak véleményt szülőföldjükről, mind a beszélő, mind a hallgató, s az olvasó is kialakíthatja magának a saját véleményét.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző beszéd, társalgás, szépirodalmi alkotás.

A költemény stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakból alakul ki a beszélgetés, s a szavak szótári jelentésére a szövegbeli összefüggés jegyében többletjelentés épül. A vers igéi a leírás mellett: „lebegett (a felhő), (a hegyek) kidugták (fejüket), (kucsmát) viselnének, (hideg szél) fújt”, és a lírai én, valamint beszélgetőtársa cselekvéseit jelölik: „mondtam, megszólaltam, összenéztünk, koccintottunk, mosolygott, együtt nőttünk fel, mondta, dobolt”. A szöveg főnevei a táj elemeit sorolják, „a völgy, a felhő, a hegyek” mintha várnák a beszélgetők egyetértő, megegyező véleményét, ám „hideg szél fújt”.

A szóképek között három hasonlat is a tájhoz kapcsolódik: „A völgy fölött, / mintha csak keleti varázsló / szőnyege lenne, / úgy lebegett a felhő”, „Mintha kucsmájuk lenne / a fellegeknek”, „Hideg szél fújt, / mintha tűhegye volna a szélnek”. A természeti elemek megszemélyesítve jelennek meg: „a hegyek kidugták fejüket”, „mintha kucsmájuk lenne a fellegeknek”.

A szövegmondatok kijelentő értelműek, szerkezetileg egyszerű és összetett mondatok.

A verbális stílusú szövegbe a lírai én egyenes beszéde és beszélgetőtársa egyenes beszéde szövődik.

A BÁTOR KÖLTEMÉNY

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 5 szakasz, rövidebb, hosszabb sorokkal, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohézió a költő vallomása arról, hogyan fordult meg az idő kereke, miközben ő megírta a kommunizmusról szóló bátor költeményét.

A szövegmondatok alá- és mellérendelt viszonya teremti meg a grammatikai összefüggést, míg a mondatokon belül a kapcsolatot a birtokos személyjeles (-ragos) szavak biztosítják: „pilléreit, márványköveit, förtelmeivel, (az idő) kereke, gyermekcipőiben”. A vallomásban egyes szám első és harmadik személyű igék sorakoznak: „megírtam, fölállítottam, helyeztem, bólogattam, nem hiányzott, átfordult, ereszkedett”. Határozott névelős főnevek sorakoznak „a fehér papírra írt”, „a kommunizmusról” szóló költeményben, „a legszebb szavak pillérei”-t állította föl, „a_z ima-költeményt”, „a huszadik században eltévedt emberért”, (ám ekkor) „a famentes írópapíron” (hirtelen átfordult) „a_z idő kereke”.

Jelentéstani elem a költemény minden szakaszának első soraiban jelentkező ismétlés: „A fehér / ívpapír előtt ültem, / és megírtam”, valamint a felsorolás: „cinkosokról, fenegyerekekről, dinasztiákról, Emberről, szélütöttek, delíriumok, cudarnagy tévedések”.

A szöveg címe még általános, jelzős szószerkezet, amely a szöveg elolvasása után nyer értelmet, egészülni ki.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Megkésett feltámadás. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség, intertextualitás benne a romániai '89-es változás történelmi ténye.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a költeményben, ennek alapján az olvasó is kialakíthatja saját véleményét (aki esetleg átélte a rendszerváltozást, s aki számára már csak történelem a versben megírt „idő kerekének átfordulása”).

A szöveg nyelve magyar (egy francia szóösszetétellel), mai szöveg, vallomás, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású és rossz hangzású szavak váltakoznak a versben, ezek szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből eredő többletjelentés, hangulat. Ezt segítik az összetett szavak is: „ívpapír, férfihangon, fenegyerekekről, márványköveit, ima-költeményt, bűnbakok, szélütöttek, cudarnagy”. A szöveg igéi a lírai én cselekvéseit jelzik — „ültem, megírtam, fölállítottam, (egymásra) helyeztem, bólogattam” —, illetve a történelmi eseményt, a történet — „átfordult (az idő kereke), (nagy demokratikus tél) ereszkedett” — melynek során a költőnek egyetlen öröme: „tovább gyönyörködtem / a vörös-csillag- / maradványokban / s a történelem / gyermekcipőiben...” A főnevek nevezik meg, jellemzik mindazt, amit a kommunizmusról szükségesnek látott elmondani a lírai én: „ívpapír, költeményt, cinkosokról, fenegyerekekről, dinasztiákról, istenekről, bűnbakok, szélütöttek, tévedések”, és amikor az idő kereke fordult: „tél, csillag, hólepel, vöröscsillag-maradványokban”. Határozóragos és névutós szavakkal a lírai én szólt („férfihangon cinkosokról és fenegyerekekről”) „a huszadik században” eltévedt emberért, ahol „porondokon bűnbakok forogtak”, s a „fordulat” után az olvasóval együtt gyönyörködik „a vöröscsillag-maradványokban s a történelem gyermekcipőiben”.

Metaforával világítja meg a költő a megírt költemény megírásának módját: „... fölállítottam / a legszebb szavak / pilléreit, / és egymásra helyeztem / márványköveit / ... a szürkeségnek”, s a ’89-es változást egyszerűen, képszerűen nevezi meg: „hirtelen átfordult / az idő kereke”. A képhez két ha-

sonlatot is segítségül hív: „tél ereszkedett / a vörös csillagokra” (körülírás?, metonímia?), ... „mint ártatlan hólepel, / soványan, / mint egy csontbőr / gyermek”.

A szöveg kijelentő mondatok sora, érzelmileg telítettek, verbális stílusú, a költő egyenes beszéde.

TAVASZODIK A BUDVÁR FELÉ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, 52 soros, egy szakaszba tagolt mű, melyet az olvasó prózaversként is olvashat.

A szövegösszetartó erőt a lírai én hite, véleménye, bizakodó jóslata teremti meg, amely szerint „tavaszodik a Budvár felé”.

Grammatikailag egyetlen hatalmas körmondatból áll a vers, tagmondatai alá- és mellérendelő viszonyban állnak, és birtokos személyjeles (-ragos) szavak is segítik a szövegszerkesztést, a szövegértést: „kedvesem, margóján, útjai, szüleikre, diáklányai, fejére, apáink”. Egyes szám és többes szám harmadik személyű igealakok fűzik össze a mondatokat, fogalmazzák a költő biztató jóslatát, aki szerint a Budvár felé, Székelyudvarhelyen is közeleg a tavasz (értsd: a társadalmi tavasz), a tél körméből kiszabaduló természet újjászületése, a társadalmi hideget, fagyot elviselni kénytelen emberek számára is az állampolgárok érdekeit figyelembe vevő új rendszer megszületése. Határozott névelős főnevek közelítik ezt a jóslatot az olvasónak: „a tél margóján, a tavaszt, a mézgyűjtő méhek, a világba, az idő” néhány határozatlan névelős főnév mellett.

Jelentéstani elem a „tavasz lesz itt egyszer kedvesem” sor ismétlése, amellyel a költő a jóslat fontosságát emeli ki, tudatosítja. Mellette felsorolás szerepel, a „mint egy áprily-versben” hasonlattól a vers végén újra megjelenő „a budvár alatt is tavasz lesz” sorig. Ez a felsorolás jeleket, jelenségeket, történeteket, irodalmi példákra való utalásokat idéz az olvasó elé, amelyek a tavasz eljövetelét jelzik, melyek előfeltevésként is felfoghatók, a beszélő és a hallgató/olvasó számára egyaránt ismertnek fogadhatók el.

A szöveg címe egy egyszerű bővített mondat, témamegnevező, a költemény első sora ismétlésként újra ezt tolmácsolja a költő kedvesének.

A költemény 1987-ben született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a lírai én monológja, aki kedvesének mondja, de ő csak meghallgatja, ám nem válaszol. Szövegköziség benne több, kisbetűs, köznévként szereplő tulajdonnév: „Áprily-vers, Arany János versében, Udvarhely, Josef Meyer (autótrén), Keresztúr, Dr. Petru Groza Líceum (diáklányai), Ábel (Tamási Áron regényhőse), Krisztus, Jeruzsálem, Küküllő” és a címbe is beemelt „Budvár”.

Valóságos világkép elemei és elképzelt elemek ötvöződése teremti meg a szövegvilágot, amelynek alapján a költő kedvese (és az olvasó is) elfogad(hat)ja vagy elutasít(hat)ja a költő bizakodó jóslatait.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, magyarázat, vélemény, jóslat, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A szövegben a lírai én egyéni módon használja az írásjeleket, a tulajdonneveket is kisbetűvel írja, a mondatok sorát semmilyen írásjel nem szakítja félbe, nem zárja le, ezzel is jelezve, hogy szinte egy szuszra szeretné közölni mondanivalóját, szózuhataggal próbálja meggyőzni kedvesét igazáról, szinte időt sem hagyva neki, hogy válaszoljon, netán hitetlenkedését, ellenkezését elmondhassa.

Jó hangzású szavak sok-sok példájával próbálja a költő meggyőzni kedvesét, bizonyítani igazát. Ezek a szavak szótári jelentésük mellé a szövegösszefüggésben érzelmi hangulattal, többletjelentéssel telítődnek. Az összetett szavak is hasonló jelentéssűrítő voltukkal ezt segítik: „országút-sín, gyermekotthon, diáklányai, mézgyűjtő, belezsongnak, medvebocsok, ibolya-koszorúkat”.

Az igék többsége is a változás, a cselekvés, történés ígéretét fogalmazza a költő és kedvese számára, és egy nagyobb közösség számára is kedvező esemény bekövetkeztét jósolják,

ígérik: „találnak, hozzák, kilépnek, énekelnek, belezsongnak, ünnepelnek, elindulnak”. A melléknévvvel együtt, közös főnévként szereplő főnevek — jelzős szerkezetek — ezt a változást, események sorát nevezik meg: „fehér és ekrű virágok, tél margóján, párhuzamos országút-sín, mélabús ökrök, fényes vaseke, könnyű ruhákban, kibomlott virágok, mézgyűjtő méhek, fehér hófoltok”.

Hasonlatok sorakoznak, hogy az érzelmeket kifejezve hozzájáruljanak a szöveg stílusának kialakításához: „tavasz lesz itt kedvesem / mint egy áprily-versben”, „poros mint jobbágyok útjai / arany jános versében”, „... tavasz lesz itt is egyszer kedvesem / olyan amilyent én is megjósoltam neked...”, „hazatérünk mint ábel”, „nem mint krisztus”, (hirdeti a tavaszt:) „mint éjszakát fehér hálóingben”. Megszemélyesítést is olvashatunk: „ibolya-koszorúkat helyezett a tavasz fehér hófoltok fejére, lobogó füzek ünnepelnek, fényes ekék hirdetik a tavaszt”. A tavasz a természet megújulásának jelképe, a költeményben a társadalmi és gazdasági megújulás, a diktatúrából való szabadulás jelképévé, szimbólumává nemesedik.

A vers egészében felkiáltó mondatok sorakoznak, szerkezetük szerint összetett mondatok.

A szövegmondatok ellentétes szerkezeteket is felsorakoztatnak: „rügyek a tél margóján, párhuzamos országút-sín leaszfaltozatlan poros mint jobbágyok útjai, mélabús ökrök szekeren fényes vaseke, gyermekotthon (lakói) szüleikre találnak, ibolya-koszorúk fehér hófoltok fejére, gyengén melegítő fűtőtest mellett nagy tél idején”.

A szövegben nominális (névszói állítmány) és verbális (igei állítmány) stílus váltakozik.

A költemény a lírai én egyenes beszéde.

Mint költők tenyerében

a sorsvonalak

RÓZSAKERESZT

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, de a prózához közelítő sorokkal, mondatokkal, történetekkel, eseményekkel, egyetlen szakasz, 48 sor. Ezért az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohézió a költő visszaemlékezése, történetek fel-elevenítése, amelyeket egykori magyartanára, Fóris Gyula tiszteletére szánt, emléktábla helyett.

A szövegmondatok grammatikai kapcsolata prózaként hat, a mellé- és alárendelő viszonyban álló mondatokon belül birtokos személyjeles (-ragos) szavak fűzik össze a mondatokat és a szöveget: „himnuszai, óriásai, szívébe, suhogása, emléke, töprengése, diákjai, magunknak, asztalunkra, bal tenyerében”. Egyes szám harmadik személyű és többes szám első személyű igék sorakoznak az emlékezés szövegében. Határozott névelős főnevek segítségével a költő megosztja emlékeit egykori tanáráról, előbb általánosan utal a magyar órán megismert irodalomtörténeti ismeretekre, majd konkrétan egy óra eseményeit idézve, osztálytársai nevében is, a megtanult latin mondással „jelenti”: „Itt vagyunk még”.

Jelentéstani elemként a szöveg felsorolását említjük, a temetői képek után a katedra mögötti üres tér, az irodalmi órák emlékei (végvárok, kolostor, Koltó, börtön, munkatábor, tömegsírok stb.), majd egy bizonyos óra felidézése és a találkozások emlékei sorakoznak. Előfeltevés a határozott névelős szavakkal jelölt, a megidézett dolgok, személyek létezése. A

szöveg címe összetett szó, utalás a szövegre, alcímként azt tudjuk meg, hogy kinek készült a „rózsakereszt”.

A költemény 1989-ben született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja, bár az első sorban már megszólítja tanárát, és a szövegben idézi is latinul elhangzó szavait. Ez a latin mondás szövegköziség (intertextualitás), amelyhez irodalomtörténeti, földrajzi elemek is társulnak.

A szöveg nyelve magyar (egy latin mondással), mai, tudósítás, emlékezés, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

„A HATALMAS MŰ”, nagybetűkkel szedett, kiemelt szó szerkezet stílusértékű, azt a sokrétű, oktató-nevelői munkát emeli ki, amelyet a tanár úr élete során végzett. (Olvasóként nekem is eszembe jutott egykori magyartanárom, Fejér Miklós, akinek kisinasa voltam, de mások is, akik már az örök vadászmezőről vigyázzák, irányítják lépteinket, akik ma is példaképeim...)

Jó és rossz hangzású szavak kavarognak a szövegben, amelyek szótári jelentésükben szerepelnek, de a szövegösszefüggésben többletjelentéssel gazdagodnak. Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak is ide sorolhatók: „rózsakereszt, emléktábla, magyartanáranak (cím és alcím), sírhantokról, művirágain, aranymálínkók, indulatszókat”, egészen az utolsó „sorsvonalak” szóig. A költemény igéi azokat a cselekvéseket, történeteket sorolják, amelyeket a lírai én az emlékezésben felsorol: „lepergett, gyöngyözik, maradt, benyitott, megkérdezte, nem szabadult fel, lapozza” (E/3.), és „csináltunk, nézegettük, gyönyörködtünk, vissza-visszatérünk, beülünk, várjuk, fölállhassunk, felelhessünk, vagyunk” (T/1.). A melléknévvel összekötött főnevek a dolgok, tulajdonságok megnevezésével is segítik az emlékező költőt: „református temetőben, virágok szirma, félénk indulatszókat, légüres tér, agyon-

viselt és telefirkált padokba, elkopott sötétkéek naplót, költők bal tenyerében”. A határozóragos és névutós szavak a helyszínt, az időpontokat és a cselekvések, történések hogyanját jelölik: „temetőben, sírhantokról, katedra mögött, szívébe, végvárok fölött, kolostorban, tömegsírokban, Házsongárdban, itt (vagyunk), osztályban, (bal) tenyerében”.

A szóképek közül az előbb említett szószerkezethez kapcsolom az „... Itt vagyunk még, / mint költők bal tenyerében az egymást ke-/ resztező sorsvonalak...” hasonlatot, amely szinte már metaforává gazdagodott, de megtaláljuk a valódi metaforát is: „rózsakereszt-eszmék”, „kozmosz koponyáiban”. S talán ide sorolhatjuk a „csontvázak xilofonzenéjében” szószerkezetet is, melyben mintha egy kis szinesztézia (két különböző érzékelési terület összekapcsolása egy szószerkezetben) is megcsillanna.

A szövegmondatok sora felkiáltó mondatból indul, de átvált érzelmmel teli kijelentő mondatokba, szerkezetileg egyszerű bővített és összetett mondatok sorába.

A szöveg verbális stílusú, de a magyarórák hangulatát idézve nominális stílusban folytatódik, majd újra igei állítmányokra tér vissza a költő egyenes beszédében, benne a tanár úr Kazinczy idézte, latin mondás, szintén egyenes beszédben.

JÖVŐ IDŐBEN — NYELVTAN ÓRÁN

A költemény eredetiben kézzel, majd írógéppel írott, a kötetben nyomtatott, szokatlan nyomdai, tipográfiai formájú, a rövidebb-hosszabb sorok egy kelyhet formálnak — így a szöveg képvrs.

Központozás nélküli szöveg, az írásjeleket az olvasónak kell — ha kell — pótolni, így akarva-akaratlan az olvasó társszerzője lesz a lírai éneknek. Mert a mondatok határait a sorok vége talán jelzi, de a második szakasz egy-kétszavas sorain már a vesszők kijelölte határok nélkül haladhat végig az olvasó.

A szövegösszetartó erő, a kohéziót, a lírai énnel együtt az a bizalom, az az elszántság, hit teremti meg, amely az olvasóban is megszületik/megszülethet: együtt ragozza a jelentésükkel az életünket átfogó igéket.

A grammatikai kapcsolat laza, az első szakaszban az alany szerinti cselekvő igék, kijelentő módú, jelen idejű, többes szám első személyű alakjai, sora fűzi egybe a szöveget, a második szakasz — a kehely alsó része — pedig egy alárendelő összetett mondat. Ezt a laza tartalmi-logikai kapcsolatot az alany és állítmány egyeztetése mellett az előbb említett jövő idejű igék s a „van, leülhettek, állt” személyragos igék is támogatják.

Jelentéstani elemként a költemény azonos szófajú és mondatbeli szerepű, a főnévi igenevek segítségével megalkotott jövő idejű igéket említsük, amelyeknek halmozása, többszörös mellérendelt alkalmazása erősíti, nyomatékosíthatja a több oldalról megvilágított mondanivalót — az 1956-os magyar forradalom eszméje melletti határozott kiállást. Az első szakaszban szereplő igék többjelentésű szavak, mert a szövegösszefüggésben az életünket átfogó, a kezdetet és az élet végéig tartó folyamatot jelzik: „születni, jönni, beszélni, tenni, hinni, örülni, nevetni, szeretni, emlékezni fogunk”. Ez a felsorolás a

jelentéstani szerepével együtt szövegösszetartó erő is, mert ezek az igék kulcsszavakként is szerepelnek a költeményben.

A költemény címe még nem utal a szövegre, csak a vers elolvasása után kap határozott jelentést, amikor a jövőre készülő, a nyelvtan órán tanuló, mondhatnánk az igeragozást biflázó tanulók éppen október huszonharmadikán, közösségben, szinte fogadalmat tesznek az őket oktató, nevelő tanárjukkal együtt: „mi emlékezni fogunk”.

A költemény 1986-ban — az 1956-os magyar forradalom harmincadik évfordulójára — született, a *Védtelen évek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 1995) című kötetben látott nyomdafestéket.

Beke Sándor verse valóságos eseményekre utaló elképzelt világképet jelenít meg, s az olvasó is a háttérismeretei alapján képet alakíthat ki magában a lírai én világképe mellé, a maga élményei alapján is, esetleg a fiatalok a szüleik, nagyszüleik elmondása alapján.

A költemény magyar nyelvű, mai, írott, érzelemkifejező, szépirodalmi szöveg.

A szöveg stílusa is szépirodalmi.

A kisbetűs, az írásjelek nélküli sorok képverssé állnak össze, jól kivehető kehely, pohár formát alakítanak ki. Jó hangzású szavak formálják a szöveget, stílusértéküket az elsődleges, a szótári jelentésre ráépülő, az érzelmi-hangulati többletjelentés adja: a közösen ragozott „születni, jönni, beszélni, tenni, hinni, örülni, nevetni, szeretni, emlékezni fogunk” igék közös ima, eskü szövegévé alakulnak át a vers elolvasása után, mert az elhangzott közös nyelvtani ragozás ezerkilencszáznolcvanhat október huszonharmadikán hangzik el.

Az is stílusértékű, hogy ezen a napon igeragozásból (összetett szó) — jelesre áll az osztály. Melléjük sorolható a személyes névmás + főnévi igenév + segédige szókapcsolatok kilencszeri ismétlése, az említett igék jövő idejű, többes szám első személyű alakjai.

A szöveg kijelentő mondatai a költemény elolvasása után kapnak felkiáltó jelleget, a közösen ragozott igék fogadalommá, ígéretté, imává nemesednek. Az igei állítmányok a szöveget verbális stílusúvá teszik. Az első szakasz a diákok és a tanár egyenes beszéde, a második szakasz a lírai én függő beszéde.

ERDÉLYI HOMÁLY

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, hosszabb-rövidebb, 44 sorból álló egy szakasz, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegösszetartó erőt a lírai én véleménye, a magyar nyelv féltésének megfogalmazása teremti meg.

A szövegmondat egyetlen, 44 soron át hullámszó, áradó, összetett mondat. A mondaton belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítenek a mondatot grammatikailag egybefűzni: „hangodat, szívátültetése, hangját, parasztszívekbe, denevérjei, éjszakáján”. Határozott névelős szavak sorakoznak a véleményben: „*a* Szürke Falnál, *az* erdélyi homály, *a* vers, *az* égő pódiumon, *a* szél, *a* magyar nyelv, *a* Házsongárd” hozzáik közelebb az olvasóhoz azokat a tényeket, amelyek nyomán — a költő véleménye szerint — „sűrűsödik az erdélyi homály”. Egyes szám harmadik személyű igék kapcsolják össze a mondatokat és a szöveget.

Jelentéstani elem többek között a Szürke Falnál jelzős szó szerkezet ismétlése, ahol Illyés Kinga áll és szaval, ám a költőnek nincs oka ünnepegni, mert bár „*a* vers / szívátültetése / lobog / az égő pódiumon”, hatását ellensúlyozzák társadalmi, politikai jelenségek: „*a* szabadság denevérjei véreznek / *a* magyar nyelv / éjszakáján”, „vérvörös erdélyi táj, lebilincselte éjszakák” és a szavalóművész fölött „sűrűsödik / az erdélyi homály”. Előfeltevésként említsük a határozott névelős szavakat, amelyek létező dolgokat, jelenségeket jelölnek, ezek egyike sem segíti anyanyelvünket, művészi alkotóit, művészi szószólóit.

A költemény címe jelzős szó szerkezet, általános megállapítás, melynek értelme a szövegben, a homály okait boncolgató sorokban derül ki. Az alcím szerint a költemény a jeles színművésznak, a művészi szöveg megszólaltatójának, a magyar szó hűségese továbbadójának szól.

A költemény 1995-ben született, kötetben: *Tüntető magnóliák*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség, intertextualitás benne: „a Szürke Fal, Házsongárd, Szilágyi Domokos, Isten” tulajdonnevek, valamint a bibliai „édenkert” és a „tejút” említése.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a költeményben, erdélyi, nemzeti közösségünk életét bemutató, anyanyelve megőrzéséért, továbbadásáért vívott harcának elemei kavarnak benne.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző beszéd, megbeszélés, szépirodalmi alkotás.

Szépirodalmi a stílusa is.

A szöveghangulatnak megfelelően túlsúlyban vannak a rossz hangzású szavak, ezek szótári jelentésükben szerepelnek, de érzelmi, hangulati többletjelentéssel. Az összetett szavak is ide sorolhatók: „szívátültetése, lelkiállapotok, parasztszívekbe, kozmosz-katlanként, sárkánykoncerteken, vérvörös, fagyöngy, édenkertek, sosemvolt, sosemlesz, sohanincs, ómagyar” — jelentéssűrítő szerepükkel támogatják a költő véleményét. Az igék a történések, események megnevezésével az erdélyi magyar nemzeti közösségünk életében bekövetkezett — sokszor rosszirányú — változásokat öntik szavakba: Illyés Kinga szaval, „Kint állsz a Szürke Falnál”, „a vers / szívátültetése / lobog”, „... lobbannak a kortinák, / lázadó lelkiállapotok / hangját / fújja a szél, / sodorja huzat parasztszívekbe”, „forr a szó”, de a melléknév + főnév szókapcsolatok, jelzős szó szerkezetek a valóságra figyelmeztetnek: „a szabadság denevérjei véreznek / a magyar nyelv / éjszakáján”, „vérvörös erdélyi táj, / köd-jelenségek, / lebilincselte éjszakák, / félbeszakadt / álmok tejútja / a Házsongárd fölött”, „sosemvolt édenkertek, / sosemlesz jövőnk / a sohanincs hazában”, „sűrűsödik / az erdélyi homály”. Figyeljük meg az előbbi három,

ismétlődő jelzőt, amelyet a költő tudatosan szerkesztett a szövegébe! E jelzős szószerkezetek a határozóragos és névutós főnevekkel együtt a történesek helyét, idejét, módját festik: „kint, Szürke Falnál, pódiumon, parasztszívekbe, (a magyar nyelv) éjszakáján, sárkánykoncerteken, Házsongárd fölött, (Szilágyi Domokos) szívében, szavaid fölött”.

Metaforikus kifejezések, merész képzettársítások érzékeltetik a költő véleményét: „a vers / szívátültetése / lobog / az égő pódiumon”, „lázado lelkiállapotok / hangját / fújja a szél, / sodorja huzat parasztszívekbe”, sorolhatnánk, miközben „... szavaid fölött / egyre gyűl, / sűrűsödik / az erdélyi homály”. Hasonlat világítja meg a szó, a szaválás hatását: „kozmosz-katlanként forr a szó”, s két metafora száll szembe vele: „a szabadság denevérjei (véreznek), félbeszakadt álmok tejútja” (a Házsongárd fölött).

A szövegmondatok felkiáltó mondatok, érzelemmel telítettek, bár nem jelzi felkiáltójel.

A verbális és nominális stílus váltakozik a lírai én egyenes beszédben.

ADY ENDRE SÉTÁI

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, megszokott nyomdai formájú, 12 szakasz, mindegyik előtt „Én láttam Ady Endrét” ismétlődő sor. Ez a 12 mondat külön szakaszként is olvasható, ám az utolsó, a 12. szakasz első soraként szerepel a mondat, s ebben a szakaszban 4 sor külön, nagyobb sorközzel szerepel, s a verset záró utolsó mondat előtt is nagyobb a sorköz, mintegy kiemeli a költő töprengését.

A szövegkohéziót már a cím sejteti, megteremti, s a szövegben a költő a saját Ady-képét fogalmazza meg, idézi fel a konkrét helyszíneken, cselekedeteiben, a verseiben magáról alkotott jellemzésekkel.

A 12-szer ismétlődő egyszerű bővített mondat már grammatikai kapcsolatot teremt, utánuk magyarázatként egyszerű bővített mondatok sorakoznak, az utolsó szakaszban négy hiányos mondat, s lezárásként a lírai én töprengése: hogyan is szólítaná meg a versben megidézett költőt. A mondatok összefűzésében a birtokos személyjeles (-ragos) szavak is segítenek: „ablakán, teraszán, testén, kalapját, fiát, unokáját”, melléttük az egyes szám harmadik személyű igealakok. A határozott névelős főnevek azt sorolják, hol látta a költő Ady Endrét, de néhány határozatlan névelős főnevet is találunk a szövegben: „akár egy tősgyökeres párizsi gavallér (hasonlat), egy csokor virággal”.

Jelentéstani elem az „Én láttam Ady Endrét” sor ismétlése, s mellette a párizsi állomások, utcák nevei, kávéház neve, szobor megnevezése, de más földrajzi nevek is, Franciaországból, Erdélyből. A határozott névelős szavakkal megjelölt helyszínek megnevezése előfeltevésként a létező dolgokat, magát a valóságot jelzik.

A szöveg címe birtokos jelzős szószerkezet, témamegnevező, utal a szövegre.

A vers 1990-ben született, kötetben *Tüntető magnóliák*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A költemény a lírai én monológia, intertextualitás benne Ady Endre költőnk megidézése mellett a költemény földrajzi nevei és más tulajdonnevek.

Valóságos világképet rajzol meg a költő, a maga elképzelt világképeinek a párosításával, ennek alapján az olvasó is társulhat a maga Adyról kialakított véleményével.

A szöveg nyelve magyar (több francia tulajdonnévvel, európai városnévvel, bibliai tulajdonnévvel), mai szöveg (egy régies, latinra utaló „iskola” szóval), beszámoló egy elképzelt találkozásról, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, melyek szótári jelentésére ráépül a szövegből kisugárzó többletjelentés, a költő és az olvasó tisztelete, rajongása, de féltékenysége, töprengése is. Ehhez a hangulathoz kapcsolódnak jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak: „tősgyökeres, hátratett, virágárusok, falevelek, zsebkendővel, hazatérő, gyorsvonat”. A szöveg igéi Adyhoz kapcsolt cselekvések, események: „kinézett, leszállt, sétált, megállt, haladt, sügött, borogatta, ült, leemelte”, illetve a lírai én „láttam, töprengék, látnám, szólítanám” kijelentő és feltételes módú alakjai. A költemény főnevei is Adyhoz kapcsolt tulajdonnevek (párizsiak, franciaországiak, erdélyiek), Ady verseiben is megjelenő személynevek és mellettük köznevek is. A főnevekhez társuló melléknévek színezik az emlékezést, a megidézést: „tősgyökeres gavallér, hátratett kézzel, csokor virággal, vizes zsebkendővel, kiújuló sebeket, hazatérő gyorsvonat, magyar ugar (azóta ez szimbólum is!), ősi skóla előtt”. A szövegben a cselekvések helyszíneit, idejét, a módot határozóragos főnevek és névutós főnevek jelzik, ahol, amikor és ahogyan a lírai én megidézi Ady Endrét séta közben.

A költeményben az Ady megfogalmazta metaforák közül válogathat a lírai én, hogyan szólítaná meg költő-elődjét.

A szöveg mondatai kijelentő, érzelemmel telítettek, egyszerű és összetett mondatok.

A szöveg a lírai én egyenes beszéde.

NAGYVÁRAD

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, s bár nem cselekményt, történetet mesél el, közel áll a prózához, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohézió a költő leírása, vallomása, véleménye, szomorkás megállapítás-sorozata Nagyváradról, történelméről, irodalmi hagyományairól, a mai állapotokról.

Grammatikailag egyszerű tő- és bővített mondatok sorakoznak benne, az utolsó sorban összetett mondat. A mondatokat birtokos személyjeles (-ragos) szavak fűzik össze: „párájában, parfümje, keze, homlokzatát, városát, hangulatát, tömkelege”. Egyes és többes számú, harmadik személyű igék segítenek a szöveg megformálásában. Határozott névelős szavak segítenek az olvasónak, hogy elkísérje a lírai ént Váradon, és meghallgassa véleményét: „*a* Körös, *a* sárga villamos, *a* konflis, *a* Holnap városát, *a* századvég, *a* csendet, *a* lélek, *a* Nagy Vendéglő”.

Jelentéstani elem az „annyira” szó: többszöri ismétlésével jelzi a költő a város megváltozását, átalakulását és a folyamat végeredményét. Az egész versben a felsorolás jelzi a költő számára a mai, most látott várost: „Körös, halál-falevelek, tizenkilencedik század, konflis, parfüm, levegő, idegen arcok, szokatlan ének, Balkán, sokszínű emberek” — s mindez a változás annyira „képtelen, mellbevágó, fájdalmas, istentelen, képtelen a gyógyulásra”, hogy a költő is fokozással, gradációval tudatosítja. A határozott névelős főneveket előfeltevésként is felfoghatjuk, mert ezek a dolgok, események, történések létezését jelzik, a múlt és a jelen egybevetésével megnyilvánuló változásokat negatív és pozitív értelemben.

A szöveg címe egy tulajdonnév, Erdély egyik nagy múltú, történelmi, kulturális központja, a „Pece-parti Párizs”, de „A Holnap” városát balkáni ősz uralja.

A vers 1990-ben született, kötetben: *Tüntető magnóliák*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A szöveg a lírai én monológja, szöveggköziség benne a földrajzi nevek: „Körös”, „Balkán”, az irodalomtörténeti vonatkozások. „Léda, Ady, A Holnap új versei, a tizenkilencedik század”.

Valóságos és elképzelt világkép elemei sorakoznak a költeményben, ezekhez az olvasó a saját véleményét, eddigi ismereteit társíthatja, elfogadva vagy elutasítva a lírai én által megrajzolt képet.

A szöveg nyelve magyar, mai, leírás is, vélemény is, vitaindító (?), szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású és rossz hangzású szavak egyaránt szerepelnek a versben, amelyek szótári jelentésük mellé a szövegösszefüggésből adódó többletjelentéssel gazdagodnak. Az összetett szavak is ide sorolhatók a jelentéssűrítő szerepükkel: „halál-falevelek, tizenkilencedik, meg-megsimogatja, újrameszelt, citromsárga, századvég, mellbevágó, világmindenség”. A költemény igéi a város életében bekövetkezett változásokat fogalmazzák, hangulatosak, hiszen az első ige: „sompolyog a Körös” nem éppen kellemes cselekedetét jelzik, ahol „halál-falevelek zöngicsélnek”, „szunnyadozik” (a tizenkilencedik század), „döcög” a konflis, Léda párizsi parfümje „lebeg”, Ady fáradt keze „meg-megsimogatja” a vénhedt épületek homlokzatát, balkán ősz „uralja” (a Holnap városát). Ősz van, de a költő bizakodása is felvillan: (Magyar poéta ujjai) „simogatják” a „sebzett önérzetet”, (konflisok) „töltik be” (a város főterét) és „kiszállnak” belőlük (a költők és) „kezet csókolnak” a múzsáknak. A főnevek egy része tulajdonnév: „Nagyvárad, Körös, Léda, Ady, Balkán, A Holnap, Nagy Vendéglő, Szent Mihály”, mellettük a városhoz kapcsolható közös főnevek: „villamos, konflis, parfüm, épületek, ének, emberek, ősz”. A melléknevek a milyenséget, a tulajdonságot megneve-

ző szerepükkel színesítik, gazdagítják a világképet: „sárga vilamos, Ady fáradt keze, vénhedt épületek, homályos, idegen arcok”. A cselekvések, történések, a változások színhelyét, idejét, módját a határozóragos szavak jelölik: „párájában, levegőben, fényben, városában, teraszán, szívkamráiba, napján, Körös partján”. Fok- és mértékhatározóként az ismétlődő „annyira” szóismétlést említhetjük a névszói állítmányok mellett.

A szóképek közül először a megszemélyesítést említjük: „sompolyog a Körös, halál-falevelek zöngicsélnek, szunnyadozik a tizenkilencedik század, Léda parfümje lebeg, vénhedt épületek, balkán ősz uralja”, mellettük a metaforákra is figyeljünk fel: „a világmindenség porcikáit, a költészet csigolyáit, szívkamráiba”.

A költemény kijelentő mondatai érzelmileg telítettek, szerkezetileg egyszerű tő- és bővített mondatok, mellettük egy összetett mondat, ellentétes szerkesztésűek, a múlt és a jelen képét állítja szembe egymással a költő.

A szöveg stílusa verbális, de néhány sorban nominálisra vált át a költő egyenes beszédében.

MEGÍRATLAN VERS A NOTESZBÓL

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. A szövegmondatok hét szakaszba tagolódnak, a szakaszokban hosszabb-rövidebb sorok találhatók.

A szövegösszetartó erőt a Radnóti Miklóstra emlékező lírai énnak a mártír költő helyzetébe beleélő bemutatás, leírás adja.

Grammatikailag a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonyban állnak, a mondatokon belül az alany és állítmány egyezik, és a birtokos személyjeles (-ragos) szavak, valamint a személyragos igék hozzák közelebb az olvasóhoz is Radnóti Miklós alakját, képzeltek el a mártírköltő életének utolsó perceit, fűzik egybe a szöveget: „hátamra zuhog az ólmos eső, / ... végtagjaimon / siet tovább, / le, / ismeretlen barátom / bomló testére”, „szívemben pásztortüzet gyújtott / a fájdalom, / lelkemben kialudtak / a sárga csillagok”, „Már nem fáj a vállam, / a karom, a bokám, a lábam”. A határozott névelős főnevek is oda visznek bennünket — a szegény munkaszolgálatos sárosan fekszik „a testeken, az ólmos eső, *a* bőrrömmel, *a* fájdalom, *a* vállam, *a* karom — *a* abдай örökálmodók fölé”.

Jelentéstani elem a felsorolás, mindaz, ami a halálra ítélt költővel történik, az első megállapítástól, a „Sárosan fekszem, / testeken”, egészen a költeményt lezáró természeti, s egyben szívszorító képig, amelyben az örök nyugalomba kényszerített, üldözött költő és sok-sok sorstársa számára csak „... csípős szél. / A folyóparti fákról / holt leveleket szór melegítőnek / az abдай hantra, / az örök álmodók fölé”. Előfeltevésenként a szövegben előforduló határozott főnevekkel megjelölt dolgokat említsük.

A szöveg címe egy mondat, utalás a szövegre, és arra, a sírból előkerült noteszre, amelyben a razglednicák megrendítő, a költőnek a síron túli sorait olvashatjuk, az alcím szerint a mártír költő századik születésnapján.

A költemény 2009-ben született, kötetben: *Átölelt a lelked.* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A szöveg a lírai én monológja, melyet a mártír költő „megszóltatásával” mond el a költő. Intertextualitás a költeményben a „Szentkirályszabadja, Rába-part” — földrajzi nevek, azt a tájat idézik, ahol Radnóti Miklós befejezte földi pályafutását.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződése során alakult ki a szöveg világképe, amelynek alapján az olvasó is kialakíthat magának egy képet a halálba kényszerített költőről, életének utolsó perceiről.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, leíró, szépirodalmi alkotás.

A stílusa is szépirodalmi, az egész szöveg rossz hangzású szavak sora, ezek szótári jelentésükben szerepelnek, de a szövegösszefüggésből többletjelentéssel gazdagodnak, érzelmi hozzáállást csífolnak ki az olvasóból, a hallgatóból. A jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak — „zsírrétegen, kalciumszegény, vétagjaimon, pásztortüzet, porhüvely-sorstársam, tömegsír, viharkabátom, hegedűszonáta, csókaraj, örökálmodók” — bárki számára is iszonyatos történetek felsorolása. A történetet jelentő — „fekszem, zuhog, lefolyik, füstölög, szállnak fel” — igék mellett a költő állapotára utaló „nem fáj”(a vállam, a karom, a bokám, a lábam) mellett történetet jelentő igék: (szél) „fúj”, (a folyóparti fákról táncoló lapikat) „szór” (melegítőnek az abdaki örökálmodók fölé”). A szöveg tulajdonnevei mellett köznevek, dolgok, tárgyak, fogalmak azt a helyet, állapotot jellemzik, ahova Radnóti Miklós élete végén került, ahol kénytelen volt életét befejezni. A melléknévvel párosított főnevek sem szólhatnak másról: „zsíros hátamon, ólmos eső, vastag zsírrétegen, kalciumszegény vétagjaimon, ismeretlen barátom, bomló testére, fájdalom pásztortüzei”. S mindez a szörnyűség hol és mikor történt? Határozóragos szavak segítenek: „Szentkirályszabadján, a Rába parti füzek,

sárosan, hátamra, zsírrétegen, végtagjaimon, testére, szívemben, lelkemben, kupoláján, november, fákról, örökálmodók fölé”.

A költemény szóképei is a szöveghangulatnak megfelelően szerepelhetnek: a sárosan fekvő költő testén „a víz még csak nem is találkozik, siet tovább, le, az ismeretlen barát bomló testére”, a költő szívében, lelkében „kialudtak a sárga csillagok”, a tömegsír füstölög, „lelkek szállnak fel belőle”, „... békét becézgetnek / az öröknyugdíjas csillagok”, „... susognak / a Rába parti füzek”, a szél „holt leveleket szór” — megszemélyesítések is csak tehetetlenül nézik a tragédiát. Három metafora is a költőről, sorstársáról, illetve mindannyiukról szól: „szívemben pásztortüzet gyújtott / a fájdalom”, „porhüvely-sorstársam”, az abdai ... „örök álmodók fölé”.

A szövegmondatok bár kijelentőek, de felkiáltóak is, érzelmileg telítettek, szerkezetileg egyszerű és összetett mondatok.

A szöveg verbális stílusú, a költő egyenes beszéde.

A SZAVAK VÉRPADÁN

A költemény eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, szokatlan nyomdai formájú, egy rövidebb (egy szóból) s hosszabb (három-négy szóból álló) sorok egyetlen szakaszt formálnak. Megszokott központosítású, három sorban nyomtatott nagybetűvel szerepel SÜTŐ ANDRÁS neve.

A költemény összefüggő egész, a kohéziót az a tény adja, hogy Sütő Andrásról szól, erre utal a cím utáni mottó is.

Grammatikailag a költemény mondatainak tartalmi-logikai, mellérendelő kapcsolódása biztosítja a kohéziót, az alany és állítmány egyeztetése és a birtokos személyjeles szavak: „vérpadán, fényében, néped, szavaink fejedelme, arcodon, kezéd, melleden, fejedre, érted”. Jelentéstani elemként kiemelkednek az ellentétes szavak, amelyek az 1990 márciusi abszurd, morbid, hihetetlen, de mégis igaz helyzetet idézik, ami-be Sütő Andrást, a Kossuth- és Herder-díjas, a Magyar Köztársaság Érdemrendjével kitüntetett író-t sodorták, akit Illyés Gyula így méltatott: „A jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza...”:

megalázott, te kisebbség-glória ↔ szavaink fejedelme
magyar arcodon ↔ opál-gyalázat vert tanyát
imára kulcsoltad keze ↔ egy balkáni éjszakán melleden
táncoltak

pusztakamarási csillag ↔ a szavak vérpadán átok-cafatok
hulltak fejedre

szavak ↔ ne balták jöjjenek!

A költemény szervező elve a körülírás, már maga a cím — *A szavak vérpadán* — s az egész költemény azt a tényt magyarázza, hogy azon a bizonyos márciusi napon a békésen, a magyar iskolákért tüntető magyarokat beszorították az RMDSZ székházába, s a „kiszabadításukra” érkezők tehetetlenül nézték, hogy a felbőszített, leitatott, megtévesztett román huligán-

nok agyba-főbe verték az „öreget”, s kiverték az író egyik szemét. Az előbb felsorolt ellentétek is erre utalnak.

A költemény 1990-ben született, a *Védtelen évek* (1995) című kötet „legmarkánsabb darabja — hitem szerint — a Sütő Andrásnak dedikált versem. „Az 1990-es marosvásárhelyi, márciusi események hatására írt versem, amely mélységes döbbenetet és a nagy erdélyi íróval való együttérzésemet hivatott kifejezni” — vallotta Beke Sándor (Beke Sándor — Ráduly János: *Szépirodalom, néprajz, rovásírás*. Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2008. 20.).

A költeményben valóságos eseményekhez kapcsolódó elképzelt világdarab/világkép bontakozik ki, s az olvasó az újsághírek, a tévéközvetítések és könyvek rögzítette események ismerete alapján alakíthat ki a maga számára egy világképet, alkothat véleményt a történetekről s a lírai én szolidaritásáról.

A vers magyar nyelvű, mai, írott, érzelmkifejező, szépirodalmi szöveg.

Stílusa is szépirodalmi.

Az írásjelek közül a szövegben négyszer szereplő, nagybetűs SÜTŐ ANDRÁS stílusértékű, három alkalommal jajdul fel a lírai én a költemény első részében megfogalmazott kérdés, felkiáltó mondat után, mintegy a siratóasszonyok hangján.

A költeményben rossz hangzású szavak — „vérpád, balták, megalázott, gyalázat, átok-cafatok, szenvedés” — magasan kiemelkedve rajzolják azt a helyzetet, amelybe a neves írot bele sodorták, aljas módon csapdát állítottak neki. A konkrét esemény hiteles krónikájából tudjuk, hogy egy nem magyar, román katonatiszt saját testi épségét veszélyeztetve menekítette kórházba az írot, a nyilvánvaló felkoncolás elől — Sütő András szerencséjére. A versben a rossz hangzású szavak ellentéteként — „szavak fejedelme, ima, pusztakamarási csillag, milliók ápolnak szívükben, imádkoznak” — jó hangzású szavak szerepelnek.

A költemény szavainak szótári jelentésére itt is ráépül a szövegösszefüggésből adódó, érzelmi-hangulati többletjelentés, s a rövid költemény szinte minden egyes szavát idézhethetnők, akár a felháborodás kísérte kakofónia szavait, de a könnyörgő, Istenhez forduló, imába illő eufórikus szavakat is.

A felháborodás, tiltakozás, sajnálkozás, de a könnyörgés, imádságos szavak szembenállását mutatják, s a sűrítést szolgálják az összetett szavak is: „vérpád, magalázott, kisebbség-glória, opál-gyalázat, pusztakamarási, átok-cafatok”.

A szóképek, trópusok is ide sorolhatók: a „kisebbség-glória, szavaink fejedelme, pusztakamarási csillag”, hangulati és szemléleti metaforák egy-egy névbe sűrítve, tömörítve tudatosítják az olvasóban a két tudati sík közötti folyamatos kapcsolatot, s a megértéskor az olvasóban/hallgatóban feszültséget, érzelmi hangulati állapotot kelt, indukál.

Hogy miket kellett elviselnie Sütő Andrásnak, azt az (arcondon) „opál-gyalázat vert tanyát, a szavak megbénultak, átok-cafatok hulltak fejedre” megszemélyesítések érzékeltetik, és az is stílusértékű, hogy a költeményt az imádkozó lírai én kívánság-megszemélyesítése zárja: „most érted imádkozunk:/ bugyogjanak felénk a fenséges / szavak, / ne balták jöjjenek!”

A szöveg mondatai előbb egy fájdalmas, felkiáltó és kérdő mondatral indulnak, egy hosszabb kijelentő, de érzelemmel telített mondat után két felkiáltó mondat sorakozik.

A verbális stílusú szöveg a lírai én egyenes beszéde.

LUXUSCIKK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, három szakasz, 4-5-5 sorokkal.

A szövegösszetartó erő a költő sajnálkozó megállapítása a versről, az egyre kevesebbet olvasó emberről.

A grammatikai kapcsolatot a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya adja, az egyes mondatokon belül az alany és állítmány egyezése, és két határozott névelős szó: *a* lelke, *a* vers. A személyragos igék közül egyes szám harmadik személyűek az „olvas, ünnepel, van, megengedi”, a lírai én a „látom” igével szólal meg.

Jelentéstani elem a szövegben az ismétlés: „lelke, luxuscikk, kevesebb”, valamint a tények felsorolása: „olvas, ünnepel, luxuscikk, kevesebb, megengedi magának”.

A cím összetett szó, ténamegnevező, a szövegben derül ki, hogy a költő a versolvasást tartja luxuscikknek.

A költemény 2008-ban született, kötetben: *Átölelt a lelked*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A költemény a lírai én monológja.

Valóságos és elképzelt elemek ötvözete a költemény, a költő meglátását, véleményét, megállapítását az olvasó elfogadhatja, de lehet más véleménye is.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázó, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak sorakoznak benne, ezek szótári jelentésükkel a költő sajnálkozó véleményét fogalmazza meg. A „luxuscikk” szó kétszeri ismétlése mellett az összetett szó jelentéssűrítő szerepével is ezt erősíti. A szöveg igéi közül a költő megállapítása, (aki) „olvas, ünnepel” mellett a „látom, örvendenek, megengedi” igék a véleményét, sajnálkozását fejezik ki. A „verset, lelke, luxuscikk, emberek” főnevek a cselekvéshez, a történéshez kapcsolható

tárgyat, személyeket nevezi meg. A cselekvés, történés idejére a „manapság” határozószó utal. A címbe emelt „luxuscikk” szó a versolvasást minősítő, metaforikus kifejezés.

A kijelentő mondatok a költő megállapítását, sajnálkozását fogalmazzák, közelítenek a felkiáltó mondathoz, szerkezetileg összetett mondatok, ellentétes szerkesztésűek, az első szakasz megállapítása után a második és harmadik szakasz mondatai ellentétes értelműek.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

TUDÓSÍTÁS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, vers. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok két szakaszba, 17 + 2 sorba tagolódnak.

A szöveg összefüggő alkotás, a lírai én szándékát, vallomását, tudósítását fejezi ki.

A szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonyban állnak, birtokos személyjeles (-ragos) szavak társulnak hozzájuk: „magamat, kedvéért, verseimben, életérzéseiket, gondolataikat”.

Az igék egyes szám első személyűek: „írom, megjegyzem, juttatom, nem ismerek, sohasem találkoztam”, és többes szám harmadik személyűek: „jutnak, mondják”. Határozott névelős szavak — „a verseket, a gyengébbek, a megnyilatkozás, az embereket, a szókimondás” — szerepelnek az első szakaszban, a második szakaszban viszont határozatlan névelős „egy telepatikus tolmácsolás”.

Jelentéstani elemként, felsorolásban szerepel a költő, emberek, akiket nem ismer, sohasem látott, sohasem találkozott velük.

A szöveg címe egy szó, témamegnevező, utal a szöveg egészére.

A költemény a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A költemény a lírai én monológja.

Valóságos világkép rajzát kapja az olvasó.

A szöveg nyelve magyar, mai, közlő szerepű, tudósítás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, a lírai én vallomásának, tudósításának megfelelően csak jó hangzású szavakkal találkozunk benne. A szavak szótári jelentésükben szerepelnek, de a szövegösszefüggésben megtelnek a lírai én véleményével, érzéseivel.

Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak — „megjegyzem, megnyilatkozás, sohasem, szókimondás, megörökítésre, életérzéseiket” — is segítenek a szövegértésben. A lírai én cselekvést jelentő igéi: „írom, megjegyzem, juttatom, nem ismerem, mondják el” — a költő szándékát fogalmazzák meg, a főnevek pedig azokat a lehetőségeket nevezik meg, amelyeket megoszt az olvasóval: „verseket, embereket, szókimondás, megörökítésre, életérzéseiket, gondolataikat”.

A szöveg első szakaszában szereplő kijelentő mondatok, két összetett mondat után egy kérdő, összetett mondat zárja a verset.

A szöveg nominális jellegű a névszók túlsúlya miatt, a lírai én egyenes beszéde.

ELMOSOLYOGTAM MAGAM

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott vers, költemény, megszokott nyomdai formájú, egy szakasz, de az első 22 sor lehetne első szakasz, a többi 15 sor második szakasz. A szövegmondatok ezekbe a sorokba tagolódnak.

A szöveg összefüggő egész, a költő véleménye egy elolvasott vers nyomán.

Grammatikailag a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonyban állnak, birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítik a szöveg megértését: „koromban, verseit, magamban, könyvtáram, kezembe, eszembe, üzenete”. Egyes szám első személyű igék: „olvastam, nem értettem, tudnék”, és egyes szám harmadik személyű igék: „jelenhetett meg, sziporkázik, botladozik” fogalmazzák meg a lírai én véleményét. A mesékhez hasonlóan határozatlan névelős főnévvel — „egy verseskötetben” — indul a vers, utána határozott és határozatlan névelős főnevekkel folytatódik, s a sor „egy lyukas (ladik a tavon)” sorban szakad meg. Újra határozott névelős főnevek — „a könyvet, a könyvtáramat, a könyv, a versszak” — sorakoznak.

Jelentéstani elemként olvashatjuk az „alig sziporkázik egy kicsi értelem”, gondolatmenet botladozik, szellemi törtetés, nagyot mondani akarás” felsorolást, melyet a lírai én felkiáltása zár.

A cím szószerkezet, utal a szövegben megvallott témára, érdeklődést kelt.

A költemény a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

Valóságos világkép bontakozik ki a szövegből, ennek alapján az olvasó is képet alkothat magának arról a költő által olvasott versről (s elfogadja a lírai én mosolyát), amelynek utolsó sora: „és végérvényesen megnyugodtam” arra utal, hogy a

költő középiskolás korában felismerte a verseskötet azon szerkesztőjét, aki gyenge költeményt jelentetett meg az említett kötetben, olyan verset, mely nem más, mint „lyukas ladik a tapon”.

A szöveg nyelve magyar, mai, közlő, vallomás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A jó hangzású szavak, kissé humoros hangulatú szerkezetek között egyetlen csípős „Hát én is tudnék ilyen írní!” sort találunk. A szavak szótári jelentése mellé a többletjelentés: a lírai én megfogalmazódó véleménye. „Középiskolás, verseskötetben, vízszintesen, gondolatmenet, erőszakos, könyvtáramat, semmitmondó, végérvényesen, megnyugodtam” összetett szavak jelentéssűrítő értelmükkel a lírai én véleményét tolmácsolják. A szöveg igéi a költő cselekvését, állapotát érzékeltetik: „olvastam, nem értettem, én is tudnék, mondtam, félretettem, eszembe jutott, tudtam”, a főnevek — „középiskolás, verseskötetben, verseit, kötet, sorok, értelem, ladik, könyvtáram” — pedig megnevezik azokat a dolgokat, amik miatt a költő elmosolyodik.

Egyetlen szókép, metafora: „egy lyukas ladik” jellemzi a rossz verset, amit a költő nem szeretne írni.

A szöveg kijelentő mondatai közelítenek a felkiáltó mondatok felé, mind összetett mondatok. Ellentétes szerkezetként olvashatjuk az első 22 sort és a rá következő 15 sort.

A szöveg stílusa nominális a névszók túlsúlya miatt, a lírai én egyenes beszéde.

A KÖNYV SZERENCSEJE

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Szokatlan formájú, képvers, kaligramma. A sorok egy kinyomtatott könyvet ábrázolnak, az első és utolsó sorban megvastagított betűkkel, és minden sor első és utolsó betűje is az.

A szövegkohéziót a költő hitének megfogalmazása teremti meg, hogy a könyvet semmi sem fogja elpusztítani.

Grammatikailag a szöveg két összetett mondatból áll, amelyek mellérendelő viszonyban kapcsolódnak egymáshoz, mindkét mondatban az alany és állítmány egyezik, személyragos igék: „meglátjátok (T/2.), nem lesz, megsemmisüljön, lesz, megmarad” (E/3) fűzik egybe a szöveget. Határozatlan névelős főnevekkel: „egy hely, egy polc, egy könyvtár, egy példány” vallja a költő, hogy a könyv számára mindig lesz menedék a háború, a tűz, a víz vagy más veszély elől. Az olvasó arra is gondolhat, hogy a költő tudatosan használta az „egy” szót, amely hangsúlyosan ejtve számnév is, hiszen versét erősítéssel „egyetlen egy példány” kifejezéssel zárja.

Jelentéstani elem a versben a felsorolás, ha lesz is „háború, tűz, víz” ennek ellenére „lesz egy hely, egy polc, egy könyvtár”, ahol „minden könyvcímből legalább az utolsó, egyetlen egy példány megmarad”. Ebben a felsorolásban az *egy* határozatlan névelő egy csoportra, kategóriára általánosan érvényes megállapítást fejez ki. Előfeltevés, hogy a lírai én és az olvasó egyaránt ismertnek fogadja el a könyvek meglétét és a rájuk leselkedő veszedelmet. Gondoljunk csak történelmünk könyvtáregetéseire, Mátyás királyunk eltűnt Corvináira vagy a cenzúra „könyvgyűjteményeire”, nem beszélve arról, hogy hányszor tiltották meg bizonyos könyvek megjelentetését.

A szöveg címe birtokos jelzős szószerkezet, utal a szövegre, kissé tréfás hangulatú.

A költemény 2009-ben született, kötetben: *Átölelt a lelked* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A szöveg a lírai én monológja.

Valóságos világképet kap az olvasó, aki elfogad(hat)ja a költő bizakodó véleményét a könyvek sorsáról.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző beszéd, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, a szövegmondatokat jó hangzású szavak alkotják, amelyek szótári jelentésükben szerepelnek, talán az olvasó kéri a szövegből a költő érzelmi hozzáállását, a könyvek szeretetét. A „könyvtár” összetett szó is jelentéssűrítő szerepével stílusértékű. Az igék a felsoroláshoz kapcsolódnak, „nem lesz, se lehet, megsemmisüljön”, a történetet tagadják, a „lesz, megmarad” pedig az esetleg mégis bekövetkező történések ellenére a megmaradást sugallják. A „háború, tűz, víz”, majd a „hely, polc, könyvtár, könyvcím, példány” szavak felsorolása az igékhez kapcsolódva a veszélyeket nevezik meg, azt, hogy az előző felsorolás ellenére mégis „legalább az utolsó, egyetlen egy példány megmarad”. Határozóragos szó a könyvre leselkedő veszélyek helyét jelöli „a világon”, mellette a „lesz egy hely, egy polc, egy könyvtár” igei-névszói állítmány helyviszonyt is jelöl.

Szóképként is értelmezhető a könyv szimbólumként való elfogadása, amely a kultúrát, az emberiségnek ezt a könyv kincsét jelképezi, hiszen mióta az írás, a könyv megszületett, ma már a világháló segítségével is milliók oktatása, a munkára, az életre való felkészítése nem sikerült volna a könyv nélkül, a kultúra nélkül.

A szövegmondatok kijelentő mondatként kissé közelítenek a felkiáltó mondatok felé.

A szöveg két összetett mondata a mellérendelő viszony mellett valamilyen szinten párhuzamos szerkezetként kapcsolódik egymáshoz, mivel az első mondatban megfogalmazott

állítás mellé a költő magyarázatként a megsemmisítő történetek, események bekövetkezése ellenére is megmaradó könyvről van szó, legalább egyetlen példányról.

A szöveg nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ÍRÓESZKÖZ

Beke Sándor szövege eredetien számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, képvers, kaligramma. Szokatlan nyomdai formájú, a két szövegmondat szavai és betűi egy tollat, régi, madártollból készült íróeszközt alakítanak ki.

A szövegösszetartó erőt ez is adja, meg a szövegben elmesélt történet.

Grammatikai elem a két szövegmondat mellérendelő viszonya, mellettük a „szárnyából, munkaeszközödet, barátom, fülébe” birtokos személyjeles (-ragos) szavak, ezek irányítják az olvasó figyelmét, szövegértését. Személyragos igék társulnak hozzájuk, az egyes szám második személyű „vedd”, és az egyes szám harmadik személyű „átrepült, hullatott, suttogta”. A határozott névelős szavak — „a madár, a kert fölött, a sétáló költő, a földre” — az olvasót is a költő társaságába vezetik, mintha számára is ismert dolgokról lenne szó, csupán az „egy tollat” határozatlan névelős szó töri meg ezt a sort.

Jelentéstani elemként említsük, hogy a szavak szótári értelme mellé a lírai ént megajándékozó madár és a fülébe suttogó Isten többletjelentéssel kapcsolódik. A cím, egy összetett szó, tömören, röviden idézi fel a szöveget.

A költemény a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a lírai én leíró monológja, ebbe kapcsolódik bele az őt megszólító Isten tanácsa, biztatása, s nem derül ki, hogy a költő megfogadja-e a tanácsot, talán igen, és ezt a verset már az ajándéktollal írta.

Valóságos természeti világkép egészül ki a költő elképzelt világképével, az őt megszólító Isten jelenik meg, bátorítja, hogy fogadja el a madár ajándékát.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, egyoldalú társalgás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A betűket, a szótöredékeket, az írásjeleket egyéni módon madártoll formába szerkesztette a költő. A szavak mind jó hangzásúak, közöttük az összetett szó: „íróeszköz, munkaeszközödet” stílussteremtő, közel áll a költőhöz és az olvasóhoz is.

Az „átrepült, hullatott, suttogta” kijelentő módú igékkel a történet, az eseményt olvashatjuk, a „vedd fel” felszólító módú igével együtt, „a madár, szárnyából, egy tollat, munkaeszközödet” főnevek mellé. A versben nincsenek rímek.

A két szövegmondat közül az első kijelentő, a második felszólító, mindkettő összetett mondat, nominális stílusú szöveget olvashatunk, amely a költő és az Isten egyenes beszéde.

Fölemel az Isten

BŰN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, egy hosszabb, 37 soros, és egy 2 soros szakaszba tagolódik, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohézió a költő vallomása, Istenhez forduló imája, fohásza.

Hosszabb-rövidebb mondatok sora alkotja a grammatikai, lineáris kohéziót, ezek a mondatok alá- és mellérendelő viszonyban állnak, közöttük egy-egy hiányos mondat is, és a mondathoz nem tartozó, de a szöveg szerves részeként, egy-egy megszólítás. A szövegalkotást és szövegértést segítik a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „hátamon, magammal, emberségemben, bennem, vállamról, bűneimet, rajtam, Uram”. Az ima szövegének megfelelően egyes számú első és második személyű igék segítenek a szöveg megformálásában. Imájában a költő határozott névelős szavakkal fogalmazza meg kérését: „a súlyt, a terhet, a koloncot, a súly, a lélek (kötései), a hátizsák, a képmutatás”. A bűnvalló ima hangulatának megfelelően egy-egy mondat, egy-egy sor, egy-egy tárgy és az „Uram” is alakítja a szöveget.

A jelentéstani elemek közé a ima hangulatának megfelelően az „Uram” megszólítás és a „segíts” kérés ismétlését sorolhatjuk. Rokon értelmű szavak: „súlyt, terhet, koloncot” jelzik a lírai én bűntudatát, támasztják alá segélykérő imáját. A „súlyt, terhet, koloncot, képmutatás, átkozódás, hazugság” szavak jelzik mindazt, amit a hátizsákjában cipel a költő, ellentétként a ki nem mondott, de valódi dolgokkal szemben, pl. élelem, ruha stb., ami valóban a hátizsákba való. Az előbbi szavak

egyben felsorolásként is a szövegjelentést segítik, támogatják a segélykérést. A határozott névelős főnevek előfeltevésként is értékelhetők, mert a valós jelölt dolgok létezését jelölik, nyomasztják a költőt, aki meg akar szabadulni tőlük.

A szöveg címe egyetlen szó, közös főnév, általános érvényű, a szöveg elolvasása után kapcsolódik a lírai énhez, aki bűne miatt imádkozik.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Megkésétt feltámadás*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, az Úrhoz intézett imája, segítséget kér Urától, aki valószínűleg meghallgatja, megsegíti őt.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződnek a szövegben, amelynek alapján az olvasó is társulhat az ima szövegéhez.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallásos szöveg, ima, szépirodalmi alkotás.

Rossz hangzású szavak sorakoznak a szövegben, amelyek szótári jelentésükkel szerepelnek. Erre épül az imának megfelelő többletjelentés. A költemény igéi a lírai én cselekvését fogalmazzák: „hordozok, hordom, megyek, hoztam, kerestelek”, és a kérését tolmácsolják: „segíts, bocsásd meg”. A vers főnevei azokat a bűnöket, terheket sorolják, amelyek miatt a lírai én Urához fordul segítségért. Milyen és mekkora ez a teher? „Ólomkatona vagyok” — névszói állítmány —, „ropant nehéz a súly” — határozószó, „szinte mozdulatlan ember, gyarló hátizsák” — jelzős szószerkezetek.

Az ékesszólás, a retorika szabályainak megfelelően az ima-szövegben fontos szerep jut a szóképeknek, itt azonban csupán az „ólomkatona (vagyok már) metaforát említhetjük.

A szövegmondatok kijelentőek, de érzelmmel telítettek, közel állnak a felkiáltó mondathoz. Szerkezetileg az imádkozó költő egyszerű bővített mondatai mellett hiányos mondatokkal kéri Urának a segítségét, majd összetett mondatokba sűríti kérését, könyörgését. Az első szakasz mondanivalója kérés,

könyörgés, fohász, az utolsó két sor magyarázkodás, amelyet három pont zár, várva az Úr válaszát, segítő szándékát.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ISTEN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel (írógéppel, számítógéppel) írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú. A szövegmondatokat a költő négy, 10+10+6+2 soros szakaszba tagolta.

A szövegkohéziót a lírai én vallomása adja: a költő, az ember érezheti, „hogy a sok kicsinyesség, / fölösleges dac és méreg, / a hétköznapi gyarlóságok / ingoványában / nem hagy elveszni”.

A mellérendelő viszonyban álló szövegmondatok láncszerű, grammatikai kapcsolóelemekkel alkotják meg a lineáris kohéziót. Ebben segítenek a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „szobámba, mellém, arca, tekintetét, engem, ingoványában, magához”. Mellettük a személyragos igék sorakoznak: „szitkozódtam, káromkodtam, éreztem, belépett, leült, rám-szegezte, nem akart szólni, nézett, megéreztem, nem hagy elveszni, ölel, felemel”.

Határozott névelős szavak sora hozza közel az olvasóhoz a költő számára ismert dolgokat, szobáját, a költőben felgyülemlett érzéseit.

A szöveg jelentéstani elemeként említhetjük a felsorolást az első szakaszban: „asztal, szék, kályha, számítógép, faliszőnyeg”, s a szakasz végén a „minden” és „mindenki” szóismétléssel megerősíti ezt. Újabb felsorolással — „belépett, leült, rám-szegezte (tekintetét), nem akart (szólni, megdorgálni), (sokáig) nézett” — szavakkal szerzünk tudomást arról, hogy a feldúlt idegállapotban levő lírai ént az Isten megnyugtatja, nem hagyja elveszni kicsinyesség, dac, méreg, gyarlóságok ingoványában.

A szöveg címe, tulajdonnév alakjával, utal a szövegre, annak témáját összefoglalva nevezi meg.

A költemény a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a lírai én monológja, bár fennáll a párbeszéd lehetőség, a költőhöz belépő Mindenható nem szól, nem dorgál, csak türelmesen nézi a lírai ént, aki így is megérti a szó nélküli párbeszédet, mondhatnók nonverbális nyelvet.

A szövegben valóságos világképet kapunk, amelyet elképzelt elemek tarkítanak, s az olvasó a lírai én „rajtam kívül minden / és mindenki hibás volt” véleményét elfogadhatja/elutasíthatja, s talán érezheti azt is, hogy a költő mellett az Isten őt is „magához öleli s fölemeli”.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallomás, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

A második szakasz végén a három pont stílusértékű, lezár valamit és megnyitja azt a világot, amelyben a költő meggyőződik az Isten végtelen kegyelméről, jóságáról, atyai szeretetéről, mert hiszen a szülő szokta magához ölelni gyermekét. A szövegben szereplő, szándékos durvaságot, kakofonizmust kifejező sor után a költemény végéig jó hangzású szavak sorakoznak egészen az „ölel, fölemel” szavakig. A költemény szavainak szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből adódó, a költő érzelmeinek megváltozását leíró folyamat bemutatása során felszínre kerülő többletjelentés. Ezt a jelentéssűrítő összetett szavak is tükrözik: „mindenki, rámszegezte, megdorgálni, megéreztem, hétköznapi, fölemel”. A „szitkozódtam, káromkodtam, (mindenki hibás) volt” igék a lírai én lelkiállapotát érzékeltetik, majd az „éreztem, belépett, leült, rámszegezte (tekintetét), nézett” igék segítségével ennek az állapotnak a megváltozását vehetjük tudomásul, s a „nem hagy elveszni, ölel, fölemel”, cselekvést jelentő igék a lírai én lelkiállapotának megváltozása mellé az olvasó is úgy érzi, hogy ő is bízhat az Isten jóságában, segítségében.

A költeményben egyetlen szóképre bukkanhatunk, metaforára: „kicsinyesség, dac, méreg, hétköznapi gyarlóságok ingoványában”. A költő rímtelen formába öntötte mondanivalóját.

Összetett, kijelentő mondatok sorakoznak a szövegben, melyek ellentétes szerkezetben kapcsolódnak egymáshoz: az első és második versszak (10 + 10 sor) ↔ a harmadik és negyedik versszak (6 + 2 sor).

A szöveg nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ISMÉT FELGYÚJTOM A MÉCSEST

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. A szövegmondatok 5 szakaszba tagolódnak, hosszabb-rövidebb sorosak, az olvasó prózaversként is olvashatja a költeményt.

A szövegösszetartó erőt a költő gyermekkori emlékeit felidéző szavai, mondatai teremtik meg, ezek az ékesszólás szabályainak megfelelő vallásos szöveget alkotnak.

A szövegmondatok között a második szakaszban egyszerű bővített mondat áll, a többi szakaszban összetett mondatok alá- és mellérendelő viszonya alkotja, teremti meg a grammatikai, lineáris kohéziót. A mondatokon belül a birtokos jelzős (-ragos) szavak segítenek ebben: „fölém, gyermekkoromból, gyermekszívemből, harangja, érchangja, hozzád”. Egyes szám első és harmadik személyű igék fűzik mondatokká a szavakat. Az emlékezést a határozott névelős szavak jelzik: „*a* mécsest, *a*z égre, *a* (kozmoszra nyíló) ablakok, *a* (csendes) elmélkedések, *a*z (összekulcsolt) kezek, *a* szószéken *a* himzett könyvjelzők, *a* régi templomba, *a* kilátó ablakában, *a* mécsest”.

Jelentéstani elem a költeményben az ismétlés, amely kihangsúlyozza a gyermekkorra való emlékezést s az utolsó szakaszban a költő kívánságát, amelyet a szöveg címébe is beemelt. Mire emlékezik a lírai én? Felsorolás tudatja velünk: „radar, templomtorony, templomablakok, elmélkedések, imakönyvek, könyvjelzők, bűnbánó szavak, imák, énekek”. Az előbb felsorolt határozott névelős főnevek egyben előfeltevésként érzékelhetők, mert az emlékezésben felsorolt dolgok létezését feltételezik.

A szöveg címe a költő ígérete, fogadalma, egy mondat, emellett egyben zárja is a szöveget.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Megkésétt feltámadás*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, közben megáll, megszólítja az Urat, Hozzá intézi fogadalmát, ígéretét. Szövegköziség a Biblia említése és maga az ima.

Valóságos és elképzelt világkép elemeinek ötvözete alkotja a költeményt, s az olvasó saját véleményét, imáját társíthatja hozzá.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallásos írás, ima, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben, amelyek szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből eredő többjelentés, az imaszövegnek megfelelően az alázat, az áhítat, a tisztelet, az ígéret, hogy újra elfogadja az Úr üzenetét, amelyet gyermekkorában megismert, amely útjára indította. Ehhez járulnak hozzá az összetett szavak is: „gyermekkoromból, gyermekszívemből, templomtorony, templomablakok, összekulcsolt, imakönyvek, könyvjelzők, bűnbánó, érchangja, világ-egyetemben”. A szöveg igéi a költő cselekvéseit és ígéretét fogalmazzák meg: „felgyújtom, megállok, hallgatom, visszatérek, felmegyek”, illetve a felsorolt emlékekhez kapcsolható eseményeket, történeteket, amelyek rátaláltak a költőre: „magasodik, kapaszkodik, keresnek, szól, felszáll, áll, rámtalált”. Az emlékeket egy tulajdonnév, a „Biblia” és több közös főnév: „kezek, imakönyvek, szószék, könyvjelzők” nevezik meg, mellettük pedig melléknév + főnév alkotta jelzős szerkezetek: „csendes elmélkedések, összekulcsolt kezek, (padokban) felejtett imakönyvek, himzett könyvjelzők, bűnbánó szavak, esdeklő imák, könyörgő énekek”. Határozóragos és névutós szavak az emlékezés során felbukkanó dolgok, tárgyak helyét, az időpontot és más körülményt jelölnék: „gyermekkoromból, gyermekszívemből, az égre, a szószéken, Bibliából, a táj felett az égre, előttem, a világegyetemben”.

A szóképek az ékesszólás, a retorika szabályainak megfelelően segítik az értelmezést, a szövegértést, pl. a „radar áll előtt-

tem, templomtorony” — metafora, mellette pedig a megszemélyesítések: „templomtorony kapaszkodik az égre, keresnek a kozmoszra nyíló ablakok, a csendes elmélkedések, az összekulcsolt kezek emlékei, harangja szól, érchangja felszáll”. A „templomtorony” és a hozzá kapcsolt „harang, ablakok, összekulcsolt kezek, ima, Biblia, könyvjelzők, bűnbánó szavak, esdeklő imák, könyörgő énekek” szimbólumként is értelmezhetők, magyar népünk, erdélyi, kárpát-medencei nemzeti közösségünk hitvilágát is jelképezheti a költeményben, hiszen Krisztus óta immár kétezer esztendeje vezeti, irányítja, támogatja, segíti életünket (és magyartanárként jegyzem meg: erdélyi anyanyelvoktatásukat is). Hiszen a mécses is egyfajta szimbólum, amely a gyermeki szívben Istentől kapott: a tudás, az értelem világossága.

A költeményben kijelentő mondatok sorakoznak, érzellemmel telítettek, párhuzamos szerkesztésűek, a gyermekkori emlékek számbavétele után a költő elhatározza, visszatér a gyermeki szívbe és „ismét felgyújtja a mécsest”; a gyermekkorban megismert „radar” — irányítás, vezérlés, felnőtt korban is hasznos lehet a költőnek, de az olvasó számára is.

A szöveg stílusa verbális, a költő egyenes beszéde.

SZFÉRÁK ZENÉJE

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 4 szakasz négy-négy, illetve három-három sorral.

A szövegkohéziót a költő metaforikus képekkel megfogalmazott véleménye, csodálata adja, amelyet a világmindenség titkaival, a szférák zenéjével kapcsolatban állít.

Grammatikailag egyszerű bővített, valamint alá- és mellérendelő viszonyban álló összetett mondatok fejezik ki, teremtik meg a lineáris kohéziót. A mondatokon belül birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „húrjai, szívemben, testemre, benne, karénekeiben, ereimbe” segítik a szövegértést. A határozott névelős szavak — „az éj, a világegyetem, az Isten, a zenét, a titokzatosság” — szerepe a bemutatás, utalás a költő és az olvasó tudáskeretére, a korábban szerzett ismeretekre.

Jelentéstani elem a szövegben az ismétlés: „titkokat ébreszt a szívemben, én nem hallom ezt a zenét”. A szöveg jelentéseleme még a „virág, lélek, hit és halál” felsorolás is.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 1985-ben született, kötetben: *Madártemető*. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A költemény a költő monológia, intertextualitás „Püthagorasz” és „Isten” tulajdonnevek említése.

Valóságos és elképzelt elemek ötvözete fogalmazódik meg a versben, amelyhez az olvasó a saját véleményét társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, leírás, vélemény, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, szótári jelentésükre a költő titkokat ébresztő hangulata épül rá, a lírai énnel a titkokkal szembeni kíváncsi, de egyben tartózkodó magatartása is. Ezt erősítik az összetett szavak — „világegyetem, ze-

negép, karmester, egymagában, hattyú-kérdőjel, karénekében, világ-korál” —, a maguk jelentéssűrítő szerepükkel. A szöveg igéi a költő cselekvéseit, de a történesekbe való belenyugvást érzékeltetik: „ébreszt, havaznak be, nem hallom, lüktet”. A szöveg főnevei a világegyetem elemeit, a költő által elképzelt dolgokat nevezik meg: „világegyetem, pingvin, karmester, Isten, csillagok, csöngettyűi”. A melléknévvel párosított főnevek, jelzős szószerkezetek a milyenséget, a költő által elképzelt dolgok tulajdonságait nevezik meg: „fekete szerkezet, örök zenegép, fekete pingvin, lila testük”. Az én névmás ismétlése a költő személyes véleményét hangsúlyozza, utal a lírai én magatartására. Határozóragos szavak a cselekvések, történesek színhelyét, idejét és más körülményeit jelzik: „szívemben, testemre, benne, egymagában, karénekében, ereimbe”. Egyben azt is jelzik, hogy a költő belső világáról vall a költeményben.

A szóképek közül a „fekete szerkezet az éj, a világegyetem örök zenegép, fekete pingvin az Isten, csillagok csöngettyűi, hattyú-kérdőjel, világkorál” metaforákat említjük, melyek szemléltető erejük, magyarázatukat az olvasónak kell megtalálnia. Három megismerés: „a világegyetem ... titkokat ébreszt szívemben”, „csillagok ... testük testemre borult kehely”, „lüktet virág, lélek, hit és halál” szószerkezetek átvitt értelmükkel látványként is, hanghatásként is érzékletesek a szövegben. Megvizsgálva a költeményt, a 14 sort, a 4 + 4 + 3 + 3 soros szakaszokat, a verset szonettként is elfogadhatjuk.

A költemény mondatai kijelentőek, egyszerű bővített és összetett mondatok.

A szöveg stílusa verbális, de nominális elem is szerepel benne, a lírai én egyenes beszéde.

GONDVISELŐM

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, egyetlen szakasz, hosszabb-rövidebb, balra zárt, húsz sor.

Az egyetlen, három ponttal záródó összetett mondatba sűrűsödik a költő fohásza, köszönő imája Istenhez, megteremtve a szövegkohéziót. Az imát birtokos személyjeles (-ragos) szavak is segítenek összefűzni: „Néked, eszembe, Uram, köztem, Közted, Veled, Istenem, fohászom, nekem”. Az imában két ige „köszönöm, találkozhattam” (E/1.), és „juttattál, adtál” (E/3.) a költőnek Urához intézett köszönő szavait tolmácsolja. A határozott névelős szavak — „*a* egyszerű esti imát, *a* fennkölt ébrenlétet, *a* meghitt beszélgetést, *a* utat, *a* fényt, *a* csillag-aurát” — jelzik azt, amit a költő megköszön Gondviselőjének, és amelyről valamilyen tudása lehet az olvasónak/hallgatónak is.

Jelentéstani elem a költeményben az ima hangulatának, szövegszerkesztésének megfelelően a „köszönöm” szó ismétlése, valamint az a felsorolás, amit a költő megköszön imájában: „imát, ébrenlétet, beszélgetést, utat, fényt, csillag-aurát”. Előfeltevésként értelmezhetjük a határozott névelővel felsoroltakat, mindazt, amit a beszélő és a hallgató egyaránt ismertnek fogad el.

A szöveg címe egyetlen összetett szó, jelentéssűrítő értékű, egyben a költő vallomása is, tiszteletének, ragaszkodásának kifejezője, amelyet a szövegben fogalmazott meg.

A költemény 1995-ben született, kötetben: *Tüntető magnóliák*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A költemény valóságos és elképzelt elemek ötvöződése.

A szöveg nyelve magyar, mai, ima, fohász, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, az ima szövegnek megfelelően nagybetűs „Néked, Uram, Közted, Veled, Istenem, Te” szavakkal.

Jó hangzású szavakkal fordul Gondviselőjéhez a költő, amelyek szótári jelentésükben szerepelnek, de többletjelentéssel telítettek. Az igék a költő cselekvéseit: „köszönöm, találkozhattam” és a Gondviselésnek tulajdonított cselekvést: „juttattál, adtál” fejezik ki. A szöveg főneveivel is az imának megfelelően „imát, ébrenlétet, beszélgetést, utat, fényt, csillagaurát” köszön a költő. A melléknevek is társulnak az előbbi főnevekhez, segítenek a szövegértésben: „egyszerű esti imát, fennkölt ébrenlétet, meghitt beszélgetést”. A nagybetűs névmások is: „Néked, Veled, Te” az imába illő módon szólítják meg a Gondviselőt. Határozóragos szavak a történés, kérés, könyörgés helyét, idejét és más módját jelölik: „eszembe (juttattál), köztem és Közted, fohászom fölött, mindörökre”.

Egyetlen metaforát találhat az olvasó a szövegben: (fohászom fölött) „a csillag-aurát”.

Kijelentő, de a felkiáltó mondathoz közelebb álló, az imába illő, egyetlen összetett mondatot olvashatunk a versben. A mondatok szerkezetét párhuzamosság jellemzi: a „köszönöm, találkozhattam” és a „juttattál, adtál” igék mellett a „köztem és Közted” személyragos névutók mellett a verset a „mindörökre” határozószó zárja.

A költemény szövege verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

AZ ÉN MIATYÁNKOM

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok 15 szakaszba tagolódnak, a szakaszon belül rövidebb-hosszabb sorok váltakoznak, néha egy szó is sort alkot.

A szövegösszetartó erő a Mi Atyánk keresztyén imádsághoz kapcsolt lírai vallomás, a krisztusi tanításhoz fűzött egyéni vélemény, mely kissé talán profán, de az emberi gyarlóságon túl, a hit talaján állva fogalmazódik meg.

Grammatikai kapcsolóelemként az alá- és mellérendelő viszonyban álló mondatokat említhetjük, mellettük a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítenek a szövegértésben: „Mi Atyánk, kupoláján, sétatálcáddal, padlóján, birtokán, kosarában, dolgozószobájában”. A lírai én vallomását, véleményét személyragos igékkel fogalmazza meg: „mondom, kereslek, fohászkodom, sétálsz, szemlélődsz, keresgélsz, kutat, tanulmányoz, érezze-lássa, gondoljuk, érezzük, köszönjük, megbocsátunk, hívnak, nem ismernek, eltitkolnak, takargatnak”. A Mi Atyánk határozott névelős szavai mellé a lírai én is határozott névelős szavakkal fűzi össze az imához kapcsolt vallomását, mintha az olvasóé is lenne.

Jelentésanilag segíti a kohéziót, a szövegértést a Mi Atyánk ima egyes mondatainak ismétlése. Ellentétes szavak emelik ki a lírai én imája és a Mi Atyánk közötti különbségeket:

hol fent ↔ hol lent,   tétlenkedve látszón ↔ és mégis teljes odaadással,

kereslek, ↔ de nem talállak,   mindig hiányzó, ↔ s mindig jelen levő,

mindig ott, ↔ ahol nem várnak,   mindig ott, ↔ nem ismernek és megtagadnak,

mindig ott, ↔ ahol eltitkolnak vagy takargatnak,

„miért vagy egyszerre / itt is ott is, / a földön, az égen, / a mindenségben?”

„összekulcsolja két kezét, / a kezét / amivel pofozott / és lekenyerezett”

„a kezét, / amivel a Bibliára / hamisan esküdött, / amivel / szent ígéreteket tett”.

Felsorolással erősíti, világítja meg sokoldalúan a mondani-valóját a lírai én: a Mi Atyánk a mennyekben van, fent a Mount Everesten, az égi Csomolungmán, a mennyország kupoláján, csillagképek között, lent, a harmadik bolygó padlóján, a homályos elmék birtokán, az ember fogja fel s élje át az utat, a fát, az árkot, a pocsolyát, a kerti tó vizét, a várat, a kisváros fényeit, a falu csendjét, a tanyát.

A szöveg címe témamegnevező, de ugyanakkor a lírai én által meghatározott, imaként kezelt szószerkezet is.

A vers *Az én Miatyánkom*. Költemény (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010) című kötetben jelent meg.

Beke Sándor szövege monológ, szövegköziség benne a Mi Atyánk keresztyén imánk.

Valóságos és elképzelt világkép váltakozik a szövegben, erről a világról az olvasónak is van/lehet véleménye, melyet társíthat a lírai én vallomásához, ellent is mondhat neki.

A szöveg nyelve magyar, mai, értekező magyarázat is, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

A szövegben az idézőjelnek van stílussteremtő szerepe, ezzel emeli ki a költő a Mi Atyánk egy-egy mondatát, ezzel fűzi egybe a szöveget, gondolatmenetében vissza-visszatér az imához, véleményét egy-egy idézett mondathoz kapcsolja. A szöveg jó hangzású szavakból összeálló ima, csupán a harmadik szakaszban olvashatunk néhány rossz hangzású, számon kérő szót, a hatodik versszakban a bajba jutott emberről, aki pofozott, hamisan esküdött, szígyen parázsán tétovázik és a kilen-

cedik szakaszban, ahol a megbomlott harmónia, a Rossz fejlődeme, az irgalmatlan Sátán, Démonkirály „mondja tollba az emberveszejtő utat”, ezt kívánja eltörölni a „Legyen meg a Te akarod” kérés. Az Úr segítségét kéri a költő a 12. szakaszban is: „a bűnkamrákban / felgyűlt / titkos arzenál / ajtajára tégy / bűvös lakatot”, „a köveket / vedd le a szívről”, „A kő súlyától / mentesítsd a vállat”, „a szemellenzőt is / vedd le / szemeinkről, / hogy tisztán lássunk, / s elnyomhassuk / a lélek mélyén kussoló, / kegyetlen fenevadat”.

A költemény szavai szótári jelentésükben szerepelnek, de a lírai én imájában többletjelentéssel gazdagodnak. Jelentős szerepük van a cselekvést — „ülök, mondom, fürkészel, sétál, kutat, összekulcsolja —, a történet — „szenteltessék, elfáradsz, fáj, körülvesz —, és a létezést jelentő igéknek — „vagy, legyen”. Tartalmas jelentésű főnevek is szerepelnek a költeményben: A Mi Atyánk imából („Mi Atyánk, mennyekben, neved, országod, akarod, vétkeinket”), a lírai én vallomásaiban, imájában földrajzi nevek („Mount Everest, Csomolungma, Nap, Föld”) mellett az elképzelt és valóságos köznevek: „mennyország, kupola, csillagképek, csillagkatonák, világegyetem, világtereken, kar, láb, kéz, száj, út, fa” stb.

A szöveg szóképei között felfedezhetjük az alábbi metaforákat: „csillagcserepek, világegyetem dolgozósobájája, lelkek szürke romjai között, mennyország-matuzsálem, kozmoszkarmester, égi pásztor, csillag-gyöngysorok, csillagkatonák, éltető aranymagot”.

De hasonlatot is találunk: „olyan vagy, mint egy halhatatlan tudós a világegyetem dolgozósobájában”, „Az ország a tiéd / odafent, / az átlátszó légies, / a tiszta, a szép, / a lilakék, / a sejtelmes égi. / Olyan legyen / az ember lelke is, / áttetsző kristály, / csillag-gyöngysorokkal / ékes!” / „Legyen meleg / és finom, / mint idelent / a sivatagi üveghomok, / és legyen mély, / mint a tó”. Érintkezésen alapuló névátvitel, metonímia is szerepel a szövegben: két fogalom közötti ok-okozati

kapcsolaton alapuló: „szégyene parázsán”, „éltető aranymag”, „kísértés hálója”, térbeli kapcsolatra utaló: „bűnkamrák”.

A szövegben kijelentő mondatok sorakoznak, néha felkiáltó mondatokhoz állnak közelebb, benne két kérdő mondat, szerkezetileg egyszerű és összetett mondatok.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

A HÓFEHÉR GALAMB

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, egy szakasz, 17 sor, a hosszabb-rövidebb sorok közelítenek a prózához, ezért prózaversnek is olvashatjuk.

A szöveg kohézióját egy istentiszteleten megtörtént esemény közlése, elmondása adja.

A szövegben két egyszerű bővített mondat között két összetett mondat mellérendelő viszonya grammatikai kapcsolatot teremt meg. Melléjük a birtokos személyjeles (-ragos) szavak társulnak: „mutatóujját, hívei, ablakán, csőrében, hírnöke, híveinek, ünnepén”. Egyes szám harmadik személyű igék: „prédikál, emelné, repül be, leszáll, hozta” mesélik a váratlan eseményt, történést, miközben a szószéken piros tulipánok „díszlegnek” (T/3). Határozott névelős szavak: „*a* szószéken, *a* tiszteletes, *a* templom, *a* szószék, *a*z úrasztalra, *a* reformáció” hozzák közelebb az olvasóhoz az eseményt, szerepük a bemutatás.

Jelentéstani elem az események, a történések felsorolása: „prédikál, galamb repül be, leszáll, üzenetet hozott”.

A költemény címe jelzős szó szerkezet, témamegnevező, a szövegben bemutatott esemény, történet „főszereplője”.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Bodzáfa virága* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség benne az unitárius vallás mártír püspökének, Dávid Ferencnek, és a reformáció megemlézése.

Valóságos világkép jelentkezik a szövegben, amelyet az olvasó elfogad(hat)/elutasít(hat) a saját véleménye, világképe alapján.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, beszámoló, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, ezek szótári jelentésére ráépül a szövegből adódó többletjelentés, az eseményt bemutató költő véleménye, hogy a galamb „a jóreménység hírnöke / üzenetét hozta híveinek / a reformáció ünnepén”. Mellettük szólnak az összetett szavak is: „szószéken, országgyűlésről, mutatoujját, úrasztala, jóreménység”. Az igék a cselekvéseket és a történések sorát nevezik meg: „díszelegnek, prédikál, emelné, repül be, leszáll, hozta”. Mellettük a főnevek a megnevezés eszközei, egy tulajdonnév — Dávid Ferenc —, és a melléknévvel párosított köznevek: „festett virágok, piros tulipánok, figyelő hívei, nyitott ablakán, zengő hangon, zöld levelű ággal, fehér galamb, jóreménység hírnöke, reformáció ünnepén”.

A szövegmondatok kijelentőek, enyhe ünnepi, csodás eseményt magyarázó hangulattal.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

A KISGYERMEK IMÁJA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, egy szakasz, 25 sor. Az olvasó úgy érzi, hogy a hosszabb-rövidebb sorok közelítenek a prózához, prózaversnek is olvashatjuk.

A szövegkohéziót a cím — egy birtokos jelzős szószerkezet — már sugallja: imaszöveg, a maga grammatikai és jelentéstani viszonyaival.

A szövegmondatok mellérendelő viszonya biztosítja a grammatikai felépítést, kohéziót, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „Istenem, velünk, anyukám, apukám, testvéremet, nagytatámra, nagymamámra, szüleimnek, Neked, szemem, velem”. A személyragos igék az ima szövegének megfelelően egyes szám első és második személyűek.

Jelentéstani elem a szövegben a felsorolás, az imádkozó kisgyermek szerettei mellett az árvák, a szegények és betegek.

A cím birtokos jelzős szószerkezet, utal a szövegre, előrejelzi a költemény műfaját is.

A költemény 2006-ban született, kötetben: *Bodza virága* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződnek a költeményben, gyermeki világkép bontakozik ki az olvasó előtt, aki összevetheti a sajátjával.

A szöveg nyelve magyar, mai, imaszöveg, fohász, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, ezek szótári jelentésükben szerepelnek, s az imának megfelelő hangulati, érzelmi többletjelentéssel gazdagodnak. Az igékkel az Isten cselekvő segítségét, támogatását köszöni meg a kisgyermek: „kö-

szönöm, megsegítettél, velünk voltál, hazajött, gondot viseltél”; kérését is megfogalmazza: „add, szeretek, éljenek, segítsd, áldj meg”, s befejezésül ígéretét társítja kéréséhez: „megígérem, jó leszek, szót fogadok”. A főnevekkel közeli és távoli szeretteit nevezi meg, akik mellé az imaszövegekben gyakran szereplő személyeket is megnevez: „árvák, szegények, kórházi betegek, minden embert a Földön”.

A költemény mondatai kijelentőek, de érzelmileg telítettek, közelítenek a felkiáltó, sőt a felszólító mondathoz, bár a szövegben nem találunk felkiáltójelet. A négy összetett mondat a kisgyermek köszönetét, majd kérését, utána ígéretét, végül újra kérését fejezi ki.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde, megszólítja Istent, aki bizonyára meg is hallgatja imáját.

AMIKOR MÁR CSAK EPRET ÉS MÁLNÁT ÁRULNAK A CIGÁNYOK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 3 szakasz, hosszabb-rövidebb sorokkal.

A szövegösszetartó erő a költő gyermekkori vágya és hite, valamint a valóság közötti ellentét megfogalmazása.

A három összetett mondat alárendelő és mellérendelő viszonya teremti meg a grammatikai, a lineáris kohéziót. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak kapcsolják össze a mondatot: „óvodáskoromban, utcánkban, engem, felénk”. A költő vallomásának megfelelően az igék nagyobb része egyes szám első személyű. Mellettük határozott névelős szavak jelzik az olvasó számára a gyermek vágyakozását és a valóság elemeit.

Jelentéstani elem a szövegben a felsorolás, a határozott névelős szavak mellett azok a szavak, amelyek névelő nélkül sorakoznak.

A címbe emelt szövegsor egy mondat, utal a szövegre, témamegnevező.

A költemény 1984-ben született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a lírai én monológja.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződnek a szövegben, melyet az olvasó is elfogadhat, társíthatja saját véleményét.

A szöveg nyelve magyar, mai, beszámoló, vallomás, szépirodalmi alkotás.

A költemény stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben, melyek szótári jelentésére a szövegből eredő többletjelentés — talán a költő sajnálkozása — épül rá. Az „óvodáskorban, vándorcigányokkal, ezüstszerű, bádoglemezről, egyszemélyes, mesehősök, megrajzoltam, óvónéninek, kislányoknak, kisfiúknak”

összetett szavak a jelentéssűrítő szerepükkel a szövegjelentést világítják meg. A vers igéi egyes szám első személyű alakjakkal a lírai én kijelentését és feltételes módú cselekvését fogalmazzák meg: „tudtam, felmenjek, megkérjem, legyek, megrajzoltam, lettem, láttam, hittem, felmentem volna, nem félnék, nem lennék”, a „szeretett volna, segítsen, tetszett” (E/3.) és az „árulnak, járnak” (T/3) igék segítenek a szövegértésben. Az „Isten, rakétát, bádoglemezből, mesehősök, angyalok, óvodában, epret, málnát, cigányok” a költő hitéhez és csalódásához kapcsolható személyeket, dolgokat neveznek meg. A jelzős szó szerkezetek — „ezüstszerű bádoglemezekből, egy személyes rakétát, szigorú, de jólelkű Istenhez, színes ceruzával, bádogos cigányok, csalogató haláltól” — a tulajdonságot, a megnevezett dolgok milyenségét világítják meg. A történetek, a kívánság, a valóságra döbbenés helyét, idejét és más körülményeit a határozóragos szavak nevezik meg: „óvodáskoromban, menybe (lakó) utcánkban, vándorcigányokkal, bádoglemezből, ceruzával, óvónéninek, kislányoknak, kisfiúknak”.

A költeményben hasonlatokkal magyarázza, világítja meg kívánságát, halandóságát: „legyek mint a mesehősök / s mint az angyalok / halhatatlan —”, „nem lennék / mint a tulipánok / mint a méhek / mint a fák / mint az őzek / s mint a bádogos cigányok / halandó —”.

A szöveg mondatai kijelentő mondatok, szerkezetileg összetettek, ellentétes szerkesztésűek, az első szakasz a költő gyermekkori hite, kívánsága — kijelentő mondatokkal —, a harmadik szakasz, a vallóságra ébredés, feltételes módú mondatokkal.

A szöveg stílusa verbális, a költő egyenes beszéde.

CSILLAGOK LESZÜNK AZ ÉGEN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, két szakasz, hosszabb-rövidebb sorokkal.

A szövegkohéziót az teremti meg, hogy a költő gyermekkori, a kozmoszról alkotott véleményét szembeállítja a mostanra megváltozott hitével, várakozásával.

Öt összetett mondat alá- és mellérendelő kapcsolata teremti meg a grammatikai, a lineáris kohéziót. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „gyerekkoromban, háztetőnkőről, álmaimat, lelkéből, özöne, birodalmát, padlásunkról”. A költemény ígéinek nagy része a költő vallomását egyes szám első személyű alakkal jelzi. Határozott névelős szavak a gyermeki vélemény és a mostani várakozás elemeit sorolják: „a padlásra, a ragyogó eget, a titokzatos Tejutat, a világegyetem, a kozmosz, az égre, a csillagok.”

Jelentéstani elem a költeményben a felsorolás: mit képzelt a gyermek álmaiban a Tejútról, a világegyetemről, a kozmoszról és arról, hogy most a rakétákkal felküldött álmaival szeretne találkozni. A határozott névelős szavak egyben előfeltevésként a felsorolt dolgok létezését jelzik.

A költemény címe egy mondat, kijelentés, utal a szövegre.

A költemény a *Mosolygó oroszlánok*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004) című kötetben jelent meg.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, vallomás, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak szerepelnek benne, amelyek szótári jelentésükben a gyermeki véleményt fogalmazzák meg, illetve a felnőtt kívánságát. Ezt a jelentést támogatják az összetett szavak is a maguk jelentéssűrítő szerepükkel: „gyerekkoromban, felmentem, háztetőnkőről, Tejutat, világegyetem, felszálló,

fölnézek”. A szöveg igéi a lírai én cselekvéseit, véleményét fogalmazzák: „felmentem, eltoltam, lássam, szőttem, felküldtem, láttam, véltem, hiszem, fölnézek, szeretnék (találkozni), küldtem”. Melléjük négy egyes szám harmadik személyű ige társul: „tágul, foglal el, születi, szaporítja”. A vers főnevei a gyermeki szemmel látható világ dolgait nevezik meg: „padlás, háztető, álom, Tejút, világegyetem, kozmosz, emberek, csillag”. A melléknévvel párosított főnevek, a jelzős szószerkezetek ennek a világnak a milyenségét, tulajdonságait jelzik: „ragyogó eget, fényes rakétával, titokzatos Tejutat, nagyobb tereket, felszálló lelkéből”. A vallomásban megfogalmazott cselekvések, történések helyét, idejét és más körülményeit a határozóragos szavakból ismerhetjük meg: „gyermekkoromban, esténként, padlásra, háztetőnkről, rakétával, életüktől (megváló), lelkéből, égre, most (határozószó), álmaimmal”.

Metaforikus kifejezések jelzik a gyerek elképzeléseit, álmait, azt a hitét, hogy „az életüktől megváló emberek felszálló lelkéből csillag születik”.

A szöveg mondatai kijelentőek, összetett mondatok, a múltbeli elképzelések és a mai álmok ellentéte szólal meg bennük.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

A LÉLEK VIRÁGAI

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, öt szakasz, $2 + 2 + 5 + 6 + 8$ hosszabb-rövidebb sorokkal.

A szövegösszefüggést már a cím megteremti, a költő a lélek virágairól szóló véleményét fogalmazza meg.

Egy kérdő mondat és négy kijelentő mondat kapcsolata teremti meg a grammatikai, a lineáris kapcsolatot, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „virágai, benne, szemeidben, kapuját”. Az igék többsége többes szám harmadik személyű alakjukkal szervezik a szöveget.

Jelentéstani elem a szövegben a felsorolás, a lélek virágai a költő szerint ott vannak a kedvese szemeiben, „a másik városban, egy hajózásnyi távolságra, óriáscseppben, képeslapokon, levelekben, cserépedényekben, születésnapokon, temőkben”.

A szöveg címe névelős, birtokos jelzős szószerkezet, téma-megnevező, rámutat a szövegre.

A költemény 1983-ban született, kötetben: *Madártemető*. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg feltételezi a hallgató jelenlétét, mert „a te szemeidben” és a „kinyitod a szavak kapuit” szószerkezetek erre utalnak, de a párbeszéd csak a beszélő, a költő kérdésére, magyarázatára, véleményére szorítkozik.

A költemény valóságos világképet rajzol, az olvasó elfogadhatja, elutasíthatja a véleményt, aszerint, hogy ő milyen „virágokat” képzel, társít a lélekhez.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, hozzászólás (?), szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, a költő jó hangzású szavakkal feje ki a lírai a véleményét, s hozzájuk — a szótári jelentés mellé — többletjelentés járul, a lélek virágai az emberi kapcsolatok létezését, az emberi méltóság, tisztelet, szeretet, segítőszán-

dék, jóság stb., szükségességét társítják a felsorolt dolgokhoz, tárgyakhoz. Ebben segítenek az összetett szavak is: „óceáncseppben, képeslapokon, elsietett, megtestesülnek, cserépedényekben, születésnapokon”. A szöveg igéi a lélek virágairól szólva, a kérdésre — „Lehet-e látni ...?” — válaszolnak: „vannak, megtestesülnek, kinyílnak”, a lírai én véleményét, meggyőződését jelzik. A melléknév + főnév szókapcsolatok megnevezik azokat a dolgokat, tárgyakat, milyenségüket, amelyekben testet öltenek, kifejezésre jutnak az emberi érzések: „lélek virágai, a te szemeidben, másik városban, hajózásnyi távolságra, minden óceáncseppben, szavak kapuját, elsietett levelekben”. A „benne, szemeidben, városban, (hajózásnyi) távolságra, óceáncseppben, képeslapokon, levelekben, cserépedényekben, születésnapokon, temetőekben” határozóragos szavak a „lélek virágai”-nak fellelhető, megkereshető helyét jelölik.

A szóképek közül a címbe emelt — „a lélek virágai” — névelős, birtokos jelzős szószerkezetet említsük, amely egyben metafora is, a költő csak azt nevezi meg, hogyan látja ő ezeket a virágokat, hol találhatók, és az olvasóra bízta azt, hogy ő milyenfajta virágokat képzel a lélek mellé, és hova képzeli őket? Talán erre utal, hogy a vers három ponttal zárul.

A szövegmondatok sora kérdéssel indul, erre válaszol négy kijelentő mondat, de a három pont várja az olvasó véleményét is.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

Szeretnék vers lenni benned

A FELIDÉZETT VÁROS

1. Estefelé a trópusokon

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, a lírai és a prózai alkotás között álló szöveg, egyetlen felsorolás, 111, balra zárt sorral.

A szövegösszefüggést egy botanikus kerti látogatás eseményeire emlékezve a költő lírai vallomása teremti meg.

Két mellérendelő összetett mondat, grammatikai, lineáris kohéziója foglalja össze mindazt, amire a költő emlékezik, bennük pedig birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „magányodban, tűje, levelein, szerencsém, kínjában, élénk, földjén, lábaidra, blúzod, műanyaggyöngyöd, partjainál, bejáratánál, előtted, neked”. Egyes szám első és harmadik személyű, de többes számú igék is az eseményt mesélik, a történeteket, a költő vallomását. Határozott névelős szavak: „a szülőföldön, a mediterránon, a szavannát, az őserdők, a leopárdokkal, a levelekre, a tóba” nevezik meg a dolgokat, amelyekről az olvasónak is általános tudása lehet.

Ezek a határozott névelős szavak jelentéstani elemként is, felsorolásként szerepelnek a versben, egyben előfeltevések, az események, történetek, dolgok létezését jelölik.

A szöveg címe névelős, jelzős szerkezet, témamegnevező, alcíme pedig ajánlás a kedvesnek. A szöveg első részének a

címe — *Estefelé a trópusokon* — egyszerű bővített mondat, az állítmányt az olvasó beleérti, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 1983-ban született, kötetben: *Madártemető*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja, de benne a „szerencsét hoz” mondás és a trópusok őre, a bajszos öregember szavai. Szövegköziség a trópusok felidézése a botanikus kertben, valamint Livingstone, Kleopátra, Európa és Afrika tulajdonnevek.

Valóságos és elképzelt elemek ötvözete a szöveg, előbb a képzelt-valóságos világban indul, utána a botanikus kert valóságos-elképzelt világába zárul, amelyhez az olvasó a saját benyomásait, véleményét, előismeretét társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, emlékezés, beszámoló, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangulatú szavakkal emlékezik a költő a valószínűnek tűnő botanikus kerti látogatásra, az ott történetekre, a képzelt világban történetekre is, s a szavak szótári jelentésére ráépül az emlékezésnek megfelelő vágyakozó, sajnálkozó hangulat, többletjelentés. Ezt a világot rajzolják az összetett szavak is: „szülőföldön, megtaláljalak, őserdők, savannatűzben, megszelídített, vízilovak, tündérrózsák, bordópiros”. A szöveg igéinek nagy része cselekvést jelent, néhány történést jelentő ige mellett: „megtaláljalak, rohantunk, lapultak, dobtam, kialudt, legyeztek, megfújta, nem bántanak, esteledett”. A vers főnevei és melléknevei a költő emlékezésében a személyeket, dolgokat, tényeket nevezik meg, valamint a milyenségüket, a tulajdonságokat: „afrikai magányodban, megszelídített vízilovak, tündérrózsák levelein, jó marékkal, távoli parázs, trópusi szél, sötétzöld pálmafa, kerti virággal”. Az emlékezés során a helyet, időt, módot és más körülményt a határozóragos és névutós szavak mutatják: „szülőföldön, mediterránon, bajtársakként, leopárdokkal, levelein, lassan, padon,

termébe, virággal, őserdők felé, vízilovak, mellett, pálmafák alatt”.

A szöveg szóképei közül az alábbi hasonlatokat említsük: „bajtársakként rohantunk a leopárdokkal, hogy kitelepítsen, mint idegen megszállókat, örvendtél, mintha Afrikából hoztam volna”. Mellettük pár megszemélyesítés: „aprópénzek lapultak, (a parázs) kínjában pattogott, Afrika aludni készült”.

A szöveg mondatai kijelentőek, közelítenek a felkiáltó mondatokhoz, közöttük két kérdő mondat kérdőjellel, és hét kérdő mondat kérdőjel nélkül. A két nagy szövegmondat ellentétes szerkezetként szerepel a szövegben, az első az elképzelt világot, a második az emlékezés keretein belül a valóságos világot rajzolja meg, de ez is az elképzelésbe torkollik.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde, az „emlékszel-e” kétszeri szerepeltetése feltételezi a hallgatót, a kedves, és a „szerencsét hoz” mondat is a beszélő társától eredhet. A kék sapkás, bajuszos öregember szavai is egyenes beszédként szerepelnek a szövegben.

2. Ismét

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, a lírai és a prózai alkotás között álló szöveg, egyetlen körmondat, egy szakasz, 52 hosszabb-rövidebb, balra zárt sorral.

A szövegösszefüggést a költő visszaemlékezése adja, lírai vallomása kedveséhez.

Az emlékek felsorolása lazán összefüggő szövegmondattá szövődik, mellérendelő összetett mondatként, a mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítenek a mondatzövésben: „kedvesem, fülkéiben, bulvárjain, lehetőségeinkben, útitársunk, díszletei, kezéd”. Egyes és többes számú igék szervezik itt is az emlékezést. A határozott névelős sza-

vak — „*a* gondok, *a* pontos időre, *az* óriási titkok, *a* fekete márványkövek, *a* rothadó kis fakeresztek, *a* temetőben” — olyan ismereteket neveznek meg, amelyről az olvasónak is valamilyen általános ismerete lehet.

Jelentéstani elem a szövegben a „megmaradnak” háromszori ismétlése mellett, a „vonatok” szó a vers elején és a végén szerepel, s mellette a felsorolást említsük: „gondok, találkozások, titkok, lehetőségeink, útítársunk”, majd tárgyakat sorol fel, amelyek megmaradnak, segítenek az emlékezésben.

A cím utalás az előző versre, annak folytatása, témamegnevező.

A költemény 1983-ban született, kötetben: *Madártemető*. Verses. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja.

Valóságos és elképzelt világkép ötvöződik a szövegben, amelyhez az olvasó társíthatja a véleményét.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallomás, beszéd, szépírói alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak sorakoznak a valóságban, amelyek szótári jelentésére többletjelentés épül, a költői hozzáállásnak megfelelően. Az összetett szavak is ezt a jelentéstöbbletet jelzik: „útítársunk, időszobrász, márványkövek, fakeresztek, narancs-akvarell, levelezőlapok, cérnásdoboz”. A szöveg igéi cselekvő igék, de történést kifejezőket is találhatunk: „kísérnek, érintettem meg, láthatunk, érezzük, megmaradnak, legyenek, belefeketedett, marad”. Az emlékezés során a dolgokat főnevek, a tulajdonságot a melléknevek nevezik meg: „távolodó vonatok fülkéiben, gyermeki gondok, pontos időre, óriási titkok, pici, keserves sírások, Európa bulvárajain”. A határozóragos szavak az emlékezésben előbukkanó helyet, időt és más körülményt neveznek meg: „fülkében, bulvárajain, lehetőségeinkben, év után, helyükön, temetőben, igazsággal, asztalkán”.

A szöveg lazán összeálló szavai két nagy összetett mondatra állnak össze, kijelentő, de felkiáltó mondathoz közelítőek. A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

A TÁRGYAK KÖZÖTT

Beke Sándor szöveg eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, a lírai és a prózai alkotás között álló mű, egyetlen felsorolás, központosítás nélkül, 17, balra zárt sor.

A szövegösszetartó erőre már a cím utal, s a szövegben található felsorolás megteremti a laza szövegkohéziót.

A felsorolt tárgyak, dolgok és végül a *kedves* említése, ez az egymásutániség laza összefüggő „mondatot”, szöveget teremt meg, benne a birtokos személyjeles (-ragos) szavakkal: „glóriája, fogantyúján, forgószínpadán, lábánál, árnyéka, kedvesem”.

A szövegben határozott névelős szavak sorakoznak: „a kályha, az ágyon, a villanykörte, a szekrény, az Oberon rádió, a béke, az asztalon, a szék lábánál, a beáztatott ruhák, a tárgyak között” és a határozatlan névelős „egy ottfeljtett nap-tár”.

Jelentéstani elem az egész szövegben a felsorolás, mellette a határozott névelős szavakkal jelzett előfeltevés, a dolgok létezése és a kiemelt, végszóként szerepeltetett „kedvesem”. A szövegben egyetlen ige sem szerepel, ez is jelentésformáló elem, a leírás során az ebéd utáni asztal az ebéd elfogyasztása utáni meghitt, családi hangulat megteremtését szolgálja.

A cím egyetlen névutós főnév, határozott névelővel, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 1984-ben született, kötetben: *Madártemető. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja, intertextualitás benne az Oberon rádió, és Európa tulajdonnevek említése.

Valóságos elemekből álló világképet kapunk a szövegben, s az olvasó talán egy családi ház konyhájának a képét látja, tár-síthatja hozzá a saját véleményét, benyomásait.

A szöveg nyelve magyar, mai, dolgok, tárgyak bemutatása, bár sok olvasó nem érzi, de mégis szépirodalmi alkotásként

fogadhatjuk el. A fent megnevezett jelentéstani elemek mellé sorolhatjuk a stilisztikai elemzést is, s ez talán meggyőzi az olvasót. Mert stílusa szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, szótári jelentésükkel megteremtik az otthoni, a családi fészek képét, de magasan kiemelkedik a „kedvesem” szó a végén, hitelesítő végszóként. Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak is ezt a hangulatot segítenek megteremtetni, hogy az olvasóban is ez a kép alakuljon ki: „műanyag, villanykörte, katonafénykép, ottfelejtett, falinaptár, forgószínpadán, fölszentelt, mosópor, beáztatott (ruhák)”. Az igék hiánya a nyugalmat, a mozdulatlanságot, az ebéd utáni pihenést érzékelteti, de azt is, hogy egy kis idő múlva a lírai én kedvesét várja a beáztatott ruha és a tárgyak, a lakás rendbetétele. Hogy mit kell rendbe rakni, a főnevek nevezik meg (két tulajdonnévvel is találkozunk a felsorolásban, ezek már a kinti világot idézik), és melléjük sorakoznak a melléknevek: „sáros bakancsok, sárga műanyag fésű, zöld csillár, piros oldaltáska, ottfelejtett múlt évi falinaptár, villogó hegyű rakéták, fölszentelt kenyér, fehér kezek árnyéka, beáztatott ruhák”. Határozószók és határozóragos szavak mellett a névutós főnevek a helyet, az időt és más körülményt nevezik meg: „ebéd után, kályha mellett, az ágyon, fogantyúján, giccs-falon, forgószínpadán, Európában, kétkedőknek, asztalon, lábánál, ruhák fölött, almárium előtt, tárgyak között”.

A szöveget egyetlen összetett mondatként is elfogadhatjuk, mert a névszói állítmányok megléte miatt a szöveg nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

SZERETNÉK VERS LENNI BENNED

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, egyetlen szakasz, 29, hosszabb-rövidebb középre zárt sorokkal.

A szövegösszefüggést már a címbe beemelt költői vallomás-kívánság megteremti.

Ezt a vallomást, kívánságot, óhajt a költő két szövegmondatban teremti meg, és a két mondat közötti mellérendelő viszony teremti meg a grammatikai, a lineáris kohéziót. Mindkét mondatban a „kedvesem, lelkedben, benned, szerelmem” birtokos jelzős (-ragos) szavak is összekötő kapcsok, mondat-szerkesztő elemek. Mellettük egyetlen személyragos ígét találunk — „szeretnék” —, de ez az egyes szám első személyű ige a címben egyszer, a szövegben háromszor szerepel. Grammatikai kapcsolóelemek a határozott névelős szavak is: „*a* te lelkedben, *a* fehérre festett padon, *a* Lánchíd oroszlánjaihoz, *a* Duna-parton, *a* gondterhelt értelem”.

Jelentéstani elem a versben a „szeretnék” ige négyszeri szerepeltetése, ismétlése, illetve a „szeretnék vers lenni benned” szó szerkezet, mondat címbeli és a szövegben kétszeri ismétlése. Ez a kívánság egyben körülírás, perifrázis is. A kívánságát felsorolással is tudatosítja a költő: „gondolat, értelem, félelem, kételkedés, láz, gyöngéd, törékeny, kedves”.

A szöveg címe egyszerű bővített mondat, kívánság, óhaj, témaegnevező, utalás a szövegre.

A költemény 1996-ban született, kötetben: *Tüntető magnóliák*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997.

A szöveg a költő monológja, bár kedveséhez szól, aki nem felel. Szövegköziség benne a Lánchíd, Duna-part, Budapest tulajdonnevek szerepeltetése.

Valóságos és elképzelt világkép ötvözete a szöveg, ehhez társíthatja az olvasó a saját véleményét, vallomását.

A szöveg nyelve magyar, mai, kívánság, magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak sorakoznak benne, szótári jelentésükre többletjelentés épül rá, a vallomásnak megfelelően. A címben és a szövegben még háromszor ismétlődő „szeretnék” ige a költő kívánságát, óhaját hangsúlyozza. A „vers, a te lelkedben, megnyugtató gondolat, sétapálcás öreg bácsi vagy néni, fehérre festett fővárosi padon, szerelmem, gondterhelt értelem, gyermekes kétkedés, zsidongó láz” melléknév + főnév szókapcsolatok, a megnevezés és a jellemzés eszközei, közülük a „vers” és a „szerelmem” főnevek emelkednek ki, kulcsszavakként. A vallomásban a helyviszonyokat a „benned, lelkedben, padon, közel, a Dunaparton, Budapesten” határozóragos szavak jelzik.

A költő vallomásos metaforával azonosítja magát és a verset: „szeretnék vers lenni benned”, és hasonlattal erősíti vallomását: „mint egy célját el nem ért, de saját magát megnyugtató gondolat, mint egy sétapálcás öreg bácsi vagy néni, mint a gondterhelt értelem, és csupa félelem, gyermekes kétkedés, zsidongó láz”.

A szöveg mondatai kijelentő, de felkiáltó értelmű mondatok, érzelmileg telítettek (két összetett mondat), párhuzamos szerkesztésűek.

A szöveg a „szeretnék” ige négyszeri szerepeltetése ellenére nominális stílusú, az „elérzékenyült, rímtelen, szétzilált, csupa félelem, kétkedés, láz, gyöngéd, törékeny, és kedves” névszói állítmányok szerepeltetése okán.

A vers a lírai én egyenes beszéde.

HA...

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 4 szakasz, két-két sorral.

A szövegköziséget a költőnek a kedveséről, kedveséhez szóló feltételezése, véleménye adja.

A négy, mellérendelő viszonyban álló összetett mondat szöveggé áll össze, teremti meg a grammatikai, lineáris kohéziót. Mind a négy tagmondatban az „arcod, szavad, hangod, szerelmed” birtokos személyjeles (-ragos) szavak kapcsolják a kedveshez a mondatokat. A vers igéi — „elfűjná, lenne, felszállna, elhervadna, megmaradna” — egyes szám harmadik személyű alakjukkal segítik a mondatok szerveződését. Szórend emeli ki a mondat elejére az „arcod, szép szavad, hangod, szerelmed” szavakat.

Jelentéstani elemként a „ha” kötőszóval indított feltételes mondatváltozatokat, és a „lenne”, feltételes módú ige ismétlését emeljük ki. A mondat elejére helyezett „arcod, szép szavad, hangod, szerelmed” szavak felsorolásként is segítik a szövegértést. Mellettük az „elfűjná, felszállna, elhervadna, megmaradna” feltételes módú igék a feltételezett történést jelzik.

A szöveg címe egyetlen szó, feltételes kötőszó, utána három ponttal, témamegnevező, utal a szövegre, amely négy szakaszban ezt a „ha” kötőszót felhasználva alkotja meg a szöveget, a vallomást.

A költemény a *Mosolygó oroszlánok*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004) című kötetben jelent meg.

A vers a lírai én monológja.

Valóságos és elképzelt elemekből épült világkép rajzolódik ki a szövegben, amelyhez az olvasó társíthatja a saját véleményét.

A szöveg nyelve magyar, mai, lírai vallomás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak benne, szótári jelentésükkel, de érzelmileg telítettek, többletjelentéssel gazdagodnak. Ezt a jelentést támogatják az összetett szavak is, a maguk jelentéssűrítő szerepükkel: „elfújna, felszállna, elhervadna, megmaradna”. A vers igéi a feltételes módú alakjukkal a lírai én vallomását fogalmazzák, s az igekötős változatukkal a cselekvés, a történés befejezettségét jelzik, az első három a lírai én számára kedvezőtlen változást, a negyedik a várt, remélt, az óhajtott állapotot. A szöveg főnevei a megnevezéssel társulnak az igékhez: „arcod — szél — por (elfújna), szavad — köd (felszállna), hangod — virág (elhervadna), szerelmed — csillag (megmaradna). Igaz, hogy csak feltételes módban, de a végszó mégis a megmarad(na). Ezt a gondolatsort segíti az eredethatározó-ragos szavak jelentése is: „porból, ködből, virágból, csillagból” és a „mindig” időhatározó-szó. Ezek a szavak, az első négy eredethatározó és a „mindig” időhatározó stílusalakzatként ellentétben állnak.

A költemény a vallomást metaforába öltözteti: „arc — por, szép szavad — köd, hangod — virág, szerelmed — csillag”, de míg az arc, a szó, a hang eltűnik, a szerelmed megmarad, mert csillagból van.

A költemény mondatai kijelentőek, de a felkiáltó mondat-hoz közelítenek. Az első három mondat és a negyedik mondat között ellentét feszül.

A szöveg verbális stílusa, a lírai én egyenes beszéde.

SZERETLEK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény, közelít a prózához, megszokott nyomdai formájú, egyetlen szakasz, 16, hosszabb-rövidebb, balra zárt sorral.

A szövegösszefüggést a címbe emelt szó már megteremti, ez a költő vallomása, ígérete kedvesének.

Három összetett mondatban — egy megállapítást, egy információt és egy elhatározást — fogalmaz meg a költő, teremt szöveget, alkot grammatikai, lineáris kohéziót. A mondatokon belül a „szinonimája, szónak, poggyászat, keresésére” birtokos személyjeles (-ragos) szavakkal fűzi a szöveget. Vallo-másról szól a vers, így az igék nagy része egyes szám első személyű, a lírai én mondanivalóját fogalmazzák.

Jelentéstani elem a versben a „szebb, sokatmondóbb” rokon értelmű szavak szerepeltetése.

A szöveg címe egyetlen szó, cselekvést (állapotot?) jelentő, cselekvő, tárgyas, tartós, folyamatos, kijelentő mód egyes szám első személyű, tárgyas ragozású ige, nagyon sokak szerint az egyik legszebb magyar szó, a szerelmesek örök varázsigéje...

A költemény a *Fehér tulipánok*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2004) című kötetben jelent meg.

A vers a költő monológja.

Valóságos világképet kapunk a költeményben, az olvasó saját véleményét társít(hat)ja.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallomás, magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavak sorakoznak benne, szótári jelentésükre többletjelentésként ráépül a vallo-másnak megfelelő hangulat, a költő érzelmének kifejezésére.

Az összetett szavak is ezt a hangulatot, érzést erősítik: „ki-mondtam, leírtam, sokatmondóbb, előkészítem, elindulok”. A szöveg igéi a vallomásnak megfelelően cselekvést, történést, létezést, állapotot jeleznek, egyes szám első személyűek: „ki-mondtam, leírtam, éreztem, (biztos) voltam, megyek, előkészítem, elindulok”. Egyetlen kivétel a „van” ige. A melléknév + főnév párosok a megnevezéssel és a milyenség megjelölésével stílusértékűek, szemléltetnek: „őszinte hévvel, szebb, sokatmondóbb szinonimája, hosszú útra”. A „sokszor, mindig, abban, most, keresésére” határozószók és határozóragos szavak a költő megállapításait, hitét, elhatározását erősítik az idő és a cél megjelölésével.

A szöveg mondatai összetett, kijelentő mondatok, de a felkiáltó mondathoz állnak közel.

A költemény verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

AZ ÉJJELI LÁMPA

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma. A szövegmondat szavai — 12 sorban — egy éjjeli lámpa alakját, képét vetítik az olvasó, a néző elé.

A szövegösszefüggést a lírai én véleménye adja, a lámpa fényében az emlékezet megidézi a kedves arcát.

Grammatikai elem az egyetlen, alárendelő, összetett mondat, három birtokos személyjeles (-ragos) szó: „, fénye, arcodat, elém”, s mellettük a „felkapcsolom, tudom”, egyes szám első személyű és a „kezd, villantja” egyes szám harmadik személyű igék segítik a szövegértést.

Jelentéstani elem a szöveg címe, szószerkezet, amely az egész szöveget képviseli, felidézi az olvasó számára.

A költemény a *Tekintetemmel megfűsüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a költő monológja.

Valóságos és elképzelt világkép jelenik meg az olvasó előtt, aki saját emlékezete nyomán a maga számára villanthatja fel kedvese arcát.

A szöveg nyelve magyar, mai, társalgás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A szavak, a betűk egy éjjeli lámpa alakját, képét rajzolják meg.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, ezek szótári jelentése mellé, a költő vallomása nyomán többletjelentés társul. Az igék a cselekvést, a változást, az emlékezés folyamatát festik, a „fény, arcodat, emlékezet” főnevek a konkrét és elvont jelentésükkel, a „hamvas arcodat, lázban égő, féktelen emlékezet” jelzős szerkezetekkel együtt a szövegértést segítik.

A kijelentő, összetett mondatból álló szöveg nominális stílusu, a lírai én egyenes beszéde.

KITALÁLTALAK

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, szokatlan nyomdai formájú, tíz, hosszabb-rövidebb sorból áll, nagybetűvel írt betűk, szótöredékek, szavak alkotják az egyetlen mondatból álló verset, amely képvers, kaligramma.

A szöveg elolvasása után világosodik meg a laza szövegösszefüggés is.

Grammatikailag egy összetett mondat, három tagmondata mellérendelő viszonyban áll, és birtokos személyjeles (-ragos) szó: „neked, édesanyád” segít a szövegértésben.

Jelentéstani elem a szöveg címe, egy szó, monologikus, jelentése kapcsolatban áll a szöveg jelentésével.

A költemény a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

Valóságos és elképzelt elemekből áll össze a szöveg világképe.

A szöveg nyelve magyar, mai, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi, a szavak nagybetűiből szótöredékek, szavak sorakoznak, ábra alakul ki, melyet három pont zár le.

A szavak hangzása semleges, talán az „édesanyád” szó emelkedik ki a jó hangzásával, mindegyik szó szótári jelentésében szerepel, a „képzület” szónál érzünk picit többletjelentést. Az „édesanyád” összetett szó jelentéssűrítő szerepével stílusértékű. Rímek nincsenek a versben.

Az első kijelentő mondat után kérdő mondatként hangzó, utána magyarázó jellegű, értelmű mondat következik és le is zárul a szöveg, amely nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

BETŰK

A költemény eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, szokatlan nyomdai, tipográfiai formájú. Az első sor egy kérdés. A második, harmadik és negyedik sorba tagoltan egy mondat kettősponttal zárul, utána egy-egy sor kiemelve s a rá következő sor az előtte álló sor utolsó előtti betűjénél kezdődik s tart a sor végéig. A kiemelt sorokban egy betű vastagon nyomtatva, felülről lefele olvasva a „szeretlek” vallomást formálja. Egyfajta képvers, ahhoz hasonló, közel álló. Különben a vers megszokott központosású, a „szeretlek” szó betűinek elrejtése játékos elem a szövegben.

A szöveg összefüggő egész — szerelmi vallomás —, ezt a kohéziót többek között a grammatikai kapcsolatok teremtik meg: a mondatok tartalmi-logikai kapcsolódása, az alany-állítmány egyeztetése, valamint a birtokos személyjeles szavak: „kedvesem, lelkembe, szívem, csücskéről, emléked, kapuját, nevéből, közepéből, illatából, betűjéből.

Jelentéstani elem a cím is, valamint a „szeretlek” betűk felsorolása, elrejtése. Ez intertextualitás, szövegköziség, gondoljunk csak a népi szövegekben elrejtett szerelmi vallomásokra, de Balassi Bálint verseire is. Balassi több versének egy-egy sorkezdő betűi a kedves nevét, Bebek Judit, Morgai Kata, Chak Borbála, Losonczy Anna, s egy másik versében a saját nevét — Balassi Bálint — is elrejtí.

A költemény 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A vers szövege valóságos (vagy elképzelt?) világkép, a lírai én szerelemi vallomása, ennek alapján az olvasó is kialakíthat egy képet a maga élményét is feldolgozva, társítva az olvasottakhoz. (Személyesen én is küldtem fiatal koromban több lánynak is olyan verses levelet, amelynek soraiba elrejtve szerepelt a szeretlek szó. Sőt a kódexek iniciáléihoz hasonlóan ki-

színezve, virággal díszítve szerepeltek az elrejtett, jól kiolvasható betűk).

A költemény magyar nyelvű, mai, írott, érzelmkifejező, szépirodalmi szöveg.

Stílusa is szépirodalmi, csupa jó hangzású szavak sorakoznak a vallomásban. A szavak szótári jelentésére itt is ráépül a szövegösszefüggésből adódó, érzelmi-hangulati többletjelentés, talán elég, ha a száraznak mondott nyelvtanból a magánhangzó és mássalhangzó szavakat nézzük: milyen másképpen hangzik ez a két szó ebben a szépirodalmi szövegben! Mindkét szó, összetett szó jelentéssűrítő szereppel — no nem a nyelvtudomány köréből —, mert szerelmi vallomás része.

A költemény szövege egy kérdő mondattal indul, majd ki-jelentő mondatok sora fogalmazza meg a lírai én vallomását, de az érzelmileg telített mondatok közelebb állnak a felkiáltó mondatokhoz.

Az igei állítmányok verbális stílusúvá teszik a szöveget, a szerző egyenes beszédét.

VALLOMÁS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai, de a prózához közelítő alkotás, megszokott nyomdai formájú, egyetlen szakasz, 13, hosszabb-rövidebb, balra zárt sorral.

A szövegösszefüggést a cím már megfogalmazza, a szöveg ezt magyarázza, egészíti ki.

A vallomást négy összetett és egy egyszerű bővített mondat fogalmazza meg grammatikailag. A mondatokban a „szívembe, magamon, neked, számomra” birtokos személyjeles (-ragos) szavak társulnak a szöveghez, mellettük többnyire egyes szám első személyű igék alakítják a szöveget. A versben kulcsszóként egyetlen határozott névelős szó: „a mindenséget” szerepel.

Jelentéstani elem a versben a „vannak dolgok”, igei-névszói állítmánnyal induló összetett mondatok ismétlése. Mellettük jelentésalakító elem a felsorolás: „dolgok, amiket nem mondhatok el, dolgok, amiket csak érzek, dolgok, amik szívembe szorultak”. Előfeltevés a „vannak dolgok” ismétlése, felsorolása, a létezésüket bizonyítja.

A cím egyetlen szó, főnév, ténamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

A költemény a lírai én monológja, kedvesének mondja, aki valószínű hallgatja, de nem válaszol.

Valóságos világtkép rajzolódik ki a szövegből, melyhez az olvasó saját véleményét társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, vallomás, meggyőző magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavakkal vall a költő, szótári jelentésű szavaira a vallomásnak megfelelő érzelmi telí-

tettség társul. A költemény igéi cselekvést, történést, állapotot jelentő alakjukkal alakítják a stílust: „vannak, nem mondhatok el, érzek, szorultak, félek kimondani, erőt veszek, elmondom, jelented”. A vers főnevei között a „dolgoz, szívembe, erőt, mindenséget” a költő számára fontos dolgot neveznek meg, közülük a végszó, „a mindenséget” egyben kulcsszó, mintegy összefoglalja a versben felsorolt dolgokat.

A versben kijelentő, de felkiáltó jellegű mondatok szerepelnek. Az első három összetett mondat és a két utolsó mondat között ellentétes szerkesztés figyelhető meg.

A verbális szöveg a lírai én egyenes beszéde.

Visszautaznék gyermekkoromba

KÉK LAGÚNA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, elbeszélő költemény, mert eseményt beszél el szereplőkkel, közelít a prózai alkotásokhoz, egyetlen szakasz, középre zárt, 106, hosszabb-rövidebb sorokkal.

A szövegösszefüggést a lírai énnel az a visszaemlékezése adja, amelynek során hatévesen „felfedező útra” indult.

Négy körmondat, többszörösen összetett mondat alá- és mellérendelő viszonya teremti meg a grammatikai, a lineáris kohéziót. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítik a visszaemlékezést, a szövegértést. Egyes szám első személyű igék — „indultam, fel ne fedezzek, megálltam, felfedeztem, kíváncsi voltam, elbűjtam” — szerepelnek túlsúlyban a szövegben néhány más személyű és számú ige mellett. Határozott névelős szavakkal emlékezik a költő gyermekkorára, az akkori eseményekre, történésekre: „az óvó néni, a tárgyakat, a szemetesláda, a sovány és kövér emberek, a fiúgyermeket, az óvoda, az ajtó mögé, a kislányokra, a pillanatot, a csodát”, amelyekről valamilyen általános tudása a hallgatónak, az olvasónak is van.

Jelentéstani elemként a szövegben a felsorolást említsük, mindazt, amit a költő gyermekkorából fontosnak tart elmondani, megemlíteni, pl. „az óvó néni, hajóskapitány, fiúk, kislányok, szomszéd kislányt, rejtély, mesében, kék lagúna, bennszülöttek”. Ebben a felsorolásban ismétlésekkel is találko-

zunk: „óvó néni, hajóskapitány, látcső, fiúgyermek, kislányok, megkülönböztető jel, ringlószilva” stb. A határozott névelős szavakat előfeltevésként is felfoghatjuk, mert a felsorolt személyek, dolgok létezését jelölik.

A költemény címe jelzős szószerkezet, utalás egy távoli, mesebeli világra, amely egyesek számára a teljes boldogságot jelenti.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Adventi koszorú*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A vers a költő monológja, szövegköziség benne az óvó néni meséje a hajóskapitányról.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződnek a szövegben, melyhez az olvasó a saját elképzelését társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélés, élménybeszámoló, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, jó hangzású szavakkal meséli el a költő óvodás korában megtett világfelfedező útját, a szótári jelentésükkel szereplő szavakból az emlékezés kellemes hangulata árad, személyes élményekkel telített többletjelentéssel állunk szemben. Az összetett szavak a maguk jelentéssűrítő szerepükkel is ezt támasztják alá: „világfelfedező, hajóskapitány, látcsövével, játékbusz, kerékmeghajtású, fiúgyermek, leánygyermek, csoporttársaim, gyermekszéken, ringlószilvafa”. A költemény igéi a lírai én vallomását, emlékezését a cselekvést jelentő alakjukkal idézik fel. A mellettük szereplő főnevek megnevezik mindazt, amire emlékezik, személyeket, dolgokat, eseményeket, állapotokat, ezeket a mellénevek segítségével képzelheti el az olvasó: „fehér szakállas, kék micisapkás öreg hajóskapitány, háborgó tenger, boldog környezetemben, égőpiros játékbusz, felfedező körutamon, szép, csipkés fehér tűneményt, ringlószilvát termő fa, a világ legvégső és legnagyobb rejtélyét, meztelenül táncoló fekete bőrű bennszülötteket”. A visszaemlékezésben szerepet játszanak a cselekvések

helyét, idejét, módját és más körülményeit megnevező határozószók, határozóragos szavak: „körútra (indultam), (óvodás) koromban, útra, meséjében, látcsövével, a legnagyobb titoknál, magamban, az én életemben, kislányokra, (remegtem) a boldogságtól, magabiztosan, térdecskéjére, ringlószilvafa alatt”.

A szóképek közül emeljük ki az óvodás gyermek számára oly fontos „még tisztázatlan felfedezni való földi valóság”-ot, a „kislányok titkát” megnevező metaforát, a sokszor látott „szép, csipkés, fehér tünemény”-ként emlegetett metaforát, „a csodát”, „a világ legvégső és legnagyobb rejtélyét”. Három hasonlat is segít az olvasónak a szövegértésben: „világfelfedező nagy útra, mint az óvó néni meséjében a ... hajóskapitány, mint a háborgó tengeren, a hajó fülkéjébe behúzódó hajóskapitány, boldog voltam, mint ... a hajóskapitány”.

A költeményben négy összetett mondat, kijelentő mondat ellentétes szerkezetként szerepel, mely a fiúk nadrágot, a lányok szoknyát viselnek „felfedezés” köré csoportosul. Ugyanakkor a hajóskapitány emlegetése, hasonlatként való szerepeltetése párhuzamos szerkesztésként áll a kisfiú képzeletvilágában, aki felfedező útra úgy indul, mint a mesebeli hajóskapitány...

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde, aki függő beszédben idézi az udvaron összeverődött fiúcskáknak mondott szavakat.

SZÜLETÉSNAPI FÉNYKÉPEZŐDÉS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, egy szakaszba, 36 sorba tagolódó rövidebb-hosszabb mondatokkal, melyek inkább közelítenek a prózai szöveghez, ezért az olvasónak az az érzése, hogy prózaverset olvas, mert eseményt, történést mesél el szereplőkkel.

A szövegkohézió a költő visszaemlékezése születésnapjára, a születésnap fénycépeződésre.

Az összetett mondatok mellé- és alárendelő viszonya teremti meg a grammatikai kapcsolatot, kohéziót, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „anyám, nekem, emlékeimben, születésnapom, arcát, szülővárosomban”. Az igék egyes szám első és harmadik személyű alakjukkal a történetet mesélik el. Határozott névelős szavak hozzák közelebb az olvasóhoz a történetet: „*a* születésnap ünnepelés, *a* borbélytól, *a* fényképeken, *a* fotográfus, *a* az ablak felé, *a* az üres levegőbe, *a* megkopott függönytartót, *a* barna játékmackót”.

Jelentéstani elem az előbb felsorolt, határozott névelős szavak felsorolása, ezek a megnevezett dolgok létezését jelölik, és az igékkel párosítva a fényképeződés folyamatát mesélik el.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, témamegnevező, utal a versre.

A költemény 2004-ben született, kötetben: *Bodzáfa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

Valóságos világkép rajzolódik ki a versben, s az elképzelt, múltbeli valóságot az olvasó is elfogad(hat)ja, összevetheti saját élményeivel, főleg, ha brassói emlékei vannak.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, emlékező, szépirodalmi alkotás.

A stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak az emlékező szövegben, ezeknek a szavaknak a szótári jelentésük mellé az emlékezés szomorkás, a megváltozott világ miatti sajnálkozás hangulata társul. Stílusértékűek az összetett szavak is: „születésnap, fényképeződés, kefefrizurát, reflektorfényben, kartonoszlopokat, születésnapom, megkopott, függönytartó”. A szöveg igéi a cselekvések sorát nevezik meg: „féltem, rendelt, vásárolt, támogattam, ültem, dicsért, intett, ne álljak, mosolyogjak, nézzek”, a közös főnevek pedig a fényképeződéshez szükséges személyeket, a szükséges tárgyakat, dolgokat nevezik meg. A főnevek társai, a melléknevek a milyenség, a tulajdonság megnevezésével a szöveg stílusát alakítják: „születésnap ünnepelés, új kosztümöt, vakító reflektorfényben, forgó széken, szép fiúcska, mesterséges póz, megkopott függönytartó, fehér fogast, barna játékmackót”.

Határozóragos szavak és névutós főnevek a cselekvések, történetek helyét, idejét, módját világítják meg: (minden) „évben, fényképeken, (egyenes) derékkal, mereven, póz ellenére, ablak felé, levegőbe, a múltból”.

A szövegmondatok kijelentő értelműek, de az emlékezés hangulatának megfelelően érzelemmel telítettek, főleg a harmadik összetett mondat, amelyben az anya felszólításait fogalmazza meg. Az első három mondat összetett mondat, utána három egyszerű, bővített mondat következik, és két összetett mondat zárja a szöveget, ezek alkotják a szöveget, amelyben az első öt mondat és az utána következő három mondat között ellentétes viszony áll fenn, hiszen ma már nincs meg, nem látható az az emlékezetes fotóműhely.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde, benne az emlékező költő az édesanya beszédét függő beszédben (*oratio obliqua*) tolmácsolja, nem egyenes, nem szó szerinti, hanem megváltoztatott idézetben, változtat a beszélő nézőpontján.

A HÁROM HATALMAS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, vers, megszokott nyomdai formájú. Az olvasónak az az érzése, hogy a hosszabb-rövidebb sorok közelítenek a prózához, ezért prózaversnek is olvashatjuk.

A szövegkohéziót a költő kérdése — ki a leghatalmasabb és kik az utánuk következők? —, és édesanyja magyarázata adja.

A grammatikai kapcsolatot, a lineáris kohéziót öt összetett, mellérendelő viszonyú mondat kapcsolata teremti meg. A mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „anyám, magamon, ruhájuk, arcuk, járásuk, kérdéseimet, államelnökünk”. A szöveg személyragos igéi is ezt a grammatikai kapcsolatot erősítik: „nem szerettem, segítettem, kezdtem, nem kaptam, tudtam meg, gondoltam” (E/1.), (anyám) „vitt, foglalja el, megválaszolta, áll, következik, követheti” (E/3.).

Jelentéstani elem a szövegösszefüggés megteremtésében a felsorolás, a címbe emelt három hatalmas, s a költő kérdésére az édesanya válasza, ki a leghatalmasabb, ki követheti és ki a harmadik.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Bodzáfa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

Valóságos világgép rajzát kapja az olvasó, aki elfogad(hat)ja a költő kérdésére adott édesanyjai választ.

A szöveg nyelve magyar, mai, meggyőző beszéd, megbeszélés az édesanyjával, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak teremtik meg a szöveg hangulatát, ezek szótári jelentésükben szerepelnek. Az összetett szavak is segí-

tenek a szöveg megértésében, abban, hogy elfogad(hat)juk az édesanya véleményét: „rangsorolni, szembejövő, leghatalmasabb, vakbuzgó, megválaszolta, államelnökünk”. A szöveg igéi a költő kérdését, „ki lehet a leghatalmasabb?” és az anya felvilágosító válaszát fogalmazzák meg: a jó Isten áll az első helyen, államelnökünk következik, őt valamelyik amerikai követetheti. Három tulajdonnév „a Kapu utcában”, „a jó Isten”, „Amerikában” mellett közös főnevek nevezik meg a színhely „a korzón, séta közben”, az ott sétálókat, a költő kérdéseit és az anya válaszát.

A szövegmondatok kijelentő, összetett mondatok.

A szöveg stílusa verbális, a költő egyenes beszéde, a költő kérdésére adott anyai választ azonban függő beszédben közvetíti, nem szó szerint, hanem megváltoztatva idézi, változtat a beszélő nézőpontjának megfelelő nézőponton.

A MARGIT-SZIGETEN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, vers. A szövegmondatokat 30 sorba, egyetlen szakaszba sorolta a költő. A hosszabb-rövidebb sorok közelítenek a prózához, ezért prózaversnek is olvashatjuk.

A szövegkohéziót a lírai én dicsekvése, osztálytársai előtti hivalkodása adja. Grammatikailag ezt az öt összetett mondat mellérendelő viszonya fejezi ki, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak sora: „osztálytársaim, fényképemet, apám, anyám, kezemet”. Egyes szám első személyű igék — „hivalkodtam, kirándulhattam, dicsekedtem, láttam, mutattam, tudtam, emlegettem” — fogalmazzák a költő büszkeségét, hogy osztálytársai előtt kirándulhatott Magyarországra. Határozott névelős szavak sorolják, mit „látott” a kilenc hónapos költő a csodás Budapesten, ezek a szavak utalásként is sorakoznak a szövegben: „*a* Lánchidat, *a* barátságos kőoroszlánokat, *a* Halászbástyát, *a* Budavári Mátyás-templomot, *a* Duna-parti szállodákat, *a* Margit-szigeten készült fényképemet”.

Jelentéstani elemként fogadjuk ezt a felsorolást, bár az akkori lírai én számára a budapesti látnivalók nem sokat jelenthettek. A határozott névelős főnevekkel jelölt dolgok létezését előfeltevésként fogadhatjuk el.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, tulajdonnév, földrajzi név, utal a szövegre.

A költemény 2004-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a lírai én monológja, szövegköziség benne a tulajdonnevek (földrajzi nevek, intézménynevek stb.).

Valóságos világkép rajzolódik ki a költeményben, amelyhez az olvasó a saját véleményét társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, meggyőző, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, amelyek szótári jelentésükben szerepelnek, a hivalkodás, a dicsekvés megkövetelte többletjelentéssel. Az összetett szavak nagy része a budapesti látnivalókat sorolják, a költő dicsekvő magatartását erősítik. De az igék többsége is, amelyek a lírai énhez fűződnek, az ő cselekvését fogalmazzák. A szöveg főnevei, főleg a tulajdonnevek említése is a költő büszkeségérzését jelzik. A melléknévvel párosított főnevek is ebbe a sorba illeszkednek, a „barátságos kőoroszlánokat, a keringőt táncoló Dunát, mesebeli fővárosába, csodás Budapestre” jelzős szerkezetek mellett, a leleplező „kilenc hónapos” szószerkezettel együtt.

A szövegmondatok kijelentőek, de érzelmileg telítettek, közelítenek a felkiáltó mondathoz.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde, benne saját egyenes beszédével.

A KÓSTOLÓ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Egyetlen szakasz, hosszabb-rövidebb, 77 sor, középre zárva, közelebb áll a prózához, mert eseményt mesél szereplőkkel.

A szövegösszefüggést a lírai én visszaemlékezése teremti meg: a tanítónéni visszautasította a neki vitt kóstolót.

A visszaemlékezést két hatalmas körmondat alá- és mellérendelő viszonya alkotja, egyben a grammatikai, a lineáris kohéziót. A mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „koromban, anyám, tanító nénimet, rokona, éléskamránkban, demokráciánkban, apámnak, családukunknak, fülemet, ujjbegyeim, osztálytársamnak, ellenőrző könyvecskémbe”. A szöveg ígéinek nagyobb része egyes szám harmadik személyűek: „fölvezette, mondta, megérdemli, elkészítette, vágott, elment, vásárolt, gondolta, hazahozta”, de a tanító néni és az édesanya párbeszédében egyes szám első személyű alakok is szerepelnek, néhány többes szám első személyű alak mellett. Határozott névelős szavak: „a tankönyvkiadó, az ábécéskönyvet, az én tanító nénimet, a kóstolót, a kultúrházzal, a kamrából, az asztalnál, a fülemet, az átkozott, vastag cserefavonalzóval”.

Jelentéstani elem a költeményben az események felsorolása, a disznóvágástól a kóstoló elkészítésén át a visszautasításig és a fiú örvendezéséig. A határozott névelős szavak, főnevek előfeltevésként elemezhetők, mert a személyek, dolgok létezését jelölik.

A költemény címe egyetlen névelős szó, ténamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Adventi koszorú*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, de idézi benne édesanyja és a tanító néni szavait.

A költemény valóságos világképet rajzol meg, melyhez az olvasó a saját élményeit társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélés, beszámoló, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak szótári jelentésben sorakoznak a versben. Mellettük az összetett szavak jelentéssűrítő szerepükkel alakítják a stílust: „kisiskolás, tankönyvkiadó, ábécéskönyvet, iskolatáska, előkészítette, éléskamránkban, kultúrházzal, zsírpapírt, újságpapírba, aranycsíkokkal, ebédlőkészlet, porcelánkannákba, megmaradt, cserefa vonalzóval, belekékültek, osztálytársamnak”. A szöveg igéi az emlékezés hiteles megörökítését szolgálják, többnyire cselekvést és történést fejeznek ki, kijelentő módúak. Az emlékezés részletes képet fest a kisiskolás korban történt eseményről, a költő személy szerint megnevezi édesanyját, édesapját, tanító nénijét tulajdonnévvel, azokat a tárgyakat, amelyek a korabeli világot idézik, pl. a családhoz kapcsolható, a kamrában őrzött ebédlőkészletet, a közértben vásárolt papírt, s az iskolában történeteket is. Melléknevekkel is illusztrálja a megidézett világot: „kisiskolás koromban, keménykötésű könyvekbe, kóstolós listára, hideg éléskamrában, szegény ember, ritkán használt drága, aranycsíkokkal díszített fehér ebédlőkészlet nagy sültés-táljáról, eresztett puliszkát, hideg tejet, fehér porcelánkannákba, drága kóstoló”. A történet helyszíneiről, idejéről, módjáról és más körülményeiről a határozószók és a határozóragos szavak tudósítanak: (kisiskolás) „koromban, télen, listára, falun, igyekezettel, éléskamránkban, buzgalommal, újságpapírba, iskolába, tanári szoba elé, valamelyik órán, helytelenkedésért, osztálytársamnak, (ellenőrző) könyvecskémbe”.

Szóképek: Hasonlással emlékezik a költő arra a bizonyos kóstoló küldésre: „kolbászt is vágott ... , akkorát ..., hogy ...

sok szegény ember megirigyelné”, „Sanyika olyan rossz fiúcska, / hogy sokszor nem tudom, mit csináljak vele”, „olyan körmöst adott azzal az átkozott, / vastag cserefa-vonalzóval helytelenkedésért, / hogy belekékültek ujjbegyeim”.

A szövegmondatok kijelentő mondatok. Az első összetett mondat az elhatározás, a döntés — kóstoló a tanító néninek —, a többi mondat a végrehajtás és a visszautasítás és a fiú örömét meséli el.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde, benne az anya és fia párbeszéde, illetve az anya és a tanító néni párbeszéde.

BODZAFÁ VIRÁGA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, hosszabb-rövidebb sorokból álló egy szakasz. Maga a szöveg közelít a prózához, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szülőkre és a rokonokra való emlékezés, a bodzafavirág gyűjtésének elmesélése adja a szövegkohéziót.

A grammatikai kapcsolatot, kohéziót a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonya teremti meg, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „miénk, eszünk, szüleim, udvarunkról, apám, gondjuk, vagyonunkat, mellettünk, szekerén, hangját, hajában, ünneplőjére, fejére”. A történetet személyragos igék mesélik el, két egyes szám első személyű, de többségében egyes szám harmadik, többes szám első és többes szám harmadik személyű alakok. Határozott névelős szavak jellemzik a családot, tagjait: (család) „*a* miénk, *a*z ingóért s *a*z ingatlanokért, *a* pénzt, *a* pálinkás üvegből, *a*z anyagiakkal, *a*z egészséggel, *a* bodzát, *a*z összes virágot”.

Jelentéstani elemként olvashatjuk a rokonság felsorolását: „szüleim, nagynéném, sógor bácsi, keresztanyám, keresztapám, nagynénik”, mellettük cselekvéseik felsorolását: „teremtették meg, tudták, szedték le, vigyáztak, feszengtek, rá se hederítettek, húztak”. A határozott névelős szavakkal jelölt személyeket és dolgokat előfeltevésként elemezhetjük.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, ténamegnevező, utal a szövegre, amelyben nem a virág leírása található, hanem a család bizonyos tulajdonságainak jellemzése, s a kettőt az egészséges életmódra való utalás kapcsolja össze.

A költemény 2005-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a költő lírai monológia, szövegköziség a bodzafa termése, az egészséges életmódra való utalások.

Valóságos világkép rajzolódik ki a költeményben, amelyet az olvasó is elfogad(hat).

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, jellemzés, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak szótári jelentésben, de a jellemzés során „az apám arca kékre vált”, „mégis leszakította az összes virágot” említése kissé kellemetlen hangulatot lop a szövegbe. Az összetett szavak jelentéssűrítő szerepükkel segítik ezt a szövegértést: „mindennapi, kőműves-szerszámaid, adásvételi, tréfás kedvű, világmindenség, meggazdagodás, vagyonszerzés, kivirágzott bodzacserjéket, gyógynövényt”.

Az igék közül a többes szám első és harmadik személyű igék jelölte cselekvéseket említhetjük: „összeverődtünk, vártuk, indulhassunk, örvendeztük, követtük, szedtük” és a „teremtették meg, (harcolni) tudtak, szedték le, vigyáztak, fesszengtek, rá se hederítettek”.

A melléknév + főnév szókapcsolatok a milyenség, a tulajdonság jelölésével segítenek a szövegértésben: „élelmes család, közös udvarunkról, kis vagyonunkat, adásvételi szerződés, különös család, ritka családi ünnepekre, terebélyes keresztanyámnak, egészséges életmódról, friss falusi levegőt, kapzsi kezét, szürkülő fejére, tépett bodzavirágok”. Határozóragos és névutós szavak a helyet, időt, módot jelölik: „megélhetésre, küszködve, ingóért s az ingatlanokért, ágakról, buzgón (szedték le), (apám arca) kékre vált, pálinkás üvegből, (szedtük) rendületlenül”.

Hasonlattal jellemez a költő egyik mondatában: „S ha mégis megkurtította valaki / kis vagyonunkat, / apám arca kékre vált, / mint a két példányban készülő / adásvételi szerződés között / lapuló indigó”.

A szövegmondatok kijelentő értelműek, összetett mondatok.

A szöveg stílusértéke verbális, a lírai én egyenes beszéde.

MINT ÉGI MADARAK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, elbeszélő költemény, megszokott nyomdai formájú, egyetlen szakasz, balra zárt, 60 hosszabb-rövidebb sorral.

A szövegkohéziót annak a beszélgetésnek az elmondása adja, amelynek során a nagymama nem hiszi el, hogy a Föld kerek és mozog, pedig az unoka ezt tanulta az iskolában.

Három összetett mondat alá- és mellérendelő viszonya teremti meg a grammatikai összefüggést, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítenek a szavakat összekapcsolni: „nagyanyám, kezében, szerelmére, engem, üregébe, nagyapám, vonzereje”. Egyes szám harmadik személyű igék: „nem hitte, forog, megállt, tanított, forogna, szóródna szét, kiürülne”, s mellettük néhány többes szám harmadik személyű ige is segít a szöveg megformálásában: „állnának, lehullnának, kalimpálnának”. Határozott névelős szavak — „a szénaboglyák, a Föld, a fagereblyével, az ég üregébe, a tűző napon, a templomtetőről, az összes cserepek, a kicsi patak, az ökrökkel, a csillagok, a Göncölszekérnek” — sorolják mindazt, amelyről valamilyen általános tudása van a hallgatónak is.

Jelentéstani elem a szövegben a beszélgetésben elhangzott gyermeki „információk” és a nagymama ellentmondó véleménye, majd a fiú magyarázata és a nagymama mosolya, utána pedig a képzelete — események felsorolása. Előfeltevés a határozott névelős szavak sora, melyek a felsorolt személyek, dolgok létezését jelölik.

A szöveg címe egy hasonlat része, témamegnevező, utal a szövegre.

A költemény 2002-ben született, kötetben: *Adventi koszorú*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, intertextualitás benne a Föld, Göncölszekér, Nap földrajzi tulajdonnevek említése.

Valóságos vilásképet kapunk a költeményben, az utolsó sorok elképzelt elemeket tartalmaz, s az olvasó eldöntheti, hogy a fiú vagy a nagymama véleményét fogadja el.

A szöveg magyar nyelvű, mai, köznapi beszélgetés, de tudományos témákról szóló társalgás, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak szótári jelentésben sorakoznak a szövegben, enyhe rábeszélés, meggyőzés szándékú többletjelentés érződik benne. A vers igéi cselekvést, történést, létezést jelölnek, kijelentő módú alakjukkal a fiú véleményét fogalmazzák meg: „mondtam, megállt, tanított, szárítottunk, elindultak, elmosolyodott”, de a nagymama feltételes módú igéivel — „forogna, állnának, szóródna, lehullnának, kalimpálnának, kiürülne, aláfolyna, szállnának” — próbálja meggyőzni unokáját, aki újra csak kijelentő igékkel bizonygatja, hogy a Föld „forog, tanultuk, mondtam”. A költemény szereplőit, a Föld és a feltételezett történések nevét főnevekkel nevezi meg a költő, mellettük melléknevek állnak, segítik, színesítik a szöveget: „rekkenő melegben, ég üregébe, drága szarvasmarhaleledel, tűző napon, zuhanó harangok, kicsi patak, indigókék űrtengerbe, égi madarak, göndör hajú tanító néni”. A határozóragos vagy névutós szavak az események, történések helyét, idejét, módját jelölik: „szénaboglyák között, melegben, fage-reblyével, üregébe, egész nap, űrtengerbe, csillagok közé, oda-fent”.

Szóképek: A beszélgetés során a nagymama szavaiban szerepel megszemélyesítés: „fejjel lefelé állnának / a szénaboglyák”, „lehullnának az összes cserepek”, „kalimpálnának a zuhanó harangok”, „nagyapám szekere / ... / társa lenne oda-fent / a Göncölszekérnek” és hasonlattal is próbálja meggyőzni unokáját: „a libák s a tyúkok úgy szállnának, / mint az

égi madarak”, és a fiú is elképzei, hogyan „repülünk madarakként a világegyetembe...”

A költeményben kijelentő mondatokat olvashatunk, a három összetett mondat közül az elsőben a fiú véleménye és az azt megcáfoló mondatok sorakoznak, a második és harmadik mondatban a gyerek újabb magyarázata következik, amelyet a nagymama balgaságnak tart, de a nagymama szavai nyomán a fiú képzelete is „repülni kezd”. Az első, valamint a második és harmadik mondat így ellentétes szerkesztésű.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde, de benne a nagymama szavait idézi harmadik személyben, szabad függő beszédben.

VILLÁSFARKÚ BARÁTAIM

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, hosszabb-rövidebb 51 sor, egy szakasz, s az olvasó prózaként is olvashatja, prózaversként.

A szövegösszetartó erő a költő gyerekkorára és benne a villásfarkú barátokra való emlékezés.

Egyszerű bővített és alá- és mellérendelő viszonyban álló összetett mondatok kapcsolódnak egymáshoz, teremtik meg a grammatikai kohéziót, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „nagyapám, szüleim, pajtásaim, gazdáik után, barátaim, búmat-bánatomat, velem, tőlük, vándorútjukra”. Egyes szám első személyű igék és néhány többes szám harmadik személyű ige segítenek a szövegfogalmazásban. Határozott névelős főnevek jelzik az emlékezés során felbukkanó dolgokat — „a hegy, a kasza, a város, a falu, a háziállatok” — és „a Göncölszekér, a fecskék”, ezek társaságában töltötte idejét a gimnazista.

Jelentéstani elem ez a felsorolás, amely egyben előfeltevés is, a jelölt dolgok létezését közli.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, a lírai én társai, vigasztalói.

A költemény 2004-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2006.

A szöveg a költő monológja, szövegköziség a brassói Cenk, földrajzi név, a Göncölszekér, csillagnév.

A költeményben valóságos világkép bontakozik ki, de egy elképzelt világkép is felvillan, s ezt az olvasó saját benyomásaival, emlékeivel vetheti össze.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, emlékező, szépírodalmi alkotás.

Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben, szótári jelentésükben, az emlékezésre jellemző szomorkás hangulatban.

Az összetett szavak is ezt emelik ki: „nagyapám, óvárosi, visszhangzó, háziállatok, napestig, Göncölszekeret, villanydróton, villásfarkú, búmat-bánatomat, elbúcsúzni, vándorútjukra, nagyvárosban, salakpályán, futballsztárnak”. A szöveg igéi a nagyszüleinél búslakodó fiú cselekvéseit sorolják: „üldögéltem, búslakodtam, vágyakoztam, hallgattam, szemléltem, vallottam meg, szaladtam, hajtottam”, s csak a visszhangzó hangokat hallgatta: „kotkodácsoltak, gágogtak, bégettek, bőgtek”, a villásfarkú fecskék meg „csiviteltek, vitték-hozták (a hírt), együtt búsultak” vele. A melléknév + főnév kapcsolatok, jelzős szó szerkezetek hoznak egy kis derűt, változatosságot a fiú életébe: „rövid nadrágban, focizó pajtásaim, szunnyadó falu, villásfarkú fecskék, kerek bőrlabda”.

A szövegmondatok kijelentő értelműek, az emlékezés hangulatának megfelelő érzelmi töltettel. Két egyszerű bővített mondat és hét összetett mondat alkotja a vers szövegét. Ellentétes szerkesztést emelhetünk ki a szövegből, a valóságos világkép után az utolsó összetett mondat az álmaiba merülő fiút láttatja.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

A HÁROMNEGYEDES HEGEDŰ

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 105 hosszabb-rövidebb, középre zárt sorral. (A hosszabb-rövidebb sorok is jóindulattal egy karcsú hegedű képét vetítik az olvasó elé?)

A szövegösszefüggést egy háromnegyedes hegedű köré font történet elmesélése teremti meg.

Nyolc összetett mondat alá- és mellérendelő viszonya alkotja a grammatikai, a lírai kohéziót. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítenek: „szüleim, anyám, apámhoz, hangom, kezem, városunkban, reánk, fiam, öcsémmel, nálunk”. Az igék nagy része egyes szám harmadik személyűek, bár egyes szám első személyűek is társulnak hozzájuk. Határozott névelős szavak: „a gyermeknek, a kezem, az univerzál áruházba, a kiszolgálónő, a szóló- és basszusgitárt, a bendzsót, az akváriummal, a trópusi vízinövények”.

Jelentéstani elem a költeményben a felsorolás, egyrészt az események felsorolása, mellette a hangszerek sorolása. Előfeltetés a határozott névelős szavak léte, amelyek a személyek, a dolgok létezését jelzik.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, utal a szövegre, téma-megnevező.

A költemény 2001-ben született, kötetben: *Adventi koszorú*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a költő monológja, benne idézi a szülők párbeszédét.

Valóságos világképet rajzol meg a vers, benne egy-egy elképzelt, fel-felvillanó elem a gyermeki fantázia termékeként.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, beszámoló, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, szótári jelentésük mellé az emlékezés kellemes hangulata társul. Az összetett szavak is ezt a hangulatot erősítik: „olajfestmény, hangszert, gyermekkórusban, kiszolgálónő, szóló- és basszusgítár, cigánymuzsikások, vadászkürtöt, tankönyvben, szájharmonikát, tangóharmonikán, neonfényben, vízínövények”. Az igék nagy része cselekvő ige, a hangszerek válogatásakor és a történet mesélése során bekövetkező cselekvéseket, történéseket fogalmaznak meg: „belátták, fordult, mondta, megfogta, mosolygott”(E/3.), „írtam, áriáztam, bámultam, láttam” (E/1.), „elmentünk, nézegettük, összeverekedtünk” (T/1). A szövegben a személyeket, a hangszereket főnevek nevezik meg, melléjük melléknév formájuk a stílust: „tehetséges gyermekkel, művészi tehetség, üzleti érzékkel, szabadtéri színpadán, olcsó szájharmonikát, fényes diófafurníros csellót, zöldes, üvegbe zárt tengert”. Határozóragos szavakkal a cselekmények, események színhelyéről, az időről és más körülményről szerzünk tudomást: „gyermekkel, bennem, apámhoz, gyermeknek, gyermekkórusban, szupermarketbe, áruházba, kedvesen, hosszasan, szomorúságomban, öcsémel, nálunk, esténként, neonfényben”.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, ellentétes szerkesztésűek, az első két mondat a tanácskozást, a harmadik mondat a vásárt, a negyedik az örömteli hazatérést, az ötödik és hatodik a vásárolt hangszer szomorú sorsát (szekrény teteje, az ágy alá), míg az utolsó két mondat a cserét meséli el.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde, benne a szülők beszéde, valamint az üzletben elhangzó párbeszéd idézése függő beszédben történik.

SZÉKELY HARISNYÁBAN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, vers, 33 sorból álló egy szakasz, de a hosszabb-rövidebb sorok inkább közelítenek a prózához, az olvasó prózaversként is olvashatja.

A szövegkohéziót egy iskolai ünnepélyre készített székely harisnya és csizma „elkészítésének” története, elmesélése adja.

A grammatikai kapcsolatot a három összetett mondat mel-
lérendelő viszonya teremti meg, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak: „anyám, eszembe, harisnyámat, térdem, magamat, csizmám, pódiumán”. A személyragos igék egyik része egyes szám első személyű: „nézem, látnám, vallanám, restelltem”, másrészt egyes szám harmadik személyűek: „készítette, ropja, állította össze, vont be, vitt”. Határozott névelős főnevek jelölik azt, amelyről általános tudása lehet a hallgatónak, amit a költő elmesél: „a sárguló fényképet, a két darabból, a táncot, a szárát, a színdarabban”, ezek a lírai én akkori szomorúságát, szégyenérzetét festik.

Jelentéstani elemként is olvashatjuk az előbbi felsorolást, előfeltevésként pedig a határozott fővegekkel jelölt dolgok létezését, és azt, ami csak a szöveghelyzetből, a kontextusból derül ki: a költő szülei fiúknak az 1970-es évek elején aligha vásárolhattak gyerek-székelyruhát Brassóban, mert ilyen nem árusítottak üzletek, a ruhakölcsönzők pedig két-három ilyen népviseleti ruhát ha tarthattak, így az édesanya kénytelen volt „összetákolni” a lábbelit, és alsónadrágból „készíteni” a harisnyát.

A szöveg címe jelzős szószerkezet, utal a szövegre, amelyből az olvasó számára is csak a végén derül ki az igazság.

A költemény 2004-ben született, kötetben: *Bodzafa virága*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2006.

A szöveg a lírai én monológja.

Valóságos világkép jelenik meg a költeményben, ennek alapján az olvasó is kialakíthatja magának a saját véleményét. (Főleg/esetleg, ha hasonló helyzetet ő is már megélt.)

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, emlékező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak között rossz hangzású szavak leplezik le az anya jóindulatú cselekedetét, ezek ellentétes értelmű szavakként is elfogadhatók: „székely harisnya, tánc, csizma, szerelmes, kislány — alsónadrág, buggyos, összetoldott, kartonból, kályhafestéssel”. A költemény szavainak szótári jelentésére a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés épül, többek között a költő emlékeiből előbukkanó restelkedés és az olvasó sajnálata. Az összetett szavak is ezt idézik: „fényképet, alsónadrág, összetoldott, gázolaj, félcipőből, kályhafestéssel”. A szöveg igéi az anya jó szándékú cselekedeteit — „készítette, állította össze, vont be, vitt” — érzékeltetik, mások a költő tetteit: „nézem, eszembe jut, látnám, vallanám, restelltem”. A vers főnevei a költő számára valódi székely harisnyát és csizmát, s ellentétként az anya által „készített” „alsónadrágból, fekete félcipőből, kályhafestéssel bevont csizmát” nevezik meg. A melléknevek is — „fehér téli alsó nadrág, összetoldott csizmam, gázolaj szagú pódiumán, fekete kályhafestéssel” — ezt az ellentétet erősítik.

A költemény mondatai kijelentőek, érzelmileg telítettek. Ez a gyermekkori restelkedés a versben ellentétes szerkesztéssel jelenik meg a szavak szintjén, de a mondatok és a szöveg szintjén is. A címbe emelt székely harisnya (melyhez a csizmát is odaképzeli), az olvasó számára tudjuk, mit jelent, tudta ezt a kisfiú is, aki jogosan restelkedett az édesanyja jó szándékú, kényszer hatására „készített”, mondhatnánk ál-székely harisnyája és félcipőből „készített” csizmája miatt.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

A CENK ALATT, ÉJJEL

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, egy szakasz, szövegmondatok, hosszabb-rövidebb, balra zárt sorokban olvashatók.

A szövegkohéziót a tájleírás, a Cenk alatti szülőváros néhány elemének a bemutatása adja.

Két egyszerű bővített mondat között három összetett mondat alá- és mellérendelő viszonya teremti meg a grammatikai, lineáris összefüggést. A mondatokon belül a birtokos személyjeles (-ragos) szavakkal vall a költő szülővárosáról: „korzóján, porondjain, testünknek, vállainkba, hátukon”. A költemény igéi egyes szám és többes szám harmadik személyűek: „hallik, elmúlt, megszab, jön, elmúlik, recseg” és „nyelk, énekelnek, suttogják, húzódnak, elalusznak, hozzák”, de a „füttyörésünk, nem bírunk” igék többes szám első személyűek. Határozott névelős szavakkal fogalmazza meg a költő mindazt, amelyről valamilyen általános tudása van a költőnek és lehet az olvasónak: „a város, a port, a nyár, a toronyóra, az ősz, a talány, az avar, a lámpagyújtók”.

Jelentéstani elem a költeményben az előbbi felsorolás, amely egyben leírás is, s a határozott névelős szavak előfeltevésként is elemezhetőek.

A szöveg címe egy mondat, a szülővárost idézi, névutós tulajdonnévvel, helyet és időt jelöl meg.

A költemény 1981-ben született, kötetben: *Madártemető. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1993.

A szöveg a költő monológja, szövegköziség benne a „Cenk” tulajdonnév, a szülőváros, Brassó szimbóluma.

A költemény valóságos elemeket sorol, a lírai én meglátása mellé az olvasó a saját véleményét társíthatja.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakkal idézi a költő szülőföldjét, szülővárosát, ezek a szavak szótári jelentésben szerepelnek, de a költő és az olvasó részéről is többletjelentés társul hozzájuk, sőt mesebeli elem a „rézerdő”. Jelentéssűrítő szerepükkel az összetett szavak is ezt idézik: „Holdcsendet, utcaseprők, toronyóra, ködrendszerben, rézerdőkben. lámpagyújtogatók”. Az igék a történeteket, és az utcaseprők, a szerelmesek és mások cselekvéseit fogalmazzák, mellettük a melléknevek, és főnevek személyeket, dolgokat és természeti képeket neveznek meg: „Holdcsendet megtörő szemetesek, harmatos füvek, zárt ködrendszerben, huzatos éjszakák”.

Két megszemélyesítés — „jön az ősz, éjszakák húzódnak vállainkba” — teszik érzékletessé a stílust, az első természeti jelenséget személyesít meg, a második egészségügyi kérdést, a reumát nevezi meg képszerűen.

A költeményben kijelentő, de felkiáltó értelmű mondatokat olvashatunk, a szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

VISSZAUTAZNÉK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény, megszokott nyomdai formájú, 18 szakasz, 6-7-8 sorosak.

A szövegösszetartó erőt a költő kívánsága teremti meg: szeretne visszautazni gyermekkorába.

Grammatikailag ezt a kívánságot alá- és mellérendelő összetett mondatokból tudjuk meg, a mondatokon belül pedig a birtokos személyjeles (-ragos) szavak segítségével: „gyermekkoromba, magamhoz, barátaimmal, kezembe, kívánságaimmal, apámmal, cimboráimmal”. Az igék nagy része egyes szám első személyű: „visszautaznék, kiszámítottam, utaznék, érnék vissza, bandukolnék, öleljem, csípjem, meghallgassam, megpillanthassam, leülhessek, ott lehessek, hallgatnám, nem tehetem”. Határozott névelős szavakkal a szerző „a beszélő-érző tárgyakat”, személyeket, dolgokat nevez meg.

Jelentéstani elem a szövegben a szakaszokat bevezető kívánság, a „Visszautaznék gyermekkoromba” sor ismétlése, amelynek igéje a címben is szerepel, megerősítve a lírai én kívánságát. Aki felsorolással jelzi, miként szeretne visszautazni (repülővel, személyvonattal, gyalog), mit szeretne tenni (magához ölelni gyermekkorát, betévedjen a középkori várba, beléphessen a vallásórára, kavicsokat keresne), végül belenyugszik abba, hogy nem teheti meg. Előfeltevésként fogadhatjuk el a határozott névelős szavakat, mint létező dolgokat, személyeket.

A szöveg címe egy feltételes módú ige, témamegnevező, utalás a szövegre, ahol kiderül, hova, miért, milyen céllal, szándékkal, mivel, kikkel utazna.

A költemény 2002-ben született, kötetben: *Adventi koszorú. Versek.* Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2002.

A szöveg a szerző monológja, intertextualitás benne a bibliai Jordán vize, az Ígéret földje, Amerika Hangja rádió tulajdonnevek.

Valóságos világképet kapunk a költeményben, benne egy-két elképzelt elem, amelyhez az olvasó társíthatja a saját véleményét, esetleges kívánságát.

A szöveg nyelve magyar, mai, beszámoló, vallomás, magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakkal kívánczik vissza gyermekkorába a költő, szótári jelentésükben szerepelnek ezek a szavak, az emlékezésnek megfelelően, a vágyakozásra jellemző hangulattal, többletjelentéssel. Az összetett szavak is ezt erősítik: „gyermekkoromban, kiszámítottam, háromszázhatvanöt, személyvonattal, szökőkút, gyermekvárosban, középkori (várba), válásórára, reménykeltő, rövidnadrágos”. A vers igéinek nagy része cselekvő, feltételes módú, a kívánságot fogalmazza, a záró szakaszban cselekvő, kijelentő alakú igékkel nyugszik bele a valóságba: „nem tehetem, viszem (magammal).” A gyermekkorban megismert személyeket, dolgokat, „beszélő-érző tárgyakat”, eseményeket stb., a főnevek sorolják. Mellékük jelzős szó szerkezetként melléknevek társulnak: „csípős csalánok, kis fekete malacot, régi gyermekvárosban, télifás zenét, középkori várba, hős kapitányok, tiszta gyermeki szívvel, zsidó barátaimmal, bajai kislányt, színes kavicsokat, rohanó folyó medrébe”. A cselekvések, történések, a gyermekkorú évek színhelyét, idejét, más körülményeit határozószók és határozóragos szavak ismertetik: „gyermekkoromban, repülővel, személyvonattal, gyalog harminc évig, magamhoz (öleljem), szívvel, táncoló halak közé, apámmal, cimboráimmal”.

A költeményben két szóképre bukkanhatunk: „emlékeim súlyos atomjait” (viszem magammal) — metaforát, és rögtön mellette a hasonlatot: „mint hegymászó a nehéz hátizsákot”.

A költemény kijelentő mondatai összetett mondatok, ellentétes szerkesztésűek, az első 17 szakasz és az utolsó szakasz között: a kívánságot és a valóságot szembeállító sorokkal.

A szöveg verbális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

Aranymag

ARANYMAG

Beke Sándor verse eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, egy szakasz, 17 sor.

A szöveg kohéziója egy természeti jelenség — aranyszínű harmatcsepp — leírása és a vele történő esemény.

A grammatikai kapcsolatot a mellérendelő mondatok viszonya teremti meg, a mondatokon belül az alany és állítmány egyezése, és két birtokos személyjeles (-ragos) szó: (az almafa) „levelén”, és „ágára”. A személyragos igék az eseményt, a történést és a cselekvést fogalmazzák meg: „csügg, remeg, ragyog, legurulna, nem engedi, tartóztatja, csillogtatja, száll, csipegetni kezdi” — mind egyes szám harmadik személyűek. Határozott névelős főnevek hozzák közelebb az olvasóhoz a verset, a szöveg világát, meghatározott dolgokról van szó, ezzel utal költő a szöveg létrehozása, az olvasó pedig a megértés során arra az eseményre, történésre, melyről a vers szól: „*az* almafa (ősz levelén), *a* felkelő nap, *a* földre, *a* sárguló” (falevél), s csupán a sor végén szerepel „*egy* kíváncsiskodó cinegemadár” (határozatlan névelővel).

Jelentéstani elem a szövegben az események, történések felsorolása: „harmatcsepp csüng, remeg, ragyog, tartóztatja a falevél, szellő lengeti, melléje száll, csipegetni kezdi”. A határozott névelőkkel jelölt dolgok előfeltevésként segítik a jelentés megértését.

A szöveg címe még általános jelentésű összetett szó, a szöveg elolvasása után válik világossá az olvasó előtt.

A költemény 2008-ban született, kötetben: *Átölelt a lelked.* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A szöveg a lírai én monológja.

Valóságos világkép, természeti jelenség leírása rajzolódik ki a szövegben és az olvasó ennek alapján alakít(hat) ki magának véleményt, képet.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, leíró, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, amelyek szó-tári jelentésükben szerepelnek, enyhe érzelmi többlettel gazdagodva. Jelentéssűrítő szerepűek az összetett szavak is: „aranszínű, harmatcsepp, almafa, legurulna, napfény, cinegemadár”.

A szöveg történetét kifejező igéi jelentésükkel teljes mértékben eleget tesznek az olvasó elvárásának, megértetik a költő mondanivalóját. Ebben segítenek a főnevek is, a szöveg köznevei: „harmatcsepp, almafa, levél, csillag, föld, falevél, szellő, ág, cinegemadár”. A melléknévvel párosított főnevek a költeményben bemutatott természeti kép milyenségét, a felsorolt dolgok, tárgyak, madár tulajdonságát nevezik meg: „aranszínű harmatcsepp, szerény hajnali dísz, őszi levelén, felkelő nap, sárguló falevél, kíváncsiskodó cinegemadár”.

Határozóragos főnevek jelölik a helyet: (almafa) „levelén”, (a nap) „fényében), „melléje” (száll).

A szöveg szóképei között a címbe emelt metafora: „arany-mag” mellett megszemélyesítést találunk: „a harmatcsepp legurulna, nem engedi, tartóztatja a sárguló falevél, szellő lengeti”.

A költemény mondatai kijelentő mondatok, szerkezetileg egy egyszerű bővített mondat után három összetett mondat következik.

A szöveg verbális stílusu, a lírai én egyenes beszéde.

MESTERSÉGEK

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. A szöveg két szakasz, 59 + 6 sorral.

A szövegösszetartó erőt a 18, illetve még egy mesterség felsorolása, rövid jellemzése, valamint egy ellentét felvillantása adja, amely zárja a verset.

Grammatikailag a szöveg alárendelő összetett mondatok sora, a mondatokban birtokos személyjeles (-ragos) szavak jellemzik a felsorolt mesterségeket: „favágó fejszéjével, a kaszásnak a rendmániája, a színésznek szerepét, lelke, énekesnek villájában, népszerűségébe, a festőművész műhelyében, a bemondónőnek lelkiállapota, almafák ágait”.

A szöveg igéi mind egyes szám harmadik személyűek, a mesterségek képviselői cselekszenek, történik velük valami. Ismert mesterségekről van szó, ezért a költő határozott névelős névszókkal sorakoztatja, jellemzi őket: „*a* társadalomban, *a* tanító néni, *a* favágó”, csak azt az embert nem tudja a költő megérteni, aki... (nem dolgozik), csak ezt az „*egy* (határozatlan névelős) embertípust” nem tudja megérteni.

Jelentéstani elemként a mesterségek felsorolását említhetjük, benne az utolsó embertípus említése ellentétként zárja a verset.

A költemény címe témamegnevező, egyetlen szó utal a szövegre.

A költemény 2008-ban született, kötetben: *Átölelt a lelked*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A szöveg a költő monológja.

Valóságos világgépet kap az olvasó a mesterségekről, s az olvasó el is fogadja a jellemzésüket is, elgondolkozhat, ki lehet az az embertípus, „akit mindennap itt látok / a kapunk előtt le- s feljárni”.

A szöveg nyelve magyar, mai, elbeszélő, magyarázó, szépirodalmi alkotás.

Szépirodalmi a stílusa is.

Jó hangzású szavak jellemzik a felsorolt mesterségeket, az olvasó is elfogadja azokat, de az utolsó szakaszban említett „embertípust” ő sem tudja hová sorolni, ő sem tudja hasznos társadalmi kategóriába beilleszteni. A szavak szótári jelentéséhez a jellemzés során többletjelentés épül, a megbecsülés, a szeretet érzése, ehhez járulnak az összetett szavak is a sajátos jelentéssűrítő szerepükkel: „favágó, vesszőseprű, utcaseprő, narancssárga, porfelhőt, kőműves, mozdonyvezető”. A mesterségek jellemzését cselekvő igék végzik el: (a tanító néni) tanít, (a favágó) csapást mér, (az ács gerendákat) illeszt össze, (a koldus) kéreget, (a kaszás) kaszál, (a pap) hirdeti az ígét, áldást oszt. A határozóragos szavak a cselekvés helyét — „gyermeknek, a hegy szívében, a fenyőre, tetőn, az utcán” — vagy az idejét — „reggeltől estig, hajnalban, kora tavasszal” — jelölik.

A szövegmondatok kijelentő mondatok, de sugárzik belőlük a tisztelet, a megbecsülés, a társadalomban betöltött helyük, szerepük fontosságának az elismerése, ezért közelítenek a felkiáltó mondathoz, s az utolsó szakaszban találunk elítélő, megvetést sugalló tiszta felkiáltó mondatokat.

A költemény szövege egyszerű bővített mondattal indul, utána alárendelő mondatok sorakoznak a szöveg végéig. Az első szakasz mondatai ellentétben állnak az utolsó szakasz mondataival.

A szöveg stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

MEGHATÁROZÁS

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott, lírai alkotás, költemény. Egyetlen szakasz, 12 soros.

A szöveg kohézióját a költő szerepét, szinte ars poeticáját is meghatározó vélemény adja.

Grammatikailag egy összetett mondatot találunk a szövegben, alárendelő mellékmondatokkal, a mondatokon belül az alany és állítmány egyezése és a birtokos személyjeles (-ragos) szavak teremtik meg a lineáris kohéziót: (a költő) „világában, képlete, játéka, dinamikája, tengelyén”. Egyes szám harmadik személyű igékkel — „működik, tűnik fel, ünnepel” — fogalmazza meg a költő a véleményét. Határozott névelős főnevek: „*a* költő, *az* összhang, *a* nyelv, *a* rend dinamikája, *az* építő eszme, *a* vers, *az* eszmeállványon”, szerepük az utalás mindarra, amelyről az olvasónak, a hallgatónak valamilyen általános tudása van, utalás a korábbi ismeretekre, tudáskeretre.

Jelentéstani elem a szövegben a felsorolás: „összhang, nyelv, ritmus, rend, eszme, lelki jelenség”, amelyek a lírai én szerint meghatározzák a költő szertelen világát. Előfeltevés a szövegben előforduló határozott főnevekkel megjelölt dolgok létezése, ezeket a lírai én, a beszélő és a hallgató, az olvasó egyaránt ismertnek fogad el. A cím is erre utal, egy fogalom alá csoportosítja a szövegben felsorolt dolgokat, elemeket.

A költemény 2009-ben született, kötetben: *Átölelt a lelked*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

A szöveg a lírai én monológia.

Valóságos és elképzelt elemek ötvöződése adja a szöveg világképét, és az olvasó ennek alapján alakíthatja ki a saját benyomásait, meghatározását.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Szépirodalmi a stílusa is, jó hangzású szavak szerepelnek a szövegben, szótári jelentésükben, amelyre ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés, filozófiai magyarázat. A „működik, tűnik föl” történést, míg az „ünnepel” cselekvést jelentő igék mellett a főnevek: „költő, világ, képlet, nyelv, rend, eszme, tengelyén, eszmeállvány” konkrét, néha elvont jelentésben szerepelnek, szemléltetnek.

Metaforikus szókapcsolatok: „az eszme vízszintes tengelyén, vers tengelye, eszmeállvány” (összetett szó), de már szinte metafora is. Megszemélyesítve szerepel az „összhang, nyelv, ritmus, rend” — működik „dinamikája”, a „vers tengelyén az eszmeállványon ünnepel”.

A szövegmondatok kijelentőek, szerkezetileg összetett mondatok.

A szöveg stílusa nominális, a névszók túlsúlya miatt, a lírai én egyenes beszéde.

KÖNNYCSEPP

A költemény eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott szöveg, rövidebb-hosszabb sorokkal, az utolsó szó — „elfeledtem” — betűkre bontva, fentről lefele tartó oszlopba sorakozik. Így a költemény képvers — kaligramma, az ókorból integető szövegforma. Máskülönbén megszokott központosítású versszöveg, egyetlen szakasz.

A szöveg összefüggő egész, a könnycseppről szól, ezt a formát mutatja a képvers is. A kohéziót grammatikai kapcsolatok biztosítják: az alá- és mellérendelő viszonyban álló három mondat, a mondatokban megnyilvánuló alany-állítmány egyeztetése és a birtokos személyjeles szavak: „arcomon, vére, tenyerembe, magamon, vele, tekintetemmel, bennem, lelkem.”

Jelentéstani elem a cím, amely utal a versben megfogalmazott gondolatra: a költő könnyét fűszálon megpihenő harmatcsepphez hasonlítja, lelkének meleg vérével azonosítja, szembenéz vele, tekintetével megsimítja, s nem feledti el, hogy a könny a lelkében szunnyadó emlék nyomán született meg. Mindezt a költő monológba sűríti, egy ókori képvers formájába önti.

A címben megfogalmazott fogalomra utal a szöveg, a sorok könnycseppet formálnak, s az elfolyó betűk pedig a könnycsepp lecsordulását.

A képvers 2007-ben született, kötetben: *Szerelem orgonája*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

Valóságos, de elképzelt világkép nyílik meg a szövegben, s az olvasóban is kialakulhat egy kép a lírai én által bemutatott világról.

A vers magyar nyelvű, mai, írott, érzelmkifejező, szépirodalmi szöveg.

Stílusa is szépirodalmi.

Jellemző a szöveg utolsó szavának felülről lefele haladó írása, amely a fölötte levő, szabálytalan gömböt formáló könnycsepp lecsorgó részét képezi, formálja.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, bár a vers címe: „Könnycsepp”. De a szunnyadó, a feltámadó emlék lehet kellemes és kellemetlen is, mindkettő elindíthatja a sírást, a versből nem derül ki, melyik eredménye a könny.

A szöveg szavainak elsődleges, szótári jelentésére ráépül az érzelmi-hangulati többletjelentés. Többek között a „fűszálon, harmatcsepp, szembenézek, megsimogatom, karosszékéből, föltápászkodik, elfeledtem” — összetett szavak, a maguk jelentéssűrítő szerepükkel.

Hasonlattal indul a vers: „Olyan, / mint fűszálon a harmatcsepp” — képzelteni el az olvasóval is a lírai én a könnycseppet. Egy másik hasonlat a karosszékéből föltápászkodó lelket, „mint nyugodt, higgadt óriás”-t láttatja a lírai én. Magát a könnycseppet a lélek meleg vérével azonosítja, hangulati metaforával szemléleti.

A szöveg három mondata kijelentő mondat, bár érzelmi tartalma miatt közelebb áll a felkiáltó mondathoz.

A szöveg verbális stílusát az igei állítmányok túlsúlya adja.

A CSEND HÍDJÁN

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, kötetben nyomtatott lírai alkotás, költemény. Megszokott nyomdai formájú, a szövegmondatok 8-8-9-10-10 soronként öt szakaszba tagolódnak.

A szövegösszetartó erő egy történet, esemény, amit a lírai én természeti környezetbe ágyaz, fülemüle, virágszirom és vadászok szerepeltetésével.

Grammatikailag a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonyban állnak. Egyes számú és többes számú harmadik személyű, cselekvő igék — „leszállt, megült, kerekedett, hozott, közeledtek, megérkeztek, idejöttek, megálltak” — segítik a szövegértést. Határozott névelős szavak hozzák közelebb az olvasóhoz az eseményeket, mintha ő is ott lenne/lett volna a költőt meghihlette helyszínen: „*a* csend hídján, *a* fülemüle, *a* madár, *a* szziromhoz”, csupán az „*egy* virágszirmot, *egy* holdtányér, *egy* ... piros bogárhoz” határozatlan névelős szavak térnek el.

Jelentéstani elemként a szöveg igéiben jelentkező cselekvések, események, történések felsorolását említhetjük.

A szöveg címe szó szerkezet, jelentésével az egész szöveget képviseli, a kis történet helyszínét nevezi meg.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a lírai én monológja, történet-elbeszélés.

Valóságos és néhány elképzelt elemmel megtűzdelt világképet kapunk a szövegben, megtörtént/megtörténhetett eseményt, melyet az olvasó a saját élményeivel társítva elfogadhat vagy elutasíthat.

A szöveg nyelve magyar, mai, történést, eseményt leíró, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben, teremtik meg a lírai én és az olvasó számára is a meghitt hangulatot, mely a természet csodáját megpillantó, megleső ember számára olyan fontos, még akkor is, ha a megérkezéssel „a csend hídja” el is tűnik. A szavak szótári jelentéséhez a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés kapcsolódik. Jelentéstani elem a jelentéssűrítő összetett szavak szerepeltetése: „virágszirmot, megtörte, madárnyelven, hold-tányér, lehullt, megérkeztek, énekesmadarat, fényesőben”. A szöveg igéi cselekvést jelentő igék: „leszállt, megült, hozott, megtörte, leszállt, közeledtek”, és egy történést jelentő — „(szél) kerekedett”. Mellettük a főnevek a megnevezés elemei: „hídjára, fülemüle, szél, virágszirmot, madár, csendet, szíromhoz”, és a melléknév + főnév szókapcsolatok is a tulajdonságok, milyenségek megnevezésével segítik a szövegértést: „csend hídjára, lenge szél, felfordult, kerek, piros bogár, régi híd, szivárványos égi fényesőben”. Egy megszemélyesítés — „a szírom / ... hallgatott” —, és egy hasonlat színesíti a szöveget: „Gömbölyű volt / a teste, / mint egy holdtányér”. A költemény rím nélkül is megragadja az olvasót.

Kijelentő mondatok sorakoznak a versben, közel állnak a felkiáltó mondatokhoz. Az első három szakasz összetett mondatai mellé a harmadik szakasz egyszerű bővített mondattal indul, de összetett mondattal folytatódik, és a negyedik szakaszban is összetett mondatok alkotják a szöveget, melynek stílusa verbális, a lírai én egyenes beszéde.

A SZÍNÉSZ HALÁLA

Beke Sándor szövege eredetiben kézzel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, vers, négy mondat, mind a négy külön-külön, nagy sorközzel szerepel, négy szakaszos versnek is felfoghatjuk, de prózai szövegnek is. A négy mondat időrendi sorrendben eseményt, történést mond el, az első mondat lehetne a bevezetés, a második és harmadik mondat a bonyodalom kifejtése, a tetőpont a negyedik mondat, s a befejezést a címből tudjuk meg, ekkor tudatosul az olvasóban, hogy a zsongó nézőtérén tapsoló közönség hiába vár az előadásra, a színészre. Ekkor érezzük, hogy a különálló mondatokat lazának tűnő kohézió tartja össze.

Grammatikailag a szövegmondatok időrendi sorrendben állnak, ez mellérendelő viszonyt is felállít közöttük. Talán az utolsó mondat ellentétes viszonyt is felvillant az olvasóban. Határozott névelős szavak — „a nézőtér, a_z előadás, a színész, a_z előadásról” — segítik az olvasót is, hogy beleképzelje magát a szöveg világába, társa legyen a lírai énnak.

Jelentéstani elem a cím, szószerkezet, megjelöli a témát, előrevetített jelentésére a szöveg elolvasása után derül ki.

A vers 2007-ben született, kötetben: *Tekintetemmel megfésüllek.* Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

Valóságos világkép bontakozik ki a négy mondatból.

A szöveg nyelve magyar, mai, rövid tudósításnak is felfogható, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású az első mondat: „Zsong a nézőtér.” Ez már megteremti a szöveg hangulatát, előadáson vagyunk, a nézők tapsolnak, várják az előadás kezdetét, de... „A színész elkésett az előadásról” mondat visszaüt a címre, így kerekedik ki a szöveg értelme. A szövegértésben a „zsong, kezdődik, tapsolnak, elkésett” cselekvést, történést jelentő igék, mellettük pe-

dig a „nézőtér, előadás, színész” főnevek segítenek az olvasónak. A szövegben egyetlen szóképet találunk: a „zsong a nézőtér” — metonímia, együttes érzékelésre, elképzelésre készíti az olvasót, hiszen a nézőtéren ülők zsongnak, amikor várnak az előadásra.

A szövegmondatok mind egyszerű, tö- és bővített mondatok.

A szöveg és címe négy igével és hat névszóval nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

ÁLLOMÁS

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, szokatlan nyomdai formájú, képvers, kaligramma. A szöveg egyetlen mondat, egy szakasz, betűkből, szótöredékekből és egy ritkán szedett szóból álló 5 sor.

A szövegösszetartó erő a cím és a szöveg együttes elolvasása után áll össze az olvasó előtt: a sok-sok kellemetlen, tragikus, embertelen, fájdalommal teli életkörülmények közepette egy harmatcsepp üdeség, tisztaság, állomás-jelentés képe.

Grammatikailag a szöveg egyetlen egyszerű, bővített mondat, amelyhez az olvasó társíthatja az állítmányt.

Jelentéstani elem is ez a mondatrész-hiány, amely így az olvasót is bevonja a szövegalkotásba.

A cím egyetlen szó, röviden és tömören idézi fel a szövegben leírt helyzetet, állapotot.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A költemény a lírai én monológja.

Valóságos világkép bontakozik ki az olvasó előtt, aki esetleg már látott vagy nem látott hasonló természeti képet, a rozsdás szögesdróton megpihenő harmatcseppet — amely a költői meglátás nyomán átvitt értelmű világképpé minősül.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, jelenséget bemutató szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

A lírai én a betűket egyéni módszerrel használja, a szavakat sorokra tördeli, s az utolsó sorban ritkán szedett betűkkel a harmatcsepp szó zárja a verset. Rossz hangzású jelzős szerkezet: „R / ozs / dás sz / ögesdró / ton” vezeti be a képverset, de rögtön utána ellentétként jó hangzású szó következik, eltünteti a rossz hangzást.

A szavak szótári jelentése mellé a szövegből adódó többletjelentés társul, a tárgyi világ két jelensége, a szögesdrót és a harmatcsepp egy képzeletbeli, az élet rossz és jó oldalát felvilágosító jelentéssel bővül. Ezt igazolja a két összetett szó is: „szögesdrót” és „harmatcsepp” jelentéssűrítő tárgyak. A cím-ben jelentkező „állomás” szó, valamint a természeti kép felvilágosítása áttételesen az emberi élet országútján, sínpályáján található megállót idézi az olvasó képi világába, ahol megérkezés után meg lehet pihenni, de tovább lehet/kell menni. A melléknév + főnév — „rozsdás szögesdrót” — a tulajdonság bemutatásával azt az ellentétet is sugallja, ami az előbbi jelzős szerkezet mellé egy újabb, jelzős szerkezetből összetett szóvá növekedett eleme között feszül. Szóképként, szimbólumként elemezhetjük a rabságot, az emberi elnyomást jelképező szögesdrót és a tiszta, emberi méltóságot, szabadságot jelképező harmatcsepp szembeállítását. Rímet nem találunk a versben.

A képvers egyetlen kijelentő, (de felkiáltó mondathoz közelítő) egyetlen bővített mondat, ellentétes szerkesztésű.

A szöveg nominális stílusú az ige hiánya miatt, a lírai én egyenes beszéde.

FEJÜNK FELETT AZ ÓCEÁN

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, szokatlan nyomdai formájú, képvers, kaligramma. A szövegmondat 7 sorba tagolódik, a harmadik sor csupán két szó, a többi hat hosszabb.

A szövegösszetartó erőt a lírai én véleménye adja egy természeti jelenségről, a fejünk fölötti óceánról.

Grammatikai szempontból a két szövegmondat mellérendelő, ellentétes viszonyban kapcsolódik egymáshoz. Mellettük a személyragos igék találhatók, az első mondatban feltételes módú, egyes szám harmadik személyű igék — „lehullna, el-lepné” — után a harmadik sorban tárgyas ragozású, egyes szám második személyű ige figyelmezteti az olvasót a „hullámzik” és a „lebeg” igékkel az előbbi feltevés valószínűtlenségére.

Jelentéstani elemként a felsorolást említsük: „hullámzik, lebeg, rétegesen, gomolyosan, a fejünk fölötti égi óceán”.

A szöveg címe szószerkezetként utal a szövegre, mintegy megfogalmazza egy mondat alanyi részét, amely folytatódik a szöveg első sorában.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A lírai én monológjában fejti ki a fejünk feletti óceánról — feltételes módú igékkel — feltevését, és cáfolja meg a költemény második felében.

Valóságos világképet kap az olvasó, aki elfogadhatja a lírai én feltevését, de a rá felelő ellentétben a cáfolatot is.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A szöveg ritkán szedett betűkből összeálló szavakból áll, amelyek mind jó hangzásukkal teremtik meg a szöveg hangulatát. Az írásban általában egyszerre észleljük nagyobb egység-

ben (globálisan) az emberi szem által befogadható teret. A folyamatos szöveget a folyamatos írás jelzi, de itt a képversben a ritkított betűk egy-egy felhőpamacsot, s a ritka betűkkel szedett szavak a felhőket, az egész szöveg a felhőkből összeálló, lebegő, réteges gomolygó égi óceánt is felidéznek.

Jó hangzású szavak sorakoznak a szövegben, ezek szótári jelentésükkel segítik a szövegértést, de a szövegösszefüggésből adódóan többletjelentéssel bővülnek. A személyragos igék itt stílusértékűek, a feltételezés és a cáfolat ellentétbe állításával. S amiket szembeállít: főneveket, közneveket: „fejünk, óceán, földet ↔ fejünk, (égi) óceán”. Mellettük határozóragos szavak a történés helyéről, módjáról, állapotáról tudósítanak: „fejünk fölött (az óceán), egyszerre (lehullana), ott fent, szürkén (lebeg), rétegesen és gomolyosan”. A költemény rímtelen.

Kijelentő, összetett mondatok ellentétes szerkezetben fehér papíron, fekete betűkkel állnak az olvasó előtt.

A szöveg stílusa nominális, a lírai én egyenes beszéde.

ÖTLET

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott alkotás, lírai mű, képvers, kaligramma. A szöveg szokatlan nyomdai formájú, a mondatok előbb 10 sorba tagolódnak, utána függőleges sorban a „libasorban” szó található, amelyet egy gondolatjel zár, utána még egy sorban „Így haladunk” mondat.

A szövegösszetartó erő a képversben a lírai én vallomása, ötlete az emberi sorsokról, a fejlődés fogaskerekén elfoglalt helyéről.

Grammatikai szempontból a szövegmondatok alá- és mellérendelő viszonyban sorakoznak, mellettük személyragos igék segítenek a szövegértésben: az egyes szám első személyű „vagyok, kigondoltalak, kapaszkodom”, az egyes szám harmadik személyű „forgatja”, a többes szám első személyű „haladunk” és a többes szám harmadik személyű „jönnek”.

Jelentéstani elem a szöveg címe, egy szó, tömören, röviden idézi fel a szöveget, amely a lírai én monológja.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

Valóságos világmépet kap az olvasó az emberi kapcsolatokról, a társadalmi fejlődés fogaskerekeiről, igaz, ez már elképzelt világba, a filozófia területére vezet.

A szöveg magyar nyelvű, mai, kicsit értekező magyarázat, elemzés, meggyőző beszéd, szépirodalmi mű.

A szöveg stílusa is szépirodalmi.

Stílusértékű a betűk egyéni használata, a tizenegyedik sorban egymás alá sorakozó betűk valóban libasorban állnak, ezeket egy gondolatjel zárja. Minden szó a szótári jelentésében szerepel, egy kis többletjelentés a lírai én véleményében alakul ki: a költő és társa (embertárs?, költőtárs?) a fejlődés fogaskerekén állva egymásba kapaszkodnak, mások is jönnek utánuk

libasorban, és „így haladunk”. Ezt igazolják az jelentéssűrítő összetett szavak: „ugyanabban, kigondoltalak, fogaskerekén, időóriás, libasorban”. A szöveg igéi közül hármat a stílusértékük miatta emelhetünk ki: „forgatja (az időóriás ezt a kereket), (beléd) kapaszkodom, (így) haladunk.”

A szóképek közül „a fejlődés fogaskerekén a következő fog” metaforát, és a „forgatja az időóriás ezt a kereket” meg-személyesítést említhetjük.

Kijelentő mondatokat olvashatunk a képversben, ezek nominális szöveggé állnak össze.

A szöveg a költő egyenes beszéde.

GYERTYALÁNG

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma. Szokáttalan nyomdai formájú, a szövegmondatok, a sorok, a szavak és a betűk a címben is jelzett gyertyát és a lángját rajzolják meg az olvasó előtt.

A szövegösszetartó erőt ez is megteremti, mellette a költő véleménye, leírása.

A két szövegmondat mellérendelő viszonyban áll, azon belül az első összetett mondatban is mellérendelő, a második összetett mondatban alárendelő viszonyt találunk. A személyragos igék — „sistereg, lobog, ég, önti, találja” — egyes szám harmadik személyűek.

Jelentéstani elem a szöveg címe, egy összetett szó, röviden, tömören idézi fel a szöveget.

A vers a *Tekintetemmel megfészüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

Valóságos világkép — az égő gyertya leírása — bontakozik ki az olvasó előtt, a költemény végén azonban egy elképzelt világkép villan fel, amely visszautal a valóságra, hiszen a gyertya lángja elűzi a sötétséget, az ember számára is megnyugvást sugall.

A szöveg nyelve magyar, mai, egy tárgyat leíró, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

A szöveg mondatait, szavait, szótöredékeit, betűit a lírai én sajátos, egyéni módon használja fel, hogy egy égő gyertya képét láttassa az olvasóval.

A jó hangzású szavak hangalakjukkal és jelentésükkel segítenek ebben. A szöveg szavainak szótári jelentésére itt is ráépül a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés. Az igék — „sistereg, lobog, ég, önti” — a leírást, a gyertyával történő

eseményeket rögzítik, mellettük a főnevek — „kanóc, láng, álmom, viaszába, lelkek óhaját, csonkján” — megnevezik a tárgyat, az ember álmát, a gyertyához kapcsolt óhajt.

Egy hasonlat — „... lobog, / mint betelje- / sületlen álmom” — és egy megszemélyesítés — „viaszába önti / a lelkek / óhaját” — szerepel a költeményben.

A vers kijelentő mondatai egyben összetett mondatok, nominális stílusú szöveggé állnak össze, amely a lírai én egyenes beszéde.

KARÁCSONY

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma. A szövegmondatok, a sorok, a szavak és a betűk egy feldíszített karácsonyfa képét mutatják az olvasó, a néző számára.

A szövegösszetartó erő kialakításához már ez is elegendő lenne, de sokkal többet jelent a lírai én vallomása, tanácsa, figyelmeztetése, amelyet a költő a címbe is elrejtett és a szövegben megfogalmaz.

Grammatikailag a két nagy szövegmondat mellé- és alárendelő viszonyban álló tagmondatokból áll. A tagmondatokban birtokos személyjeles (-ragos) szavak — „testére, fája, angyalaid, jászlad, szívedet” — mellett egyes szám harmadik személyű igék — „felpróbálja, melegítse, visszaköltözzön” — és egyetlen többes szám harmadik személyű ige, az „öltöztetnek” segítenek a szövegértésben.

Jelentéstani elem a felsorolás: „N /em / decem- / beri divat- / bemutató ez; s / nem is egy próba”, „testére ... ruhát”, hanem „a szeretet fája, angyalaid, ünnepén, jászlad, szívedet, szeretet”. A felsorolás első fele előfeltevés, a második felsorolás ennek cáfolata, a kettő között ellentét feszül.

A szöveg címe is ezért fontos tartozék, elem, az egész szöveget képviseli, egy szó, röviden, tömören utal a versre.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a költő monológja, bár párbeszédként, dialógusként is olvasható az ismeretlen olvasó, hallgató által.

Valóságos világképet kapunk a szövegben, amelybe a karácsonyhoz, a karácsonyfához és általában a szeretet ünnepéhez kapcsolódó elképzelt világkép is belejátszik.

A szöveg nyelve magyar, mai, leíró, de magyarázó jellegű is, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

A félkövér betűk a képvers karácsonyfáján, a szavak testében díszként szerepelnek, így arra is gondolhatnánk, hogy színes ceruzával, vagy filctollal is megjelölhetjük őket, de számítógéppel a kiemelt betűket színesre is átírhatjuk.

Az egész szöveg jó hangzású szavakból szövődik, s a szó-tári jelentés mellé a szövegösszefüggésből adódó többletjelentés is az olvasó elé tárul. Az ígék a cselekvést, a változást sugalló jelentésükkel segítik a szövegértést, a szöveg magyarázását, mellettük a főnevek — „fája, karácsony, angyalaid, jászlád, szívedet” — konkrét, és a „szeretet” elvont főnév, amely először az „ünnepén” mellett olvasható, de ismétlésként a képversben magrajzolt karácsonyfa talpa, alapja szerepel. Melléknévvel párosított főnevekkel, a tulajdonság megmutatásával, kiemelésével magyarázza a szerző karácsony jelentőségét, fontosságát az emberi életben: „nem decemberi divatbemutató, szimmetrikus testére, ragyogó díszekből, ünnepi ruhát”, hanem „a szeretet fája, karácsony éjszakán, szeretet ünnepén, otthoni jászlád” egyben a hely és az idő megjelölésével.

A szövegmondatok kijelentő, összetett mondatok, ellentétes szerkesztésűek, erre utal a második mondat elejére kiemelt „Ez a szeretet fája” utalószóval bevezetett mondat.

A költemény nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

SZALADGÁLÁS

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma. A szövegmondatok, sorok, szavak, betűk egy emberi alakot formálnak.

A szövegösszetartó erőt itt is érzi az olvasó a képvers látán, de társítja hozzá a szerző vallomását az emberről, magatartásáról, arról, hogy kisgyerekként szaladgál a szeretetért.

Grammatikai elem az egyetlen szövegmondat, benne a „szaladgál”, egyes szám harmadik személyű ige, a címbe főnévként emelt szó. A határozott névelős főnév, „az ember”, itt minden emberre vonatkozik, általánosít.

Jelentéstani elemként talán az „egy csintalan kisgyerek” előfeltevést említsük, hiszen a beszélő és a hallgató is egyaránt ismertnek fogadja el a kisgyerek csintalanságát.

A szöveg címe képviseli az egész szöveget, egy szó, röviden, tömören utal rá.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

Beke Sándor szövege monológ.

Valóságos és elképzelt világkép egyszerre rajzolódik ki a költeményben.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

A nagybetűk, a szavak, a szótöredékek egyéni használata során alakul ki a képvers, egy szaladó emberi alak.

Jó hangzású szavak szótári jelentése mellé a szövegben többletjelentés társul, főleg a „szaladgálás” szó segítségével, amely a kisgyerek tevékenységét, mozgását az emberre vetíti. A szöveg egyetlen mellékneve, a ritka betűvel szedett egy csintalan szó szerkezet a gyerek jellemző tulajdonságát emeli

be a versbe. A nagybetűs, betűkre tördelt S / OKSZ / OR határozószó a cselekvés, történés idejét, ismétlődését határozza meg. A költeményben nem találunk rímeket.

A szöveg egy összetett mondata kijelentő mondat, nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

MINTHA

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma. A szöveg szavai, szótöredékei két, egymással szemben álló oszlop — két testvér (?) — képét formálják.

Ez már szövegösszetartó erő is lehetne, ezt a lírai énnek a két testvér, a szerelem és a szeretet kapcsolatáról szóló vallomása teljesíti ki.

Grammatikai kapcsolat a két szövegmondat mellérendelő viszonya és a két, többes szám, harmadik személyű ige: „lennének, nem ismernek”.

Jelentéstani elem a két rokon értelmű szó egymás mellé állítása, és a cím, a szövegből kiemelt egyszerű kötőszó: „mint-ha”, utána három pont utal a lírai én véleményére.

A vers 2007-ben született, kötetben: *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

A szöveg a költő monológja.

Két elvont főnév: „A szerelem és a szeretet” párba állítása az olvasó számára is elképzelt világképet rajzol, s az olvasó elfogad(hat)ja vagy elutasít(hat)ja.

A szöveg nyelve magyar, mai, a lírai én véleménye, szépirodalmi mű.

A szöveg stílusa is szépirodalmi.

A szóelemek széttörésével, párba állításával egyéni módon bánnak a szerző, aki jó hangzású szavakkal fogalmazza meg a mondanivalóját. A szöveg szavai szótári jelentésük mellé a vallomás nyomán többletjelentéssel bővülnek. Stílusértékű a két főnév, „a szerelem és a szeretet” párba állítása, azonos hangsúlyt kap mindkettő. Egyetlen szókép, hasonlat szerepel a szövegben: (A szerelem és a szeretet) olyanok, mintha édestestvérek lennének.

A két szövegmondat kijelentő, összetett mondat, párhuzamos szerkesztésűek.

A szöveg stílusértéke nominális, a lírai én egyenes beszéde.

A KIRAKATRENDEZŐ NÉNI

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott, lírai alkotás, képvers, kaligramma, a szavak 9 sorban egy kerek tölklámpás (?) képét formálják.

Ez a szövegösszetartó erő megteremtésében is szerepet vállal, de a lírai én felismerése, valaki figyelmének a felhívása segít.

Grammatikai elem a szövegmondat két tagmondata közötti alárendelő viszony, és a két, egyes szám harmadik személyű ige: „(karon) fogott, díszített”.

Jelentéstani elem a szöveg címe, szó szerkezet, amely előre mutat a szövegre, a lírai én felismerést megfogalmazó mondataira.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a szerző — egy gyerek? — párbeszéde egy hallgatóval — szülővel? —, aki nem válaszol az elhangzott mondatra.

Valóságos világkép tárul az olvasó elé.

A szöveg nyelve magyar, mai, egy mindennapi beszélgetés, társalgás része, de egyben szépirodalmi alkotás is.

Stílusa is szépirodalmi, az írásjelek közül a félkövér, a többi betűhöz képest nagyobb O és Ó a tölklámpás szeme, a T T a két orrlyuk, az NY pedig a száj helyén szerepel. Jó hangzású szavakat találunk a szövegben, ezek szótári jelentésükben szerepelnek, talán a lírai én hirtelen felismerése kölcsönöz nekik többletjelentést. A lírai én talán egy szemfüles gyerek, aki szüleinek, társainak (?) a figyelmét hívja fel mondatával. Stílusértékűek a jelentéssűrítő összetett szavak: „kirakatrendező, tölklámpással, központban”. A „néni, bácsi, park, tölklámpás, központban, kirakatban” konkrét főnevek a beszédhelyzetnek megfelelően közlik a lírai én felismerését, meglepetését, felhívását.

A szövegmondat felkiáltó, összetett mondat, nominális stílusú szöveget alkot, amely a lírai én egyenes beszéde.

MELEGÍTÉS

Beke Sándor szövege eredetiben számítógéppel írott, a kötetben nyomtatott lírai alkotás, képvers, kaligramma. A szöveg első négy sora 5, 4, 5, 6 csillagból áll, az ötödik sorban három pont és egy csillag, alattuk még öt sor három, illetve öt pontból. A szöveg törzse 11 sorba tagolt három mondat. (Az olvasó a szöveg elolvasása után egy kémény képét is beleképzei, amennyiben a fölötte található, szálló pontokat füstnek, a füst fölötti jeleket pedig csillagoknak véli.)

Ez a szerkesztés is szövegösszetartó erő az olvasó számára, ehhez társul a költő véleménye, megállapítása a címnek megfelelően.

Grammatikai elem a szövegmondatok mellérendelő viszonya, ehhez társulnak az egyes szám harmadik személyű — „ég, száll, melegítené” — igék, melyek egybefűzik a lírai én megállapítását, feltételezését. Határozott névelős főnevek: „a kandallóban, a tűz, a kéményen, az erdőből, az álmos csillagokat” az olvasót is bevonják a szövegvilágba, mintha ismert dolgokról szólna a költő.

Jelentéstani elem a szöveg első négy sorában az ismétlés, amellyel a költő a csillagokkal teli égboltot varázsolja elének, alattuk a szintén sorba álló pontocskák a felszálló meleget, míg a szöveg törzse mintha egy kémény képe lenne. Ilyen értelemben szerepel a címbe emelt „melegítés” főnév, a költemény szerves tartozéka, röviden, tömören felidézi, magyarázza a szöveget.

A vers a *Tekintetemmel megfésüllek*. Versek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012) című kötetben jelent meg.

A szöveg a költő monológja.

Valóságos világkép tárul az olvasó elé a csillagok, a pontok, a rajz és a szöveg együttese nyomán, képi és szövegvilág is. Ezt az olvasó elfogad(hat)ja, elutasít(hat)ja a saját véleménye, benyomásai alapján.

A szöveg nyelve magyar, mai, magyarázat, szépirodalmi mű.

A három egyszerű bővített mondat egyben kijelentő mondat is, a szöveg nominális stílusú, a lírai én egyenes beszéde.

Jegyzet

A válogatás Beke Sándor alábbi versesköteteiből készült:

Madártemető (1993)

Védtelen évek (1995)

Tüntető magnóliák (1997)

Megkésett feltámadás (2002)

Adventi koszorú (2002)

Fehér tulipánok (2004)

Mosolygó oroszlánok (2004)

Isten megáld a Hargitán (2005)

Ima Erdélyországért (2005)

Lelkemben muzsikál a Hargita (2006)

Bodzafa virága (2006)

Szerelem orgonája (2008)

Az én Miatyáinkom (2010)

Átölelt a lelked (2010)

Elégia a Hargitához (2010)

Tekintetemmel megfésüllek (2012)

BEKE SÁNDOR ÉLETRAJZI ADATAI

Beke Sándor 1961. október 3-án született Brassóban. Szülővárosában érettségizett az Unirea Elméleti Líceum történelem-filológia profilú osztályában (1981). Tizenhat éves korában jelenik meg első verse a **Brassói Lapokban**. Középiskolás diákként a Brassói Lapok Irodalmi Körének a tagja. Három éven át szerkeszti az **Orizonturi** (Horizontok) című diáklap magyar nyelvű oldalait.

A Kolozsvári Protestáns Teológiára felvételizik. Tanulmányait félbeszakítva családot alapít és Székelyudvarhelyre költözik. Újságírói képesítést Nagyváradon szerez 1990-ben, s még ebben az évben irodalmi, művelődési folyóiratot alapít, a **Székely Útkeresőt**. 1991-ben megalapítja az **Erdélyi Gondolat Könyvkiadót**, melynek jelenleg is igazgatója. Alapító főszerkesztőként irodalmi és művelődési sorozatot indít, a **Székely Útkereső Kiadványait**. Saját nyomdát hoz létre (1997), helyi reklámlapot működtet, a **Business Centert** (1998) és a **Jancsi padja** (2000) című satirikus lapot, 2002-től két újabb kiadót, az **Erdélyi Pegazust** és a **Székelykaput**. 2002-től a Romániai Magyar Írók Szövetségének a tagja. Alapító főszerkesztője az **Erdélyi Toll** című, 2009-től negyedévente megjelenő irodalmi és művelődési folyóiratnak. Versei lapokban, folyóiratokban, antológiákban és önálló kötetekben látnak napvilágot.

Antológiák, gyűjteményes kötetek, kiadványok: **Alapművelet**. Fiatal költők antológiája (Bukarest, 1985), **A Cenk árnyékában**. Brassói költők antológiája (Brassó, 1995), **Kláris antológia '98** (Budapest, 1998), **Vasárnap Évkönyv 1999** (Kolozsvár, 1999); **Soproni Füzetek**. Művészeti Antológia (Sopron, 2001), **Imakönyv Magyarországért, édes hazánkért**. Kortárs költők imái (Debrecen, 2003), **Brauch Magda: Téged kereslek**. Beke Sándor istenes költészete

(Székelyudvarhely, 2006), **101 vers Székelyföldről** (Kolozsvár, 2006), **Magyar, székely és csángó örökség.** A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006 (Székelyudvarhely, 2008), **Székely Útkereső Antológia. 1990–1999** (Székelyudvarhely, 2008), **Becsüld a népet!** A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája (Székelyudvarhely, 2008), **Csíksomlyó hazavár.** Antológia (Székelyudvarhely, 2008), **101 vers Brassórol** (Kolozsvár, 2008), **Szép karácsony szép zöld fája.** Magyar írók versei és novellái (Székelyudvarhely, 2008), **Székely karácsony.** Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről (Székelyudvarhely, 2008), **Karácsonyi álom.** Magyar írók és költők karácsonya (Székelyudvarhely, 2008), **Brauch Magda: A vers megközelítése** (Arad, 2009), **A csíksomlyói Szűzanya ajándéka.** Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések (Székelyudvarhely, 2010), **Orbán Balázs — a székely lélek apostola.** Tanulmányok, emlékbeszédek, versek (Székelyudvarhely, 2010), **Visszavár a Hargita.** Antológia (Székelyudvarhely, 2010), **Pataki János: Erdély.** Tündérország képekben régen és ma (Budapest, 2010), **P. Buzogány Árpád: Példák, példaképek, példabeszédek.** Beszélgetések, interjúk (Székelyudvarhely, 2011), **Vándor fecske hazatalál.** Székely ajándék Erdély szent földjéről (Székelyudvarhely, 2015).

Önálló verskötetei: **Madártemető** (1993), **Védtelen évek,** **Téged kereslek** (1995), **Tüntető magnóliák,** **Hajnalodik nélküled** (1997), **Erdélyi homály** (1999), **Megkéssett fel-támadás,** **Ismét felgyújtom a mécsest,** **Adventi koszorú,** **Láthatatlan sorompók** (2002), **A galambok kirepülnek,** **Elmaradt imák** (2003), **Fehér tulipánok,** **Mosolygó oroszlánok** (2004), **A szeretetnek nincsen temetője,** **Isten megáld a Hargitán,** **Ima Erdélyországért** (2005), **Lelkemben muzsikál a Hargita,** **Bodzafa virága** (2006),

Álom a Titanicon (2007), **Szerelem orgonája** (2008), **Átölt a lelked** (2010), **Az én Miatyáinkom** (2010), **Álom és értelem** (2011), **Tekintetemmel megfésüllek** (2012), **Erdélyi harangok**. Versek és elemzések (Társszerző Brauch Magdával — Székelyudvarhely, 2016), **Az álmodó bérceken**. Versek. Beke Sándor verseinek stilisztikai elemzései (Társszerző Málnási Ferencsel — Székelyudvarhely, 2016).

Gyermek- és ifjúsági könyvei: **Kezemben jégvirág** (1996), **Hajóval a Déli-sarkon** (1998), **Bohókás ábécé** (1997, 2000), **Mikor pipepásztor voltam**. Válogatott gyermekversek (2008), **Góbé Miska**. Tréfás költemény (2009), **Havasok királyleánya** (2009), **Öregapó, őzike és a csillagok**. Verses mese (2009), **Szépséges kislakók**. Költemény (2009), **Elégia a Hargitához** (2010), **Ábécéiskola**. Olivér első könyve (2014).

Fordításban megjelent kötetei. Papp Tibor tolmácsolásában eszperantó nyelven közölt három kötetet (**Protestantaj magnolioj** — Tüntető magnóliák. Debrecen, 1999; **Glaciflor en mia man** — Kezemben jégvirág. Debrecen, 2000; **Mi rebruligos la mecon** — Ismét felgyújtom a mécsest. Debrecen, 2002). Moldoveanu Cornelia fordításában jelent meg román nyelven két kötete (**Poezie de dragoste despre cascada Niagara** — Szerelmes vers a Niagara vízesésről, 2004; **Mi-am clădit în inimă o biserică** — Templomot építettem a szívemben, 2004).

Sajtótörténeti kötetei: **Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben**. Főszerkesztői vallo-más a folyóirat megszületéséről és életéről (Székelyudvarhely, 2007); **Székely Útkereső (1990–1999)**. Laptörténet és sajtóvisszhang (Társszerző Brauch Magdával, Székelyudvarhely, 2008); **A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében** (Székelyudvarhely, 2010);

Művelődéstörténeti kiadványai: **Kalauz Orbán Balázs szé-
kelykapuihoz** (Székelyudvarhely, 2015), **Vendégváró szé-
kelykapuk Szejkefűrdőn.** Múltidéző emlékkiadvány Szé-
kelyföldről (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szej-
kefűrdőn** (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szejke-
fűrdőn.** Öröknaptár (Naptár-változat, Székelyudvarhely, 2015).

Interjúkötetei: **Szépirodalom, néprajz, rovásírás.** Két író-
barát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról (Társ-
szerző Ráduly Jánossal — Székelyudvarhely, 2008); **Az Erdélyi
Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves év-
fordulóján.** Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörté-
nészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. szá-
zadi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról,
könyvterjesztésről (Székelyudvarhely, 2012); **Erdélyi Toll
— az egyetemes magyar irodalom és művelődés szol-
gálatában.** Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel,
írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal
az Erdélyi Toll öt éves évfordulóján (Székelyudvarhely, 2016).

Közéletész, gondozza, sajtó alá rendezi: **Székely Útkereső.**
Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999. I–X. évfolyam.
Reprint kiadás (Székelyudvarhely, 2008); **Tündér Ilona.**
Széphistória (Székelyudvarhely, 2008); **Kézíratos hagyaték
I.** Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leve-
leiből (Székelyudvarhely, 2010); **A Székely Útkereső leve-
lesládája 1990–2000** (Székelyudvarhely, 2010); **Ábel a Har-
gitán...** Hargitát ábrázoló részletek Tamási Aron *Ábel* című
trilógiájában (Székelyudvarhely, 2012).

Verseivel szerepel az alábbi hanghordozókon (CD-ken):
Udvarhelyszék. Székelyföldi hangos útítárs. 2. Dancs Mar-
ket Rekords, 2006; **Kézdivásárhely, Felső-Háromszék,
Orbaiszék.** Székelyföldi hangos útítárs. 5. Dancs Market
Rekords, 2007.

SZELEKTÍV KÖNYVÉSZET BEKE SÁNDOR MUNKÁSSÁGÁRÓL

Encyclopaedia Hungarica I–II–III.

Magyarságtudat Lexikon Alapítvány,
Calgary, 1992, 1994, 1996

Kuszálík Péter: Erdélyi hírlapok és folyóiratok 1940–1989.

Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézet, Budapest, 1996

Ki kicsoda Aradtól Csíkszeredáig? I–II.

Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 1996, 1997

Romániai magyar ki kicsoda 1997.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 1997

Kortárs magyar írók 1945–1997. I–II.

Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1998, 2000

Erdélyi magyar ki kicsoda 2000.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2000

Új magyar irodalmi lexikon I–II–III.

Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000

Kuszálík Péter: A romániai magyar sajtó 1989 után.

Teleki László Alapítvány — Erdélyi Múzeum Egyesület,
Budapest—Kolozsvár, 2001

Ki kicsoda a magyar könyvszakmában.

Kiss József Könyvkiadó, Budapest, 2005

Vofkori György:

Székelyudvarhely. Várostartó történet képekben. I–II.

Harmadik, bővített kiadás. Typografika, Békéscsaba, 2009

Erdélyi magyar ki kicsoda 2010.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a BMC Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2010

Romániai magyar irodalmi lexikon. V/1. S–Sz

Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár
Kriterion Könyvkiadó, Bukarest—Kolozsvár, 2010

TARTALOM

„CSAK A SZAVAK ÖLTENEK / ANYANYELV-
KÖNTÖST...” (Málnási Ferenc) / 5

Beke Sándor: VERSEK

Ember a havason

EMBER A HAVASON /	15
IMA A HARGITÁN /	17
ELÉGIA A HARGITÁHOZ /	19
MÁRTON BÁCSI FORRÁSA /	27
ADVENTI KOSZORÚ	
avagy ISTEN MEGÁLD A HARGITÁN /	28
A TÉLI HARGITA /	30
DECEMBERI FENYŐ /	33
A NEGYEDIK GYERTYA /	35
KARÁCSONY A HARGITÁN /	37
MEGKÉSETT FELTÁMADÁS /	38
ERDÉLYI HARANGOK /	40
IMA ERDÉLYORSZÁGÉRT /	41
KOPJAFÁ /	45
ORBÁN BALÁZS KOPJAFÁJA /	46

Király és királynő az ősi házban

A CSIKÓKÁLYHA /	47
KIRÁLY ÉS KIRÁLYNŐ AZ ŐSI HÁZBAN /	49
AZ UTOLSÓ FÉNYKÉP /	51
A TORNÁCRÓL /	52
A TISZTA SZOBA ILLATA /	55
NAGYAPÁM SÍRJÁNÁL /	57
SZÉP PIHENÉS /	58
UDVAR /	60

Tavaszdik a Budvár felé

MADÁRTEMETŐ /	62
VÉDTELEN ÉVEK /	63
KOROMFEKETE ÉS EZÜSTFEHÉR /	72
NÁLATOK, NÁLUNK... /	73
ERDÉLY /	75
A BÁTOR KÖLTEMÉNY /	76
TAVASZODIK A BUDVÁR FELÉ /	80

Mint költők tenyerében a sorsvonalak

RÓZSAKERESZT /	82
JÖVŐ IDŐBEN — NYELVTAN ÓRÁN /	84
ERDÉLYI HOMÁLY /	85
ADY ENDRE SÉTÁI /	87
NAGYVÁRAD /	90
MEGÍRATLAN VERS A NOTESZBŐL /	91
A SZAVAK VÉRPADÁN /	94
LUXUSCIKK /	96
TUDÓSÍTÁS /	97
ELMOSOLYOGTAM MAGAM /	98
A KÖNYV SZERENCSEJE /	100
ÍRÓESZKÖZ /	101

Főlemel az Isten

BŰN /	102
ISTEN /	104
ISMÉT FELGYÚJTOM A MÉCSEST /	105
SZFÉRÁK ZENÉJE /	107
GONDVISELŐM /	108
AZ ÉN MIATYÁNKOM /	109
A HÓFEHÉR GALAMB /	119
A KISGYERMEK IMÁJA /	120

AMIKOR MÁR CSAK EPRET
ÉS MÁLNÁT ÁRULNAK A CIGÁNYOK / 121
CSILLAGOK LESZÜNK AZ ÉGEN / 123
A LÉLEK VIRÁGAI / 125

Szeretnék vers lenni benned

A FELIDÉZETT VÁROS / 126
A TÁRGYAK KÖZÖTT / 132
SZERETNÉK VERS LENNI BENNED / 133
HA... / 134
SZERETLEK / 135
AZ ÉJJELI LÁMPA / 136
KITALÁLTALAK / 137
BETŰK / 138
VALLOMÁS... / 139

Visszautaznék gyermekkoromba

KÉK LAGÚNA / 140
SZÜLETÉSNAPI FÉNYKÉPEZŐDÉS / 144
A HÁROM HATALMAS / 146
A MARGIT-SZIGETEN / 148
A KÓSTOLÓ / 149
BODZAFÁ VIRÁGA / 152
MINT ÉGI MADARAK / 156
VILLÁSFARKÚ BARÁTAIM / 158
A HÁROMNEGYEDES HEGEDŰ / 160
SZÉKELY HARISNYÁBAN / 164
A CENK ALATT, ÉJJEL / 166
VISSZAUTAZNÉK... / 167

Aranymag

ARANYMAG / 171
MESTERSÉGEK / 172

MEGHATÁROZÁS /	175
KÖNNYCSEPP /	176
A CSEND HÍDJÁN /	177
A SZÍNÉSZ HALÁLA /	179
ÁLLOMÁS /	180
FEJÜNK FÖLÖTT AZ ÓCEÁN /	181
ÖTLET /	182
GYERTYALÁNG /	183
KARÁCSONY /	184
SZALADGÁLÁS /	185
MINTHA... /	186
A KIRAKATRENDEZŐ NÉNI /	187
MELEGÍTÉS /	188

Málnási Ferenc:
BEKE SÁNDOR VERSEINEK
STILISZTIKAI ELEMZÉSEI

Ember a havason

EMBER A HAVASON /	191
IMA A HARGITÁN /	193
ELÉGIA A HARGITÁHOZ /	196
MÁRTON BÁCSI FORRÁSA /	199
ADVENTI KOSZORÚ	
avagy ISTEN MEGÁLD A HARGITÁN /	201
A TÉLI HARGITA /	203
DECEMBERI FENYŐ /	205
A NEGYEDIK GYERTYA /	207
KARÁCSONY A HARGITÁN /	209
MEGKÉSETT FELTÁMADÁS /	212
ERDÉLYI HARANGOK /	215
IMA ERDÉLYORSZÁGÉRT /	217
KOPJAFÁ /	221
ORBÁN BALÁZS KOPJAFÁJA /	223

Király és királynő az ősi házban

A CSIKÓKÁLYHA /	225
KIRÁLY ÉS KIRÁLYNŐ AZ ŐSI HÁZBAN /	228
AZ UTOLSÓ FÉNYKÉP /	231
A TORNÁCRÓL /	233
A TISZTA SZOBA ILLATA /	236
NAGYAPÁM SÍRJÁNÁL /	238
SZÉP PIHENÉS /	240
UDVAR /	243

Tavaszdodik a Budvár felé

MADÁRTEMETŐ /	246
VÉDTELEN ÉVEK /	249
KOROMFEKETE ÉS EZÜSTFEHÉR /	252
NÁLATOK, NÁLUNK... /	254
ERDÉLY /	256
A BÁTÓR KÖLTEMÉNY /	258
TAVASZODIK A BUDVÁR FELÉ /	261

Mint költők tenyerében a sorsvonalak

RÓZSAKERESZT /	264
JÖVŐ IDŐBEN — NYELVTAN ÓRÁN /	267
ERDÉLYI HOMÁLY /	270
ADY ENDRE SÉTÁI /	273
NAGYVÁRAD /	276
MEGÍRATLAN VERS A NOTESZBŐL /	279
A SZAVAK VÉRPADÁN /	282
LUXUSCIKK /	285
TUDÓSÍTÁS /	287
ELMOSOLYOGTAM MAGAM /	289
A KÖNYV SZERENCSEJE /	291
ÍRÓESZKÖZ /	294

Fölemel az Isten

- BŰN / 296
ISTEN / 299
ISMÉT FELGYÚJTOM A MÉCSEST / 302
SZFÉRÁK ZENÉJE / 305
GONDVISELŐM / 307
AZ ÉN MIATYÁNKOM / 309
A HÓFEHÉR GALAMB / 313
A KISGYERMEK IMÁJA / 315
AMIKOR MÁR CSAK EPRET
ÉS MÁLNÁT ÁRULNAK A CIGÁNYOK / 317
CSILLAGOK LESZÜNK AZ ÉGEN / 319
A LÉLEK VIRÁGAI / 321

Szeretnék vers lenni benned

- A FELIDÉZETT VÁROS / 323
A TÁRGYAK KÖZÖTT / 327
SZERETNÉK VERS LENNI BENNED / 329
HA... / 331
SZERETLEK / 333
AZ ÉJJELI LÁMPA / 335
KITALÁLTALAK / 336
BETŰK / 337
VALLOMÁS / 339

Visszautaznék gyermekkoromba

- KÉK LAGÚNA / 341
SZÜLETÉSNAPI FÉNYKÉPEZŐDÉS / 344
A HÁROM HATALMAS / 346
A MARGIT-SZIGETEN / 348
A KÓSTOLÓ / 350
BODZAFÁ VIRÁGA / 353

MINT ÉGI MADARAK /	355
VILLÁSFARKÚ BARÁTAIM /	358
A HÁROMNEGYEDES HEGEDŰ /	360
SZÉKELY HARISNYÁBAN /	362
A CENK ALATT, ÉJJEL /	364
VISSZAUTAZNÉK /	366

Aranymag

ARANYMAG /	368
MESTERSÉGEK /	370
MEGHATÁROZÁS /	372
KÖNNYCSEPP /	374
A CSEND HÍDJÁN /	376
A SZÍNÉSZ HALÁLA /	378
ÁLLOMÁS /	380
FEJÜNK FELETT AZ ÓCEÁN /	382
ÖTLET /	384
GYERTYALÁNG /	386
KARÁCSONY /	388
SZALADGÁLÁS /	390
MINTHA /	392
A KIRAKATRENDEZŐ NÉNI /	393
MELEGÍTÉS /	394

Jegyzet /

<i>Beke Sándor életrajzi adatai /</i>	<i>396</i>
<i>Szelektív könyvészet Beke Sándor munkásságáról /</i>	<i>400</i>

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: MÁLNÁSI FERENC

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

ISBN 978-606-534-076-3

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,
Székelyudvarhelyen

